

Nyt. szám: 5/143 HM GTH

sz. példány

10. ÉVFOLYAM

Megjelenik negyedévenként

2003. 1. SZÁM

**AZ INTEGRÁLT LOGISZTIKAI TUDOMÁNSZERVEZŐ TANÁCS
FOLYÓIRATA**

Szerkesztő bizottság

Elnök	Gáspár Tibor
Társelnök	Kopasz Jenő
	Frigyer László

Tagok	Anda Árpád, Báthy Sándor, Kasza Zoltán, Kiss Mihály, Németh Ernő, Svéd László, Tóth Zoltán, Turcsányi Károly, Túri János, Zsiborás János
--------------	--

Szerkesztőség

Főszerkesztő	Jároscsák Miklós
Felelős szerkesztő	Tóth József

Felelős kiadó Az Integrált Logisztikai Tudományszervező Tanács

Készült: MH Központi Nyomdájában

ISSN 1588-4228

”Tactics is the art of the logistically possible”

“Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete”

KATONAI LOGISZTIKA

2003

1

TARTALOMBÓL

- Gondolatok a 2002-évi központi Logisztikai Nap apropóján
- Gondolatok a honvédelmi tárca gazdasági tervező rendszeréről
- A gazdasági és a katonai stratégia néhány közgazdasági összefüggése
- Áttekintés a Befogadó Nemzeti Támogatás katonai logisztikát érintő igényekről
- Az önkéntes haderőre történő áttérés logisztikai összefüggései
- Közlekedési konferencia a vasúti szállításról

**AZ INTEGRÁLT LOGISZTIKAI TUDOMÁNSZERVEZŐ TANÁCS
KIDAVÁNYA**

SZERKESZTŐSÉGI KÖSZÖNTŐ

ELŐRETEKINTÉS 2003. ÉVRE

Jároscsák Miklós¹

Tisztelt Olvasó!

A Magyar Honvédség fejlesztései szempontjából meghatározó jelentőségűvé vált 2003. évben – minden túlzás nélkül – történelmileg szinte egyedülálló helyzet áll elő. Egy év során a haderő jövőkép alapjainak kidolgozása mellett el kell indítani mindazon folyamatokat, melyek eredőjét NATO szövetségbeli kötelezettségeink prágai csúcstalálkozó utáni teljesítése, az önkéntes rendszerű honvédségre történő áttérés előkészítése, a védelmi felülvizsgálat eredményeiből következő új haderőszerkezet kialakítása és irányába megvalósítandó fejlesztések ütemezett programozása együttesen jelölik ki. Ezek a tényezők természetesen a katonai logisztika már elkezdett modernizációjára, illetve hagyományos működési rendjére is hatással lesznek.

Valószínűleg már a szakmai körön kívülállók előtt sem titok, hogy a katonai logisztika képességeinek növelését, működési rendjének NATO konformmá tételét és vezetési anomáliáinak megszüntetését a lehető leg-rövidebb időn belül szükséges elvégezni ahhoz, hogy *a logisztikai dologi kiadásokra biztosított költségvetési források ténylegesen a haderő fejlesztés anyagi-technikai alapjainak leghatékonyabb felhasználását szolgálják*. Az is láthatóvá vált mindenki számára, hogy a katonai szervezetek logisztikai támogatásához a nemzetgazdaságban kialakultak és rendelkezésre állnak mindazon képességek, amelyek bevonásával – a szervezeten belül kisebb költséghatékonysággal működő elemek kiváltásával – erőforrások szabadíthatók fel és csoportosíthatók át a feltételhiányos területekre.

A katonai logisztika terén hosszú évek során felhalmozódott feszültségpontok mára már elvárt és megkövetelt nagy léptékű, gyors felszámolásához *a szakterület elméleti kutatói és gyakorlati szakemberei közös gondolkodással, tenni akarással járulhatnak hozzá, amelyek egyaránt irányulhatnak a folyamatok racionalizálására, a készletképzés és az új*

¹ Dr. Jároscsák Miklós ezredes a hadtudomány PhD. doktora, HM Gazdasági Tervező Hivatal főigazgató helyettese.

anyagosztályok elemeinek összehangolására, a nemzeti támogató képesség – annak részeként a Befogadó Nemzeti Támogatás – kialakítására, a szervezeti átmenetek modellezésére, valamint az oktatás nyitott kérdéseinek megválaszolására.

Folyóiratunk szerkesztőségének célja 2003. évben nem lehet más, mint az alkotó szakmai kör részére fórumot biztosítani, teret adni a vélemények, elgondolások és javaslatok publicitásának. A különböző területekről és szintekről eltérő cikkek célirányos válogatásával, időbeni közreadásával szeretnénk elérni ***a szakmai közvélemény hiteles tájékoztatását, illetve a folyóirat minőségi színvonalának fenntartásával a szakállomány ismereteinek bővítését,*** ezáltal a napirenden lévő feladatok megoldásának elősegítését.

Célkitűzéseink elérése érdekében továbbra is számítunk a rendszeresen publikáló munkatársainkra, ugyanakkor nélkülözhetetlenek tartjuk a publikáló kör bővítését és a katonai szférán túlnyúló kiszélesítését.

Ezen gondolatok jegyében valamennyi Tisztelt Olvasó részére eredményes munkát kíván a

Szerkesztőség

GONDOLATOK A 2002-ÉVI LOGISZTIKUSOK NAPJA AP- ROPÓJÁBÓL

(2002. november 29.)

Szenes Zoltán²

A fegyvernemi- és szakcsapatok évszázadokra, vagy néhány esetben a közelmúltig visszavezethető hagyománya szerint az év egy meghatározott napja saját ünnepükről szól. Vannak olyan fegyvernemi napok, melyek eredete egészen az 1848–49-es forradalom és szabadságharc dicső honvéd seregéhez nyúlik vissza és vannak egészen újkeletű, a korszerű hadviselés folytatásához, illetve támogatásához kötődő ünnepi események a honvédség életében. Ez utóbbiak közé tartozik az immár **10 esztendő**s múltra visszatekintő **Logisztikusok Napja**, melynek alkalmából szeretettel köszöntöm a Magyar Honvédség működtetését és fenntartását végző logisztikusok nagy közösségét, akik ma már **20 különböző szakágazaton belül** naponta gondoskodnak a személyi állomány ellátásáról, a technikai eszközök üzemeltetéséről, a szállítási, valamint az elhelyezési feladatok vezetéséről és végrehajtásáról.

Ezen a napon - *Fodor Lajos vezérezredes úr, a honvéd vezérkar főnöke* nevében - **tisztelettel köszöntöm** kedves vendégeinket, az elődszervezetek volt vezetőit (volt parancsnokainkat, főnökeinket), a csapatok, haderőnemek és a központi szervek jelenlévő állományát, parancsnokokat, szakmai vezetőket, egyetemi oktatókat, a logisztikai szakma valamennyi polgári és katonai képviselőjét.

Az ünnep méltatásánál szeretném előre bocsátani, hogy az eddigi Logisztikai Napok mindegyikének meg volt, és a mainak is megvan az aktuális mondanivalója, amely a katonai logisztika kialakult helyzetéből következik. Bár a mai nap az ünnep, az elismerés napja, amikor a logisztikai szolgálatot, a mindennapok felelősségteljes munkáját végző szakállományt köszöntjük, szólnom kell a szolgálat helyzetéről, a jövő kihívásairól, a fejlődés tendenciájáról.

A jelenlévők többsége emlékszik rá, hogy a korábbi központi Logisztikai Napoknak – amelyet Budapesten, Veszprémben és Kaposvárott

² Dr. Szenes Zoltán vezérőrnagy, a hadtudomány kandidátusa, HM Honvéd Vezérkar törzsigazgatója.

tartottunk – mindig volt valami **vezérgondolata** vagy ha úgy tetszik **motója**. Azt, hogy adott évben **mire és hova kellett a hangsúlyt helyezni**, egyrészt mindig a katonai logisztika egészét érintő **szerkezeti, illetve szervezeti átalakítások** megvalósítása, másrészt a **szakmai működőképesség megőrzése és folyamatos fenntartása** motiválta.

A változtatási, fejlesztési igény, de nevezhetjük modernizálási kényszernek is, **1997-től fokozott kihívásként** áll a szakterület előtt egy sor változtatási követelmény formájában. Ezek a feladatok **1997-től** a katonai logisztika **NATO konform** szervezeti és működési rendjének kialakítását, **új logisztikai képességek** megteremtését, valamint a **nemzetgazdaság támogató képességének fokozottabb bevonását** célozzák, amelyek lényegében egyet jelentenek a korábbi hagyományos szakmai felállás és működési rend elméletileg megalapozott átalakításával.

Az elkerülhetetlen változtatási szükségszerűség mellett, a honvédség logisztikájának az elmúlt öt évben fenn kellett tartani a **támogatási stabilitást is**. Az ellátási-üzembentartási biztonság fenntartása mindig fontos prioritás volt, amelynek érdekében egy sor minőségi feladat végrehajtása **„hátrébb”** került, alacsonyabb prioritást kapott. Mert az is igaz, hogy a **támogatási stabilitás megőrzése** jelenti ma azt az **alapot**, amire építve tovább lehet folytatni a **működő katonai logisztikai rendszer fokozatos korszerűsítését**, a tervezett modernizációs folyamatok végigvitelét.

A most megindult új, **„nagy”** feladatok (a haderő felülvizsgálat, az önkéntes haderő, és a HM integrált működési-szervezeti struktúrájának megteremtése) azonban ismét előtérbe hozták a korábbi modernizációs feladatokat, és ismét szükség van az újabb modernizációs igényű kérdések megkerülhetetlen megválaszolására.

Az ellátási és üzemeltetési rendszer megújítása, a NATO készletképzési elvek szerinti készletek megalakítása, a korszerű logisztikai raktárbázis létrehozása, a logisztikai információs rendszer kiépítése, a nemzeti támogató képesség megteremtése, továbbá a NATO harmonizációs feladat végrehajtása mind-mind olyan feladat, amely napirendre kerül az elkövetkező években.

Emellett a logisztikát továbbra is érinteni fogja a képesség-alapú haderő kialakításának minden vonzata, és továbbra is fontos rendeltetésként megmarad a kiképzés, az új készenléti rendszer, a napi élet, a külföldi missziók biztosításának feladata.

A korábbi tapasztalatok alapján az átalakítások - féléves szervezési ciklusonként - **több ezer technikai eszköz** (nyilvántartással nyomon kö-

vetett) átcsoportosítását, **több tízezer tonna anyagmennyiség** mozgatójának tervezését, szervezését és végrehajtását, majd a felhalmozódott inkurrencia átadásra történő előkészítését jelentik. A honvédség elmúlt időszakára jellemző szervezeti, működési átalakítása hatványozottan csapódott le a katonai logisztikára, felemésztve humán és anyagi erőforrásaiknak jelentős részét. Fontos feladatunk, hogy a jövőben ezt a negatív buheráng-hatást a lehető legkisebbre csökkentsük.

A katonai logisztika vezetésének józanságát tükrözi, hogy ellent tudott állni a túlzottan radikális irányba történő elmozdulásnak, a szűkös erőforrások szétforgácsolásának és a támogatási stabilitás feladásának. A szakterület vezetése, valamint a logisztikai szakállomány **tudatosan és egységesen** azonosult a kompromisszumokból fakadó **lassúbb, a szükséges feltételek megteremtésére épülő** előrehaladással, a helyesen megfogalmazott fejlesztési célkitűzéseken alapuló tervek **fokozatos** megvalósításával.

Ennek köszönhetően a katonai logisztika mind a mai napig eleget tud tenni a honvédség feladatai támogatásának, miközben olyan előremutató eredményeket könyvelhetett el, mint például a logisztikai modernizációs program kidolgozása, az Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína megalkotása, az új készletképzési alapok kialakításának elősegítése, a műveleti támogatás korszerűsítése és a balkáni műveletekben résztvevő magyar kontingensek utánpótlási rendszerének fenntartása. És ma már napirenden van az afganisztáni kontingens logisztikai biztosításának szervezése is.

Most a hatodik Logisztikai Nap ünnepén talán ki lehet jelenteni, hogy szakítani lehet az öt éve változatlan prioritással, **a támogatási stabilitás megőrzésével**, mert talán megérnek azok a feltételek, amelyek a katonai logisztika tényleges korszerűsítésének elindításához, szervezeti és működési rendjének megreformálásához, továbbá a NATO konform működéshez hiányzó feladatok végrehajtásához szükségesek. **A védelmi felülvizsgálat jelenlegi szakaszában nagyfokú logisztikai képesség-hiányt azonosított be, amely reményt adhat arra, hogy a logisztika visszakerül a fontos prioritások közé.**

Tisztelt Ünnepi Állománygyűlés!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A Logisztikusok Napja központi rendezvényeit **1997 és 2000 évek között** a HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség az MH Logisztikai Főigazgatósággal közösen, majd az azt követő években a **HM-HVK Logisztikai Csoportfőnökség**, a **HM Gazdasági Tervező Hivatal** és az **MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság együttesen** készítette elő és vezette le. **A katonai logisztika egységét szimbolizálva** ezen az ünnepen mind a **termelői**–, mind a **fogyasztói** logisztikai szervezetek a figyelem és az érdeklődés középpontjába kerültek. A hagyományok ápolása és a naponta jelentkező kihívások igényelte egységes fellépés tekintetében **a logisztikusok nagy közössége összeforrott, tagjai támogatják egymást, ami biztosítéka a szakmai feladatok adott feltételek közötti eredményes megoldásának**. A katonai logisztikán belül tudatosult szellemiséget nagy elődeink ültették el, akik közül sokan ma is itt vannak velünk, mint a szakterület vezetői, iskolát teremtve kinevelték azt az állományt, amely megőrizte és továbbvitte a személyi állományról és a technikai eszközökről történő gondoskodás elsődlegességének alapelveit. **A felsorolt vezetőket köszönet illeti legfőképpen azért, mert felül tudtak emelkedni az adott időszak állította szakmai korlátokon, és felismerték, hogy a jövő útja nem lehet más csak a haderő támogatás széttagolt rendszerének integrálása, és felvállalták egy új anyagi–technikai, később logisztikai rendszer bevezetésének felelősségét**. Áttekintve a fegyvernemi és szakmai kultúrák elmúlt évtizedekben történő alakulását azt tapasztalhatjuk, hogy az **1990-ben elkezdődött** anyagi–technikai integrációtól a logisztikai szakterület egyedülálló fejlődési szakaszokon ment át, amelyek még koránt sem zárultak le.

A történelmi hűség kedvéért, csak felvillantásszerűen tartom szükségesnek megemlíteni, hogy az 1990–96 évek között az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökségen belül új szolgálati ágak születtek (nevezetesen: elektronikai–, műszaki-technikai–, vegyivédelmi technikai–, mérésügyi szolgálatfőnökségek), továbbá ebben az időszakban vált a felsőszintű anyagi–technikai vezető szerv részévé a Repülő–Műszaki Szolgálatfőnökség, a Haditechnikai Fejlesztési Főnökség, valamint Gazdálkodási Csoportfőnökség és ekkor 14 ellátási ágazat tartozott az anyagi–technikai szolgálathoz.

NATO csatlakozásunk előkészítése stádiumában, már **1997. szeptemberére J – G (A)– S rendszer** szerinti szakmai vezető szervek és logisztikai megnevezésű végrehajtó egységek, alegységek kerültek létreho-

zásra. **1997 őszén** a HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség és az MH Logisztikai Főigazgatóság megalakításával kettévált a fogyasztói logisztika vezetése, amely problémát időlegesen áthidalta az a tény, hogy az MH Parancsnok, Vezérkari Főnök, a Honvéd Vezérkar logisztikai főcsoportfőnököt tekintette az első számú logisztikusnak, aki meghatározhatta a központi- és haderőnemi tagozat egészére a logisztikai követelményeket és a fejlesztések irányát.

Az **1997 – 2000 év** között a honvédségen belül zajló valós logisztikai folyamatok szakmai irányítását az MH Logisztikai Főigazgatóság végezte, szervezetébe integrálva egy újabb ellátási ágat a felderítő szakanyagellátást. Ebben a **három évet felölelő időszakban** a katonai logisztika vezetői és vezető szervei kiépítették NATO és nemzetközi kapcsolataikat, kidolgozták a NATO konform logisztikai működés érdekében megvalósítandó fejlesztések programját, irányították a nemzetközi békefenntartó műveletekben résztvevő magyar kontingensek nemzeti támogatását, szakmai rendezvényeken felkészítették állományukat a **NATO szövetségi rendszeren belül** jelentkező legalapvetőbb eljárési módszerek, elvek és doktrinális szabályzók megismerésére, mindezekkel együtt megteremtették a továbblépéshez szükséges elméleti alapokat.

Fontos ismérve és jellemzője az **1997 – 2000 évek közötti** időszaknak, hogy sorozatban, minimális időkülönbséggel kerültek a szakállomány kezébe a **NATO Katonai Tanácsa**, illetve az **SNLC** ülések által elfogadott szakmai alapidokumentumok fordításai, amelyeket mind a gyakorlati tevékenységek, mind az oktatás során eredményesen alkalmaztak. A kedvező irányba elindult és kibontakozó szakmai folyamatok végigviteléhez szükséges szervezeti stabilitás azonban **nem állandósulhatott**, mert a **2000. évben** végrehajtásra kerülő haderőátalakítás részeként a katonai logisztikát újabb érzékeny létszámcsökkentések és kényeszerű szervezeti változtatások érintették, melyek következtében jelentősen módosult a **HM-HVK Logisztikai Csoportfőnökség szerepe**, középszintű vezető szervek sorában – megváltozott funkciókkal – létrejött az **MH Logisztikai Főigazgatóság** jogutód szervezete az **MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság**, az ellátó központok száma **9-ről 3-ra módosult**, ugyanakkor **4 újabb** ellátási ág integrálódott a katonai logisztikába (térképanyag, humánanyag, kiképzéstechnikai anyag, híradó (állandó híradás) anyag, miközben az elhelyezési szolgálat új működési rendre tért át a **HM Ingatlankezelési Hivatal**, a katonai elhelyezési főnökségek megalakításával és a honvédségi ingatlanállomány fenntartásának vállalkozásba adásával.

Ezeken túlmenően döntően a fogyasztói logisztikára kiható szervezeti változások mellett a tárca védelemgazdasági szférájában, alapvetően a termelői logisztikai folyamatok koordinálására és a tárcaszintű gazdasági tervezésen belül a képességorientált, feladatalapú erőforrás- és költségtervezés meghonosítására a honvédelmi miniszter megalapította a **HM Gazdasági Tervező Hivatal** szervezetét.

A termelői és a fogyasztói logisztika vezető és végrehajtó szervezeteit érintő és a **2000. év végéig** befejeződött lényegi szervezeti változások alapvetően nem módosították a katonai logisztika működési rendjét, ami továbbra is a csapatok, központi logisztikai tagozat közvetlen ellátási felelősségével megvalósuló támogatását jelenti. Ez a működési rend már kiállta az idők próbáját és szervesen illeszkedik a logisztika jövőbeni modernizációs koncepciójába, ahol a központi logisztikai tagozat képességeinek fejlesztésével jelenik meg a béke- és minősített időszakos ellátás, üzemeltetés biztonsága, a NATO konform nemzeti támogatás megvalósítása.

A katonai logisztika **fogyasztói ágának** reális helyzetelemzésére épülő modernizálási feladatok átfogják a **funkcionalitás szintek szerinti differenciált** erősítését, a NATO elvek szerinti **készletképzés, ellátási osztálystruktúra** kialakítás, doktrinális fejlesztés, jelentési – információs – kommunikációs szakmai rendszer építés kérdéskörét. A korszerűsítés szükségességével, területeivel és főbb feladataival mind a NATO tanácsadók, mind a hazai szakmai vezetők egyetértettek, viszont nem titok az sem, hogy a megvalósítás hogyanjára vonatkozóan még nem alakult ki a teljes szakmai konszenzus, ami egyben utal a katonai logisztika felhalmozódott problémáinak rendkívül összetett jellegére.

A történelmi összegzésből kitűnik, hogy a katonai logisztika elmúlt 12 évében a sorozatos átalakítások, létszám- és képességsökkenések közepette, a részére biztosított költségvetési források hatékony felhasználásával teljesítette alaprendeltetéséből adódó feladatait.

Mindezekért **nagyfokú tisztelet és elismerés** illeti meg a logisztikai szakterület valamennyi tagját, azt a **7000 főt**, akik a csapattagozatban tevékenykednek és azt a közel **5000 főt**, akik a központi logisztikai tagozatban, valamint a termelői logisztikai szférában oldják meg feladataikat.

Külön örömdetes a meghatározó központi logisztikai szervezetek összefogása a közös fellépést igénylő tervezési, vezetői, döntéshozókészítési feladatok megoldásában, a logisztikai tudományos tevékenység integrálásában, valamint az érdekek szakmai alapokon történő egyezteté-

sében. **A mai Logisztikai Naphoz kötődő** rendezvénysorozat gondos előkészítése is jele annak a pozitív irányba fejlődő **együttműködésnek**, amely a **HM Gazdasági Tervező Hivatalt**, a **HM-HVK Logisztikai Csoportfőnökséget** és az **MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokságot** összeköti és ami a további eredményes logisztikai működés zálogát képezi.

Jelen ünnepi állománygyűlés résztvevőinek összetétele, a katonai és polgári logisztika képviselőiben megjelentek köre méltóan reprezentálja a magyar haderő támogatási szféráját, a béke időszakban is „éles” feladatokat megoldó szakállományát, amely minden tagjának erről a helyről – a tárca vezetése nevében – **kívánok mindenekelőtt nagyon jó egészséget és sok erőt a jövő célkitűzéseinek sikeres megvalósításához.**

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Engedjék meg, hogy ünnepi beszédem egy egyszerű, de ugyanakkor sokatmondó gondolattal zárjam:

A mai kihívásokból eredő igények és elvárások sorozatos keresztműzében álló logisztika

nem bűvész és nem is varázsló

mégis napi fellépése után mindig kiérdemli a tapsot.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

A MAGYAR ELLÁTÓ KATONÁK EMLÉKÉRE ÁLLÍTOTT EMLÉKTÁBLA MEGKOSZORÚZÁSA

Zimonyi István³

Tisztelettel és kegyelettel adózott szakmai elődeinek a HM Gazdasági Tervező Hivatal, a MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság és a HM HVK Logisztikai Csoportfőnökség vezetése és személyi állománya, amikor a „Logisztikusok Napja” közös rendezvényei keretében ünnepélyesen megkoszorúzták a 2002. év „magyar ellátó katonák emlékére” az MH Központi Személyügyi Felszerelés Raktár objektumában állított emléktáblát.

A Himnusz elhangzása után **Gyarmati Sándor ezredes** a **MH Hadtápanyag Ellátó Központ** parancsnoka ünnepi beszédében a következőkben emlékezett a szolgálat több mint ezerszáz esztendő múltjára, tevékenységére:

„A mai napon – a Logisztikusok Napja alkalmából – kegyelettel és tisztelettel adózunk mindazon elődeink emlékének, akik az elmúlt több mint ezerszáz éves történelmünk fegyveres küzdelmeiben becsülettel teljesítették kötelességüket a mindenkori magyar hadseregek mindenoldalú ellátásában.”

³ Dr. Zimonyi István nyá. ezredes, a hadtudományok kandidátusa, “A magyar katonai ellátás története a honfoglalástól napjainkig” c. Szakgyűjtemény vezetője.

Vilmos német császár egyik legendás mondása volt, hogy a háborút tulajdonképpen nem egy, hanem **három hadsereg** küzd végig:

Az első: elő- és felkészíti, elszállásolja, táplálja, szállítja, felszereli és pótolja a harcoló hadsereget.

A második: fegyverrel a kezében küzd az ellenséggel.

A harmadik: a sebesülteket ápolja, segít visszaszerezni elvesztett harc képességüket: életerejüket, izmaikat, agyuk, idegeik rugalmasságát.

A magyar ember mindig hajlamos arra, hogy a háborúban csak a harcos cselekményeket ismerje el dicsérőleg, és általában nem nagyon érdeklődik azoknak anyagi téren való megalapozása. Ez esetben az „**anyagi**” szó nemcsak a szorosán vett „**anyagiakat**”, azaz a pénzügyi háttérrel jelenti, hanem a harc megvívásához nélkülözhetetlen fontos lőszer, élelem és üzemanyag ellátást is.

Annak felismerése, hogy a háború harcos cselekményeivel teljesen egyenrangú annak anyagi téren való megalapozása is, sőt egyik a másiknak úgyszólván a folytatása, szerves kiegészítője, régi tapasztalat, a hadművészeti irodalom kezdeteitől ismert.

A legalaposabban megtervezett hadművelet is összeroppan, ha annak anyagi téren való előkészítése elégtelen. Az ellátásnak mindig működni kell, mert hiányos vagy teljesen szétesett anyagi szolgálat esetében nem lehet hadműveletet folytatni.

Gyakran maguk a küzdő katonák sem gondolnak arra, milyen hatalmas gépezet működik ellátásuk, biztosításuk érdekében. Sok-sok gondos, lelkiismeretes számvetés, szervezés és tervezés, fáradtság, nem egyszer a harcolókéval egyenrangú életveszedelem van amögött, hogy a fronton tevékenykedőknek minden a rendelkezésére álljon: a meleg étkezés, a lónak a zab, a motorhoz a benzin, és sok más apróság, amit természetesen vesz a katona mindaddig, amíg nem tapasztalja annak hiányát. Az aztán teljesen elsikkad, hogy ezt az ellátó és szállító szolgálat hogyan oldotta meg.

Az anyagi szolgálat tisztjei és közkatonái névtelenül dolgoztak régen is, s tevékenykednek ma is. Ritkán olvassuk nevüket a hadijelentésekben, kitüntetések sem osztozottak számukra valami bőkezűen. Azonban, ha ritkán is kaptak elismerést, legalább most emeljük ki, **ők is hősök, az ellátás hősei** voltak és feladatuk ma is azzá teszi őket, akik egyéni érvényesülésüket gyakran teljesen feláldozva, azért dolgoztak, dolgoznak, hogy a

harcot közvetlenül megvívó bajtársaik semmiben sem szenvedjenek szükségét.

A tudatosan szervezett anyagi ellátó szolgálat nyomait már az **ókorban** is fellelhetjük. Az egyiptomiak után az asszírok is rendelkeztek hadtápszolgálattal.

Bölcs Leó, a IX. században élt bizánci császár főművében, a **Taktikában** is kiemeli a stratégiai és taktikai tervezés mellett a „**logisztika**” fontosságát. A „**logisztika**” akkoriban is számszerű tervezést, a hadjárat anyagi szükségleteinek felmérését és annak alapján a készletekről való gondoskodást is jelentette.

A honfoglalás idején minden nemzetség egy hadkiegészítő területhez hasonlóan maga volt köteles kiállítani a megfelelő számú harcost, felszerelésükről, lovaikról és élelmükről gondoskodva. Sámánok, kuruzslók és a sereget kísérő asszonyok vették kezelésbe a sebesülteket.

Az **Árpád-házi királyok** és az őket követő uralkodóink regnálása alatt a hadsereg ellátásáról a felvonulási irányban lévő várakban és városokban felhalmozott készletekkel gondoskodtak.

A **törökök** voltak az elsők, akik élelmiszeradagokat rendszeresítettek és járműveken a hadsereg után szállították. Példájukat aztán követték a velük szemben álló magyar csapatok is.

A katona fogalmával az egyen- vagy formaruha szinte elválaszthatatlanul kapcsolódik össze. Az uniformissal csak a 30 éves háború alatt, ill. annak befejezésével találkozunk először. Egyes államok, városok a XVI. század 2. felében már tarka, feltűnő ruhába öltöztették katonáikat.

A harmincéves háborúban már rendszeresen megszervezték az étellemezési szolgálatot. E korszakban már a raktárétellemezésnek is nyomát találjuk, mikor a hosszú háborúk által sokszor teljesen elpusztított vidékek, a hadvezéreket raktárak felállítására kényszerítették.

A harmincéves háború után az összes európai állam megreformálta étellemezési szolgálatát. A rendszert „**ötmenet rendszernek**” nevezték, mert a hadsereg csak 5, legfeljebb 6 napi menetre távozhatt el az étellemezési bázisától. Nagyobb távolságra már új raktárakat kellett létesíteni. A raktárrendszernek hátránya az volt, hogy a vesztes csata után az étellemezés az ellenség kezébe került, s a legyőzött sereg étellemezés nélkül maradt.

A költő és hadvezér **Zrínyi Miklós** jól ismerte a katonák szokásait és hajlamait, főként a zsoldosokét. Ezért is állapította meg alapelvül, hogy a katonát inkább lássák el élelemmel, évente egy rend ruhával és csak mérsekeltén zsolddal, mert ha több pénzt kap, azt elkönnyelműsködi, így nem marad elég pénz a ruházatára és rendszeres ételmeztetésére.

A következő fontos korszakot a magyar katonai hadviselésben és egyben az anyagi ellátásban is a **Rákóczi Ferenc** vezette szabadságharcok jelentette. A nagyműveltségű, európai szellemben gondolkodó fejedelem korszerű ellátási rendszert alkalmazott. Az anyagi ellátást átfogó intézkedésekkel a „**Regulamentum Universale**” néven ismert, és 1707-ben törvénybe iktatott szabályzat tartalmazta. Hatálya kiterjedt a zsoldfizetésre, az ételmeztetésre, az elszállásolásra, a felszereléssel való ellátásra, azaz az egész hadtápra és a hadbíró szolgálatra is. A szabadságharc leverése után a magyar hadügy és ellátás kérdése is a kialakult viszonyoknak megfelelően általában Ausztriával hasonló módon fejlődött.

Az első **csapatkórházak** megalapítása a 7 éves háború utáni időkre esik. Mivel a csapatok szétszórtan voltak elhelyezve, zászlóaljanként és osztályonként szerveztek ilyen kórházakat, s ezeket a zászlótartó felügyeletére bízták, akinek nősnek kellett lennie, hogy a felesége a betegek számára főzhessen. A XVIII. század folyamán rendszeresítették az ezredsebes beosztást. **Mária Terézia** már tanfolyamokat rendszeresített a sebeseknek, hogy a katonai orvosi pályát vonzóvá tegye. Az orvosok tisztított fokozatokat kaptak, s részükre magasabb fizetést biztosítottak. 1809-ben állították fel az első, ún. **egészségügyi századokat**, azzal a rendelkezéssel, hogy a csatamezőről a sebesülteket a köztözhelyre, vagy az adott helyzethez képest a felvételi kórházakba szállítsák, s ezalatt ápolásukról és kellő elhelyezésükről gondoskodjanak. A katonai ruházatáról a kincstár gondoskodott. A szalmán és a tüzelőn kívül minden másért fizetni tartoztak. A hadélelmezés előre berendezett raktárakból történt.

Újabb jelentős szakasz az **1848-49-es forradalom és szabadságharc** időszaka, bámulatlan teljesítményeket felmutatva az anyagi ellátás terén is.

A kormány – később az **Országos Honvédelmi Bizottmány** – a csapatok ellátását területi illetőségű kormánybiztosokra bízta, akik helyi bevásárlással és szerződések kötésével igyekeztek eleget tenni feladatuknak. Mivel a katonák ételmeztetésüket - a kenyéradagon kívül – maguk fizették a zsoldjukból, rendszeresen vásároltak ételt, italt a csapatokat kísérő **markotányosoktól**. A legtöbb parancsnok parancsban szabályozta, hogy egy-egy zászlóaljhoz hány markotányos tartozzék. **Bem** előírta,

hogy minden századot két „*tápnő*” kísérjen. Komáromban századonként 4 markotányosnőt engedélyeztek.

Akkoriban a napi ellátás ebédből állt, s csak 1881-ben vezették be a táplálkozás javítása érdekében a meleg rántott levesből álló reggelit. Némileg javult az étkezés 1877 után, amikor a laktanyákhoz tartozó kertek és a lőtereket képező földek egy részét konyhakerti művelés alá vették, s a legénységet mind gyakrabban meleg vacsorával is ellátták. Hivatalosan 1897 elején vezették be a heti kétszeri meleg vacsorát, s csak 1899 óta rendszeresítették a mindennapi vacsorát kávé- vagy főzelékkonzervből. ***1901-től alkalmazták a tábori sütőkemencét, 1909-ben rendszeresítették a mozgókonyhát.***

Bármilyen alacsony is volt kezdetben a honvédség létszáma, még ezek számára is nehézségekbe ütközött az ***elhelyezési körletek*** megszerzése. Ezért a törzsek irodáját bérelt helyiségben helyezték el, a csapat számára pedig nagyobb épületeket, üresen álló raktárakat, vagy üzemeket kerestek. Ahol lehetetlen volt a közös elhelyezés, a régi idők szokását követve házaknál, egyenként szállásolták el a honvédeket, amelyért a kincstár hálópénzt fizetett. Ezen az áldatlan állapoton gyakorló ***sátortáborok*** létesítésével próbálták segíteni. A nagyszabású ***laktanyaépítés*** 1912-ben indult meg. A legjelentősebb építményt - a Budaörsi útit - a két gyalogezrednek is helytadó impozáns vállalkozást a háború végére fejezték be. A kész ruházat átvételére és tárolására 1869 júliusában felállították a Honvéd főruhatári bizottságot, amelyet 1894-ben átszerveztek **Honvéd Központi Ruhatárrá**. Kezdetben a csapatok maguk mosatták és javították a szennyes ágyneműt, de ez költségesnek bizonyult. Ezért 1898-ban **Honvéd Központi Ágyraktár és Gőzmosó Intézetet** létesítettek, vállalkozói alapon, amely 1901-ben már kincstári tulajdon lett.

A honvédség vezetőinek a ruházat és felszerelés terén kiváló munkásságát bizonyítja, hogy a világháború kitörésénél minden mozgósított, hadiállományú honvéd alakulat tökéletesen el volt látva.

A XX. században két világháború zajlott le, amelyek nagy változást hoztak mind a hadászatban, mind a harcászatban, nem is annyira az elméletek, mint sokkal inkább a gyakorlat terén. Olyan új harcot kiszolgáló eszközök kerültek használatba, amelyek az ellátó szolgálatok vezetését, szerveit és működését gyökeresen átformálták, megváltoztatták.

A közlekedési eszközök fejlettségi foka minden időben rányomta bélyegét a hadviselés módjára. Egyrészt lehetőséget nyújtott a hadveze-

tőségeknek, másrészt megszabta a hadműveleti elgondolások korlátait is. Ezt a keretet korunk technikai fejlődése óriási méretekben tágította.

A katonai ellátó szolgálatok feladata és céljai békében és háborúban nem teljesen azonosak. Békében arra hivatottak, hogy a csapatok anyagi szükségleteinek, az előírt minőségben és mennyiségben való legjutányosabb beszerzését, azoknak okszerű és gazdaságos kezelését, felhasználását irányítsák és ellenőrizzék. Ez gazdálkodó tevékenység, amelyhez katonai, jogi, közgazdasági, technológiai és számviteli ismeretek szükségesek. Háborúban a gazdasági és számviteli szempontok háttérbe szorulnak, az élelmet, felszerelést, ruházatot és más anyagi eszközöket – kerüljön bármibe is – kellő időben, mennyiségben és helyen, amint azt a hadműveletek megkívánják, okvetlenül elő kell teremteni.

“Tábornok és tiszt urak. Hölgyeim és uraim, tisztelt vendégeink. Ma a kései utódok tiszteletével eljöttünk, hogy a katonai ellátás neves és névtelen hőseinek emléktáblájánál elhelyezzük a kegyelet és tisztelet koszorúit, virágait.,

Az ünnepi megemlékezést és koszorúzást követő Szózat elhangzása után az ünneplők megtekintették az emléktáblának is méltó helyet adó megújult **Logisztikai Emlékmúzeumot**, mely a közelmúlt *millemcentenáris év* rendezvényeinek sorába illeszkedve létesült, az akkori **Anyagi Technikai Főcsoportfőnökség** kezdeményezésére, valamint szolgálati ágai közreműködésével. Nem kisebb célt kitűzve, hogy hozzájáruljon – a kezdetektől napjainkig – a sok évszázados magyar katonai logisztikai kultúra jobb megismeréséhez, mind a hadseregben, mind pedig a lakosság körében.

A gyűjteménynek az MH Hadtápanyag Ellátó Központ (HTPEK) központi személyi felszerelés raktár Daróczi úti objektuma kereken százéves arzenálja adott otthont, hadseregünk logisztikai múltját idéző méteres falaival. Hiszen két világháború magyar katonáit innen öltöztették fel ruházattal, látták el felszereléssel, majd indultak harcba Európa különböző hadszíntereire az Isonzótól a Donig. Napjainkban pedig katonáink a különböző ENSZ és NATO missziók keretében – ugyancsak innen felszerelve – teljesítenek szolgálatot a Sínai félszigettől a Balkán térségéig, illetve mint ismeretes majd Afganisztánban is.

A kiállított ma már pótolhatatlan korabeli tárgyak és dokumentumok a logisztika számos ágazatának fejlődését tárja elénk. A múzeum termeinek sorrendjében: *ruházat és személyi felszerelés, élelmezés, egészségügyi és állategészségügyi anyagellátás, közlekedés, szállítás, üzemanyag ellátás, elhelyezés és katonai építés*, mindezeket nem utolsósorban a *személyi fegyverzet* évszázadokra visszanyúló fejlődésének bemutatása teszi teljessé.

A **technikai parkban** sorakoznak az ellátás kerek eszközei: többek között az első világháborúból egy lövontatású tábori fertőtlenítő kocsis, a mozgókonyhák valamennyi rendszeresített változata 1909-től napjainkig, az 1901 M fakerekes tábori sütőde, a korunk színvonalát tükröző konténerekben elhelyezett, automatizált tábori sütőde és mosoda komplexumok, továbbá mások.

A *múzeum*⁴ iránt érdeklődők között – a hazai látogatókon kívül – megfordultak számos ország hadseregeinek szakemberei, logisztikusai,

⁴ A szakgyűjtemény helye: az MH HTPEK Központi személyi felszerelés raktár területén, Budapest XI. ker. Daróczi út 5.

A látogatás ideje: kedden és szerdán: 9.00 – 12.00 óráig.

Látogathatják: a katonai és nyugdíjas szervezetek személyi állománya csoportosan, díjtalanul.

többek között az Egyesült Államok, Kína, Spanyolország, Portugália, Belgium, Észtország, Lengyelország, Csehország, Ausztria és a NATO részéről is.

A kiállítás rangját jelenti, hogy ma már a **Hadtörténeti Múzeum** fiókintézménye, *filiáléjaként* működik, mint az **Összefegyvernemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság** szakgyűjteménye. A múzeum tevékenységének elismerését jelenti továbbá, hogy a múlt évben a „*Hadimúzeum Alapítvány*” neves kuratóriumának döntése alapján tevékenységét emlékplakettel honorálta.

A hétköznapiok feszítő munkatempója közepette meg kell állni, visszatekinteni, emlékezni mindazokra, akiktől átvettük a szolgálat stafétáját. Azzal a felelőséggel, hogy amikor elődeink utódjai, egyszersmind utódjaink elődjai is vagyunk, érezzük helyünket és szerepünket a logisztika hadtörténelmünket átívelő működésében.

A látogatási igény bejelentését Dr. Zimonyi István nyá. ezredes, a gyűjtemény vezetője fogadja (%:: 466-4611, HM: 22-455).

BIZTONSÁGPOLITIKA

A XXI. SZÁZADI MAGYAR KATONAI LOGISZTIKA AZON ASPEKTUSAI ÉS MINTÁI, AMELYEK ÖSSZEKÖTNEK

Csabai György⁵

A tanulmány az Integrált Logisztikai Tudományszervező Tanács 2002. évi pályázatán külön díjban részesült.

Szerkesztőség

Mottó: "A hipotézisek csak annyit jelentenek, mint az állványzat, amelyet a ház megépítéséhez állítanak fel, és lebontják, amikor a ház készen van, az építőnek erre okvetlenül szüksége van, soha nem szabad azonban az állványzatot magát tekinteni épületnek."

Johann Wolfgang Goethe

A hadtudományi esszém címében foglalt kérdéskörök alapvető összetevőit elsősorban a jövő és a cselekvés perspektívájából, másodsorban pedig a nemzeti biztonsági – és katonai stratégia szemszögeiből vizsgáltam. Goethe felfogását a hipotézisek jelentőségéről szemléltető példának tekintem, ezért a kutatás folyamán és annak lezárásakor, kiváltképpen a hipotézisek megfogalmazása után arra a következtetésre jutottam, hogy talán éppen a logisztika lehet a XXI. században az egyik úgynevezett „legsarkalatosabb” kérdés az új magyar hivatásos haderő fenntartása és alkalmazása vonatkozásában. Ezért is a kérdéskör megkerülhetetlen úgy a politikai-, mint a katonai tervezők részéről. Egyszerűen a téma az asztalon hever, és megoldandó kérdések sokaságát veti fel.

Ebből fakad az az elvárás, amely szerint a XXI. században sokkal hatékonyabb és jobb logisztikai tervezésre lesz igény és szükség, és mégpedig amiatt, hogy a szövetséges NATO és európai erők a felmerülő es-

⁵ Dr. Csabai György nyá. alezredes, a hadtudomány kandidátusa.

hetőségek széles körét megfelelően tudják kezelni a kihívások forró pontjain,- a kihívásokkal történő szembesülések folyamán.

A magyar haderő várható küldetesei a nemzeti elvárások (Alkotmány, törvények, stb), a kollektív szerződések és a nemzetközi szerződések előírásából fakadnak. Miközben előtérbe kerül a nemzetközi terrorizmus elleni hadjárat, a különböző hadműveletekben és válságkezelésekben, békefenntartásban való részvétel, a katasztrófák elhárítása, a humanitárius segítségnyújtás, a nem harc helyzetből való kiürítés, a harcmezők felkutatása, a harcmező kiürítése, a saját és szövetséges állomány kimentése, a politika által elrendelt szankciók és embargók megerősítése, a megelőző csapások és légi csapások mérése, illetve részvétel azokban, a biztonsági segítségnyújtás, a lázadók elleni harc, vagy a lázadóknak nyújtott sokodalú támogatás, és más aktuális feladatok. *Természetesen mindezeknek meg kell jelenniük a mára már rendszeressé váló védelmi felülvizsgálatok eredményeiben, az új katonai stratégiában, a különböző doktrínákban, a nemzetközi stratégiai környezet változásai kapcsán.* Azután abból az axiómából indultam ki, hogy a katonai erő alkalmazása, mint a politika folytatása igen szoros összefüggésben áll a logisztikával, és ez igaz a magyar haderőre és logisztikájára is. *Mindezek arra figyelmeztettek, hogy nagy szükség mutatkozik egy új, a nemzeti és multinacionális elvárásokat számításba vevő logisztikai koncepció kialakítására, miközben sort kell keríteni az egész logisztikai architektúra átgondolására és a tervszerű lépések megtételére.*

Mindezek előrebocsátásával kihangsúlyozom azt, hogy ennek a tanulmányomnak *hárm*as célja van.

Az első célom szerint áttekintést adok a logisztikai folyamat –szinte egymást követő- természetéről és jellegéről, amelynek sokdimenziós voltát négy fontos elemre tagolom.

A második célom az, hogy bemutassam és azonosítsam azokat a kulcsfontosságú változás-gerjesztőket, amelyek a XXI. századi logisztika evolúciós fejlődését alakítják. És a *harmadik célom* szerint szeretnék ezúton is szerényen hozzátenni valamit a soros védelmi felülvizsgálathoz.

Ezért is ebben a hadtudományi esszémben az új logisztikai koncepciónak nem lesz jellemzője a teljességre törekvés. Mindazonáltal a felvetésem és hipotézisem alkalmas lehet arra, hogy perspektívákat szolgáltatson és előmozdítsa az intellektuális vitákat és bizonyos mérvű elvi és doktrinális irányultságot nyújtson és a logisztikai paradigma váltást elősegítse. Jóllehet, ezen keretek között arra nincs mód, hogy a jövő logisz-

tikáját minden aspektusában felvázoljam, de arra igen hogy felrajzoljam a 21. századi logisztika modelljének főbb kontúrjait.

1. A logisztika fázisai

A logisztika fázisait a következők képezik: a beszerzés, az elosztás, a működőképesség fenntartása és kezelés-raktározás.

1.1. Az első fázis: a beszerzés

A logisztikai folyamat a beszerzéssel kezdődik és ezt ezért nevezem első fázisnak. Ezen kezdeti lépés során a fegyveres erők beszerzik, legyártatják, vagy legyártják- illetve, megcsinálják, megépítik a kívánt vagy igényelt árucikkeket, létesítményeket, hadianyagokat és a fegyverrendszereket. A beszerzési fázisban elsődleges szerepet szánunk az ún. logisztikai vezetéseknél (t.i. a csővezetékeknek).

A beszerzéssel kapcsolatos egy sor funkció működtetése azt eredményezi, hogy végbemegy vagy megtörténik a javaknak és szolgáltatásoknak a fegyveres erőkhöz való átirányítása, azaz transzfere. A beszerzési funkció magában foglalja a költségvetést, a szerződéskötést, a termelést és az értékelést. *A következőkben ezeket részletesebben kifejtem.*

1.1.1. A költségvetés területén a beszerzési célokat úgy kell és érdemes meghatározni, hogy azok igen szoros összhangban legyenek a katonai költségvetés által nyújtott lehetőségekkel, mégpedig annak érdekében, hogy biztosítva legyen a fizetőképesség,

1.1.2. A szerződéskötések esetében elengedetlen a kellő- és megfelelő szintű és körű tájékozottság (tartalmi, alaki, stb) mégpedig azért, hogy jól tudjunk szelektálni a kívánt szolgáltatások és javak között, továbbá a szerződéskötések előírás szerű adminisztrálására is sor kerüljön.

1.1.3. A termelés területén az aktuális termelési folyamatot a civil eladó tartja kézben, amennyiben ilyet szerződtek.

1.1.4. Az értékelések esetében az előállított javakat és a nyújtott szolgáltatásokat összevetik a szerződésben foglalt specifikus igényekkel és határozottan megkövetelik a minőségi teljesítéseket.

1.2. A második fázis: az elosztás

A logisztikai folyamat második fázisába sorolom az elosztást, a szükséges anyagokkal való ellátást, támogatást, és a személyzet előírt időben történő eljuttatását a hadműveleti parancsnokhoz.

Az elosztás során a katonai végső felhasználó számára biztosítjuk a beszerzési fázis során beszerzett árucikkeket. Az aktuális témakör feldolgozása kapcsán arra a megállapításra jutottam, hogy az elosztási folyamat keretében olyan funkciók működnek, mint a *szállítás, az áru és eszközraktározás, a leltározás, az ellenőrzés és az ellátás menedzselése.*

1.2.1. A szállítás során a szükséges áru cikkek és (vagy) személyeknek a termelés helyéről, illetve az eredeti állomáshelyéről a végső felhasználóhoz való elszállítására kerül sor. A szállítás olyan fontos kérdéseket vet fel, mint a megfelelő szállítóeszközök, az idő, a szállítási rend, a menetvonal és az elsőbbségi besorolás problémáinak megválaszolása.

1.2.2. Az áru és eszköz raktározását a logisztikai támogatás teszi szükségessé, a megfelelő tárolás és raktározás megoldásával. A fizikai hely biztosításának problémája mellett a javaknak biztosítani kell az elengedhetetlen fenyegetésekkel, és nemcsak fenyegetésekkel szembeni biztonságot is.

1.2.3. A leltározás (inventory control) és a leltári készlet könyvviteli ellenőrzése nagyon fontos aspektusa az ellátási folyamatnak. Főképp azért, mert nagy szükség van arra, hogy az anyag és a végső felhasználó között a viszony konfliktus mentes legyen.

Ebben a folyamatban kiemelt szerep jut az üzleti életben végbenő forradalom (revolution in business affairs) eredményeinek hazai meghonosításnak, és az olyan katonai logisztikai funkcióknak, mint a felelős elszámolás, könyvelés, számfejtés, felülvizsgálat, biztonsági osztályozás, ellenőrzés, adminisztráció, irányítás, export, raktárak és bázisok igénybevétele, felhasználásának nyilvántartása és ellenőrzése, logisztikai szolgáltatások és hazai támogatások funkcióinak követése, elemzése, értékelése, feladat-költségelemzés, auditálás és mások.

1.2.4. A támogatás menedzselése révén a hadműveleti kérdések igen szoros összefüggésben vannak az elosztásra kerülő javak (eszközök) kezelésével és ezért kritikus és gyötrelmes összetevői az elosztási folyamatnak.

1.3. A harmadik fázis: a logisztika működőképessége

A logisztikai folyamat során lévő harmadik fázisát képezi a logisztika működőképességének fenntartása. A logisztika működőképessége megköveteli a logisztikai rendszer rugalmasságát. A katonai erőknek, így a Magyar Honvédségnek is a logisztikai működőképességének magas szintű fenntartása lehetővé teszi a hadviselést, a hadműveletek folytatását, a harceszközök és az élőerő ellátását, azok hatékonyságának adekvát szinten. Továbbá a logisztika működőképessége biztosítja a szükséges támogatások eljuttatását a logisztikai (cső-és más) vezeték hálózaton keresztül a rendeltetési helyekre. *A kulcsfontosságú funkciók kapcsán a logisztika működőképessége egységes egészzé forr össze.*

1.3.1. A karbantartás következtében az ún. karbantartási és javítási program révén a meglévő eszközök élettartama, avagy kihordási ideje növelhető. Ennél fogva az megemeli a logisztikai támogatás színvonalát.

1.3.2. Az ellátási rendszerek működtetése útján a különböző feltöltési anyagok katalogizáltak és rendszerezetten kerülnek kiosztásra.

1.3.3. Az ellátó bázisok és létesítmények működtetésével a logisztikai ellátó tevékenység hatékonysága érdekében hadműveletekben mögöttes és előretolt bázisok, illetve logisztikai csomópontok biztosítják a végső felhasználók kiszolgálását.

1.4. A negyedik fázis: a hátrahagyott anyagok és erőforrások kezelése és raktározása.

Vizsgálatunkban a negyedik fázis a logisztikai folyamat végső fázisát képezi, miközben magában foglalja a hátrahagyott anyagok és erőforrások kezelését, raktározását és tárolását. A kezelés és tárolás jelentőségét az a tény is növeli, hogy egyre inkább növekednek a pénzügyi megszorítások és a környezetvédelmi előírások is egyre szigorúbbak és életbe lépnek. Különösen igazak ezek az Európai Unió tagjai esetében. Ezek miatt a logisztikai folyamat utolsó fázisa felölelheti a bomlásveszélyes anyagok kezelését, az osztályozott anyagok adminisztrációját, ügyvitelét és nyilvántartását és a termékek visszavételét a természetes körfolyamatba. Megjegyzem, hogy a bomlásveszélyes és a környezetre ártalmas anyagok megfelelő használata, tárolása és az azokkal való rendelkezés a végső felhasználó jogi felelőssége. A termékeknek a körfolyamatba történő visszavételénél alaposan fel kell mérni az eljárások szükségességét is, különösen a bomlásveszélyes anyagok esetében.

2. A változásokat előidéző tényezők

A XX. és XXI. század fordulójára kialakult logisztika elméleti és gyakorlati eredményei képezik az egyik számításba veendő kiindulópontot. Azonban a XXI. századi katonai logisztika körvonalait és jellegét meghatározó fő, vagy inkább alapvető tényezőket az alcímnek megfelelően a „*változásokat előidéző tényezőknek*” nevezem. A beavatkozó, avagy W. George Bush elnök megelőző csapásmérő stratégiája kerül előtérbe.

Miközben a katonai tervezésben a modell váltás alapján a veszély alapú tervezésről megtörténik az áttérés a képesség alapú tervezésre. Emiatt az esetlegesen a magyar hazától nagytávolságra megvívandó szövetséges hadműveletek igénylik a hadügyi és más forradalmak eredményeinek azonnali felhasználását. Felértékelődik a szövetségesi katonai részvétel jelentősége a különböző hadjáratokban és hadműveletekben. Mivelhogy a változásokat előidéző tényezők serkentik a modern logisztika fejlődését, ennél fogva alkotórészét és alkotóelemét képezik minden új koncepciónak és koncepciós vitának. Az elvégzett kutatómunkám eredményei alapján a változásokat serkentő tényezőket az alábbi elnevezésekkel, ha úgy tetszik címszavakkal illetem: (1) hadviselési doktrína, (2) technológia, (3) gazdálkodás, (4) geostratégiai környezet és a haderő fenntartásának politikai aspektusai.

A következőkben a fentiek kerülnek áttekintésre.

2.1. A hadviselési doktrína

Ezen problémakör nemzetközi és nemzeti területre osztható. Nemzetközi vonatkozásban számításba kell vennünk az Amerikai Egyesült Államok, az Észak-atlanti Szerződés Szervezete, az Európai Unió, az Afrikai Unió és az ASEAN köreiben érvényes és a kidolgozás alatt lévő stratégiákat, programokat és terveket.

2.1.1. Az USA stratégiái

Ami az USA stratégiáit illeti, Georges W. Bush elnök a közelmúltban egy sor stratégiát hagyott jóvá. A West Point Katonai Akadémia 2002-es avató és kibocsátó ünnepségén a meghirdette „*a megelőző csapás stratégiáját*”. Ez a teljesen új politikai stratégiai koncepció lezárta a több mint ötven éve elkezdett elrettentés (deterrence) és visszاسzorítás (containment) stratégiákat, amelyeket menet közben többször módosítottak. A tömegpusztító fegyverek elterjedésének megakadályozása és nemzetközi terrorizmus elleni hadjárat folytatása folyamán az „*ellenséghez*

viszi a háborút” és a két regionális hadászati hadműveleti koncepciót eljéti. Ezek kapcsán egy sor új stratégia került az elnök által jóváhagyásra és életbe léptetésre. Nevezetesen a következők: (1) Az **USA Nemzeti Biztonsági Stratégiája** (National Security Strategy of the United States), (2) Az **USA Belbiztonsági Stratégiája** (The National Strategy for Homeland Security), (3) A **Harci Terrorizmus Elleni Stratégia** (The National Strategy for Combating Terrorism), (4) A **Számítógépes Biztonság Stratégia** (The National Strategy to Secure Cyberspace), (5) A **Nemzeti Kábítószerellenes Stratégia** (The National Drug Control Strategy), (6) A **Nemzeti Stratégia a Tömegpusztító Fegyverek Ellen** (The National Strategy to Combat Weapons of Mass Destruction), (7) A **Pénzmosás Elleni Stratégia** (The National Money Laundering) 8) A **Nemzeti Védelmi Stratégia** (The National Defense Strategy). A Magyar Köztársaságnak - mint az Amerikai Egyesült Államok stratégiai szövetségeseinek, az egyetlen globális világhatalomnak - a világgal kapcsolatos felfogását, politikai, katonai és más lépéseit számításba kell vegye és a politikai-katonai koalíciók kialakításánál és alkalmazásánál, a szövetségi teendőknél, valamint a teljesítésnél.

2.1.2. A NATO koncepciók

A XXI. század elején a Szövetségben világossá vált, hogy az ötvenéves évfordulón a Washingtonban elfogadott Stratégiai Koncepció úgy az elméleti, mint a gyakorlati dimenziókban elamortizálódott. Miközben tovább nőtt az amerikai és európai fegyveres erők közötti képesség különbség, nem közeledett a nemzeti haderőnemek interoperabilitása, lelassult az önkéntes haderőre történő áttérés és nem javult az amerikai és európai hadipari vállalatok kooperálása, valamint nem emelkedtek a katonai költségvetések, továbbá romlottak a **K+F** (kutatás és fejlesztés) és **T+T** (tudomány és technológia) arányai a Szövetségben belül. A NATO-nak a jugoszláviai légi hadjárata a Szövetséget keresztül elé állította. Ezt erősítik meg az Afganisztánban végrehajtott, de máig nem befejezett és lezárt **Végtelen Szabadság Hadművelet** politikai és katonai tanulságai is. De ugyanezek a jelenségek érződnek az Irak elleni koalíció kialakításánál. A NATO koncepció szerint az új haderő szerkezet a szakosodás irányába mozdul el, miközben a mobilitás, bevetetőség, szállíthatóság, logisztikai támogatás és az irányítás-vezetés a racionalizálásra kerül miközben tisztázásra kerülnek a Európai Unió katonai, azaz gyors reagálású és más erőivel kapcsolatos kérdéskörök. Tovább kell emelnünk a NATO Déli Régióban folyó együttműködés területeit és logisztikai eredményességét.

2.1.3. Az európai unió

Miután a Nyugat-Európai Unió átadta készleteit az Európai Uniónak, az unió megalakította különböző katonai irányító szervezeteit és kinevezte **Javier Solanát** közös kül- és biztonságpolitikai főmegbízottjává. Az Európai Unió a bővítéssel és a mélyítéssel, illetve konvent várható állásfoglalásával, a felveendő ország jelentésekkel foglalkozik, - a terrorizmus kérdésköre mellett.

Elfogadottak a **Petersbergi Feladatok**, azaz a békefenntartás, a válságkezelés, valamint a humanitárius és mentő küldetések. Folyik a 15 dandárig, 55-60 ezer fős hadtest szintű hadműveletek végrehajtására képes katonai kötelékek felállítása, a szükséges képességek kialakítása és a NATO-val történő egyeztetés. Előfordulhat, hogy a felállítások pénzügyi biztosítása a 2002. augusztusi árvizek miatt lelassul, majd az új koncepciók miatt új fordulatot vesznek. A XXI. Században három eset lehet a jellemző: az európai, az ázsiai és az afrikai. Tovább kell fejleszteni az európai cselekvési tervet. A Magyar Köztársaság 2001. november 19-20-án az Európai Unió belügy-és védelmi miniszterei ülésén **668 katonát és 107 rendőrt** ajánlott fel a tervezett európai békefenntartó, illetve rendőri alakulatokba. Hozzáteszem az előzőleg szükséges logisztikai egyeztetések elmulasztásával. Az Unió az afgán, a Petrszelyem-sziget, az izraeli palesztin intifáda és az iraki eseteknél a döntés- és bevetés deficitjeiről adott tanúbizonyságot.

2.1.4. Hazai hadviselési megfontolások

A Nemzeti Biztonsági Stratégia és a Nemzeti Védelmi Stratégia (és nem Nemzeti Katonai Stratégia,- micsoda különbség van a kettő között) fogalmazza meg a hadviselési doktrínát. A jelenlegi doktrínák – alapidoktrína, összhaderőnemi funkcionális doktrínák, haderőnemi doktrínák és támogató doktrínák-elsősorban felkészülés centrikusak és kiképzés orientáltak, beleértve a multinacionális együttműködést. Ebből adódóan inkább statikus hatást gyakorolnak a leendő hadviselésre, továbbá a logisztika elméletére és gyakorlatára. Miként az is, hogy a Magyar Honvédség két haderőneme – a szárazföldi és a légi – nem felel meg a haderőnemekkel szemben támasztott nemzetközi standardoknak. Ezek a haderőnemek csak névlegesen és szubvontatkozásában tükrözik a haderőnemi elvárásokat és a képességeket. Ezeket is számításba véve valamint a magyar haderő logisztikájára a leendő hadviselések módjaiból és formáiból kiindulva az úgynevezett legerősebb hatást a készenlét fenntartása és a manőverező hadviselési mód fogja gyakorolni. Azon belül is kiemelt helyet foglal majd el a mozgó célpontok és váratlanul megjelenő célok megsemmisíté-

se. Ez azt fogja jelenteni, hogy manőverező hadviselési koncepció széleskörűen elterjed, miközben annak alapja a döntő hadviselés alapelve, amelynek vonzata az, hogy a logisztikai rendszernek illeszkednie kell a leendő ún. manőverező hadviselési módhoz. Mivelhogy a manőverező hadviselési módnak a logisztikai rendszerek kialakítására (itt nemcsak a három szintnek a felülvizsgálatáról esik szó) gyakorolt hatásai elméleti megközelítésben nyilvánvalóak, ezért a manőverező hadviselés karakterisztikái döntő hatással lesznek és lehetnek a jövőbeni logisztikai rendszerre.

A modern, az elmúlt XX. és a jelenlegi XXI. századi hadviselések stratégiai tanulságai számomra azt hipotétizálják, hogy a jövőbeni manőverező hadviselés jellemzői közé sorolom a következőket: a mozgékonyt, a fizikai manővert, a támadó szellemű meglepetést és váratlanságot, a magas hadművelési ütemet, a beszivárgást és a behatolást. Az általam felsorolt kiemelt jellemzők egészen különleges követelményeket támasztanak egy profi haderő logisztikája elé. Miközben a manőverező hadviselés folyamatos hatás gyakorol abban a tekintetben is, hogy a harcmező egyre változékonyabbá és kiszámíthatatlanná válhat, ezért következtetésképpen a katonai logisztikai rendszereknek meg kell felelniük annak, hogy kellőképpen felkészülten szembesüljenek ezekkel a kihívásokkal, netán máskor spontán módon reagáljanak és kreatívak legyenek. És ezért kihangsúlyozom azt, hogy a katonai logisztikusok rögtönözni tudjanak, rendelkezniük szükséges a harcmező kínálta lehetőségek felismerésének képességével. *Ez a felismerő képesség jó képzelőerővel rendelkező vezetést és megfelelő vezetői stílust tesz szükségessé és egybeesik a kor igényeivel.* Az ilyenfajta alternatív működési módszerek, és eljárások alkalmazása megnövelheti a logisztikai hálózatot. A XXI. századi hadviselés természete mindenképpen megkívánja az alárendelt parancsnoktól az önálló és alkalmankénti ún. agresszív cselekvést. Ha a harcmezőn kialakult követelmények megkívánják, akkor a siker érdekében az alárendelteknek lehetővé kell tenni a lehetőségek kihasználását és a kezdeményezést. Ugyanakkor a felhasználókkal szemben támasztott követelmények meghatározása a logisztikusoknak jelent időről-időre új kihívásokat. A leendő logisztikai rendszer elsődleges feladata a harcoló erők támogatása a hadviselésekben. Ennél fogva az újonnan kidolgozott és megjelentetett – hozzáteszem sajnálatos módon nem idehaza kimunkált - hadviselési koncepciók elengedhetetlenül szükségessé teszik azt, hogy a *magyar jog, a nemzetközi jog és a XXI. századi szövetséges hadviselési koncepciók összehangoltan szabályozzák az Összhaderőnemi és Támogató Parancsnokság és a támogató magyar haderő haderőnemi kötelei közötti viszonyt*, mégpedig oly módon, hogy a lehető leg-

nagyobb mértékben biztosítva legyen az **„adott magyar harcmező parancsnoka”** számára az önálló működőképesség és harcképesség fenntartását. Emiatt a logisztikusok elemi feladata lesz az alternatív lehetőségek teljes körének felmérése, annak érdekében, hogy kellő időben, helyen, módon, kívánt mértékben és a hadviselés szempontjai szerint történhesen az anyagok elosztása és kiosztása.

A XXI. századi hadviselés kutatása közben jöttem rá arra, hogy a manőverező hadviselés kifejezetten megköveteli a harci platformok komplex felülvizsgálatát és azt, hogy a legteljesebben figyelembe vegyük az ún. **lehetőség ablakokat, avagy kapukat** a konfliktusok folyamán. Értékelésem szerint ugyanis ezek az ablakok vagy kapuk bezárulnak és nem lesz rá mód, hogy azokat újra kinyissák. Teszik ezt annak érdekében, hogy a nyitott ablakok vagy kapuk adta lehetőségeket kihasználják és a parancsnokaink színlelésekhez és megtévesztésekhez folyamodhatnak. Az ilyen tevékenységek azt eredményezhetik, hogy a logisztikai erő kifejtések meggyengülnek és netán felhígulnak. Ilyen esetekben a logisztikai rendszer olyan kihívásokkal kerül szembe, hogy egyidejűleg támogasson egy sor hadműveleti tevékenységet.

Szerintem a harci erőfeszítések sokasága, bár legyenek azok akár kisméretűek, de megnövelik azokat a nehézségeket, amelyek abból is származnak, hogy megfelelő koordinálást legyenek képesek fenntartani a logisztikai támogatók és a végső felhasználók között. Ennél fogva a harcalatti lehetőségek kreatív kihasználása nagyban függ attól, hogy milyen mértékű a kiépített logisztikai rendszer gyorsasága és reagáló képessége. Mivel a XX. században a második világháború befejezése után az akkori szovjet haditechnikán alapuló, a varsói szerződésbeli fegyverzet-technikai és hadtápszolgálatok 1989-ben a felülről rájuk kényszerített összetolás-szerű integrálásával, esetenkénti csökkentésével, megszüntetésével, illetve átszervezésével és átnevezésével, majd az utódszervezetek hullámszerű átalakításával és gombamód történő alapításával, a pénzügyi – és más károk okozásával katonai-szakmai paradigmái válságot, továbbá a korszerű hadviseléstől történő eltávolodást – idéztek elő. A folyamatban 2001-ben elérték a logisztika szétválasztását előállítóra-beszerzőre és fogyasztóira. Ezt a szemléletet tükrözi a kutatásnak a különböző **„hivatásokban”** és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen történő elkülönítése. Ezt tükrözi az **Integrált Logisztikai Tudományszervező Tanács** és a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság **Tudományszervező Szekció** felállítása és folyamatos működtetése. Ezért is kerül olyan magas összegbe és nagy munkába az újrendszer körvonalazása és kialakítása. ***Ezzel egy időben az általam előbb felsorol-***

takkal a magyar haderő 2002-ben nem rendelkezik. Ezért a politika, a hadviselés és logisztika végső felhasználói kérdésének fókuszos vizsgálatának eredményei elősegítik a katonai stratégiai gondolkodásban paradigmaváltást, amely jelentékeny hozzájárulás a hadtudomány műveléséhez. Mindezek segítik az új magyar haderő kiépítésével járó elméleti és gyakorlati feladatok elvégzését. Ellenkező esetben a magyar haderő békebeli pénznyelőként funkcionál a XXI. században.

2.2. A technológia

Az előző pontban elkezdett technológiai elemzést folytatva, az válik egyértelművé, hogy a XXI. század haderői között nagy a technológiai különbség, különösen a nagy találati pontossággal vezérelt rakéták és bombák, a lopakodók, a megfigyelő és felderítő rendszerek, az irányítási-vezetési – informatikai rendszerek vonatkozásában. A NATO-n belül az USA és az európai tagállamok közötti katonai képesség különbség (angolul gap) minden bizonyára továbbra is megmarad. Ez a magyar politikai és katonai legfelső vezetés számára, mint a stratégiai szövetségesnek azt is jelezheti, hogy az Amerikai Egyesült Államoknak igen komoly erőssége lehet a technológiai fölényen túlmenően egyrészt a kiforrott és bevált, másrészt pedig a megelőző csapásra alapuló új **George W. Bush** stratégia a **high-tech-es** nagy találati pontosságú fegyverrendszerek, löszerek, bombák, rakéták és a harcmezői robotok. A robot harcosok megnövelhetik a manőverező hadviselési képességeket. Számításba kell vennünk a szövetségeseinkkel együtt azt is, hogy az Amerikai Egyesült Államok fegyveres erőinek a technológia terén meglévő és vitathatatlan elsősége megkönnyíti a hadműveleti és harcászati lehetőségek minimális veszteségekkel járó kihasználását.

Visszatérve azon általános megközelítéshez, hogy a csúcstechnológia befolyása a XXI. század logisztikai rendszerére meghatározó lehet és kihathat a logisztikai folyamat összes aspektusára. A technológiai fejlődés mértéke majd hatást gyakorol a támogatásban részesülő katonai erők tevékenységére, a logisztikai támogatás színvonalára és tartósságára.

A katonai alkalmazásra szánt új technológiák kifejlesztésében a működő logisztikai rendszernek együttműködőnek és rugalmasnak kell lennie. A kiképzési programok végrehajtása keretében olyan jól képzett és uniformizált technikusokat szükséges képezni, akik képesek egy esetlegesen adott konfliktus térségében a bonyolult eszközök kezelésére és kiszolgálására.

A hadviselés és a különböző hadműveletekben során a logisztikai rendszer legyen képes a megfelelő támogatás nyújtására, mégpedig oly módon, hogy e célra a már meglévő és újonnan megjelent technológiákat és részegységeket úgy használjanak fel, hogy ez által csökkentsék az ellenség vagy ellenfél által okozott károk mértékét. Ebben a vonatkozásban kihangsúlyozom azt, hogy a működő logisztikai rendszer nagymértékben felelős a technológiai biztonság biztosításáért. A magas áron megvásárolt csúcstechnológiának az ellenség kezébe kerülése, vagy az azokba történő behatolása ugyanis jelentősen csökkentheti a katonáink és szövetségeseink előnyeit, nem beszélve az esetleges veszélyek további eskalálásáról

A XX. század utolsó és a XXI. század első hadviselésének (lásd: A NATO légi hadműveletének stratégiai- és a Végtelen Szabadság Hadművelet első szakaszának tanulságai című írásaimat) tapasztalatait analizálva megállapítottam azt, hogy a nagy találati pontosságú csapásmérésre alapuló manőverező hadviselés támogatói, függetlenül attól, hogy milyen jelentőséget tulajdonítanak a támadásnak, azaz a támadó hadműveleteknek, elismerik a védelem, illetve a védelmi hadműveletek jogosultságát is. A katonai irányítás és vezetés vonatkozásában az illetékes parancsnok ennél fogva akár a védelmi hadművelet mellett dönthet, ha és amennyiben a támadó hadművelet a fennálló körülmények mellett célszerűtlen és kedvezőtlen, vagy ha a további támadó hadműveletek hátrányosan befolyásolnák a hadművelet kimenetelét. A bennem bujkáló kis ördög azt súgja, hogy a védelmi hadművelet logisztikai támogatása (tervezés – szervezés - végrehajtás) logisztikai támogatása könnyebbnek tűnik mint a támadó hadműveleté, ugyanakkor annak támogatásához sokkal nagyobb erőfeszítésekre van szükség. Ugyanis a logisztikai rendszer garantálja az anyagok és a szolgáltatások védetségét, beleértve az integritását is mindaddig, amíg a kellő időben és a szükséges helyen újabb hadművelet – akár támadó vagy védelmi – kezdése válik indokolttá.

A háborúk, a hadviselések és a hadügyi forradalmak körében folytatott több évtizedes kutatómunkám eddig közreadott eredményei azt igazolják, hogy a technológia által származó előnyök egyrészt a folyó háborúban behozhatatlanok, másrészt pedig ideiglenesen maradnak. A volt, vagy a potenciális ellenfél részéről a termelés megkétszerezése és meggyorsítása, az információs forradalom eredményeinek adaptálása és alkalmazása, a tudásalapú társadalom eredményeinek innovatívizálása az adott termékek életciklusában komoly mértékben csökkenti és csökkentheti a szövetséges és az azon alapuló saját technológiai előny időtartamát.

Ugyanakkor a fejlett technológia előnyeinek a harcmezőn történő kihasználása ugyancsak korlátozott időtartamú lehet.

Megítélésem szerint lehet, hogy ma még úgy tűnik, hogy a jövőbeni logisztikai rendszer nagyon érzékeny legyen az ellenség részéről folytatott, az adott korban történő katonai és technológiai versenyzés iránt, de ezzel párhuzamosan tudja csökkenteni a felhasználók igényeinek kielégítésére szolgáló reakció-, vagy ha úgy tetszik a válaszadási időt. A társadalmi átalakulás révén kialakult privát vállalkozások kínálnak két olyan megközelítési lehetőséget, amelyek a kitűzött célok elérése érdekében hasznosnak bizonyulhatnak. Az első megközelítés a stratégiai kapcsolat létesítését kívánja úgy a támogató, mint a fogyasztó-felhasználó között. Ezt közelebbről elemezve azt jelenti, hogy az eladó és a fogyasztó között egyenrangú kapcsolatot teremtünk. Miközben számunkra, katonai logisztikusoknak közismert az a nyilvánvaló tény, hogy a katonai végső felhasználó nem több, mint informális kapcsolatot létesít az eladóval. Csapatapasztalataim szerint a felhasználó által meghatározott igénybevételi előrejelzésekre és raktári készletcsökkenési adatokra támaszkodva az eladó pontosan megbecsülheti a jövőbeni igényeket és ennél fogva képessé válik a lehető leggyorsabb szolgáltatás nyújtására. Eközben a logisztikai rendszer folyamatosan képes az aktuális igények teljesítésére. A folyamatosság érdekében az eladó a végső felhasználótól előre megkapja az igénylistát, s ennél fogva képes lesz arra, hogy a rendelés megérkezése előtt felmérje a termelési viszonyokat.

Az elért technológiai fölény időtartama növelésének a másik útja és módja az, hogy létrehozzunk egy nem szervezet-idegen logisztikai tervező rendszert. ***Az új típusú logisztikai rendszernek nem a múlt, nem a jelenre, hanem a jövő hadviselési követelményeire kell épülni. Ebből kifolyólag az új logisztikai tervező rendszer célja a logisztikai rendszer alakítása a specifikus megrendelések alapján.*** Tanulmányaim szerint az összhaderőnemiség -egyesítettség- és az interoperabilitás nagyban bonyolítják ezt a megközelítési módot, de ugyanakkor nem zárják ki teljesen a használhatóságát. A valóság szerint ez a megközelítési mód bizonyos elsődlegesen fontosságú csúcstechnológiák és szolgáltatások megrendelése esetén jelentékeny előnyökkel járhatnak.

Az eddigiiek alapján kimondom, hogy koncepcióm lényege az, hogy a magyar haderőnek olyan logisztikai rendszere alakuljon ki, amelyik megkülönböztetett jelentőségű technológiákat és szervezeteket foglaljon magában, mi közben lecsökkentsük a (végső) felhasználóhoz való szállítás időtartamát.

Az információs forradalom és a számítógépes technológia hatásai a logisztikai gyakorlatban egyre újabb és újabb területeken tetten érhető. A mikroszámítógépek feleslegessé tették a 70-es, a 80-as és a 90-s években nélkülözhetetlen adatbázisokat, igaz ezeken a számítógépeken sem tárolnak korszerű adattömegeket és lassú az informatikai hálózat optimalizálódása, amelyről néhány évvel ezelőtt csak álmodni mertünk. Értékelésem szerint amennyire ez előny, annyira ez az egyes helyzetekben (lásd az Öböl-háború ezirányú példáit) hátrány lesz az, hogy a XXI. század logisztikája jelentékeny mértékben számítógépes lesz, ami meglehetősen lecsökkentheti az emberi (katonai) beavatkozás és döntéshozatal terjedelmét. Ez a megítélés minden bizonnyal a XXII. század elemzőit és logisztikusait megmosolyogtatja, de akkorra válik csak az általam vizionált logisztikai rendszer arra képessé, hogy igen gyorsan oldjon meg meglehetősen bonyolult logisztikai problémákat.

Nézetem szerint azon területek közül, amelyek a számítógépesítés, vagy komputerizálás révén igéretes hatékonyság növekedést eredményezhetnek azok lehetnek, amelyek az útvonal (nagy távolságok) és menetrend meghatározás, a raktárhálózat tervezés, az infrastrukturális létesítmények és a leltárkezelés spektrumaiban jöhetnek leginkább számításba.

A szállításban bekövetkező és állandósuló ún. előrehaladások révén a technológiai előnyök közvetett módon fogják segíteni a logisztikai képességek növekedését. A nemzetközi és a hazai szállítások terén a századunk elejére életbeléptetett újítások mintegy előrevetítik a logisztikára gyakorolható jövőbeni ún. előnyös hatásait. Az egyik ilyen hatást az váltja ki, hogy a hajtóműtervezésnél figyelembe veszik a környezetre gyakorolható lehetséges hatásokat és új anyagokat (lásd például az új lamilloyt, a kompozit, a polimer, a steal és más anyagokat,- a szerző megjegyzése), miközben nőni fog a szállítások sebessége és a szállítási képesség a szállítási spektrumban. Aztán a másik hatás továbbra is az lehet, hogy a rövid szállítási távolságokra főként a teherszállító gépjárműveket, míg a hosszúakra a MÁV-ot veszik igénybe. Az üzleti érdekek ellenére az eltérő cégek között megerősödik a kereskedelmi kapcsolat, amely ösztönözni fogja az integrált szállító vállalatok létrehozását. Esetleg egy harmadik hatást az gyakorolhat, hogy új szállítási technológiák kerülnek kifejlesztésre, ezen körbe sorolom az intelligens közúti gépjármű sugárutak rendszerét, a mágneses emelőszerkezeteket és a nagysebességű vízi szállító eszközöket, amelyek mind növelni fogják a hadműveleti hatékonyságot, - a meglévő szállítási hálózat esetleges hatékonyságával egyetemben.

Előrejelzésem szerint az új technológiák javítják azokat a kommunikációs lehetőségeket, amelyek a magyar haderő XXI. századi logisztikájához kapcsolódnak és módosítják azt, egyidejűleg pontosabb lesz az összhaderőnemi és logisztikai információ, továbbá diverzifikálják a logisztikai anyag-, eszköz – és szolgáltatás áramlások struktúráját. Mindenesre az új típusú kommunikáció fejlődése emeli és fokozza a logisztikai folyamatra háruló felelősséget, mégpedig abban a tekintetben, hogy kellőképpen reagáljon a végső felhasználó igényeire és szükségleteire, úgy az időtényezőt, mint a szolgáltatott anyagot illetően.

A logisztika alkalmazásának kiteljesedése folyamán zavartalan lesz az elektronikus információ csere, az automatikus azonosítás és a rádió útján történő hírváltás.

Az új típusú anyagkezelési rendszert illetően pedig a technológia jelentékeny hatást gyakorol a logisztikai gyakorlatra. A XXI. század eleji anyagkezelési rendszerek meglehetősen integráltak. Ezekben az integrációkban a termelés és az elosztás jóllehet összeforrasztás nélkül egyesül, még hozzá azzal a céllal, hogy „szinergiát” érjenek el. A jövőt ezen a téren az fogja jellemezni, hogy az ügyvezett „**intelligens anyagkezelési rendszer**” jön létre. Ezekben az új intelligens anyagkezelési rendszerekben a mesterséges intelligenciát az eszközrendszerek szolgáltatják. Ennek következményeként automatizált vezérlésű járműveket alkalmaznak a szakértő rendszerekben és gyors (fürge) egy vágányú vasutat az egyirányú közlekedésre és szállításra. Az anyagátvétel és – szállítás területén elképzelhetően szakértői rendszereket és robotokat használnak majd a vegyes terhek fel- és lerakásához, a szállító terhergépjárművek le- és felrakásához, valamint a rakodóhelyek kijelöléséhez.

2.3. A gazdaságossági vonatkozások

Mivelhogy a magyar haderő várhatóan a viszonylag szűkös költségvetési keretek között lesz kénytelenek működni, ezért az olyan kérdés, mint a gazdaságosság kiemelt helyet foglal majd el a magyar haderő logisztikai szférájában. A katonai szervezeteknél, a funkcionáló haderőnemeknél, a szóban forgó gazdaságosság ugyanolyan fontos lesz, mint a magánszektorban. Számos gazdasági irányzat, vagy ha úgy tetszik irányvonal kezd körvonalazódni. Ezek feltehetőleg erős hatásokat gyakorolnak majd a XXI. század haderőinek logisztikájára. A támogató szolgálatok privatizációja jóllehet nálunk még a kezdeteknél tart, minden bizonnyal tovább folytatódik és felgyorsul. Mintaképpen érdemes megemlíteni az amerikai szárazföldi haderőnél (U.S. ARMY) folyó gyakorlatot. Az U.S. Army a hazai területen és a tengerentúlon szerződéseket köt a

Halliburton cég leányvállalataival, a **Brown és Root** vállalattal, a csapatélelmelési feladatokra, továbbá a konyhai hulladékgyűjtésre, a mosdai szolgáltatásra, az ivóvíz és egyéb vízszolgáltatásra. A felsorolt területek rendezése után kerülhet sor a katonai elszállásolás, a repülőgép- és helikopter karbantartás, a kiképzés, az egészségügyi, valamint a fogászati szolgáltatások privatizálására. A magánosítás, vagy a szolgáltatások átadása, átengedése segíteni fogja a magyar haderőt a változó körülményekhez való alkalmazásában.

A magyar haderő létszámának csökkenése gazdaságilag, de még inkább hadműveleti vonatkozásban lesz előnyös, ha az alapvető támogató (és ellátó) szolgáltatások magánosításra kerülnek, ugyanakkor megmaradnak a magyar haderő immanens részei.

A NATO útmutatása és elvárása alapján kialakítandó harci képesség megőrzése és fenntartása céljából azokat a támogató szolgáltatásokat, amelyeket a katonai erők ún. „*mélyégi fogzatának tartok,*” magánosítják majd annak érdekében, hogy teljesen feltöltsék önkéntes személyi állománnyal. A magánosítás csökkentheti a csapatok kötelezettségvállalásához szükséges erők mennyiségét, amelynek kapcsán az adott hadművelet elfogadhatóvá válik a közvélemény számára és ezért kedvezően hat annak a politikai támogatásának folytonosságára. A XXI. századi (önkéntes) magyar haderő logisztikája várhatóan egyre nagyobb mértékben használja majd a „*nem polcon lévő -heverő-*”technológiát. A gyártók növekvő mértékben fogják alkalmazni a kettős hasznosítású koncepciót. Az elhúzódozó tervezési részletezések és a költséges fejlesztési folyamatok ily módon jelentős mértékben elmaradhatnak és a szerződéskötési tárgyalások lényegében az árkérdésre és a leszállításra korlátozódnak. A kettős hasznosítás lehetővé teszi a kis tételű katonai rendeléseknek nagyobb polgári megrendelésekkel történő integrálását. Az ilyen rugalmas gyártás előmozdítja a különböző üzemi rezszi költségek megosztását, ami az árú egy-egységre eső költségeit előnyösen csökkenti a fogyasztó számára, és ezek által csökkennek a fegyverrendszerekre fordítandó kiadások is. Mivelhogy a termelési láncok (más néven termelési vonalak) általában többet gyártanak le az egyes termékekből annál, amit a kereskedelmi szektor igényel, a felesleg elérhetővé válik egy váratlan nemzetközi válság során jelentkező hullámozó termelés kapcsán felmerülő hiány esetén.

Az információs társadalom és –technológiák terén bekövetkező fejlődés, valamint a hatalmas készletek fenntartásából származó (lásd a 30 napos DOS-t) kedvezőtlen gazdasági következmények arra fognak ösztönözni, hogy a jövőben jelentősen csökkentsék a magyar haderő csapatainál és a különböző szinteken tárolt készleteket. A kellő informáltság

lehetővé teszi azt is, hogy az előállított készleteket ne tárolják a jelentős költségnyad miatt. Vagyis ahol javul az informáltság, az alkalmazkodóképesség az ajánlat megértése terén, úgy fognak csökkenni a készletek és a biztonsági tartalékok szintjei. A csökkentett készletek jelentős költségcsökkenést eredményezhetnek, amelyeket netán felhasználhatnak más műveletekben.

A gazdaságosságnak a jövőben érvényesülni kell a hazai vagy külföldi intézményben jelentékeny költségráfordítással kiképzett logisztikai tisztek és tiszthelyettesek megtartásában.

A közelmúlt elretentő eseteit és példáit ajánlatos elkerülni és azokból úgy a politikai, mint a katonai, beleérve az általános és szakmai humánpolitikai vonatkozásokat és a tanulságokat a haderő logisztikájánál racionálisan számításba kell venni.

Megemlítem a mai hadviselés nemzeti költségkihatása mellett annak kihatásait a piaci életre, az árak alakulására, a regionális és globális befektetési, pénzügyi politikára, továbbá a nyersanyag- és olaj árak mozgására.

2.4. A geostratégiai környezet

Értéktéletem alapján a XXI. századi geostratégiai környezet olyan új transznacionális és aszimmetrikus kihívásokat teremt és veszélyeket indukál, amelyeknek bármilyen összetételű és szintű kezelésében a magyar haderő logisztikája az eddigiektől különböző és jelentősen összetettebb nemzetközi összefüggés rendszerben – ha úgy tetszik egy új világrendben - fokozottabb szerepet fog betölteni. Egy bevethetőbb és hatékonyabb haderő logisztika jelentős mértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy az eddiginél sokkal hatékonyabb szerepet játsszon a jövő katonai és nem katonai műveleteiben. A sikeres logisztikához, a logisztikai erőfeszítések sikerességéhez rendkívül fontos lesz a nemzetközi koordinálás és az interoperabilitás. A katonai logisztikusok a jövőben a korábbiaknál szorosabban együttműködnek majd a fogadó nemzetbeli kollégáikkal. A **befogadó nemzet** által nyújtott támogatás (Host Nation Support) jelentősége azzal együtt növekszik, hogy a NATO vezető hatalma, az Amerikai Egyesült Államok mellett a többi állam is igényli a katonai költségek nemzetközi megosztását, főképp a katonai beavatkozásokhoz történő hozzájárulást. Ennélfogva a jövő -magyar vonatkozásban is - az egyre fokozottabban növekvő teherviselést és a tehermegosztást vetíti előre. A biztonságfogyasztó országok közül a biztonságnövelők táborába kell át-

mennünk a vállalásaink teljesítésével, a haderő szakosodásával és haderő-reform soros feladatai teljesítésével azonos időben.

Az Egyesült Államok számára adódó pénzügyi előnyök elősegíthetik azt, hogy az amerikai közvélemény ne gördítsen akadályokat az esetleges hadműveletek elé, amelyek közül több a helyi erőknek nyújtandó logisztikai támogatásokban ölthetnek testet. A logisztikai rendszer elkerülhetetlen adaptálása és rugalmassá tétele megköveteli azt, hogy új logisztikai koncepció kerüljön kidolgozásra a XXI. századra. Abból indulok ki, hogy az Amerikai Egyesült Államok kizárólagosan egyedüli részvétele a regionális katonai konfliktusokban nem valószínű. Lásd ezzel kapcsolatosan **Henry Kissinger** és **James Baker** volt külügyminiszterek és **Richard Cheney** alelnök véleményét. A **Sivatagi Pajzs**, a **Sivatagi Vihar** és a **Végtelen Szabadság** hadműveletek modelljeinek tanulmányozása azt bizonyítja, hogy feltehetően a jövőben is az alkalmi nemzetközi koalíciós modell kerülhet alkalmazásra.

A szövetségek és koalíciók egyre nagyobb szerepet kapnak az új amerikai védelmi stratégiában, ami viszont megkívánja azt, hogy a logisztikában erősödjön az összhaderőnemi és az ún. cél erőkkel végrehajtható hadműveletekre történő orientáltság. Az ilyen irányú logisztikai erőfeszítések megkövetelik majd az amerikaiak és a szövetségesek között a doktrína, a képességek és a kiképzés terén meglévő különbségek sürgős kiküszöbölését egy kombinált koncepció hadműveleti alkalmazása során.

Egy ilyen új biztonsági környezetnek a logisztikusokat érintő vonatkozásai három területen mutatkoznak meg a jövőben: (1) a Magyar Honvédség kötelékeinek külföldi telepítése (átdobása) egyre gyakoribbá válása esetén, (2) a leendő erő-átdobások méreteinek a hidegháborús gyakorlathoz viszonyított alacsonyabb szinte vonatkozásában, (3) abban a tekintetben pedig, hogy az instabilitás és a regionális háborúskodó felek (hirtelen) megjelenése növelik majd a jövőbeni erőátdobások körüli bizonytalansági tényezők számát.

2.4.1. Politikai vonatkozások

Egy utolsó változást gerjesztő tényező, amely széleskörűen befolyásolja majd a logisztikai tevékenységet, a nemzeti politika mellett az Amerikai Egyesült Államok politikai gyakorlata lesz. Miközben nálunk és más országokban is kemény politikai küzdelem kíséri azt a gyakorlatot, hogy milyen összegeket juttatnak logisztikai célokra az amerikai és más nemzetek katonai erőinek. Jóllehet kialakulóban vannak azok a közösen elfogadott elvek, amelyek alapján a nemzetbiztonságot megítélik, a védelmi célokra előreirányzott összegek (alapok) azonban meglehetősen

változékonyak és gyakran eltérnek majd a várakozásoktól. A védelmi célokra fordítandó alapokat az Amerikai Egyesült Államokban két politikai vonatkozású indoklás érinti erőteljesen. Az egyik a kormányzati szervek mérete csökkentésének követelése, amelyet a közvéleménynek az a vélekedése gerjeszt, hogy azok túlméretezettek és nem kellően hatékonyak. A másik az a nyomás, illetve sürgetés, hogy csökkentsék a szövetségi költségvetés hiányát. ***Idehaza a tárca és a vezérkar racionális integrálása és katonai kiadások felhasználásának átláthatósága jelez feszültségeket.*** Ámbár ez a két dolog szorosan összefügg, és mindkettő azt sugallja, hogy igen valószínűtlen a magyar katonai költségvetés jelentős növelésének lehetősége a jövőben. A száz napos kormányprogramok költségvonzatai alapján azt feltételezem, hogy a hatékonyság és az újítás lesznek tehát azok a jelmondatok, amelyek a jövőben a fentebb vázolt logisztikai folyamatot jellemzik majd.

Az Amerikai Egyesült Államok, a NATO és az Európai Unió tagállamai nemzetbiztonsági stratégiáinak az geostratégiai környezet kapcsán történő alakulása képezi az esetleges lényegi keretét a leendő katonai aktivitásnak. A nemzeti biztonsági stratégia azon vonatkozásai közé, amelyek mélyen szántó és hosszú távú hatást gyakorolnak a logisztikusok munkáira, a regionalizmus, az előretolt jelenlét, a szövetségi részvétel, a többnemzetiség, a transznacionális és aszimmetrikus veszélyek és fenyegetések tartoznak. A katonai stratégia fejlődése önmagában véve is részévé válik annak a politikai folyamatnak, amely befolyást gyakorol a pénzügyi alapokkal kapcsolatos döntéshozatalokra és a főbb keret-tervezésekre.

Másfelől a belpolitika is jelentős hatást gyakorol a nemzeti biztonsági stratégia alakulására, ezért is az **Orbán kormány** nemzetbiztonsági kabinetje által a leköszönés előtti napokban elfogadott dokumentum átdolgozásra szorul. Az Egyesült Államokban a polgárok közérzetének hatására a közhangulat a globális beavatkozás igenlésétől az izolációig (elszigetelődéséig) terjedhet. Így a közhangulat eléggé széles skálán mozoghat. Amennyiben az új magyar védelmi stratégia a biztonsági stratégián alapulva pontosabban körülhatárolja a nemzeti érdekeket, akkor az hozzájárulás lesz a nemzetközi rend stabilitásához,- és mintegy kiterjeszti a logisztika hatáskörét. ***Ugyanakkor a bizonytalan globális biztonsági környezet is megkövetelheti a kiterjedt logisztikai műveletek végrehajtásának szükségességét.***

3. A változást gerjesztő tényezők hatásai

A későbbiekben az 1. számú ábrán bemutatom a fentebb ismertetett változást gerjesztő tényezők egymásra és a logisztikai rendszerre gyakorolt hatásait. Ezen az ábrán összegezem az egyes változást gerjesztő tényezők elsődleges és másodlagos hatásait a logisztikai folyamatra. Valójában ezek a hatások nem teljesen egyenlően oszlanak meg a logisztikai folyamaton belül, azonban az egyes fázisok között a hatások meglehetősen eltérő. Minden logisztikai rendszer a nemzeti hadviselési doktrína széleskörű struktúráinak keretei között működik, s ez érvényes a magyar haderő logisztikájára is. *A szárazföldön megvívandó harcok, hadműveletek, ha úgy tetszik csaták és ütközetek területének és logisztikájának érintkezési vonalai közötti bizonytalanság és előre nem láthatóság kapcsán a doktrinális határokat is szükségszerűen csupán hozzávetőlegesen lehet megvonni.* A doktrínának programnak kell lennie és a politikai megszorítások utólagosan a katonai tevékenységre. Ez az jelenti, hogy a **hadviselési doktrínát** leginkább a küzdőképesség fenntartása terén lehet a jövőben érzékelni. A megelőző és a manőverező hadviselési doktrína hangsúlyozottan hat a készenlétre, a bevetésre, a megtévesztésre, a meglepetésre, a gyors reagálásra és támadó hadműveletekre, -harcokra, így meglehetősen teljes kihívást jelent a logisztikai rendszer küzdőképességét fenntartó erőfeszítései tekintetében. Értékelésem szerint a másik terület, amelyre a doktrína hatást gyakorol, az *elosztás*, amelynél az erők gyors mozgása és az alkalmi lehetőségek megnehezítik az anyagok eljuttatását a végső felhasználókhöz.

A változást gerjesztő tényezőknek a logisztika egyes elemelire gyakorolt hatása

1. számú ábra

Változást gerjesztő tényező	Elsődleges	Másodlagos
	Hatások	
Hadviselési doktrína	Küzdőképesség fenntartása	Elosztás
Technológia	Beszerezés	Elosztás
Gazdaságosság	Beszerezés.Küzdőképesség fenntartása	Rendelkezésre bocsátás
Geostratégia	Küzdőképesség fenntartása	Elosztás
Politika	Beszerezés. Küzdőképesség fenntartása.	Rendelkezésre bocsátás

Jóllehet a technológiai átalakulás egyes szakanyagai jelen lesznek a XXI. század logisztikai folyamatának teljeségében, azonban az egyes változások súlyosan megfogyják terhelni a beszerzéseket. Századunkban, a technológia abban lesz meghatározó, hogy a logisztikai rendszer akvizíciós (beszerző) tevékenysége mit nyújthat a jövőben a végső felhasználó számára. Az fogja meghatározni, hogy a logisztikusok milyen eszközökkel kapcsolatosan köthetnek szerződéseket és, hogy miképpen sorolhatják be az egyes specifikációkat (darab jegyzéket). Mivelhogy a technológia hatást fog gyakorolni a szállítási és anyagkezelési folyamatokra, az jelentékeny hatást gyakorol az anyagok elosztására, azaz a disztribúcióra. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a gazdasági hatást, amely a logisztikai rendszert a beszerzés és küzdőképesség fenntartásának fázisában éri. Azok a gazdasági tényezők, mint amilyenek például a védelmi költségvetések nagysága, mértéke és a szükséges polgári javak és szolgáltatások költségei gyakran uralják a logisztikai vezetés beszerző tevékenységét. A felsorolt gazdasági tényezők mind meghatározóak lesznek a logisztikai támogatás terjedelmét illetően egy adott hosszantartó hadviselési időszak folyamán. Ezeknek a tényezőknek a másodlagos hatása a logisztikai folyamatra a harcrendbe állás időszakában mutatkozik.

A gazdasági számvetések és megfontolások jórészt abban segítenek nekünk, hogy megfelelő döntések szülessenek az elavult, elhasználandó és visszamaradt anyagok újra történő cseréléséből és rendelkezésre bocsátásából. Kiindulok abból, hogy a befogadó nemzet által nyújtott támogatás és a koalícióépítést a geostratégiai környezet jelentős mértékben befolyásolja, ez utóbbi elsődleges hatását a küzdőképesség fenntartásának fázisában fogja éreztetni. A szövetséges nemzetek által rendelkezésre bocsátott anyagi források fontos összetevői lesznek a harcok és a hadműveletek logisztikai küzdőképesség fenntartó fázisának. Egy másodlagos hatás pedig az elosztásra fog nehezedni, mivel az infrastruktúra és a hadszíntéri szállítás elválaszthatatlanul összekapcsolódik a tágabb értelemben vett geostratégiai környezettel.

Mivelhogy a politikai folyamatnak rendkívül nagy jelentősége mutatkozik a logisztikai műveletek irányítása és a szükséges anyagi források biztosítása terén, miközben a hatását a beszerzési és küzdőképesség fenntartási fázisok során fogja kifejteni. Figyelemmel kíséri a költség kihatásokat és mindinkább megnöveli ezeknek a fázisoknak a politikai átláthatóságát. Valamelyest kisebb mértékben gyakorolni fogja hatását a politikai folyamatrendelkezésre bocsátás fázisára, annak mértékében, ahogyan a környezeti kérdések befolyást gyakorolnak majd a szükséges anyagok rendelkezésre bocsátására.

Végkövetkeztetések: az új koncepció

A magyar haderő logisztikájára hatást gyakorló öt fő változást gerjesztő és indukáló tényezőknek az ismertetése és a hatásaik részletes bemutatása megkönnyíti egy új logisztikai koncepció kifejlesztését. A 2. számú ábrán ismertetem azt a koncepció mintát, amely elősegíti a logisztikai paradigmaváltást. A javasolt új logisztikai koncepció számos vonatkozásban eltér a meglévő, az úgynevezett tradicionális modelltől. Bár a tradíciók alighanem tinédzser korúak. Jóllehet mindkét logisztikai koncepció elismeri a hadműveleti készenlétet, mint a logisztikai rendszer alapvető célját, de az új elgondolás a készenlétet egy úgynevezett magasabb fogyasztási szolgáltatás révén kívánja elérni és nem csupán az egyszerű támogatás útján. *Következésképpen az új logisztikai koncepció-minta elismeri mind a külső, mind a belső fogyasztók meglétét, ami pedig lehetővé teszi a logisztikai folyamatok alkalmasabbá tételét arra, hogy kielégítse a harcoló parancsnokságok támogatásával kapcsolatos alapvető céljának az elérését.* A logisztika teljes körűen erre az új koncepcióra összpontosít, amely találkozik a fogyasztói szükséglettel és kérelmezéssel, és a stratégiai szövetségesek körében a fogyasztó, az eladó és a logisztikus között fejt ki hatását és működik.

Logisztikai koncepció minták - a hagyományos és az új szembevetése

2. számú ábra

Részletezés	Hagyományos koncepció	Új koncepció
1.Cél	Hadműveleti készenlét támogatás révén.	Hadműveleti készenlét fogyasztói szolgáltatás révén.
2.Fogyasztó	Belső	Belső és külső.
3. Összpontosítás (fókusz)	Logisztikai műszaki szolgálat Beszerzési eljárások. Élet-ciklus költség-számítás.	Stratégiai szövetségesek. Fogyasztói szolgáltatás. Élet-ciklus költség-számítás.

Részletezés	Hagyományos koncepció	Új koncepció
4.Teljesítmény	Szolgáltatási szintek. Készenléti fokozatok. Fenntartás, küzdőképesség.	Megrendelési időhatár. Megrendelés teljesítési határidő. Leszállítás megbízhatósága.
5.Állomány	Egyéni szolgálati logisztikusok.	Növelni a HM és magán szektor polgári alkalmazottainak az igénybevételét.
6.Beszerezés	Magas (csúc) minőségű anyag.	Kettős hasznosítású technológia és alkalmazások. Nem tároltanyagok.
7.Logisztika szintjei	Hadászati, hadművelleti és harcászati, elkülönítés és megkülönböztetés.	A szintek közötti megkülönböztetés eltörlése.
8.Vezeték hálózat	Igények alapján.	Elosztás alapján.
9.Rendszer jellege, természete	Szolgáltatokra alapozott logisztikai rendszerek.	Egyesített logisztikai rendszerek.
10.Koalíciók támogatása	Ismert koalíciók támogatása.	Ad hoc koalíciók támogatása.
11.Fogadó nemzet támogatása	Helyszínen történő megállapodások.	Keret-szerződések.

A több évtizedes kutatásaim eredményei azt igazolják, hogy a logisztikai folyamat hatékonyságát értékelő teljesítménymérések úgy változtak, hogy azokban fokozatosan egyre nagyobb hangsúlyt kapott a fogyasztónak nyújtott szolgáltatás. A logisztikai rendszer beszerzési és állománnyal kapcsolatos összetevői, azaz elemei a korábbinál jobban kapcsolódnak a magán szektorhoz. A polgári - közismerten civil technológiák - egyre inkább felváltják majd a múlt századbeli katonai technológiákat, a magán cégek és vállalatok segíteni fogják az egyedi szolgáltatói támogatói tevékenységeket.

A XXI. században a jövőben funkcionáló logisztikai rendszerek sokkal inkább integráltabbak lesznek és esetlegesen kiiktatják a hadászati (stratégiai), a hadműveleti és a harcászati logisztikai szintek (régí kifejezéssel élve tagozatok) közötti megkülönböztetéseket.

Ahogy a századunkban a logisztika, mint az általam a katonai logisztikai esszé első részében bemutatott sajátos folyamat egyre inkább **„áramvonalasabbá és varratnélkülivé válik,”** a hangsúly pedig főképp az elosztásra, mintsem az igényekre helyeződik át és az egyre inkább az egyesített logisztikai rendszerek arculatát veszi majd fel, és ez visszatüköri azt a változási folyamatot, amely a hagyományos, egyedi szolgáltatásokhoz kötődő rendszerekből elindult.

Az új logisztikai rendszer képessé válik ad hoc multinacionális, azaz többnemzetiségű koalíciók támogatására és a keretszerződésekben meghatározott igények kielégítésére.

Következésképpen a XXI. századi logisztikai rendszer a korábbinál aktívabb szerepet fog játszani a nemzetközi biztonsági környezetben, békében, válságban és háborúban, úgy a katonai, mint a nem katonai feladatok teljesítése folyamán, elsősorban Európa peremkerületein, másodsorban Közép-Ázsiában és harmadsorban Afrika egyes térségeiben.

Ami a hadműveletekkel kapcsolatos véráldozatokat illeti, a katonai (hadi) logisztikának ugyanolyan dinamikusnak kell majd lennie, mint amilyen az általa támogatott hadviselő közösség. Annak függvényében, ahogyan változni fog a hadműveleti térség a XXI. században, ugyanúgy változáson esik át a logisztikai gyakorlat is, ***beleértve a logisztikai szolgáltató központok kiteljesedését úgy a polgári, mint a katonai szférákban.*** Szemléltetően ábrázoltam azt, hogy napjainkban már számos tényező módosítja a logisztika természetét. Ezek a tényezők a hatásaikat a logisztikai folyamat különböző fázisaiban fejtik ki, amelyekkel szinte ***„kitermelik”*** a XXI. század új logisztikai koncepcióját. Számos jelentős módosulás jellemzi ezt a kialakuló új koncepciót, hiszen a jövőbeni logisztikai műveletek egyre inkább egyesítettek, teljesítményüket illetően fogyasztói igényeket kielégítővé, irányultságukat tekintve pedig nemzetközivé válna, miközben a katonai logisztikában megnövekszik a polgári állomány aránya és a termékek bevonása. A fogyasztói logisztikai szolgáltatás nyújtása ösztönözi fogja azt a logisztikai folyamatot, amely rendkívüli módon kihat majd a logisztikai rendszer tervezésére és a tervek készítésére, a készenlétre, a telepítésre és az alkalmazásra.

Felhasznált irodalom:

1. T.R.Gable and J.A. White: Logistics Technology into the Twenty-first Century. The Logistics Handbook. New York: Macmillan, 1994.

2. T. E.Ricks: U.S. Military Turns To Civilian Workers For Support Services. The Wall Street Journal, 1 May 1995.

3. Captain Isolde K. Garcia-Perez: Contractors on the Battlefield into the 21st Century. Army Logistician, Volume 31, Issue 6, November-December 1999.

4. Captain Imre Eszenyi: Modernizing Hungarian Army. Army Logistician, Volume 31, Issue 6, November-December 1999.

5. Dr. Szenes Zoltán: A katonai logisztikai rendszer kialakítása. Hadtudományi Tájékoztató, 1994/1.

6. Szűcs László: A katonai logisztika értelmezése és feladatai. Hadtudomány, 1993.1.szám.

7. W.R. Rutmerford and W.L. Brame: A logisztika a nyers erőszak koncepciója. Military Review, 1993.3. szám.

8. Dr.Csabai György: -A magyar haderőreform/ok/ tapasztalatai. KAPU, 2000.11-12.

- A logisztika a fegyveres erők mozgatásának és fenntartásának eszköze. ÚHSZ 1992/1.
- A multinacionális NATO erők támogatásának elvi és gyakorlati kérdései. Katonai Logisztika, 1995.1. szám.
- -Fresh strategy needed on military budget. The Hungarian Times, October 4, 1993.
- -Az integrált védelmi minisztériumról. Katonai Logisztika, 2000. 3. szám.
- -Politikai és katonai stratégiai válaszok a nemzetközi terrorra. Nemzetvédelmi Egyetemi FÓRUM, 2001.11.12. szám.

9. Dr. Jánoscsák Miklós: A Magyar Honvédség fogyasztói logisztikai rendszerének helyzete és fejlesztésének főbb irányai. Tanulmánygyűjtemény, HM, OTF, 2002.

10. Mónus Miklós: Logisztika-merre tovább? ÚHSZ 2001/5.

11. **Geller István:** Vállalkozók a hadszíntéri támogatásban. ÚHSZ 2002/2.
12. Tudományszervező szekcióülés. Magyar Honvéd, 2002. április 12.
13. OMFB: Kutatás és fejlesztés /K+F/ Magyarországon. Budapest,1998.
14. **Anthony H. Cordesman:** Terrorism, Assymmetric Warfare, and Weapons of Mass Destruction. CIS, Washington D.C.
15. Warriors in peace operations. SSI, U.S. Army War College, 1999.
16. New Information Warfare. Signal, 1996/
17. **Charles Barry-Sean Kay-Joshua Spero:** Completing the Transatlantic Bargain: The United States and European Security. Current History, march, 2001.
18. **Prof.Dr.Báthy Sándor:** Gondolatok a katonai logisztika és közlekedés kapcsolatának néhány aspektusáról. Katonai Logisztika, 1998/2.
19. **Dr.Csabai György-Eszenyi Imre:** Központi logisztikai szervezetek a NATO-ban. Katonai Logisztika, 1998/2.
20. **Charles J. Dunlap, Jr.:** Technology and the 21 st century battlefield: recomplicating moral life for statesman and the soldier. SSI, january 15. 1999.
21. Strategic Plans, joint doctrine and antipodean insights,SSÍ, october 20, 1995.
22. **Dr.Csabai György-Dr.Szántó Mihály:** Átváltozások 1989-1999. A Varsói Szerződéstől a NATO –tagságig. Zrínyi, Budapest,2001.
23. Magyarok az IFOR-ban, SFOR-ban.Zrínyi Kiadó, Budapest.
24. **Turák János:** A katonai gazdaságtan főbb tudományelméleti kérdései. Hadtudományi értekezések, 1993. HVK HDM FCSF TMSZO.
25. **Prof.Dr.Knoll Imre:** Logisztika-Gazdaság-Társadalom. Kovászai Kiadó, Budapest,2002.

KATONAI LOGISZTIKAI ELMÉLET

GONDOLATOK A HONVÉDELMI TÁRCA GAZDASÁGI TERVEZŐ RENDSZERÉRŐL

Briák Ottó⁶

Bevezető

Az elmúlt 6-8 hónap során, a védelmi felülvizsgálattal párhuzamosan felgyorsultak a történések a védelmi tervezés területén. Ezt jelzi több nagyhorderejű rendezvény is, így a HVK Védelem Tervezési Csoportfőnökség által szervezett konferencia, amelyen a honvédelmi miniszter is részt vett, vagy a gödi konferencia, amelynek vezetője a közigazgatási államtitkár volt. A védelmi felülvizsgálat keretében a brit katonai tanácsadó hathatós közreműködésével folyik egy tízéves terv összeállítása, amely az eddigiektől eltérő, merőben új dimenziókban tervezi a haderő új feladatrendjét, struktúráját, ennek erőforrás és költségzsükségletét. Nagyon lényeges történet, hogy fönix madárként, hamvaiból feltámadni látszik a tárca egészét átfogó Védelmi Tervezési Rendszer (VTR). Ennek fontosságát és súlyát jól jelzi, hogy a feladatrendszert felülvizsgáló szakbizottságok közül, a közigazgatási államtitkár külön intézkedésére, a VTR önálló szakbizottságot kapott. A szakbizottság munkájának felhasználásával, arra alapozva az elmúlt év végén megindult a VTR „hivatali” útra terelése és ennek kapcsán szervezetszerű kidolgozása.

A tervezés körüli események sűrűsödése, a tervezésnek a vezetés érdeklődésének homlokterébe kerülése nem véletlen. A tárca új vezetése ugyanis a haderő működésének és e működés finanszírozásának rendkívül komoly gondjait nem utolsósorban a tervezés hiányosságaira vezeti vissza.

Jól példázza ezt **Juhász Ferenc honvédelmi miniszter úr**, e témáról alkotott véleménye.⁷

⁶ Briák Ottó mk.ezredes, HM Gazdasági Tervező Hivatal, főigazgató helyettes.

⁷ A Magyar Narancs 2002.08.22. számában leközölt interjú.

„... A jelenlegi tervezési metódus miatt olyan is előfordul, mint amikor az elmúlt esztendőben 20 milliárd forintot nem költöttünk el. Milyen az a tervezés, milyen az az irányítás, amelyik a költségvetés 10 százalékát nem tudja elkölteni egy olyan szervezetben, amelyiknek csak a szanálásra kell a költségvetés 150 százaléka? A 20 milliárd forint bődületes összeg, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy az elmúlt évben a teljes technikai fejlesztés nem érte el ezt az összeget.”

Ebben a folyamatban a katonák felelőségét firtató újságírói kérdésre miniszter úr meglepően éles, az érzelmi elemeket sem nélkülöző mondatokkal válaszolt.

„Lehet, hogy tévedtek és hibáztak a katonák, de a politika nem kérte számon rajtuk naponta, hogy hogyan állunk, milyen lehetőségeink, tartalékaink vannak. A tervezéssel és a gazdálkodással foglalkozó új kollégáimnak már jeleztem: bár nem vagyok vérszomjas figura, de Vért bírnék inni. Ha pontosan tudjuk, hogy időarányosan a költségvetést hogyan használtuk fel, hogy a célkitűzéseinkhez az erőforrásokat oda-rendeltük-e, nyilván nem kerülhetünk olyan szituációba, mint elődeink.”

Az interjú szövegében megfogalmazott kritika azt jelezte, hogy az új vezetés számít arra, hogy abban az esetben, ha a tervező szakemberek számára világos követelményeket támaszt és azok megvalósítását következetesen megköveteli, jelentősen javulhat a rendelkezésre álló szűkös források elosztása és felhasználási hatékonysága.

Ugyancsak fontos tanulságokkal járt a **HVK által szervezett védelemtervezési konferencia** is. Az ott elhangzott jelentések és prezentációk világosan megmutatták, hogy a tervező szervezetek között, még a szigorúan centralizáltan vezetett Magyar Honvédségben sincs meg a kellő összhang és együttműködés. Az ott elhangzottak azt mutatták, hogy a tervezés egymástól elkülönült szervezetek versengése bizonyos források megszerzéséért, illetve az azok feletti rendelkezési jogért. A jelenlévő miniszter úr a jelentésekből kirajzolódó helyzetet egyszerűen tragikomikusnak nevezte.

Szintén fontos tapasztalatokat hozott a **VTR szakbizottság**, közel négy hónapos munkája is. A hetente tartott bizottsági ülések óriási eredménye volt, – és ez kinyilatkoztatásra is került – hogy most először sikerült a védelmi tervezés minden szereplőjét, *„egy asztalhoz”* leültetni úgy, hogy szót váltsanak egymással a tervezés szakmai kérdéseiről, illetve vizsgálják elképzeléseiket saját tervező munkájuk elgondolásairól. Az is igaz

volt ugyanakkor, hogy a bizottsági üléseken a felszólalók igyekeztek elkerülni a konkrét kritikai megjegyzéseket és így a tervezés problémái csak igen nagy általánosságban jelentek meg. Óriási hiányosságként ítéltük meg azt, hogy egyetlen tervező szervezet sem vállalkozott egy átfogó tervezési helyzetmegítélés összeállítására és közreadására, amelynek következtében az eszmecserében kikristályosodó VTR építési feladatok gyökértelenek maradtak és nagy általánosságban az azokat kezdeményező tervező szervezetek sajátos érdekérvényesítési kísérleteit tartalmazták.

A tervezés gondjairól nagyon egyértelműen fogalmazott a **tárca közigazgatási államtitkára** is, a **Gödön** rendezett kétnapos tervezési konferencia záróbeszédében. Ennek során kimondta, hogy a tervező tevékenységünk egyértelműen megbukott, mind a NATO szövetségesek előtt (túlvállalások, illetve a vállalások teljesítésének elmaradása), mind saját belső forráselosztó rendszerünk vonatkozásában is, amennyiben a belső vállalásaink (programjaink) is rendszeres időbeni csúszásokat szenvednek, illetve mind többször kényszerülünk napi működési tűzoltásra, a tartós működés fenntartása érdekében a források éven belüli szinte folyamatos allokálására.

Azt, hogy a tárca közigazgatási államtitkára milyen súlyúnak ítéli ezeket a problémákat, jól példázza, hogy a védelmi tervezés teljes vertikumát, valamint az ezt kiszolgáló hivatott védelmi tervező rendszer (VTR) kidolgozásának irányítását, mindenféle leadott jogkör nélkül, saját magának tartotta fenn. A fenti történetek belefűzése a tanulmányba nem elsősorban az adott rendezvények kritikáját voltak hivatva szolgálni, hanem annak bemutatását célozták, hogy bizonyítsam vele: a tervezés körül, még ha tételesen és összefogottan nem is tártuk fel, nagyon jelentős, a lényegyet, az alapvető tartalmat érintő problémák vannak. Ezek a hiányosságok pedig nem **„szépség hibák”**, hanem a források felhasználását, azok célszerűségét, átláthatóságát és annak eredményességét a legközvetlenebbül meghatározó, vagy befolyásoló tényezők. A tervezés ezen hibái az investíciókkal szemben elmaradó képességekben, a teljesíthetetlen vállalásokban és az ebből következő bizalomvesztésben, a feladatokhoz kötődő forrásfelhasználások követhetlenségében manifesztálódnak. Ezek a tényezők tehát nem elvi problémák, hanem nagyon is **„húsbavágó”** ügyek, amelyek a lehető legközvetlenebbül érintik a tárca működésének finanszírozhatóságát, a rendelkezésre álló költségvetési források elköltésének célszerűségét és eredményességét.

E néhány kiragadott példa is azt jelzi, hogy a tárca legfelsőbb vezetői nagyon is közvetlenül érzik a tervezési gondok szorító hatásait, és ennek a végrehajtó szakállomány előtt mindenkor hangot is adnak. Megvan

tehát a politikai igény a változtatásra, úgy is fogalmazhatnánk, hogy megszületett a politika megrendelése a tervezési rendszer súlyos problémáinak kiküszöbölésére.

Mi a HM Gazdasági Tervező Hivatal munkatársai úgy gondoltuk, hogy ezt a felsőszintű, nem túl kedvező diagnózist csak úgy lehet konkrét, végrehajtható terápiában megjeleníteni és hasznosítani, ha tétélesen is megvizsgáljuk azt, hogy az összetett, nagy általános problémák milyen elemi hibákból állnak össze, ha megvizsgáljuk azt, hogy ezek az elemi hibák milyen intézkedésekből, vagy azok elmaradásából következnek, ha megvizsgáljuk azt, hogy ezek hogyan, milyen mechanizmusok által állnak össze hibás folyamatokká. Ezek feltárása megmutatja nekünk, hogy a tervezés bonyolult vágányhálózatában melyek azok a váltók, amelyek rossz helyen állnak, ez miatt hol szalad rossz, vagy holt vágányra egy-egy tervezési folyamat, illetve a folyamatok egésze.

Egy ilyen átfogó elemzés készítése a gazdasági tervezésről meglehetősen kockázatos vállalkozás, mivel szinte minden hatótényezőnek többféle személetmódja is lehetséges. Az értékelésbe, a legnagyobb jóindulat és a legtisztább szándékok ellenére is becsúsztatnak az objektív folyamatok feltárása mellett szubjektív, szervezeti érdekek is. Mindezek ellenére előbb, vagy utóbb meg kell tenni az első lépéseket a diagnózis felállítására, mert bizonyos, hogy diagnózis nélkül nincs terápia, vagy ha mégis megpróbálnak alkalmazni ilyet, az nem orvoslás, hanem kuruzslás lesz.

A gazdasági tervezés, a rendszerváltás óta eltelt 12 évben a honvédelmi tárca súlyának, szerepének és általános helyzetének megváltozásával jelentős mértékben felértékelődött. Felértékelődésének alapeleme, hogy napjainkra mindinkább a védelmi feladatoknak a lehető legalacsonyabb költségfordítással történő végrehajtása került előtérbe úgy, hogy a feladatok végrehajtásának minősége ne csökkenjen. Ez a követelmény csak a **rendelkezésre álló költségvetési források hatékonyabb, szigorúan feladatorientált elosztásával, illetve felhasználásuk egységes elvek szerinti végrehajtásával** valósítható meg.

Ennek első számú, szinte kizárólagos eszköze a tervezés forráselosztó szerepének visszaállítása, a tervfegyelem határozott megkövetelése, a tervezés szakszerűségének és ezzel tekintélyének megszilárdítása.

Nehezíti ezek megvalósítását, hogy a tervek központi forráselosztó szerepének megerősítése számtalan kisebb-nagyobb helyi érdeket csorbít, ezért kivitelezése csak részben szakmai kérdés. Ebből következően **a ter-**

vezés jelenlegi, számos integrálatlan érdek mentén történő szerveződése, a mind nyilvánvalóbb tervezési problémák és azok következményei ellenére rendkívül nehezen és csak jelentős szintű előjárói akarat rendíthetetlen érvényesítése nyomán számolható fel. Természetesen ezek a felsőszintű vezetői döntések csak széleskörű szakmai elemzésekre és ennek alapján kidolgozott szakmai megoldási javaslatok szerint hozhatók meg.

A **HM Gazdasági Tervező Hivatal (HM GTH)** alapító okiratában meghatározott fő tevékenysége a tárca szintű integrált gazdasági tervezés megvalósítása.

Mivel a HM GTH létrehozásának alapvető célja az volt, hogy a tárca szintű gazdasági tervezés egyik első számú döntés-előkészítő szerve legyen, lényegesnek ítéltük meg azt, hogy pontos, teljes és átfogó képet, valamint megoldási alternatívákat nyújtsunk a tárca vezetésének a tervezés tényleges helyzetéről. Feltárjuk a jelenségek mögött rejlő lényegi folyamatokat és ennek segítségével információkat nyújtsunk a tervezés problémáit megoldani szándékozó, ha mégoly jóindulatú, de valós tartalmát tekintve felesleges látszattevékenységek elkerüléséhez.

A fenti célok érdekében részletes elemzésnek vetettük alá a jelenleg jóváhagyott, illetve aktív tervezés alatt álló terveket, illetve kiemelten azokat a folyamatokat, amelyek e tervek elkészítését eredményezték. A folyamatok tárgyyszerű elemzésével törekedtünk arra, hogy kimutassuk azokat a tervezési mechanizmusokat, a mélyben munkáló személyi és szervezeti érdekeket, amelyek a tervezés legsúlyosabb problémáit, hibáit és hiányosságait előidézték. Törekedtünk arra, hogy az elemzések tapasztalatainak felhasználásával kidolgozzunk egy olyan gazdasági tervező rendszert, amely kiküszöböli ezeket a hibákat és **a kor követelményeinek megfelelően átláthatóvá, pontosan kimutathatóvá és tételesen követhetővé teszi a tárcán belül a közpénzek felhasználását.**

I. FEJEZET

A HM TÁRCA HADERŐ-FEJLESZTÉSI PROGRAMJAI TERVEZÉSI RENDSZERÉNEK ÉS A TERVEK ÉRTÉKELÉSE

1. A programtervezés helyzete

Bár a fejlesztésre vonatkozóan a Magyar Honvédségnél a rendszer-változást követően készültek különböző időtávú tervek, a NATO tervezési rendjéhez illeszkedő középtávú haderő-fejlesztési programtervezés - hazánk NATO csatlakozásához kapcsolódóan - először 1998-ban, a TFP-98-as (1998-2003) haderő-fejlesztési ajánlások feldolgozásával indult meg, majd az FP-2000-es feladatrendszer feldolgozásával (ami már a jelenleg érvényes, 2001-2006 közötti tervidőszakot öleli fel) folytatódott. A tervezés újszerűsége, valamint a tervezési rendszer kialakulatlansága és az ezen a területen – természetes módon – meglévő tapasztalatlanság azonban rányomta a bélyegét a programok tervezésének folyamatára és az eddig elkészült egyetlen középtávú terv tartalmára is.

A programtervezés helyzetének felmérésével kapcsolatos elemző munka során alapvetően a honvédelmi miniszter által jóváhagyott 2001-2006-os középtávú tervben szereplő – **kiemelten a MH által tervezett és menedzsel** – NATO haderő-fejlesztési és a nemzeti jellegű fejlesztési programok vizsgálatára került sor.

A honvédelmi tárca jelenlegi szóhasználatában a haderő-fejlesztési programok három kategóriában szerepelnek. Ezek a következők:

- NATO haderő-fejlesztési programok (Force Goals),
- nemzeti jellegű haderő-fejlesztési programok,
- NATO finanszírozású, biztonsági beruházási jellegű haderő-fejlesztési programok (NATO Security Investment Programme - NSIP), amelyekhez hazai finanszírozású feladatok kapcsolódnak.

Jelen fejezetben bemutatásra és elemzésre kerül egyfelől a végrehajtott programtervezés menete (folyamata), másfelől pedig e tervezési tevékenység eredményeként megjelenő, a honvédelmi miniszter által jóváha-

gyott 2001-2006. évi középtávú fejlesztési tervnek a programokkal kapcsolatos tervdokumentációja értékelése.

Az elemzés és a javaslatok kidolgozásának aktualitását a programok végrehajtásának helyzetével kapcsolatos, egyre nyilvánvalóbbá váló problémák adják. Ezek a gyakorlatban abban öltöttek testet, hogy a NATO haderő-fejlesztési vállalásokban évről-évre visszalépések történtek, és állandósult a vállalások nem teljesítése. Ez együtt járt a 2001-2006-ra jóváhagyott középtávú fejlesztési terv szinte teljes felborulásával, valamint a programok folyamatos finanszírozási problémáinak általánossá válásával.

1.1. Az MH 2006-ig szóló korszerűsítési terve programtervezési folyamatának áttekintése:

A 2001-2006. évi középtávú terv kidolgozása két lépcsőben történt.

Az első lépcsőben, 1999-ben – az FP 2000 haderő-fejlesztési ajánlások megérkezését követően – elkészült és jóváhagyásra került a középtávú terv elgondolás. **A második lépcsőben, 2000-ben** kidolgozásra és jóváhagyásra került a részletes középtávú tervdokumentáció.

A középtávú terv elgondolás elkészítése során első lépésként a HM Központi Pénzügyi és Számviteli Hivatal (HM KPSZH) lebontotta a Pénzügyminisztérium (PM) által prognosztizált középtávú gazdasági mutatókat, majd – a tárcaszintű forrásfelosztást követően – kiadta a prognosztizált logisztikai tervezési kereteket a hatéves tervidőszakra. Ezek alapján a HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség (HVK LFCFSF) és az MH Logisztikai Főigazgatóság (MH LFI) meghatározta a működési-fenntartási jellegű, valamint NATO haderő-fejlesztési és a nemzeti jellegű fejlesztési programokra tervezhető logisztikai keretösszegeket.

A prognosztizáltan felhasználható logisztikai keretek figyelembevételével, **a nemzeti jellegű haderő-fejlesztési program igények** – megfelelő prioritizációs eljárást követően – nagybani költség-számvetések alapján kerültek betervezésre a középtávú terv elgondolásba.

A NATO haderő-fejlesztési ajánlások feldolgozása során részletesen elemzésre került a feladatok tartalma, majd ezek összevetésre kerültek a nemzeti haderő-fejlesztési elképzelésekkel, illetve a felhasználható forráskeretekkel. Ennek a katonai-gazdasági elemzési-tervezési munkafolyamatnak a végrehajtásával kialakultak a feladatok elfogadásával kapcsolatos nemzeti álláspontok, valamint a vállalt feladatok végrehajtásához

szükséges, a rendelkezésre álló forrásokkal egyeztetett, feladatonkénti nagybani költségkeretek.

A nagybani tervezést a HVK Védelmi Tervezési Főcsoportfőnökség (HVK VTFCFSF-ség), majd 2000. szeptember 01-től - a HVK integrációja után – a HM HVK Haderőtervezési Csoportfőnökség (HVK HTCSF) koordinálásával a programfelelős katonai szervezetek – haderőnemi vezérkarok, MH LFI, HVK blokkok - végezték el. A HM szervek felelősségi körébe tartozó programok, valamint azon programok tervezésének koordinálása, amelyek programirodával rendelkeztek (NATO Biztonsági Beruházási Programok (NSIP), Gépjármű Program, ASOC program), nem jelentek meg az HVK VTFCFSF-ség koordinátori tevékenységében.

A fent leírt tervezési folyamat a középtávú terv elgondolás kialakítása során – kiemelten a NATO haderő-fejlesztési programok vonatkozásában – alapvetően kielégítette a tervezési követelményeket olyan engedménnyel, hogy a feladatok feldolgozására rendelkezésre álló korlátozott idő miatt mélyebb szintű tervezésre nem került sor.

A programtervezési folyamat a gyakorlatban azt jelentette, hogy a tervezési tevékenységet minden egyes tervező szervezet önállóan végezte, és az önálló tevékenységek magasabb szintű összehangolására csak a 2. cím vonatkozásában – ott is elsősorban a NATO haderő-fejlesztési programokra koncentrálva - került sor. Ennek velejárója, hogy **a programok tervezésére – majd később végrehajtására és nyomon követésére is – a dezintegráltság jellemző. jelenleg nincs olyan tárcaszintű tervezési és prioritizálási rend, amely valamennyi fejlesztési programot integráltan kezelné.**

Ez a helyzet sajnos az óta sem változott. Ennek jó példája, hogy a tárca vezetésének jelenlegi programszerű vállalásai – a prágai csúcs felajánlásai, a hivatásos haderőre való áttérés programja, a lakásépítési és laktanya-rekonstrukciós program, a gépjármű program, a futó NATO programok, a katona-egészségügy átalakítási programja, az afganisztáni szerepvállalás, hogy csak a legfontosabbakat említsem – ma sincsenek integráltan megjelenítve. Így annak megítélése, hogy ezek forrásszükséglete kezelhető-e a költségvetés nagyon szigorú keretszámain belül, szinte lehetetlen. A programok továbbra is külön-külön, egymástól mind szervezetileg, mind tartalmilag elkülönülve kerülnek forrásoldalról vizsgálat alá.

A helyzetet súlyosbítja az, hogy a gazdasági tervezés nem komplex, nem tartalmazza az összes középtávú forrásigényt, ami abban nyilvánul

meg, hogy **a tárcánál nem folyik a működés-fenntartáshoz kapcsolódó középtávú normatív tervezés.** Tekintettel arra, hogy a logisztikai keretek hatékony megosztásához elengedhetetlen a működés és a fejlesztés egészséges arányainak kialakítása és fenntartása, a középtávú normatív tervezés hiányában nem lehet a fejlesztés megalapozott középtávú tervezéséről sem beszélni.

A fentiek alapján megállapítható, hogy **tárcaszinten koordinált erőforrás- és költségtervezési tevékenységről nem beszélhetünk.** A gazdasági tervezés vonatkozásában az egyetlen tárcaszintű integrált terv a HM KPSZH által menedzselte tárcaszintű költségvetési terv, amely alapvetően rövidtávú és nem képes a középtávú forráselosztásra hatást gyakorolni. A középtávú terv komplexitásának hiányából következik, hogy amíg a középtávú tervezés során a fejlesztési programok élveznek prioritást, addig a rövidtávú költségvetési tervezés folyamatában ez a prioritás megfordul. Ennek következtében a rövidtávú tervben a programokra biztosított forráskeretek meghatározásánál, fiskális szempontok alapján, a maradékelv érvényesül, amely gyakorlatilag a középtávú tervben meghatározott fejlesztések csökkentését jelenti a működési keretek biztosítása érdekében.

A tárcaszintű koordináció problémaköréhez tartozik az is, hogy **nem volt olyan katonai szervezet, amely a különböző fejlesztési programok nyomon követésére és koordinálására tárcaszinten megfelelő jogosultsággal rendelkezett volna,** illetve létszámából és felkészültségéből adódóan a nagytömegű gazdálkodási információk lekövetésére, feldolgozására, illetve elemzésére képes. A 2002. évben kiadott HM KÁT-HM HVKF együttes intézkedés, amely a haderő-átalakítás 2003-ig terjedő időszakára vonatkozó feladatok végrehajtásának jelentési, elemző, értékelő és döntés-előkészítő rendjét szabályozza, már lépéseket tesz ez ügyben. Az intézkedés azonban - teljes körű végrehajtása esetén sem - biztosítja az egyre sürgetőbb igénnyel felmerülő tárcaszintű koordinációs tevékenységet a haderő-fejlesztési programok tervezése és menedzselése vonatkozásában.

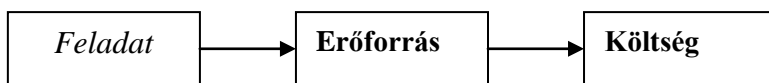
További hiányosság volt, hogy - egy egységes tárcaszintű védelmi tervezési rendszer hiányában - a feladatok tervezése során az új típusú tervezési metodika tárcán belüli elméletének kialakítása, annak megismertetése, elfogadtatása nem történt meg, illetve **az egységes követelményrendszer nem került kidolgozásra.**

Ebből következően a szervezetenként differenciált tervező szervezetek nem értelmezték egységesen a feladatok képességekhez rendelését, a for-

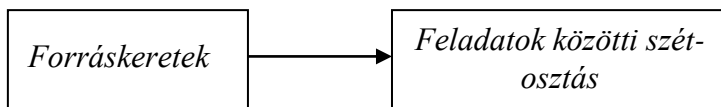
rásalapú priorizálás végrehajtását, a feladatok, majd a rendelkezésre álló keretek erőforrásokkal való kitöltését, az igény és a keret tervezés együttes megvalósításának eljárás rendjét. Ennek hatására a **különböző tervező szervezeteknél nem egyenszilárd, nem azonosan értelmezett fogalmakból építkező fejlesztési tervek készültek.**

A sok ponton hibás **tervezési metódus egyik legszembetűnőbb hiányossága a feladatok rendszeres túlvállalása, majd a vállalásoktól való fokozatos visszalépés.**

A „*túlvállalások*” alapvető oka egyrészt, hogy a középtávú terv elgondolásban, majd a részletes középtávú tervdokumentációban is, a különböző fejlesztési programigények teljes körű koordináció nélkül, nagybani számvetések alapján – gyakorlatilag csak a költségvetési lehetőségek leosztásával – kerültek megjelenítésre, másrészt a feladatok kezdeti feldolgozása során a tapasztalatlanság, a NATO haderő-fejlesztési ajánlások kötelező követelményként történő értelmezése és a szövetségi elvárásoknak való maximális megfelelés igénye volt. Ennek érdekében a feladatok reális költségszámvetése helyett általában a feladatoknak a prognosztizált keretekbe való beleerőltetése történt, amit elősegített, hogy a részletes erőforrás- és költségszámvetések helyett csak nagybani becsült költségadatokat alapján történt a tervezés. *Vagyis a kívánatos:*

folyamat helyett a következő valósult meg:

A fent leírt hibás folyamat hatását elfedte, hogy a NATO felé a haderő-fejlesztési vállalásokhoz csak nagybani számvetések készültek és nem részletes erőforrás- és költségtervek. Ezekből egyrészt nem derült ki, hogy a tervezett pénzkeretből pontosan mit akarunk venni, ami lehetőséget adott arra, hogy ne kelljen minden program megvalósítási feltételt számba venni, másrészt az erőforrások és a költségek

elnagyolt, inkább keret jellegű meghatározása segített elfedni a részletekben megbúvó ellentmondásokat és forráshiányt.

A középtávú tervezés **második lépcsőjében, 2000. első félévében** - a részletes középtávú tervdokumentáció kidolgozásának időszakában - megkezdődött a haderő-fejlesztési programok részletes erőforrás- és költségvetésének tervezése.

A részletes tervezés szabályait egy, a Honvéd Vezérkar főnök-helyettes (HVKFB) által aláírt ügyirat szabályozta. A programok részletes erőforrás- és költségtervezésének helyszíni segítésére, illetve a hatékony szakági felülvizsgálat végrehajtása érdekében, az MH LFI, majd 2000. szeptember 1-től MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság, (MH ÖLTP) főigazgatója részletes intézkedést adott ki.

Az intézkedések megfelelő tartalommal szabályozták a tervezést, vagyis végrehajtásukkal lehetőség lett volna a megalapozott tervezésre. **A tervezési feladatok gyakorlati végrehajtása során azonban a logisztikai szakágak képviselői a tervező munkában érdemileg nem, vagy csak alig vettek részt.** Ebben elsősorban az játszott szerepet, hogy a tervezés időszakában került sor a logisztikai szervezetek átszervezésére, az MH LFI megszűnésére és az MH ÖLTP felállítására, ami gyakorlatilag szétzilálta, de legalábbis jelentős mértékben visszavetette a logisztikai tevékenységek, benne a tervezés végrehajtását.

A NATO haderő-fejlesztési programok vonatkozásában az elkészült erőforrás- és költségigény tervek köröztetése során az érdemi szakági szakmai felülvizsgálat nem történt meg.

A leírtak következményeként a programfelelős katonai szervezetek (a haderőnemek) **a szakágak szempontjából nem kellően megalapozottan tervezték meg a szükségleteket, ami oda vezetett, hogy a szakágak a 2001-2002. évi költségvetés tervezésekor totálisan áttervezték a jóváhagyott középtávú terv rövidtávú részét** (az első két évet), amivel gyakorlatilag felborult az egész középtávú terv.

Ezt különösen azért fontos megjegyezni, mert a középtávú tervezés realitásának fontos mutatója, hogy tételei milyen mértékben épülnek be a rövidtávú tervekbe, konkrétan, hogy a vizsgált 2001-2006. évi középtávú tervidőszak első éveit milyen mértékben realizálódottak a rövidtávú tervezés során. Ezt negatívan befolyásolta a középtávú tervek nem kellő részletességű erőforrásokkal való alátámasztottsága, valamint esetenként az irreális és szakszerűtlen költségbecslés, amit tovább erősítettek az előre nem látható tárcaszintű többletfeladatok. Ennek következményeként

egyfelől a rövidtávú logisztikai kereteket kitöltő erőforrások lényegesen eltértek a középtávú terv erőforrástartalmától, másfelől pedig a tervezési hibák a forrásigények alultervezéséhez vezettek. Emiatt a programok végrehajtása esetenként hátrányt szenvedett, sőt egyes programok végrehajtása megakadt (pl. az egyik fejlesztési programfeladat a légvédelmi rakéták beszerzését irányozta elő. A tervezéskor irreálisan alacsony költségbecslés miatt beszerzésre esély sem volt, azonban a rakéták helyett pisztolyok vásárlására fordították a programra jóváhagyott előirányzatot. Ennek eredményeképpen a NATO haderő-fejlesztési vállalás nem teljesült, ugyanakkor az előirányzat – másra – elköltésre került).

A NATO haderő-fejlesztési programok „részletes” erőforrás- és költségtervezési tevékenysége 2000. szeptember-október hónapban a középtávú tervdokumentáció honvédelmi miniszteri jóváhagyásával egyidejűleg ért véget. Ez a terv tartalmazta a középtávú NATO haderőfejlesztési programokat, de nem tartalmazta a nemzeti programoknak csak egy részét, nem tartalmazta az nsip magyar költségvetésből finanszírozandó részét, és nem tartalmazta a működés középtávú kiadásait sem. Így az sem a fejlesztések, sem a tárca összgazdálkodásának középtávú megtervezésére nem volt alkalmas.

A nemzeti programokat illetően – a Gépjármű Fejlesztési Program kivételével - a tervezés folyamatáról, vezetettségéről és azok koordinálásáról erős szervezeti széttagoltsága miatt csak korlátozottan állnak rendelkezésre tárca szintű információk. (A Gépjármű Fejlesztési Program beindításának előkészítésére, például a harcászati - technikai követelmények kidolgozására és a program menedzselésére a HM Technológiai Hivatalban Gépjármű Programiroda került felállításra, amely a számára miniszteri utasításban megszabott feladatokat a HM HFF főosztályvezető alárendeltségében önállóan végezte. Az iroda dolgozta ki a program részletes erőforrás- és költségigény tervét, valamint a beszerzés ütemezését. A beszerzési eljárás megindítása után világossá vált, hogy ezek a tervek finanszírozhatatlanok, mivel irreálisan magas minőségi és mennyiségi igényeket tartalmaztak, aminek következtében a program megrekedt és az igényeket újra kellett fogalmazni.)

A középtávú tervben rögzített nemzeti jellegű haderő-fejlesztési programok részletes erőforrás- és költségtervei nem, illetve nem a megfelelő minőségben készültek el a megadott határidőre, így azok részletes tervezése gyakorlatilag csak a rövidtávú (költségvetési) tervezés időszakában került napirendre. Ennek a késedelmes tervezésnek az lett a következménye, hogy mivel a nemzeti jellegű haderő-fejlesztési progra-

mok a NATO programokkal szemben nem élveztek prioritást, a logisztikai forráskeretek csökkentése alapvetően ezeket a programokat érintette.

A rendelkezésre álló információkból azt lehet megállapítani, hogy **a nemzeti fejlesztési programok tervezése programonként egymástól elkülönülten, az összes nemzeti programot átfogó koordinálás nélkül történik, ahol a programokért felelős szervezetek érdekvédelemértető képessége határozza meg a tervezhető feladatok terjedelmét és a finanszírozhatóságot.** Ennek mechanizmusa úgy működik, hogy tárcaszintű koordinálás nélkül, elkülönülten folyik a tervezés ***mind a három fő programtervezési területen:*** a NATO haderő-fejlesztési feladatok, az NSIP-hez kapcsolódó hazai finanszírozású beruházások és a nemzeti jellegű fejlesztési feladatok területén. Mindhárom területen a tervezők a saját prioritásaikat igyekeznek érvényesíteni, így valamennyi programot együttesen figyelembe vevő prioritizálásra nem kerül sor. A tervezés és végrehajtás alapvető jellemzője a **„maradék elv”** érvényesülése, ugyanis **mind az NSIP-hez kapcsoló hazai finanszírozású, mind pedig a NATO haderő-fejlesztési programok prioritást élveznek a nemzeti fejlesztési programokkal szemben.**

A NATO Biztonsági Beruházási Programokhoz kapcsolódó hazai finanszírozású programokat vizsgálva megállapítást nyert, hogy a tervezésben gyakorlatilag három fontos szereplő vesz részt: Az első a HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivatal (HM BBBH) Biztonsági Beruházási Igazgatósága, amely a programokat koordinálja és – a kifizetéseket és elszámolásokat is beleértve – lebonyolítja, a második a HM KPSZH, amely kizárólag a HM BBBH-val egyeztetve, a hazai finanszírozású feladatok költségvetési igényeit tervezi, és végül az a mérnök-konzulensi cég, amely a beruházásokat konkrétan megtervezi. Ez utóbbi cég dolgozza ki a részletes erőforrás- és költségterveket is.

Így ezen feladatok esetében az erőforrás- és költségtervezés mintegy **„fordítva”** történik. A tervezés egy nagybani – erőforrástervvvel alá nem támasztott – költségbecsléssel indul, amely költségvetési igényként a HM KPSZH tervében a fejezeti kezelésű előirányzatok között megjelenik. Ez objektív okokból máshogy nem is történhet, hiszen a tervezésnek ebben a szakaszában még nem tudható sem az, hogy milyen műszaki tartalmat fogad el a szövetség, sem pedig az, hogy a költségekből mekkora hányadot kell a magyar félnek viselnie. Az erőforrástervek a további tervezés folyamatában konkretizálódnak, amelyek végső tartalmukat, a tender kiírás idejére érik el. Ennek megfelelően, a tárca költségvetési igénytervében megjelenő nagybani becslés folyamatosan pontosításra kerül, ami a tervezett összeghez képest egy oda-vissza átjárást jelent egészen a végső ösz-

szeg kialakulásáig. Ez elvileg kisebb, de nagyobb is lehet az első becsült tervezett összegnél. A többlet megvonásra, a hiány pótlásra kerül a felhasználás időszakában.

Az NSIP-hez kapcsolódó hazai finanszírozású feladatok a hazai program prioritizációs eljárásokban nem szerepelnek, azonban költségvetési igényei mind a tervezés, mind a végrehajtás során elsőbbséget élveznek, mivel ha a hazai finanszírozású rész nincs biztosítva, akkor hazánk elesik a NATO által finanszírozott résztől is (ami minden esetben többszöröse a nemzeti hozzájárulásnak).

Összességében az NSIP beruházások belső tervfegyelme, részletes, alátámasztott és indokolt tervei pozitív hatást gyakorolnak a tervezésre. Hazai forrásbiztosításának minden mást megelőző volta azonban csökkent a többi fejlesztés forráslehetőségét. Ezért kiemelten fontos, hogy a tervezéskor költségvetési igényeit együtt kezeljék a többi fejlesztés forrásigényével. Mindemellett az NSIP feladatok erőforrásokkal való igen részletes alátámasztottsága – amely szigorú NATO követelmény – példa értékű lehet az ilyen szempontból rendkívül elnagyolt másik két programterület tervezésénél. Számunkra az NSIP kívülről diktált tervezési követelményrendszere azt bizonyítja, hogy a jelenlegi és elengedhetetlen része a tervezési metódusnak.

2. A 2001-2006. évi középtávú programterv dokumentáció tartalmi elemzése

A tervezési folyamatok nyomán kialakult 2001-2006. évi programtervek jól tükrözték a tervezés előbbieken rögzített folyamatait.

2.1. A nemzeti jellegű fejlesztési programok.

E program típusok közül a Laktanya Rekonstrukciós és Lakásépítési Program, a Gépjármű Fejlesztési Program, valamint az NSIP programok részletes erőforrás- és költségterv dokumentációi csak az ezek végrehajtására létrehozott szervezeteknél, programirodáknál állnak rendelkezésre, amelyek szinte kizárólagos jog- és hatáskörrel, egymástól függetlenül végzik ezt a tevékenységet. Így ezek a szervezetek külön egyeztetnek saját elöljáróikkal, ami a különféle felsőszintű testületek jóváhagyása ellenére azt jelenti, hogy e programok esetében kézi vezérléssel történik mind a tervezés, **mind a jóváhagyás, mind a finanszírozás, mind pedig a végrehajtás. ezért esély sincs arra, hogy a jelenlegi rendszerben a programok tárcaszinten koordinálásra kerüljenek.**

A 2001-2006. évi középtávú tervben szereplő nemzeti jellegű haderő-fejlesztési programok **részletes erőforrás- és költségigény tervek nélkül, csak prognosztizált nagybani költségigényük, valamint a feladatok megnevezése és rövid tartalma alapján kerültek jóváhagyásra.** Ez azt eredményezte, hogy e programok részletes tervezése elmaradt, emiatt végrehajthatóságuk csak a tényleges megvalósulásakor fog kiderülni. A tervezés ilyen elnagyoltsága kétségessé teszi e tervek komolyságát, így szinte biztosra vehető, hogy-e programokat **„komolyra fordulásuk”** esetén teljes egészében újra kellene tervezni.

A nemzeti jellegű programok különböző minőségű és részletezettségű erőforrás- és költség igénytervei csak a középtávú terv jóváhagyását követően készültek el. Emiatt ezeket a terveket a középtávú terv elkészítése során, érdemben nem is lehetett tartalmilag felülvizsgálni. A nagybani tervelgondolás fentieknek megfelelően, a továbbtervezés során nem került részletesen lebontásra, így annak pontossága, ezen keresztül tényleges végrehajthatósága erősen megkérdőjelezhető maradt. Ezáltal **a fejlesztési programok egész rendszerében ezen programok jelentős bizonytalansági tényezőt jelentenek.**

Ez az érintett programok tekintetében azt jelenti, hogy végrehajtásuk időintervalluma 2-5 évvel meghosszabbodik, illetve egyes programok végrehajtása végleg megkérdőjeleződik. Az így jelentős mértékben csökkentésre, vagy az adott évben törlésre került programok a haderő képességek szempontjából fontos, esetenként létfontosságú feladatokat érintettek. Tovább rontotta a nemzeti programok pozícióit, hogy a rövidtávú 2001-2002. évi költségvetés tervezése során, a vonatkozó kormányhatározat figyelembevételével, a NATO haderő-fejlesztési feladatok prioritást élveztek és teljes mértékben jóváhagyásra kerültek. Az ez, és a tárcaszintű többletfeladatok miatt keletkezett finanszírozási hiányt általában a nemzeti jellegű haderő-fejlesztési programok terhére, azokat már jelentősen csökkentve egyenlítették ki a tervekben.

A hiányzó források kigazdálkodásának ezen módja azonban azt mutatja, hogy 2002-ben a nemzeti programfeladatok újra prioritizálása, vagy az alacsonyabb prioritású feladatok törlése csak a pillanatnyilag jelentkező feszültségek feloldását szolgálta és elmaradt annak a többi program változására, a tervezett katonai képességek csökkenésére, illetve a szövetségi vállalásainkra gyakorolt komplex hatásának elemzése. Ennek következtében – a tervezési rendszerhibák kijavítása nélkül – a következő tervezési ciklusok a most megoldott problémákat várhatóan újra fogják termelni.

2.2. NATO fejlesztési programok

A folyamatok értékeléséhez részletesen áttekintésre kerültek a HM tárca jóváhagyott középtávú tervében szereplő NATO haderő-fejlesztési programjavaslatok erőforrás igényei.

Ezekből megállapítható, hogy a középtávú tervben tervezett költségvetési kereteket a NATO haderő-fejlesztési programok esetében általában becsült mennyiségű és minőségű erőforrásokkal kitöltötték ugyan, de ezek specifikáltsága, tartalma nem biztosítja a programtervek kellő konkrétságát, végrehajthatóságát. Údító kivételek ezek közül az egészségügyi- és a híradó fejlesztési programtervek, amelyek megfelelő részletezettséggel, jó színvonalon kidolgozottak voltak

Az elkészült erőforrástervek **alapvető jellemzője**, hogy az igények egy része nincs konkrét erőforrásokra lebontva, helyettük gyakran általános, összefoglaló megnevezések szerepelnek (Pld.: egyes programoknál több soron mértékegységek, egységárak és mennyiségek nincsenek feltüntetve, csak végösszegek kerültek a tervbe). Ezeznél a programoknál az erőforrástervekben, a természetes erőforrások helyett nagybani becsült költségek kerültek feltüntetésre, amelyek a valóságban csak elnagyolt költségvetési igényként értelmezhetők.

Jellemző az is, hogy a lebontott erőforrások helyett erőforrás csoportok jelennek meg az egyedi erőforrástervekben. Ez azt eredményezi, hogy az így tervezett „**igények**” gyakorlatilag felülvizsgálhatatlanok, ellenőrizhetetlenek és követhetetlenek, ami alapján a végrehajtás erőforrás szempontból átláthatatlanná válik. A tervezés ilyen szabadságának ára a terv pontatlansága és esetlegessége és ez által a tervezett költségek hitelességének megkérdőjelezhetősége.

Az igények az adott program tartalmához és feladat rendszeréhez általában megfelelően kapcsolódtak. Ugyanakkor a jóváhagyott középtávú tervben megjelentek olyan programok is, amelyek egyedi tervéből nem állapítható meg, hogy az igényelt költségvetési forrás az adott programhoz valóban kapcsolódik-e (pl. van olyan programterv is, amelyben erőforrásigény helyett csak annyi szerepel a tervben, hogy „**feladat végrehajtására**”).

A 2001-2002. évi rövidtávú tervezés végrehajtása során, a **középtávú tervben szereplő programokra tervezett 2001-2002. évi összegek változatlanul jóváhagyásra kerültek anélkül, hogy a szakágak által**

felülvizsgált részletes erőforrás számvetések és az inflációval korrigált pontosított éves költségigények rendelkezésre álltak volna. Mivel a programok részletes tervezése nem, vagy csak a fentiekben részletezett súlyos hiányosságokkal került végrehajtásra, **az elmaradt részletezést a rövidtávú tervben a beszerzések tervezése során kellett pótolni. Ennek során derült ki, hogy a középtávú tervben szereplő nagybani igények és a feladatok végrehajtásához ténylegesen szükséges erőforrások értéke nagyságrendileg eltér egymástól.** Ezt a tényt azonban rendszeresen elfedi az, hogy a programok költségvetési tervben történő megjelenítésének egyedi nyomon követése és átláthatósága szinte lehetetlen amiatt, hogy a programok erőforrás igényei a költségvetési tervben már csak összevontan, szakáganként, főkönyvi számlaszámonként szerepelnek.

Az előzőekben leírt negatív folyamatokat erősítő, jelentős tervezési pontatlanságot jelent a középtávú tervek árbecslésének szakszerűtlensége.

Ez leggyakrabban abban mutatkozik meg, hogy az igények tervezése helyesen fix áron történik, de ezek így kerültek beépítésre a költségvetési tervbe is. Ennek eredményeképp - mivel azokat sem a logisztikai szervezetek, sem a pénzügyi szolgálat nem korrigálták az inflációs változásokkal – a feladatokat ténylegesen végrehajtó szervezet részére a tényleges beszerzési árnál (folyó ár) jóval kevesebb előirányzat került a költségvetésében jóváhagyásra. Esetenként tovább növelte az igények és források közti szakadékot, hogy a tervek nem minden esetben tartalmazták a feladatokhoz szükséges beruházások, a beszerzendő eszközök, valamint az igénybe vételre tervezett szolgáltatások, illetve a fizetendő közterhek teljes körét (több esetben a költségvetési igények ÁFA, vám, illetve környezetvédelmi termékdíj figyelembevétele nélkül kerültek tervezésre). Ezáltal a tényleges beszerzések bekerülési értékéhez viszonyítva feladatonként változóan 30-60%-os volt az alultervezettség, amit a költségvetési tervben csak jelentős átcsoportosításokkal lehetett megoldani. Az így átcsoportosított összegek azonban, az esetek többségében más fejlesztési programok fedezetének megvonását jelentette, tehát az ártervezés összességében csökkentette a programok végrehajtási lehetőségeit, illetve növelte azok átfutási idejét.

Ide vonatkozóan meg kell még említeni, hogy a programtervek ár-kalkulációi a jelenlegi rendszerben központi, illetve helyi adattárak hiányában általában nagybani egyedi becsléseken alapulnak, esetenként lényegesen elszakadva a valós piaci ártól.

A programtervezés további hiányossága, hogy a programok lebontását (végrehajtandó feladatokra, együttműködőkre, határidőkre és felelősökre) tartalmazó **program végrehajtási tervek** ritkán tartalmazzák teljes körűen a végrehajtáshoz nélkülözhetetlen, feltétlen végrehajtandó feladatokat. Ebből következően a hiányos feladatokhoz nem tervezhetőek teljes körű erőforrások, így alultervezetté válik a programok költségigénye is.

A fentiek is bizonyítják, hogy az elkészült erőforrás- és költségtervek – bár azokban a tervezett költségvetési kereteket, de igen elnagyoltan általában erőforrásokkal kitöltötték – nem voltak kellően megalapozottak. **A nem megfelelő árbecslés általában felfelé, a nem teljes körű feladattervek általában lefelé nyomták a tervezett költségvetési igényeket. Így a pontatlan erőforrás-tervezés miatt, a tervezett költségigények lényegesen eltértek a valós beszerzési áraktól és azokhoz képest, a költségvetési előirányzatok rendre alultervezetté váltak.** Ezért a 2001-2006. évi középtávú tervhez viszonyítva a feladatokat a rövidtávú tervben teljes egészében újra kellett tervezni.

Az előzőekben részletezett negatív tendenciák a tárcaszintű koordináció elmaradásán túl erőteljesen alátámasztják annak igényét, hogy **a tervezési rendszerbe feltétlen beépítésre kell, hogy kerüljön a tervek tárcaszintű szakági–szakmai, valamint pénzügyi–gazdasági felülvizsgálatának folyamata.** E felülvizsgálatoknak megkülönböztetett szerepet és az ezt végző szervezetnek megkülönböztetett jogkört kell biztosítani, még akkor is, ha ez a hagyományos tervező szervezetek igen erős ellenállást, szerzett jogaik szakmai köntösbe bujtatott védelmét váltják is ki.

A programok végrehajtásának évenként jelentkező további súlyos problémája, hogy az évente **a fejlesztési programok végrehajtására biztosított költségvetési előirányzatok 30-50 %-a a közbeszerzési eljárások során elkövetett hibák következtében nem kerül felhasználásra.** Ezekből az összegekből a szerződésekkel már lekötött tételek pénzmaradványként a következő költségvetési évben visszabiztosításra kerülnek. A fennmaradó részt a tárgyévben általában a támogatási összegek mentése céljából más, normatív jellegű szakági ellátási feladatokra átcsoportosítják. Az év utolsó negyedében a kedvezményezett szolgálati ágaknál váratlanul megjelenő – esetenként jelentős pénzüsszegek – terven felüli elköltése, döntően ad hoc jellegű beszerzéseket eredményez. Ezen átcsoportosításoknak a következő évben történő visszapótlása azonban a szakági gazdálkodást fokozatosan ellehetleníti.

A fentiekben elemzett programtervezési problémák visszaköszönnek a végrehajtás és a finanszírozás, gyakran igen súlyos problémáiban. A pontatlan, erőforrástervek nélküli, szakszerűtlen árakon tervezett programok finanszírozása a rövidtávú (kölségvetési) tervekben nagyszámú, esetenként drasztikus méreteket öltő átcsoportosítások nyomán oldható meg. 2000-ben például csak a 2. kölségvetési cím, logisztikai keretében több száz átcsoportosítás történt, amely érintette a teljes logisztikai kölségvetés kétharmadát.

Az előzőekben leírtakból következően **a NATO Haderő-fejlesztési és a Nemzeti Programok esetében a Középtávú Fejlesztési Terv, majd a Honvédelmi Miniszter által jóváhagyott Kölségvetési Terv semmilyen szempontból nincs összhangban egymással, amely végső soron a középtávú tervek hitelességét, egyben a rövidtávú tervekben ezen tételek középtávú összerendezettségét, koordináltságát vonják kétségbe.**

A fentebb elemzett tervezési problémákat a HVK különféle szervezeti részeiben felismerték. A megalapozottabb programtervezés és végrehajtás érdekében 2001. évben, a HM HVK Haderőtervezési Csoportfőnökség kezdeményezésére, több tervezői értekezlet került levezetésre a HM HVKFKH vezetésével. Ezek célja a programfeladatok, azok kölségvetési fedezete, valamint a hozzájuk kapcsolódó beszerzések végrehajtása közötti összhang megteremtése volt.

Az értekezleteken a kezdeti tervegyeztetések során tényleges problémaként jelentkezett, hogy a programfelelős (alkalmazói) és a kölségvetési előirányzatokat felhasználó szervezetek közötti kommunikáció, valamint a szakmai tervfelülvizsgálatokat követő egyeztetési és visszatervezési eljárás hiánya miatt, az alkalmazók nem ismerték a tervekben bekövetkezett változásokat. Ezért az értekezleteket vezető HM HVKFKH elrendelte az alkalmazókkal történő teljes körű együttműködést, illetve azok teljes körű tájékoztatását. Ezek után az MH ÖLTP a HM HVKFKH külön intézkedésére szakági szakmai szempontból, valamint értéknagyság szerint ténylegesen felülvizsgálta a haderő-fejlesztési feladatok erőforrás és kölségigényeit. Azok a szakágak javaslatai alapján a programfelelős katonai szervezetekkel együttműködve – a biztosított keretösszeg határain belül – jelentős mértékben átdolgozásra kerültek.

Ezek az egyeztető értekezletek operativitásuknál fogva rendkívül hasznosak voltak, és **alkalmasak a tervezési rendszer hibái miatt felgyülemlett problémák egyszeri megoldására. A hibás folyamatokat azonban ezek az értekezletek nem vizsgálták, és nem is alakították át.**

Ennek következtében az ott megoldott problémák az elkövetkező tervezési ciklusokban várhatóan újratermelődnek.

2.3. Összegzett megállapítások a programtervezésről.

1. A programok tervezése a megfelelő tervezési hierarchia szerint történt. Ezen belül az adatok bevitele, azok rendszerezése és az erőforrás, valamint költségigények megfogalmazása a programtervezésben résztvevő legalacsonyabb szintű szervezeteknél – a programfelelősöknél – valósult meg.

2. A tervezés idő- és folyamatrendje, tárcaszinten nem volt megfelelően koordinálva. Rendszerszemléletű tervezés nem, vagy legfeljebb csak csíráiban folyt.

3. Jelenleg tárcaszinten integráltan csak a költségvetés tervezése folyik. Ennek következtében fiskális szempontok alapján – gyakorlatilag csak az előirányzat felhasználások megfigyelésével- történik a programok végrehajtásának nyomon követése, amely nem ad teljes és megbízható képet a programok helyzetéről. Nehéz, esetenként lehetetlen a költségvetés egyes tételein belül a programok és más feladatok előirányzat felhasználásának szétválasztása.

4. A jóváhagyott középtávú tervet alátámasztó részletes program erőforrás- és költségigény tervek nem kerültek sem kidolgozásra, sem jóváhagyásra. A programok rövidtávú részeinek a költségvetési tervbe történő beépülése nyomán tervezett előirányzatok nagy része mögött ezért semmilyen erőforrás vagy feladattartalom (a tervezés időszakában) nem állt.

5. A programfelelős szervezetek által az első körben végrehajtott tervezésben a szakágak képviselői aktívan nem vettek részt és később a szakmai, szakági tervfelülvizsgálatok is formálisak voltak. A szakági felülvizsgálat elmaradása miatt a programok költségvetésbe beépülő részét teljes egészében át kellett tervezni.

6. A jóváhagyott részletes középtávú tervdokumentációban szereplő haderő-fejlesztési programok gyakorlatilag csak nagybani számvetéseken alapultak. A részletes tervek hiánya, az elnagyolt tervadatok jelentős alultervezettséget takartak, megkérdőjelezve ezzel a programok tényleges végrehajthatóságát.

7. A logisztikai szervezetek nem törekedtek arra, hogy ezek a kiemelt jelentőségű, nagy összegű előirányzat igényekkel járó feladatok részletes, ellenőrizhető és valóban az adott fejlesztési program végrehajtásához szükséges erőforrás- és költségigényeken alapuljanak. Az érdektelenség és koordinátlanság visszatükröződött a tényleges feladat végrehajtás előtt történt jelentős mértékű, utólagos szakági tervmódosításokban, a közbeszerzési eljárások egy részének késői indításában, illetve a haderő-fejlesztési programokra jóváhagyott költségvetési előirányzatok vonatkozásában felmerülő nagyszámú évközi előirányzat átcsoportosítás végrehajtásában is.

2.4. Következtetések, javaslatok:

1. A NATO haderő-fejlesztési programok vonatkozásában – a jelenlegi tervezési rendtől eltérően - a jövőben (az FP 2004-es ajánlások feldolgozása során) **a tételes erőforrás- és költségtervezést a páratlan évek II. félévében, azaz a középtávú terv elgondolás véglegesítése időszakában, de még a nemzeti vállalások véglegesítése előtt, végre kell hajtani.** Ezáltal a következő (páros) évben a részletes középtávú tervdokumentáció elkészítésének és a nemzeti vállalások véglegesítésének időszakában már csak az esetleges gazdasági prognózis változások eredményeként szükségessé váló kisebb mértékű tervezési korrekciókat kellene végrehajtani, illetve a nagybani számvetések okozta feladatonkénti forrásigény változások még időben korrigálhatók. **Ezáltal a feladatonkénti nemzeti vállalások anyagi-pénzügyi feltételei a jelenleginél megalapozottabbá válnának.** (A nemzeti jellegű haderő-fejlesztési programok részletes erőforrás- és költségtervezését nem célszerű előrehozni, mert egyrészt ezek a nemzeti vállalásainkat közvetlenül nem befolyásolják, másrészt a fejlesztési jellegű forráskeretek esetenként hektikus jellegű változásai ezt a fejlesztési programcsoportot érintik a legintenzívebben.)

2. A programok jelenlegi tervezési rendje - **a javasolt képesség-, feladat-, erőforrás és költség bázisú tervezési szemlélet megvalósítása nélkül** - nem teszi lehetővé a tárcaszintű Védelmi Tervezési Rendszerben meghatározott célkitűzések elérését. Ez által nem biztosítható az elérendő képességek, az ezek érdekében végrehajtandó feladatok, a feladatok végrehajtásához szükséges erőforrások és az erőforrások megszerzéséhez szükséges pénzügyi források összekapcsolása, valamint ezen feladatok tervezett ütemű és a prognosztizált források mértékével megegyező végrehajtása sem.

3. A jelenlegi tervezési rendszerből adódóan a programtervezés területén is kritikus pont a **felhasználható erőforrások elosztása**, illetve a prognosztizáltan felhasználható logisztikai – ezen belül fejlesztési - jellegetű pénzügyi forráskereteknek az ad hoc feladatok miatti, hektikus változása. A gyakran változó gazdasági prognózisok, valamint a tárcaszintű többletfeladatok kedvezőtlen hatásai szinte minden esetben a fejlesztési programokra felhasználható kereteket érintették. Ez programonként tervezett tételes erőforrás- és költségigény terveket, illetve azok állandó naprakész korrekcióját igényelné, azaz a forrásváltozások azonnali átvezetését az erőforrás és ennek nyomán a feladatterveken.

4. A nagy értékű programokat általában kísérő **felső vezetői döntési bizonytalanság** áthidalása, valamint a tárgyévben előre láthatóan nem teljesülő közbeszerzések következtében rendszeresen keletkező maradványok megelőzése érdekében tárca szinten központilag szükséges figyelemmel kísérni az érintett programok helyzetének alakulását, és időben kezdeményezni a maradványok más célú felhasználását. Ezzel párhuzamosan célszerűnek tartjuk minden nagyobb értékű maradvány vagy átcsoportosítási igény tételes vizsgálatát és a felelősség megállapítását.

5. A megállapításokból az a következtetés is levonható, hogy bár program erőforrás- és költségigény tervekkel a haderő-fejlesztési programok nagy része vonatkozásában rendelkezünk, azok azonban alapvetően nem a tényleges program végrehajtási szükséglet szerint, hanem a kiadott költségvetési keretek kitöltésére kerültek kidolgozásra. **Tehát a feladatok reális – az adott vállalat szintjén történő megtervezésére – soha nem került sor.** Ennek megváltoztatására minden programot tételes szakszerűen beárazott erőforrástervekkel kell alátámasztani, amelyeket két lépésben a forráskeret nélküli igénytervek visszatervezésével kell előállítani.

6. A pénzügyi szervezetek által vezetett jelenlegi, kizárólagosan pénzforgalmi szemléletű tervezési gyakorlat azt eredményezi, hogy a tervezés alapvetően az egyszer elért bázis előirányzatok alapján, esetenként a katonai feladatoktól függetlenül, illetve különböző partikuláris érdekek szerint történik. Ezáltal a felhasználható források szétosztása, illetve esetenkénti módosításai sem feladat alapon történnek. Ez a szemléletmód az államháztartási törvényi előírásoknak ugyan megfelel - biztosítja a költségvetés jogszerű elosztását és elköltését - de nem képes biztosítani a feladat- és képességorientált tervezést és forrás elosztást, illetve a rendelkezésre álló erőforrások optimális felhasználását.

Ennek következtében jelenleg a vezetői döntésekhez szükséges információk olyan felső szintű pénzügyi szervezetnél összpontosulnak, **amelynek nem feladata** sem az erőforrás- és költségigényeken alapuló, feladat- és képességorientált tervezés, sem **a feladatok végrehajtása során az üzemgazdasági szemléletű optimális erőforrás felhasználás ki-kényszerítése.**

II. FEJEZET

A NORMATÍV MŰKÖDÉS TERVEZÉSÉSÉNEK HELYZETE

A normatív működési kiadásokat a logisztikai szervezetek szolgálati ágai tervezik és legfelsőbb szinten egy alapvetően középirányító szervezet fogja össze és integrálja. Ez az integráció nem tartalmazza a HM és egyes hivatalainak, a KBH és a KFH, a Nemzetvédelmi Egyetem, az egészségügyi szervezetek egy részének és a frekvencia-gazdálkodás működési kiadásait. Az egységes logisztikai működési anyagok, eszközök és szolgáltatások ellátása tovább kuszálódik azzal, hogy az ebből a szempontból sajátosan gazdálkodó (a fentiekben felsorolt) szervezetek egyes működési célú igényeit az MH ÖLTP, illetve a Logisztikai Támogató Ezred elégíti ki, bizonyos részeit pedig ezek az intézmények saját költségvetésükből fedezik. Összességében, hozzávetőlegesen a működési kiadások mintegy 75-80%-a van központosítva.

A működési kiadások tervezése alapvetően szakági keretekben történik. Nagyságrendjét tekintve a fegyverzeti, páncélos és gépjármű, üzemanyag, az élelmezés, az elhelyezés, valamint a közlekedési szakágak gazdálkodnak a rendelkezésre álló források nagyobb hányadával.

Általános jellemzője a működési kiadások tervezésének, hogy azok csak rövidtávon, a költségvetésben kerülnek végrehajtásra. Középtávú működési, fenntartási tervezés nem folyik. Ezek a kiadáscsoportok középtávon csak a fejlesztési programok vonatkozásában, mint forráscsökkentő tényezők merülnek fel. Ebben az összefüggésben általában egy összegben, mindenféle részletezés nélkül kerülnek levonásra az összesített forrásokból. Ebben az értelemben a középtávú tervezésnél csak, mint egy nem túl fontos mellékkörülményként veszik figyelembe. Ebben a tervezési folyamatban jelentőségének alábecsültsége odáig terjedt, hogy több esetben a fejlesztések keretösszegét a középtávú fejlesztési tervben tudatosan túllépték, hivatkozva arra, hogy a fejlesztési többletet a működési keretek terhére biztosítani lehet. Ez az elgondolás azonban

még egyetlen esetben sem realizálódott, sőt általános gyakorlat a rendszeresen alultervezett működési forráshiányoknak a fejlesztések terhére történő pótlása.

E gyakorlati tendenciák miatt a más-más katonai szervezeteknél tervezett fejlesztési és működési tervek összehangolására, együttműködésére szinte semmiféle törekvés, de érdekelttség sincs. Ebben a felállásban a fejlesztési programokat tervezők meg vannak győződve arról, hogy a fejlesztési programok mind fontosságban, mind a vezetés figyelmének szempontjából prioritást élveznek. Ezzel párhuzamosan a működési költségek tervezői ugyancsak meg vannak győződve arról, hogy bármilyen szárnyaló fejlesztési programok kerültek is megtervezésre, a költségvetési tervben a források elosztása úgyszólván a működési költségek elsőbbségével történik majd. Ezt a tendenciát erősíti az a tény is, hogy a középtávú terv tartalmától függetlenül a fejlesztési programok rövidtávú részét és a rövidtávú működés költségvetési igényeit egyazon szervezet, az MH ÖLTP fogja össze és integrálja.

Ennek ellenére, vagy éppen ezért, az általános gyakorlat az, hogy az esetek többségében a középtávú programtervek és az ezek részeit is, valamint a működési igényeket is tartalmazó rövidtávú költségvetési tervek tartalma alapvetően eltér egymástól. Ez kiegészülve a rendkívül gyenge színvonalú, gazdasági, gazdálkodási információáramlással, **olyan kusza, esetenként a káoszt is súroló helyzeteket eredményezett, amelyek rendezése az MH legfelsőbb szintű elöljárói (HVKF h.) vezetésével végrehajtott egyeztetések nyomán, még eseti szinten sem sikerült.** Az alapján rossz tervezési rendszer normál működési mechanizmusa ellenállt minden még oly magas szintű vezetői akaratsónak is. E próbálkozások és eredménytelenségük azt bizonyította, hogy a rendszer általános reformja nélkül esély sincs a tervezési folyamatokon egyre inkább elhatalmasodó negatív tendenciák felszámolására, vagy legalább megállítására.

A működés tervezésének következő súlyos problémája a **kellő részletezettség, a számvetésekkel, normákkal való alátámasztatlanság hiánya.** Ennek következtében a tervezett összegek általában nem egzakt feladatok, egzakt értékeit tartalmazzák, hanem olyan általános feladatokra meghatározott, tapasztalati úton előállított pénzkereteket, amelyek év közben a konkrétan jelentkező feladatokra szabadon átcsoportosíthatók.

Jól jellemzi a helyzetet, hogy néhány szakág kivételével rendkívül alacsony szintű (12%-os) a normázottság, a normaalkalmazás helyzete. Ha

ehhez hozzászámítjuk, hogy ez az átlag magába foglalja a hadtáp szolgálati ágak némelyikének 100%-os normázottságát, képet kaphatunk a helyzet tényleges súlyosságáról. Az alacsonyszintű normázottságot az igényeket alátámasztó számvetések hasonló arányú **hiánya „teszi teljessé.”**

Mindezek következtében a működés pénzügyi terve elnagyoltan alátámasztott pénzügyi keretek halmaza, amely értékének jelentős része nem a tervezett feladatokra kerül felhasználásra. Ez azt jelenti, hogy a működési előirányzatok tervezésekor, azok értékének nagy hányada, gyakorlatilag előre meghatározatlan célú tartalékként szerepel.

E megállapítások alátámasztására megvizsgáltuk a 2001. évi költségvetés normatív működés fedezetét biztosító előirányzatainak alakulását. Ennek során értékeltük azt, hogy a költségvetési keretek erőforrásokkal kitöltöttek-e, a költségvetési keretek számvetésekkel alátámasztottak-e, ennek megfelelően a keretek meghatározása mögött van-e tényleges tervező tevékenység, mennyiben reálisak a keretek nagyságát meghatározó árbecslések. Fontos szempontja volt az értékelésnek az, hogy a tervezés megfelelt-e az érvényben lévő szabályozók előírásainak.

Ennek során megállapítottuk, hogy:

- a katonai szervezetek nem készítik el, az illetékes HM és HVK szervek pedig nem követelik meg a tervezésre vonatkozó HM utasításban, az erőforrás-tervezésre vonatkozó követelmények teljesítését,
- ugyanakkor igaz az is, hogy a hivatkozott HM utasítás nem intézkedik konkrétan az erőforrásigények tervezésének módszereire, végrehajtási rendjére, okmányainak tartalmi és formai követelményeire,
- az erőforrás-tervezés mellőzését erősítette az is, hogy a 2000. évi elemi költségvetések összeállítására vonatkozó HM utasítás a javasolt kiadási előirányzatokat, – egyébként az **Államháztartási Törvény előírásaival összhangban – a működési költségvetés tekintetében az erőforrás-tervezés helyett, a tárgyévet megelőző (bázis) év előirányzataiból levezetve rendeli el megállapítani.**

A tárca tervezési szemléletét a mai napig ez a bázis alapú költségvetési tervezés jellemzi.

A bázis alapú költségvetés tervezés következményeként a katonai szervezetek feladatorientált költség tervek elkészítésében nem érdekeltek, mert annak költségvetési oldaláról történő finanszírozhatósága, a tervben megjelenített feladatokra a költségvetési keretek jóváhagyásának elmaradása majdnem biztosan megjósolható. Az erőforrások és költségek konkrét feladathoz történő hozzárendelése döntően azért nem érdeke a katonai szervezeteknek, mert viszonylag bonyolult, némi szakmai felkészültséget és a feladatok tartalmát tekintve megfelelő logisztikai és katonai műveltséget igényel. Ezen túlmenően, a 9/1998. HM utasítás általános ez irányú feladatszabásával szemben a konkrét tervezést előíró HM utasítás sem támaszt már ilyen követelményt. **Hiányzik tehát a szükséges kényszerhatásokon túl a megfelelő szakértelem is, továbbá jelenleg sem gyakorlati, sem tapasztalati információk, metodikák, sem a szükséges végrehajtó létszámok sem állnak a tervezést végrehajtó szervezetek rendelkezésére a feladatalapú tervezés megvalósítására. Mindezek együttes hatásaként nincs meg a kellő vezetői akarat sem a tervezés ilyen tartalommal történő végrehajtására.**

A logisztikai működési költségvetés tervezése a különböző szakterületeket lefedő szolgálati ágak által történik. Az előzetesen megadott tervezési keretszámok figyelembevételével – melyek jellemzően jóval a valós igények alatt maradnak – készülnek el az egyes szakágak logisztikai költségvetései, ami azt eredményezi, hogy az előirányzatok alultervezettsége miatt az adott években felmerülő összes tervezett feladat nem kerülhet végrehajtásra. Ennek **megfelelően a működés pénzügyi terve egyrészt az igények oldaláról nem indokolt, és normákkal, számvetésekkel nem alátámasztott, másrészt az ilyen bizonytalanul megadott igényérték kielégítésére ugyancsak megalapozatlanul kerülnek jóváhagyásra, az igényeket messze nem fedező források.** Az igények és azok fedezetének ilyen mértékű abszolút és egymáshoz viszonyított bizonytalanságai a valóságban megítélhetetlenné teszik a valós igényeket és az azokat biztosító források elégségességét, illetve jogosságát. Így **nem ítéltető meg az sem, hogy valójában a haderő folyamatos működtetése, fenntartása optimálisan mennyibe kerül.**

A működési költségek tervezésének egyik központi problémája, hogy a költségvetési keretek számszaki elemei mögött egyáltalán nem tapasztaltuk a valós költségigény összeállításának szándékát, illetve az összeállított erőforrás és költségigények feladatokhoz rendelését. Ez a döntésre jogosult vezetők részére nem tette lehetővé azt, hogy valós információk alapján ítéljék meg az igények jogosságát. Tovább nehezítette a vezetői tisztán látást, hogy a költségvetési tervjavaslatok szöveges

indoklásai (ha voltak ilyenek) nem tartalmazták azokat a tartalmi elemeket (hatályos normákat, normatívákat, feladatok megnevezését, aktuális mérő számokat, különféle árkalkulációs számításokat, kalkulációs sémákat, vetítési alapok alkalmazását stb.), amelyek biztosítják az igénytervek elbírálásához szükséges információkat. A szöveges indoklások nem törekedtek sem tartalmukban, sem részletezettségükben arra, hogy alátámaszszák, indokolják a feladat maradéktalan végrehajtásához szükséges költségvetési igényt. Egyetlen tervezési okmányban sem leltük föl azokat a mellékszámításokat, amelyek megnyugtatóan alátámasztották volna az adott szakágra, feladatra vonatkozó költségvetési igény realitását.

Összességében a normatív működés jelenlegi tervezési gyakorlatából az **alábbi összegzett következtetések** vonhatók le.

- **A működési igények tervezése nem az egyes szervezetek, intézmények részére megszabott feladatok, valamint az azok végrehajtása érdekében indokolt erőforrás szükségletből kiindulva történik.** A költségvetési tervekben nem derül ki, hogy az egyes költségvetési tételekre tervezett összegek milyen feladatok végrehajtása érdekében merülnek fel.
- Nem állapítható meg, hogy az adott nagyságrendű költségvetési igény milyen erőforrás igényből következik. **A költségvetési igények ennek következtében, a tervezéskor, valós tartalom nélküli keretszámok, amelyek mintegy bármire felhasználható tartalékként működnek a tényleges beszerzések realizálásáig.**
- A költségvetési tervek nem tartalmazzák a feladat – szükséges erőforrás – szükséges költségigény – elérhető eredmény viszonyt, amelyből konkrétan, folyamatszerűen megállapítható lenne a feladathoz szükséges költségvetési igény, megalapozottá válhatna ezen igény jogosságának elbírálása, és **mérhetőbbé a folyamat végén a feladatok végrehajtásának objektív eredménye.**
- Hiányossága a jelenlegi tervezési folyamatnak, hogy **feladat-elmaradás esetén annak következményeit** (átcsoportosítás más feladatra, esetleges megtakarítás) nem lehet felmérni, vagyis nem követhető nyomon, hogy az elmaradt feladatok miatt felszabadult költségek és erőforrások felhasználása milyen célokra történt.

- A költségvetési tervekben nem vonhatók le olyan lényeges katonai, gazdasági, pénzügyi, szakmai következtetések, amelyek elemzése segítséget nyújthatna az adott feladathoz hozzárendelt költségvetési források hatékony felhasználásának vizsgálatához. Ezzel összefüggésben a költségvetési tervekben nem megállapítható, hogy:
 - Mennyire volt arányos a tervezett előirányzatok elosztása az egyes feladatok, katonai szervezetek, szolgálati ágak között. A tervezett előirányzatokat valóban a tervezett feladatok végrehajtása érdekében tervezték-e.
 - A ténylegesen felhasznált előirányzatok arányban álltak-e a végrehajtás minőségével. Erre vonatkozó, kidolgozott, illetve már alkalmazott mutatók nincsenek. A konkrétan egy adott képesség eléréséhez szükséges költségigény felmérése a jelenlegi tervezési rendszer biztosította lehetőségekkel és paraméterekkel nem megoldott.
 - **Nem mérhető a feladat-végrehajtás eredményessége**, melynek hatásaként nem megállapítható, hogy az egyes katonai szervezetek feladat végrehajtásának minőségi mutatója mennyire függött össze a biztosított forrásokkal.

III. FEJEZET

A TERVEZÉSI RENDSZER MŰKÖDÉSÉNEK TAPASZTALATAI

A haderő, ezen belül a gazdasági tervezés, mint az erőforrások elosztásának eszköze az elmúlt évtizedben, de különösen az utóbbi 4-5 évben jelentős mértékben előtérbe került. Ez következett mindenekelőtt a NATO tagságunkhoz kapcsolódó tervezési követelményekből, másrészt a költségvetési források és az abból finanszírozandó feladatok egyensúlyának tartós megbomlásából.

A gazdasági tervezés jelentőségének növekedése a gyakorlatban abban jelentkezett, hogy a tárcán belül az egyes szakterületek, szolgálati ágak, a jelentősebb feladatterületek képviselői és **általában minden forrásfelhasználó között, jelentősen kiéleződött a verseny a rendelkezésre álló források megszerzéséért.** E verseny a felszínen adott feladatok

anyagi-pénzügyi feltételeinek biztosításáért, vagy a meglévő feltételek javításáért folyik. Mivel azonban a feladatok nem önálló szubsztanciák és mögöttük minden esetben végrehajtó szervezetek, illetve azok vezetői állnak, a forrásokért folyó verseny pozitív eredménye ezért egyszersmind az adott feladat és vele annak végrehajtója fontosságának, súlyának elismerését is jelenti. **A verseny tehát valójában szervezeti és ehhez kapcsolódó személyes érdekek vetélkedése (harca) a rendelkezésre álló források feletti rendelkezési jogokért.**

Ebben a versenyben a tervezés, mint a források elosztásának eszköze fontos, ha nem a legfontosabb szerepet tölti be. Egyrészt azért, mert a tervezés során dől el, hogy mely feladatok részesülnek és melyek nem a meglévő forrásokból, tehát abszolút értelemben, **a tervekben történik meg a források szétosztása.** Másrészt **a tervezés során virtuálisan – azaz materiális következmények nélkül - lejátszhatók a forrásokért versengő felek között azok a meggyőzési folyamatok, amelyek az elosztási döntésekhez vezetnek.** Fontos ismervé ez utóbbi elemnek, hogy az ezek során elhangzó érvek erejét nem annyira a valóságtartalmuk, mint inkább a meggyőzőképességük, hihetőségük és logikus felépítésük adja. Ez nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy **adott esetben egy jól felépített, meggyőzően képviselt és főleg megfelelő érdekérvényesítő súllyal rendelkező személyek által támogatott, de kevés objektív értékű igény jelentős versenyelőnyt élvezhet egy olyan igénnyel szemben, amely csak az objektív szükségyszerűségére alapoz.**

A tervezés ezen működési funkcióiról a legutóbbi időkhöz nem esett szó. Általában uralkodó volt az a felfogás, hogy **a forráselosztási döntéseknek, a tervezéstől függetlenül, egy „kiválasztott” vezetői kör privilégiumaként kell megszületniük, majd ezeket a döntéseket a tervezésnek dokumentálni, mintegy „szentesítenie” kell.** Ebben a szisztémában a döntésre jogosult vezetők a szükséges információk nélkül, vagy nagyon hiányos információk alapján döntenek. Ezekben a döntésekben, ennek megfelelően, uralkodó a szubjektív elem. Ezt példázza számtalan olyan programunk vagy más tervünk, amelyről a végrehajtás során derült ki, hogy nélkülözve a realitásokat, csak a tervezők vagy a döntéshozók vágyait tükrözték.

E tervek egyik legfőbb sajátossága az elnagyoltság, a részletek kidolgozottságának hiánya és az irreálisan jó végrehajtási körülmények feltételezése.

A 2001-2002. évi rövidtávú és a 2001-2006. középtávú, vagy a 2003-2008 évi tervezett középtávú tervek elemzése, összességében pon-

tosan ezeket a jellemzőket mutatta. Általános módszer a pénzkeretek tervezése és azok valamilyen, igen laza hozzárendelése a feladatokhoz. A tervezett pénzkeretek nincsenek alátámasztva erőforrásigényekkel, ami azonnal láthatóvá teszi, hogy először a keretek kerültek meghatározásra és abba „**töltötték**” bele a keretektől függetlenül meghatározott rendkívül általánosan megfogalmazott feladatokat. A tervezés során a fejlesztést tervezők feltételezték, hogy a működési kiadásokból a szükséges fejlesztési többletforrások biztosíthatók lesznek, vagy legalábbis azok nem fogják csorbítani a fejlesztési kereteket. Feltételezték ugyanakkor a működési kiadások tervezői is, hogy a működési szükségletek, hiány esetén a fejlesztések csökkentéséből pótolhatók lesznek. **A pénzkeretekben történő, tényleges és teljes erőforrás-tartalom nélküli tervezés állandó kísérőjelenségévé vált évente az igen nagy számú és a költségvetés jelentős részét érintő átcsoportosítás, illetve a magas pénzmaradvány érték is.**

A jelenleg működő tervezési rendszer nyilvánvaló hibái és ennek nyomán nyilvánvaló eredménytelensége ellenére, a jelszószerűen megfogalmazott és hangoztatott változtatási igényekkel párhuzamosan, a valóságban igen erőteljes a nyomás, szinte minden hagyományos tervező szervezet részéről, bármiféle változás megelőzésére, de szükség esetén megakadályozására is. Ebben a lázas és hangos látszatevékenységben nincs olyan szereplő, aki (vagy amely) elvileg ellenezné a tervezés átláthatóságát, nyomon követhetőségét, alátámasztottságát, vagy a pénzkereteknek a feladatokkal és azoknak a szükséges erőforrásokkal való összekapcsolását. Szóban ezek mellett az elvek mellett mindenki hitet tesz, és nagy határozottsággal sürgeti azok bevezetését. **A gyakorlati végrehajtás azonban - eddig - minden esetben elvérzett a valójában ezzel ellentétes szervezeti és személyi érdekek útvesztőjében.**

Mivel a ma működő tervezési rendszer központi eleme és kiinduló pontja a forráselosztásról, illetve a felhasználásról döntést hozó vezető, az ennek alapján kialakult tervezési gyakorlat központi problémája, hogy ez a vezető a döntését nem szervezetszerűen előkészített és normatív módon kidolgozott adatok, alternatívák alapján hozza meg, (hiszen egy személyben erre nem is lehet képes). Ennek megfelelően ez a tervezési rendszer olyan helyzetbe hozza a vezetőket, hogy döntéseiket valójában „**vakon**” kizárólag a különféle szervezeti és személyes „**tanácsadók**” véleménye alapján, a komplex helyzet összes elemének ismerete nélkül, az indokok és érvek egy viszonylag szűk sávjának figyelembevételével kell meghozniuk.

Ennek a helyzetnek a kialakulását segítette elő az elmúlt 10-12 év **fűnyíró elvű forráscsökkentése, amely a feladatok változatlanul hagyása mellett folyamatosan csökkentette az azok finanszírozására szánt összegeket.** Ez a csökkentés kettős folyamatot indított el a tervezésben. Egyrészt megindult egyfajta takarékoskodás a forrásokkal, amelynek során a kevésbé fontos feladatok fokozatosan elhagyásra kerültek. Másrészt a tervek mindinkább vesztek a pontosságukból, konkrétságukból, részletezettségükől és realitásukból.

A tervezési folyamat első lényegi engedménye az volt, hogy a rendelkezésre álló pénzkeretek egyre kevésbé, majd egyáltalán nem kerültek kitöltésre erőforrásokkal, pontosan nem került megtervezésre, hogy a költségvetési előirányzatokat tételesen mire akarják elkölteni. **A következő engedmény** az volt, hogy a költségvetési forrásokat mind kevésbé kötötték konkrét feladatokhoz, ezáltal csak a végrehajtás során derült ki, hogy melyik feladathoz, mit szereztek be. Végül **a tervezés előzetes forráselosztó szerepének a kegyelemdőfést az adta meg,** hogy a tervezés teljes tartalma elszakadt azoktól a feladatoktól és erőforrásoktól, amelyek végrehajtását szolgálta és ezektől független, **bázis elven működő pénzkeret tervezéssé vált.** Ebben a rendszerben a tervezés az előző év bázis értékéből kiindulva kiszámolta a tárgyévi kereteket, amelynek lényege az volt, hogy abban az előzetesen, a pénzügyi szervek által, valamilyen fiskális szemlélet nyomán elosztott összegek maradéktalanul szerepeljenek. Ebben a rendszerben nem feltétlenül követelmény, hogy a tervezett összeg megfeleljen az adott költségvetési sor feladattartalmának. **E feladattartalmak gyakorlatilag a pénzkeretek jóváhagyásának jogcímeiként szerepelnek, amelyekről majd a beszerzéskor derül ki, hogy ténylegesen milyen tartalommal bírnak.**

A fenti gyakorlat annak ellenére így működik, hogy az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1999 Kormány határozat a bázis alapú tervezés alkalmazása esetére előírja a bázis rendszeres felülvizsgálatát, valamint a szerkezeti és feladatváltozások miatt keletkező báziskorrekciót. Ebből a három tényezéből a szerkezeti és feladatváltozások figyelembevétele többé-kevésbé megtörténik, **a bázis üzemgazdasági tartalmának felülvizsgálatára azonban évekre visszamenően nem volt példa.**

Az előzőekben részletezett tervezési rendszerrel szemben, annak szinte minden hiányosságát kiküszöböli a tervezés olyan felfogásának uralkodóvá tétele, **amelyben a tervezés legfőbb funkciója, hogy a végrehajtást megelőzően, az elrendelt feladatokra elossza a rendelkezésre álló forrásokat.** A forrásoknak a feladatokhoz való kötése kizárólag a természetes erőforrások útján történhet, mivel a feladatokat és az arra bizto-

sított pénzforrásokat csak a feladatok végrehajtása érdekében beszerzendő anyagok, eszközök és szolgáltatások köthetik össze. Ebben a rendszerben a végrehajtandó feladatok a meghatározó elem, amelynek megvalósításához természetes erőforrások szükségesek, amelyek megszerzéséhez van szükség a pénzügyi forrásokra. Ebben a rendszerben - a ma működő rendszerrel ellentétben - a pénzügyi terv nem értelmezhető a feladat és az erőforrásterv nélkül, mert ezek mutatják meg, hogy a pénzügyi forrásokat mire és minek érdekében kívánjuk felhasználni.

Ebben az új tervezési rendszerben a döntésre jogosult vezetők a tervekben kimunkált alternatívákról, annak részletes tartalmának ismeretében, azaz az előző tervezési struktúrához képest összehasonlíthatatlanul megalapozottabban, a tények és a következmények ismeretében dönthetnek.

A ma működő tervezési rendszer, ezen belül részleteiben a normatív működés és a fejlesztési programtervezés részletes vizsgálata azt mutatta, hogy **a tervezés hiányosságai az alábbi problémák köré csoportosíthatók:**

1. A funkcionális tervezés szétagoltsága, az **integrált tárca szintű tervezés hiánya.**
2. A tervezésben a **működési és fejlesztési feladatok összehangjának hiánya.**
3. **A tervezésben a pénzforgalmi szemlélet abszolutizálása,** ezzel összefüggésben a tervezés költségvetés-központúsága.
4. A tervezésben az eredmény és a költség szemlélet hiánya, ehhez kapcsolódóan **a pénzügyi tervek feladatokkal és erőforrásokkal való alátámaszthatatlansága,** ebből következően a pénzfelhasználás okának és eredményének átlátthatatlansága.
5. **A tervek végrehajtása üzemgazdasági nyomon követésének elmaradása,** a végrehajtás tapasztalatainak szervezetszerű gyűjtésének, elemzésének, a tapasztalatok visszacsatolásának mellőzése.

1. Az integrált tervezés hiánya

A tervezés első számú gyakorlati problémája, hogy **a különféle tervek széttagoltan, különféle szervezeteknél készülnek, és ezek tárca szinten sehol nem kerülnek összehangolásra.** Ebből következően a **tárca költségvetési forrásainak elosztása nem a tárca szintű prioritások alapján történik,** mivel minden tervező szervezet a maga prioritásrendjének megfelelően készíti el a tervét, majd a maga érdekérvényesítő eszközeivel próbálja elérni, hogy az így elkészült terv finanszírozásra kerüljön. **Az erőforrásokért ily módon folyó versenyben a forráselosztás nyomán érvényesülő allokáció nem feltétlenül valósítja meg a tárca szintű érdekek elsőbbségét.**

A leírt folyamatok következtében a külön tervezett NATO fejlesztési programok, az egyes programirodák által külön-külön tervezett gépjármű, lakásépítési és laktanya-felújítási, ruházati, híradó és informatikai, LGIR stb. programok a HM BBBH által kezelt NSIP programoknak a hazai költségvetést terhelő részei, továbbá a normatív működés tervei összevontan egyetlen tervben sem találkoznak, **amelynek következtében az ezekre jutó források elosztása középtávon egyáltalán nem, rövidtávon pedig csak pénzforgalmi szemléletben történik meg.** Saját terveihez a források megszerzését minden tervező szervezet saját előjárója és egyéb érdekérvényesítő lehetőségei felhasználásával a többi tervező szervezettől függetlenül igyekszik elérni. Ebből egyenesen következik, hogy miután képesség és feladat alapon működő, a megfelelő tárca szintű prioritásokat figyelembevevő, integrált tervezési rendszerről nem beszélhetünk, ezért **a felhasználható erőforrások elosztása sem a priorizált képességek érdekében végrehajtandó feladatok mentén történik.** Ebből következően a tárca szintű forrás elosztásban igen nagy tere van a partikuláris érdekeken nyugvó szubjektivitásnak.

A probléma megoldásának fő kitörési pontja, hogy **a számtalan helyen elkészített terveket tárca szinten integrálni kell.** Ezt egy, a tervező szervezetektől független, a tervek tárgyát tekintve érdeksemleges szervezetnél kell elvégezni.

A tervek integrációja azt jelenti, hogy az összes résztervben szereplő feladatokat és célokat tárca szinten összevontan meg kell jeleníteni, és az összevont terven belül el kell végezni az egyes tervcélok és feladatok egymáshoz viszonyított priorizációját, és ennek alapján meghatározni

a forrásallokációt. Ebből következően a **tárca összevont tervében kell eldönteni, hogy a korlátozottan rendelkezésre álló forrásokból mi finanszírozható és mi nem.** E folyamatban a tervezés és benne a forrásmegosztás alternatívák kidolgozása üzemgazdasági szemléletű szakmai alapokon történik, és minden esetben megelőzi a forráselosztásra vonatkozó pénzügyi döntéseket.

2. A működési és a fejlesztési tervek összhangjának hiánya

Ez a kérdéskör a tervezési integráció problematikájának sajátos megjelenési területe. Általános tervezési elv, hogy a fejlesztés és a működés erőforrás és költségigényének egymással összhangban kell az integrált tervekben megjelennie, ami azt jelenti, hogy **a felülről korlátos, meghatározott mértékű költségvetésből csak annyi fordítható fejlesztésre, amennyi a kötelező fenntartási, működési kiadások után megmarad. Ebben az értelemben a működési kiadások nagysága egyértelműen behatárolja a tervezhető fejlesztési kereteket.**

Ebből egyenesen következik, hogy a működési kiadásokat pontos műszaki és pénzügyi számvetésekkel, a normák legszélesebb körű alkalmazásával kell megtervezni. Csak ez ad ugyanis objektív alapot a működési költségek nagyságának meghatározásához. **A működési költségek összegének a lehetséges fejlesztési kereteket meghatározó szerepe miatt rendkívül pontosnak és jól körülhatároltan indokoltnak kell lennie.** Ellenkező esetben – felültervezettség esetén – feleslegesen csökkenti a fejlesztési kereteket, – alultervezettség esetén pedig – végrehajthatatlanná teszi az emiatt felültervezett fejlesztéseket. **A működés költségein ugyanis – egy jól meghatározható határérték alatt – nem lehet takarékoskodni.** Ezért az alultervezett működési kiadásokat a végrehajtás során – függetlenül annak tervezett értékétől - mindenképpen ki kell egészíteni.

A fenti elvekkel szemben a jelenlegi tervezési gyakorlat egészen más.

A középtávú tervezés első szakaszában a fejlesztés ezen belül a NATO programok tervezése bír prioritással. Ebben a tervezési szakaszban, szinte a teljes tervező apparátus a NATO programok tervezésével foglalkozik. Ezzel párhuzamosan, de ettől a tervezési folyamattól teljesen függetlenül saját ütemükben folyik a programirodák és az illetékes HM Hivatalok körében a feladatkörükbe utalt nemzeti programok tervezése is.

Mivel ennek a tervezési szakasznak a meghatározó határideje a NATO megfelelő szerveivel (SHAPE) történő tárgyalások időpontja, amelyeken a magyar küldöttségnek nyilatkozni kell arról, hogy a NATO haderőfejlesztési ajánlásokból mit tud elfogadni és milyen mértékben, ennek ellentmond, hogy ebben az időszakban még nem ismertek, egyrészt a nemzeti programok, másrészt a működési kiadások adott időszakra eső költségigényei. Valójában tehát a **NATO fejlesztési programok terve olyan, feltételezés alapján kerül ekkor megtervezésre, hogy amennyiben annak forrásigénye ütközni fog a nemzeti programok és a működés forrásigényével, akkor velük szemben prioritást fog élvezni.** Ez azonban az előzőekben leírt tényezők miatt az esetek többségében nem következik be.

A főbb tervezési elvektől való eltérés különösen igaz a működési költségek tekintetében, amely nagyságát és féleségét tekintve semmiféle számvetéssel nincs alátámasztva. Értékének meghatározása a klasszikus bázis elv alapján történik, **de senki nem tudja egzakt módon kimutatni a mindenkori, vagy az azt megelőző bármely év bázisának valóság-tartalmát.** Tovább bizonytalanítja a helyzetet, hogy a működési költségek tervezése csak rövidtávon történik, **azaz nincs középtávú működési elgondolás vagy terv.** Ebből következően a tárca középtávú gazdasági terve csak az MH fejlesztési elgondolását, ezen belül a legutóbbi évekig csak a NATO fejlesztési programokat tartalmazta. Tárgyát tekintve nincs benne sem a nemzeti programok, sem a működés-fenntartás terve és ráadásul nem tartalmazza csak a 2. költségvetési cím (MH és alárendeltjei) fejlesztési tervét. Nem tartalmazza például az 1. cím (HM és intézményei) több 10 milliárd Ft-os fejlesztési összegét, de az egészségügy, vagy a frekvenciagazdálkodás, és a katonai oktatásügy több milliárdos fejlesztéseit sem.

Mindezek következtében a tárca ma valójában nem rendelkezik középtávú gazdasági, gazdálkodási tervvel. ezért nincs még lehetőség sem arra, hogy a rendelkezésre álló forrásokat a tárca összfeladatainak érdekében átlátható és követhető módon osszák el, hiszen nincs egyetlen olyan okmány, dokumentum, vagy terv sem, amely tartalmazná a tárca összes, forrást igénylő feladatát. Ennek hatására a források elosztása egymással vetélkedő „feladatközpontok” különféle utakon megvalósuló érdekérvényesítő tevékenysége eredményeként történik. Ezért a tárca szintű forráselosztás folyamata az elosztó pénzügyi szervezet által viszonylag izoláltan előkészített és a döntésre jogosult vezető ennek alapján megvalósuló diktátumát tartalmazó folyamat, amelyhez döntés-előkészítő szakaszában nem követhető eg-

zakt módon az elosztás folyamata, és ennek elvei, ezért nem megítélhető annak szükségszerűsége és szakmai helyessége sem.

A feladatok erőforrás és költségigényének tárca szintű összerendezettségének hiányából adódó ellentmondásokat a rövidtávú tervezés metodikája tovább súlyosbítja.

Mivel a középtávú terv tárca szinten nem integrálta a tárca összes feladatát, ezért ezt a rövidtávú tervezésben kell megtenni. Ez azonban egy-éves időtávja miatt nem teszi lehetővé a szükséges és a biztosítható erőforrások megfelelő előrelátással történő összehangolását. Ezért az ezekben a tervekben megjelenő, most már a tárca összes rövidtávú feladatát tartalmazó forrásigény nagy valószínűséggel messze meg fogja haladni a rendelkezésre álló kereteket.

A tervezési folyamatban ez úgy jelenik meg, hogy amíg a középtávú tervezésben a fő figyelem a fejlesztésekre, ezen belül a NATO programokra irányul, addig a rövidtávú tervezésben megfordulnak a prioritások: először, a középtávú tervezésnél teljesen figyelmen kívül hagyott, működési kiadások forrásigénye kerül tervezésre, majd kielégítésre kerülnek a 2-es címen kívüli címek (HM és intézményei, egészségügy, KBH, KFH, oktatásügy, frekvenciagazdálkodás) legfontosabbnak ítélt igényei, a nemzeti programok közül a legerősebb érdekérvényesítő erővel bíró szervezetek, vagy az őket támogató előljárók forrásigényei. Végül a maradvány kerül az eredetileg első prioritású NATO program igények fedezetéül tervezésre.

A folyamat azt mutatja, hogy **a középtávú és a rövidtávú tervezés prioritásrendjének átfordulása, valamint a középtávú tervezés csonkasága és tárca szintű integrálatlansága együttes hatásaként az igények és a lehetőségek összhangja a rövidtávú tervezésben, döntően a fejlesztések, ezen belül elsősorban a NATO és egyes másodrendűnek ítélt nemzeti programok terhére kerül megteremtésre.** Ebből következik az a tervezési gyakorlat, hogy a középtávú terv nem kétévenkénti továbbgördítésre, hanem kétévenként teljes újrateervezésre kerül, illetve az, hogy nem kis nemzeti presztízsveszteségek árán kell a NATO vállalásaink jelentős részétől, rendszeresen visszalépnünk.

Mindez elkerülhető lenne, **ha alapvető tervként egy 6-10 éves tervet tekintve, abban tárcaszinten összerendezésre kerülne a tárca összes, forrást igénylő feladata, így pontosan, követhetően, a nyílt kompromisszumokat felvállalva, kellő előrelátással lennének eloszthatók a rendelkezésre álló erőforrások és pénzügyi eszközök.** Amíg a

középtávú gazdasági tervezés tárcaszintű koordinációjának teljes hiányát, a tervezés szervezeti szétaprózottságát, és mindezek következményeként a közép és rövidtávú tervezés ellentétes prioritizációját nem számoljuk fel, tudomásul kell venni, hogy a rövidtávú terv nem alkalmas a forráselosztás és felhasználás objektivitásának és legcélszerűbb módjának biztosítására, és hogy ezek a meghatározó gazdasági folyamatok összehangoltság, illetve a központi akarat döntő ráhatása nélkül, sztochasztikusan zajlanak, amely melegegya a pazarlásnak és a szűkös források célszerűtlen felhasználásának.

3. A pénzforgalmi tervezésszemlélet általánossá válása.

Az előzőekben kifejtett negatív tervezési tendenciák oka, és egyben következménye is a gazdálkodásban, ezen belül **a tervezésben is az üzemgazdasági szemlélet lassú kihalása és helyébe a pénzforgalmi szemlélet mind erőteljesebb térnyerése.**

A folyamatoknak a kezdő lökést a költségvetési források rendszeres csökkenése adta. Ennek káros hatása - témánk szempontjából - abban mutatkozott meg, hogy a pénzhányra hivatkozva a tervezésből mindinkább kikoptak a normák, majd a működés, fenntartás rendszeres feladatai, és helyüket a *minden feladat alkalmoszerű finanszírozására alkalmas pénzkerettervezés foglalta el.* Folyamatosan megszűnt a feladatalapú tervezés (a beszerzendő erőforrások adott feladatokhoz kötése) majd megszűnt a tervekben a pénzkeretek erőforrásokkal történő kitöltése is. Ennek következtében **a rövidtávú terv valójában adott jogcímenek, zömében bázis alapon meghatározott pénzkeret tervvé, a terv végrehajtásáról történő beszámoló pedig e pénzkeretek szabályszerű elköltését bizonyító pénzügyi elszámolássá vált.**

A tervezésben a pénzforgalmi szemlélet uralkodóvá válását betetőzte a középtávú terv – előzőekben ismertetett - szétzilálódása, az erőforrás-tervezés dezintegrálódása majd szinte teljes megszűnése, és ezek együttes hatásaként tárca szintű összevont tervként a költségvetési terv kizárólagossá válása. A tárca szintű tervezési integrációnak, kizárólag a pénzforgalmi szemléletű költségvetési tervezésre történő korlátozása azt eredményezte, hogy a tervező és a felhasználó szervezetek gazdasági érdekei minden más gazdasági tervezői érdeket háttérbe szorítva, egyre inkább a költségvetési források elosztása és elosztói köré csoportosultak. Ennek a tervezésre gyakorolt legfontosabb negatív hatása az volt, hogy a forráselosztást végző pénzügyi szervezeteknél az első számú rendezőelv a pénzforgalmi szemlélet követelményein alapul. Ebben a

rendszerben meghatározó szempont a pénzforgalom szabályos, hézagmentes, az államháztartás nyilvántartási rendjének megfelelő lebonyolítása úgy, hogy a forráselosztás elsősorban ezek követelményeit elégítse ki. Ez önmagában még nem lenne baj, azonban az már igen, hogy az elosztásban ezek és csak ezek a szempontok játszanak szerepet. **Az elosztást végző pénzügyi szervek nem vizsgálják ugyanakkor – mert nem is feladatuk – a pénzforgalom mögött, annak közvetítésével lezajló gazdasági reálfolyamatokat, azok mibenlétét, mozgásaik, változásaik tendenciáit, valós költségeit, a források felhasználásának hatékonyságát, eredményességét, célszerűségét, a feladatokkal való arányosságukat, felhasználásuk prioritásait.**

A hadseregben is a számvitel – a költségvetés más szerveihez hasonlóan – a pénzkidadások és a pénzbevételek, valamint ezek előirányzatainak könyvelését helyezi előtérbe. Ez szinte teljesen kizárja, de legalábbis majdnem lehetetlenné teszi az üzemgazdasági szempontú költségadatok gyűjtését, azok főkönyvi nyilvántartását. A jelenlegi honvédségi számvitelben a bevételeket és a kiadásokat elsősorban fajtájuk (nemük), másrészt szakfeladatonként figyelik meg, de azt is csak nagyon szűk körben. A szakfeladat-rend bontása igen nagy léptékű, így az egyes tevékenységek költségadatai abból egyáltalán nem mutathatók ki. **A költségvetés végrehajtásának ilyen léptékű funkcionális osztályozása nem biztosít információt az intézményi gazdálkodás hatékonyságának elemzéséhez, a normatívák helyességének ellenőrzéséhez, az éves költségvetés tervezéséhez.** Ehhez ugyanis az operatív számvitel területén, üzemgazdasági szemléletű költségadatokra lenne szükség, az uralkodó pénzforgalmi szemlélet mellett.

A probléma nagyságát jelzi, hogy az üzemgazdasági költségadatok hiánya miatt az elemi költségvetésbe csak igen nagy pontatlansággal becsült és igen sok szubjektív elemet tartalmazó, sokszor minden egzakt indokot nélkülöző „tapasztalati” tervezési adatok kerülnek be, amelyeknek igen laza a viszonyuk a valós gazdálkodási folyamatokhoz. Nyilvánvaló ugyanis, ha például egy lögyakorlatot vizsgálva, nem tudjuk, hogy annak végrehajtása során milyen technikai eszközök, milyen mértékben használnak el, mennyit kell várhatóan a javításukra vagy pótlásukra költeni, mennyi volt a felhasznált szállítási, étkezési, szállásolási, terület igénybevételei, zárási stb. költsége, akkor nem tudjuk megmondani, hogy mennyi volt a lögyakorlat teljes ráfordítása. Ha ezt a jelenben nem tudjuk, akkor azt a jövőre vonatkozóan sem leszünk képesek valós értékeket tartalmazóan megállapítani, így azt sem tudjuk prognosztizálni, hogy az végrehajtható lesz-e a jövőben várhatóan

rendelkezésre álló erőforrásokból. Ebből következően az ezen feladatra tervezett költségigény nagy valószínűséggel egy jelentős biztonsági tartalékot is magába foglaló becsült érték lesz.

A legalsó, elemi tervezési szinten ilyen megalapozatlanul meghatározott költségvetési igények a hierarchiában felfelé haladva már az elemi szintet követő első-második vezetési szinten is, – mivel azok tényleges üzemgazdasági tartalmáról ezeken a szinteken már egyáltalán nem áll rendelkezésre információ – egyre inkább olyan tervtételekként kezdenek működni, melyeket a továbbiakban egyetlen felügyeleti szerv sem bírál felül. **Abban az esetben, ha ezek az igények nem haladják meg a pénzforgalmi szemlélet alapján meghatározott pénzügyi előirányzatkereteket, a megalapozatlan, de legalábbis nagyon sok bizonytalansági elemet, vagy esetleges adatot tartalmazó elemi költségvetésekből felépülnek a mind magasabb szintű, végül a tárcaszintű költségvetések.** Az így jóváhagyott költségvetések eredménye a rendkívül sok évközi átcsoportosítás, a gazdálkodás normativitásának hiánya és a gazdálkodás irányításában, szervezésében a kézi vezérlés túlburjánzása.

Az ilyen módon történő tervezést a pénzforgalmi szemlélet – szempont-rendszere miatt – nem kifogásolja, míg az üzemgazdasági szemlélet ezt már a legalsó szinten sem tűri el.

Nyilvánvaló, hogy a fenti tendencia érvényesülése nem azt jelenti, hogy a honvédség intézményi költségvetéseinek és az ezek igényeire épülő központi költségvetéseinek nincs, vagy kevés köze van a valós feladatok támasztotta tényleges anyagi-pénzügyi igényekhez. Jelenti azonban azt, hogy a biztosított pénzügyi források csak egészében és tendenciáiban fedik le a feladatokat, részeiben azonban csak azok valamilyen távolságú környezetében mozognak. Ez azt eredményezi, hogy **a pénzügyi források állandó átcsoportosítása jelentős veszteségek, a munkaszervezésben pedig folyamatos kapkodás forrása, amely végső soron a pazarlás és a hiány egyidejű jelenlétének végső oka a gazdálkodásban.**

A probléma gyökerét nem a pénzügyi számvitel léte, hanem az üzemgazdasági szemléletű nyilvántartások hiánya jelenti.

Ezek – az igen mélyen gyökeredző – tendenciák együttesen azt eredményezték, hogy **a honvédség jelenlegi gazdasági tervező rendszerre abszolút módon költségvetés, ezen belül költségvetési keret orientált.** Ebben a tervezési rendszerben a pénzforgalmi szempontok alapján leosztott költségvetési előirányzat keretekbe igyekeznek a katonai tervezők beleerőltetni a szükséges katonai feladattartalmakat.

A feladatokhoz szükséges kiadások ily módon való kigazdálkodása a gyakorlatban a feladatarányos kiadások folyamatos alultervezésével, másrészt a standard előirányzatok rendszeres felültervezésével, (mintegy belső tartalékképzéssel) valósul meg. Ezáltal a kiadási előirányzatok egy része nem fedezi, másik része túltervezetten tartalmazza a feladatok finanszírozását. Ezek tarthatatlansága természetesen a tényleges beszerzések során nyilvánvalóvá válik, amely a feladat csökkentések, tömeges átcsoportosítások, „*maradvány megelőző célú*” nem tervezett ad hoc beszerzések nyomán egyenlítődik ki.

A tervezési rendszer ilyen tartalommal történő tovább élése azt jelenti, hogy továbbra is a pénzügyi (figyelem: nem gazdasági!) tervezés jelenti a tervezési hierarchia csúcsát, egyben ez adja a különféle gazdasági tervező alrendszerek tevékenységének kiinduló alapját is. **A tervezés ezen struktúrájának fundamentuma a költségvetési keret-leosztáson alapuló pénzgazdálkodás, amely teljes egészében mellözi a pénzigény tervezési kereteinek naturáliákkal való tényleges kitöltését és ezen keresztül a pénzfelhasználás és elszámolás tételes feladatokhoz kötését. Ez a tervezési rendszer nem teszi lehetővé az elérni kívánt haderőképessegek, az ezek érdekében végrehajtandó feladatok és a végrehajtásukhoz kapcsolódó erőforrások és az erőforrások megszerzéséhez szükséges pénzügyi források közvetlen összekapcsolását.** Ebben a rendszerben nem kimutathatók, hogy a rendelkezésre álló költségvetési forrásokat tételesen milyen haderőképes-ségek elérése érdekében, milyen feladatok végrehajtására használtuk fel.

Lényeges hiányossága a tervezés ezen módjának, a teljesítés üzemgazdasági szemléletű megfigyelésének, elemzésének, illetve az elemzési tapasztalatok visszacsatolásának elmaradása. **A pénzforgalmi szemlélet egyeduralma miatt a tervteljesítések megfigyelése az előirányzatok felhasználásának, a bevételek és kiadások szabályos teljesítése ellenőrzésének erejéig folyik.**

Ebből a helyzetből kivezető utat csak az üzemgazdasági szemléletű, feladatalapú erőforrás-tervezés megvalósítása (bevezetése) jelent. Ebben az új rendszerben az állami költségvetéssel szembeni tárca szintű forrásigényeknek tételes erőforrásterveken, azoknak tételes normákkal alátámasztott számvetéseken kell nyugodnia. A tervezésnek, mint folyamatnak ki kell terjednie a tervek teljesítésének szervezetszerű és rendszeres megfigyelésére és az így szerzett tapasztalatoknak a következő tervezési ciklus tevékenységeibe való visszacsatolására is. Az ilyen típusú erőforrás-tervezésnek időben meg kell előznie a költségvetés

tervezést, amelynek tartalmát, alátámasztását, bizonyítását ezen erőforrástervek kell, hogy adják.

Amíg az előzőekben felvázolt tervező rendszer nem valósul meg, tudomásul kell venni egyrészt azt, hogy a jelenlegi intézményfinanszírozás elve nem biztosítja az adott védelmi szolgáltatások összehasonlíthatóságát, azaz nem lehet csak igen nagy hibaszázalékkal megítélni, hogy egy katonai szervezet jól gazdálkodott, vagy sem. Tudomásul kell venni másrészt azt, hogy az üzemgazdasági költségadatok nélkül egy katonai szervezet sem tud ma valós információt szolgáltatni költségvetési igényeinek megalapozottságáról, annak valós voltáról. Ennek alapján valószínűsíthető, hogy a feladatokhoz kapcsolt költségmutatók, azaz az egységnyi outputok előállításához szükséges költségek ismerete nélkül nem csökkenthetők a Honvédség költségvetési igényeivel szembeni támadások, és ezek rontják a tárca költségvetési alkupozícióit is.

Itt szükséges tisztázni, hogy **az üzemgazdasági szemléletű erőforrás és költségtervező rendszert nem a jelenleg működő költségvetési tervezési rendszer helyett, hanem az mellett szükséges létrehozni. A két tervező rendszer nem helyettesíti, és nem zavarja egymást.** Mindkettőnek más a feladata, más a célja és más a felhasználója. Ebben az értelemben nem egy koordinátarendszerben dolgoznak, így egyik sem értelmezhető a másik működési területén, de egyik sem értelmezhető a másik nélkül. Kapcsolatukat az határozza meg hogy azonos módszerekkel és szakmai összefüggések alapján működnek, tartalmilag azonban a gazdálkodás jellemzőinek más-más vonatkozásait vizsgálják.

4. Az erőforrástervek hiánya

Az előző pontban leírtak szerint, a pénzforgalmi típusú tervezés uralkodóvá válásának egyik legdöntőbb negatív következménye, **hogy mind kevésbé történik meg a korábban már elemzett módon leosztott költségvetési keretek konkrét fizikális tartalmának (erőforrásokkal történő kitöltésének) meghatározása a tervezés során. A költségvetésbe ez által tényleges tartalom nélküli, vagy elnagyoltan meghatározott tartalmú pénzkeretek kerülnek tervezésre.**

A költségvetés tervezett keretszámainak ilyen kezelése jelentős mértékben megkérdőjelezi a terv hitelességét, de minimálisan átláthatatlanná, követhetetlenné teszi a végrehajtást.

Az erőforrástervek hiánya gyakorlatilag azt jelenti, hogy a tervek nem adnak információkat arra vonatkozóan, hogy a rendelkezésre álló és a jól-rosszul leosztott pénzkereteket pontosan mire akarjuk felhasználni, azokból mit akarunk beszerezni. Ezek megtervezésére, a jelenlegi gyakorlatban csak a végrehajtás, azaz a beszerzések realizálásakor kerül sor. Egyben ekkor derül ki az is, hogy a pénzkeret elégséges, sok, vagy kevés a tényleges beszerzésekre. A tervek ilyen belső bizonytalansága év közben az előre nem látható feladatokat messze meghaladó átcsoportosítási igényeket, év végén alacsonyabb prioritású, vagy felesleges beszerzéseket, illetve végső soron jelentős összegű pénzmaradványokat eredményez.

A költségvetési igények erőforrásokkal történő alátámasztatlansága, a pontatlan tervezés nyomán, a szűkös forrásokkal való nem kellő gondosságú, pazarló gazdálkodás melegágya.

A fentiekén túl a tervekben az erőforrások hiánya a gazdasági hatásokon kívül, a tervek megalapozottsága vonatkozásában fontos jelzések hordozója. Jelzi mindenekelőtt azt, hogy a tervezett összegek nincsenek, vagy csak igen lazán vannak összekapcsolva a végrehajtandó feladatokkal. Ennek alapján pedig követhetlenné válik, hogy a pénzforrások felhasználásának volt-e értelme, célszerűen történt-e, nagysága az általa végrehajtott feladatokkal arányos volt-e, olyan feladat érdekében történt-e, amely szükséges volt, amely a meghatározott katonai képességek elérését szolgálta, a felhasználás során betartásra került-e a feladatok prioritásrendje. **Ha a költségvetési terv nem erőforrástervre épül ezekre a kérdésekre nem kapunk választ, ezáltal ez a terv bár meg fog felelni az államháztartás törvényi szabályozásának, valós folyamatait tekintve nem lesz képes betölteni a célját: a meghatározott katonai képességek elérésének finanszírozását.**

Az erőforrásterv hiányának másik fontos jelzése, a **forráselosztás helyességének megkérdőjelezhetősége**. Abban az esetben, ugyanis, ha a tervező katonai szervezetek nem képesek előre (a tervezés időszakában) meghatározni, hogy az igényelt pénzkereteből konkrétan mit akarnak megvenni, és azokat milyen feladat érdekében akarják felhasználni, úgy az ennek az ismeretnek a hiányában megvalósuló forráselosztás nem fogja szükségszerűen követni a feladatrendet, azaz nem feltétlenül a legfontosabb, a legnagyobb terjedelmű és a legtöbb erőforrást igénylő feladatok fogják a legtöbb költségvetési forrást kapni. **Az ily módon megalapozatlan terv alapján létrejövő forráselosztás, szükségszerűen aránytalan-ná válik és végrehajthatatlansága miatt hatásában is csak látszólagos lesz. A tényleges forráselosztás a végrehajtás szakaszába tevődik át a**

rendszeres átcsoportosítások útján. Részletes erőforrások hiányában tehát az elkészült tervek sem a feladat-meghatározó sem a forráselosztó funkciójukat nem képesek teljesíteni.

Ebből következően a részletes erőforrásterv a tervezési rendszer elengedhetetlen fontosságú eleme, amely nélkül a rendszer kimenetén megjelenő tervek minden lényeges célja, funkciója és eredménye döntő mértékű csorbát szenved. A tervezési rendszernek ezért kell megvalósítania az elérendő katonai képességek az ezek érdekében végrehajtandó feladatok, az ezekhez szükséges erőforrások, és a megszerzésük érdekében felmerülő költségek egységét. **Mivel a jelenleg művelt tervezési rendszerben kevésbé kidolgozottak az elérendő katonai képességek, rendszerezetlenek és esetlegesek az ezek érdekében végrehajtandó feladatok, teljes egészében hiányzik a részletes erőforrások és ebből következően ezek költségeinek megtervezése, az így elkészült terv valójában egy elnagyoltan megtervezett feladatokhoz rendelt, nagy léptékben becsült költségvetési pénzkeretek terve.**

A fenti következtetésekből adódóan elengedhetetlen a gazdasági tervezési rendszerbe az erőforrás-tervezés beépítése. A gazdasági tervezésben az erőforrás-tervezés helye a katonai feladattervezés és a költségvetés tervezés között van. Bemenete a katonai feladattervezés kimenete, kimenete pedig a költségvetés tervezés bemenetét adja.

Kiindulópontját a megtervezett katonai képességek és az ezekhez szükséges feladatok adják, amelyekhez a katonai feladattervező szervek megfogalmazzák az anyag eszköz és szolgáltatás igényüket. Ennek alapján, tárcaszinten összesont erőforrás és ehhez kapcsolódó költségterv készül, amelyben integráltan, a tárca minden költségvetési gazdálkodást folytató katonai szervezetének összes erőforrás és költségigénye szerepel. A költségterv tartalmazza a feladatok összes, tehát nemcsak pénzmozgással járó költségét, ilyen értelemben szélesebb és több mint a költségvetési igényterv.

Az összevont erőforrás és költségterv alapján az erőforrások tárca szintű elosztásában döntési jogosultsággal rendelkező elöljárók egyben láthatják a tárca összes erőforrás igényét, így lehetőségük van ezek ismeretében eldönteni, hogy forráshiány esetén milyen feladatokra jusson és milyenekre nem a rendelkezésre álló pénzügyi eszközökből. Ezáltal megszűnhet a széttagolt, különféle érdekeket képviselő tervező szervezetek egyedi érdekérvényesítésén alapuló átláthatatlan forráselosztás.

A fenti tartalommal a minden tervezési időtávra elkészülő egységes tárca szintű erőforrásterv tartalmazza a fejlesztési programok és a normatív működés erőforrás és költségigényeit is, amely – figyelemmel az előző fejezetben leírtakra – megszünteti a fejlesztések és a működési kiadások egymás rovására történő biztosítását. Ez egyben megakadályozza azt is, hogy a fejlesztések, illetve a működés igényeinek tervezése – megalapozatlanul – a másik terhére túlterjeszkedjen, mivel minden tervezési időtávon mind az igények, mind a forráslehetőségek egyben, összegzetten láthatók.

Az erőforrástervek beépítésével, a tárcaszintű gazdasági tervek láthatóvá teszik a rendelkezésre álló költségvetési pénzek elosztását, ennek alapján követhetővé válnak az elosztás elvei, továbbá kimutathatóvá válik az is, hogy milyen feladatokhoz ki és mennyi költségvetési forrást rendelt, és melyek azok a feladatok, amelyek e döntések miatt finanszírozhatatlanok maradtak (törlésre kerültek).

Fontos új szolgáltatása az erőforrástervekkel kiegészített gazdasági tervező rendszernek, hogy az ennek során elkészült **tárca szintű erőforrás és költségterv a költségvetési terv megalapozását, alátámasztását adja.** Ennek alapján pontosan és tételesen kimutatható és bizonyítható minden állami szerv, az Országgyűlés és általában a civil kontroll számára, hogy a tárca költségvetése minden egyes tételének mi a konkrét tartalma, azaz hogy a rendelkezésünkre bocsátott költségvetési pénzeket konkrétan mire, minek érdekében és milyen eredményt várva szándékozunk elkölteni.

5. A tervek végrehajtása megfigyelésének elmaradása.

A jelenleg gyakorolt tervezési rendszer komoly hiányossága, hogy a tervezési folyamat – az esetek döntő többségében – a tervek jóváhagyásáig tart. Az ezt megelőző szakaszban intenzív tervező, egyeztető és kidolgozó munka folyik, amely a terv jóváhagyásával mintegy nyugvópontra jut.

A tervek teljesítésének folyamatát semmilyen monitoring rendszer nem követi. A végrehajtás egyes adatairól csak a beszámolási időszakban kapunk információkat, amikor már módosításra, beavatkozásra, semmiféle lehetőségünk nincs.

A végrehajtás tapasztalatainak hiányát súlyosbítja, hogy a beszámolás pénzforgalmi jellegű, azaz döntően a bevételek és kiadások szabályos

teljesítésének dokumentálására irányul. Az ezekhez fűzött szöveges kiegészítések az egységesség és a mérhető számon kérhetőség hiányában, a forrásfelhasználás eredményességéről szinte semmiféle képet nem adnak. Ugyanebbe a sorba illeszkedik az évközi teljesítések eseti jelentések által történő felmérése is, amely teljes egészében a pénzügyi teljesítések, illetve a várható előirányzat maradványok, nem teljesülő kifizetések felmérése és ezek alapján azok minimalizálására irányul. Ez távolról sem azonos a tervek teljesítésének évközi figyelemmel kísérésével, az eltéréseknek keletkezésükori értékelésével és ezek alapján a gazdálkodási folyamatok kívánt irányba történő befolyásolása érdekében a szükséges intézkedési lehetőségek megteremtésével.

Mindezek együttes hatásaként a tervek végrehajtásának eredményéről a döntésre jogosult tárca szintű vezetés csak az események lezajlását követően kész tényként, mindenféle beavatkozási lehetőségtől megfosztva, vagy pénzforgalmi szempontból tűzoltó jellegű intézkedésekre lehetőséget biztosító időpontban értesül. Ennek negatív hatását fokozva az elkészülő pénzforgalmi jellegű költségvetési beszámolók sem képesek (mert nem is céljuk) feltárni a pénzfelhasználások eredményességét, célszerűségét, hatékonyságát és gazdaságosságát. Ebből következően **a tervek végrehajtási folyamataiból nem történik meg azon tapasztalatok kinyerése, melyek útmutatást adhatnak a következő tervezési ciklusban az előző hibáinak elkerülésére, irracionális elemek tudatos kiküszöbölésére.**

Ezért a tervezési folyamat szerves részévé kell tenni a tervek végrehajtásának megfigyelését, ami azt jelenti, hogy a tervezésnek nem egymástól elhatárolt, önmagukban lezárt tervezési ciklusokból kell állni, amelyek a tervek elkészítésével indulva, a beszámolók elkészítéséig tartanak. **A tervezést egy állandó – bár ciklikus – folyamatként kell felfogni, amelyben a tervek elkészítését azok végrehajtásának szervezteszerű megfigyelése, a tapasztalatok leszűrése, majd azoknak a következő tervező ciklusba való visszacsatolása követi.**

Ebben a szemléletben a beszámoló egy olyan szakaszhatár, amely egyben az új tervezési folyamat kezdete is, amennyiben az elszámoláson túl rögzíti az előző terv végrehajtásának pozitív és negatív tendenciáit és meghatározza, ezek alapján, a következő tervezési ciklus ezzel kapcsolatos feladatait is.

Ebből kiindulva fontos ismérve az elgondolt új tervező rendszernek, hogy – a jelenlegi tendenciáktól eltérően – a tervezési folyamat a tervek jóváhagyásával nem ér véget. A folytatásban **az erre feljogosított tárca-**

szintű tervező szervezet folyamatosan figyelemmel kíséri, rendszerezi, értékeli és nyilvántartja a tervek végrehajtását, egészen annak lezárásáig.

Ezen belül elemzi:

- **a tervezés pontosságát,** ezen belül azt, hogy a tényadatok milyen mértékben és milyen tartalommal térnek el a tervadatoktól, az eltérés milyen arányt képvisel az összértékhez viszonyítva, hogy az eltéréseknek objektív vagy más jellegű indoka volt-e, továbbá, hogy az eltéréseknek mi volt a hatása a feladatokra valamint a gazdasági és gazdálkodási folyamatokra,
- **a feladatok és a végrehajtásukra felhasznált erőforrások egymáshoz viszonyított arányosságát,** ezen belül azt, hogy a nagyobb volumenű, vagy fontosabb feladatokra történt-e nagyobb forrásfelhasználás, azaz a források allokációját az objektív prioritizáció, vagy a szubjektív érdekérvényesítő képesség döntötte-e el,
- **a felhasznált erőforrások szükségességét,** ezen belül azt, hogy a végrehajtott feladatokhoz, féleségét és mennyiségét tekintve, csak a szükséges és elégséges erőforrások kerültek-e felhasználásra, ennek alapján keletkeztek-e veszteségek, vagy volt-e pazarló gazdálkodás,
- **az erőforrás felhasználás eredményességét és hatékonyságát,** ezen belül azt, hogy az erőforrások felhasználásával a feladatok az elvárt tartalommal végrehajthatók voltak-e, illetve, hogy ezek eredményeként a tervezett haderőképességek megteremtődtek-e,
- **az eredmények és a felhasznált erőforrások arányosságát,** ezen belül azt, hogy a felhasznált erőforrások mennyisége, minősége és értéke arányos volt-e a végrehajtott feladatokkal és az ezek által elért haderőképességekkel, alternatívák esetén megérte-e az adott képesség elérése a ráfordításokat,
- **az erőforrás felhasználásban a feladatok prioritásának érvényesülését,** ezen belül azt, hogy a fontosabb, előbbre prioritizált feladatok kapták-e a felhasználható forrásokat, a hátrébb sorolt feladatokra addig nem történt-e forrásfelhasználás, addig ameddig a magasabb prioritásúak végrehajtására nem kerültek,

- **az erőforrás felhasználás veszteségpontjait, a veszteségek keletkezésének folyamatát és az azokhoz vezető döntéseket**, ezen belül azt, hogy milyen gazdálkodási folyamatokban keletkeztek felesleges, vagy aránytalan költségek, voltak-e olyan költségek, amelyek a kijelölt haderő-fejlesztési és fenntartási célokkal ellentétes eredményeket hoztak, vagy egyáltalán nem produkáltak eredményt,
- **a főbb költségfolyamatok időbeli és térbeli lefolyásának jellemzőit, azok tervezésorientált rendszerezését**, ezen belül azt, hogy hogyan alakultak az egyébként szükséges és eredményes feladatok költségeinek terv/tény számai és ebből milyen tervezési tapasztalatok vonhatók le a következő tervezési ciklus magasabb szintű végrehajtása érdekében,
- a nagyobb költségkihatású feladatok **legeredményesebb, leggazdaságosabb végrehajtását eredményező módszerek felkutatását**, rendszerezését és általános elterjesztésének lehetőségeit.

Az elemzések megállapításai alapján javaslatokat dolgoz ki a költségracionalizálás javítására, a gazdasági tervezés pontosságának, végrehajthatóságának javítására

A fentiekben részletezett elemzési folyamat lehetővé teszi, hogy **a tárcsa vezetése válaszokat kapjon azokra a fontos (üzemgazdasági) kérdésekre, amelyekre a pénzügyi beszámolók nem adnak választ** Az elemzési tapasztalatok beépíthetővé válnak a következő tervezési ciklus munkájába, javítva annak eredményességét és hatékonyságát, erősítve ezzel a tervezés és a tervszerűség súlyát, szerepét a gazdálkodásban.

Összességében a tervezési rendszer előzőekben elemzett problémái együttesen eredményezik azt, **hogy a jelenlegi gazdasági tervező rendszer tartalmában és szervezetiileg széttagolt, ebből következően számos partikuláris érdek mentén szerveződik és elveiben nem egységes.** Ebből következően az elkészült tervek adatai nem biztosítják a tárcsa vezetése számára a meghatározó erőforrásokkal való gazdálkodás kizárólagosságának képességét, a gazdálkodás egészében és részleteiben történő átláthatóságát és közben tarthatóságát és mindezek alapján a tárcsa szintű központi akarat elsődlegességének minden körülmények közötti érvényesíthetőségét. Ebben a tervezési rendszerben közvetlenül és kimutathatóan nem kapcsolódnak össze a végrehajtható katonai feladatok és a tervezett költségvetési előirányzatok, a ter-

vezett előirányzatok nem kapcsolódnak össze tételes erőforrásokkal és e két tényező következményeként a tervekben az erőforrások nincsenek feladatokhoz rendelve.

Mindezek következményeként szinte minden időtávú terv súlyos problémákkal küzd.

A hosszú távú terv az általános doktrinális feladat-meghatározás hiánya miatt elsősorban víziók, elképzelések, óhajok és elnagyolt elképzelések gyűjteménye, amelyek legfőbb hiányossága, hogy belőle a középtávú terv feladatai nem, vagy csak igen erős általánosítással vezethetők le. További problémája, hogy meglehetősen általánosságai miatt a minősített időszakok feladatainak megszervezéséhez szinte egyáltalán nem ad támpontot, ami a haderő és ezen túlmenően az ország rendkívüli helyzetekre történő felkészítését szinte lehetetlenné teszi.

A középtávú terv hiányosságai részben az előzőekből következnek. Egyrészt katonai feladatai kidolgozatlanok, meglehetősen általánosságban illeszkednek (mert máshogy nem is illeszkedhetnek) a hosszú távú terv feladataihoz. A terv nem tartalmazza a haderő összes középtávú feladatát. Hiányzik belőle az MH-n kívül szinte az összes többi katonai szervezet, továbbá a működés fenntartás középtávú terve. A nagybani becsült feladatok és az ezekhez kapcsolódó nagybani becsült költségigények nincsenek tételes erőforrástervekkel alátámasztva. A tervezett költségigények esetenként szakszerűtlenül kerülnek meghatározásra, és végül az egész terv megmaradt a nagybani becsült adatokkal történő tervezés szintjén. Tárcaszintű integrálatlansága és a részletekkel való alátámasztatlansága nem teszi lehetővé a tárca rendelkezésére álló költségvetési források átlátható, nyomon követhető, objektív alapokon történő, a tárca szintű érdekek által meghatározott módon priorizált elosztását.

A rövidtávú tervezés meghatározott költségvetési kereteibe kerülnek beépítésre a végrehajtandó feladatok, a tervezés időszakában, nem vizsgálva, hogy azok a szükséges és elégséges mértékben biztosítják-e a végrehajtás pénzügyi fedezetét. E tervek sincsenek részletes erőforrástervekkel alátámasztva. Az ily módon természetszerűleg pontatlan tervezés nagyszámú évközi átcsoportosítási igényt generál.

A fentiek alapján megítélésünk szerint a jelenlegi tervezési rendszer súlyos hiányosságaira vezethető vissza a tárca gazdasági, gazdálkodási problémáinak jelentős része. A problémák magja az, hogy a tervezés ezzel a tartalommal valójában nem a rendelkezésre álló költségvetési források, illetve a természetes erőforrások, objektív alap-

kon nyugvó előzetes elosztásának eszköze. A források elosztása döntően nem a tervezés útján történik.

Ennek eredményeként állnak elő a haderőfejlesztés anomáliái, ezzel összefüggésben a NATO országértékelésében felvetett problémák, a tárca szintű költségvetés egyidejű pénzügyi hiányai és jelentős összegű pénzmaradványai, a tervezési prognózisok hibái és ennek következtében a tervek továbbgördítése helyett azok állandó újratervezése, a fejlesztési programok végrehajtásának jelentős veszteségeket okozó késései, nem a tervezettek szerinti tartalommal való végrehajtása, szinte minden program pontatlan, általában alultervezése, a forrás elosztás nyilvánvaló aránytalanságai, a gazdasági vezetésben a kézi vezérlés egyre általánosabbá válása, és mindezek következményeként a **tárcon belül és a NATO felé is a gazdasági kérdésekben a hitelesség folyamatos devalválódása.**

E súlyos problémák érdekes kísérőjelensége, hogy **a katonai és gazdasági szervezetek többségénél a tervezéssel kapcsolatos tartalmi és minőségi igényeket – sajnos csak a verbalitás szintjén - már az új helyzet, végrehajtásának rendjét, mechanizmusát, szervezeti feladatait azonban még a korábbi, már időszerűtlenné vált beidegződések és tapasztalatok határozzák meg.**

Jelentősen tovább rontja az ebből generálódó negatív tendenciák hatását, hogy **az új követelményeknek megfelelő tervezési technológiák továbbfejlesztése, a katonai és a gazdasági tervezés szinte minden területén elmaradt, illetve ezek megjelenő kezdeményei a szervezeti és esetenként a személyi érdekellentétek, és érdek összeütközések terepein, rövid úton elhaltak.** Ennek hatására az új tervezési elgondolások egymástól elzárt szigetekként kerültek részben, vagy egészben kidolgozásra úgy, hogy azok megvalósítási feltételei az azokat kidolgozó katonai szervezetek közvetlen hatókörét semmiképpen se haladják meg. **Mindez részterületeken és helyileg eredményezett ugyan eredményeket, de rendszerszerű koordinátlansága, összességében inkább a meglévő tervezési problémák erősítésének irányába hatott.**

A problémák felszámolása elmaradásának oka az volt, hogy ebben a helyzetben a tervezés általános problémáinak és azok káros megjelenési formáinak állandó hangoztatásán túl az elmúlt négy évben, egyetlen meghatározó vezetési szinten sem jelent meg az a vezetői igény, amely egyértelműen hiányolta volna a tervezési rendszer fenti általános problémáinak konkrét, tételes megoldásokkal történő kiküszöbölését, és ennek keretében felkarolta, vezetői hatalmával megtámogatta volna a tervezés megújításának szakmai próbálkozásait. Ebben a vezetői tétlenségben valószínűleg fontos motiváció volt az, hogy a tervezési rendszer megújítá-

sának próbálkozásai döntően a tárca szintű gazdálkodási rendszer átláthatóságának irányába indultak meg. Ez miatt a pénzforrások felett rendelkezési jogosultsággal rendelkező vezetők többsége korábbi jogköreik erőteljes csorbításaként, döntési szabadságuk jelentős korlátozásaként értékelték, és élték meg azt, hogy az új rendszerben minden, a pénzforrások felhasználására jogosultsággal rendelkezőnek pontosan számot kell adnia arról, hogy mire, hogyan, milyen eredménnyel tervezi elkölteni, illetve költötte el ezeket a forrásokat.

Az általában szakmai vélemények köntösében, illetve az új tervezési rendszerre vonatkozó javaslatok végtelenbe nyúló, mindig újabb és újabb problémákat felvető, kifogásaiban jelentkező gátak miatt az új típusú gazdasági tervező rendszer gyakorlati megvalósítására vonatkozó minden eddigi próbálkozás megbukott. Ezért ha valóban változtatni akarunk az előzőekben elemzett tarthatatlan rendszeren, akkor annak megvalósításában szakítani volna célszerű a tárcán belüli demokratikus egyetértés igényének abszolutizálásával és várható hibái, belső feszültségei és nyilvánvalóan jelentkező kezdeti gyermekbetegségei ellenére, határozott vezetői akaratra alapozva volna szükséges azt bevezetni. Ellenkező esetben az új elképzelések továbbra is el fognak vérezni a döntő mértékben ellenérdekelt katonai szervezetek szakmainak feltüntetett kifogás halmazán.

A fentiek alapján kérem az olvasót, hogy az elkészített értékelést egy sajátos nézőpontból megvalósított gondolat kísérletnek, a jelenségek szintjén megjelenő és a vezetés által is határozottan érzékelt problémahalmaz okainak kutatására irányuló próbálkozásnak tekintse.

Ezért – a kategorikusnak tűnő megállapítások ellenére – elemzéssel nem kívántam kőbevetést, megfellebbezhetetlen igazságokat kimondani. Távrolról sem gondoltam úgy, hogy rendelkezem a bölcsek kövével, vagy akár annak csak egy darabkájával is. Nem hiszem azt, hogy ezeknek a kérdéseknek csak ez az egyetlen megközelítése létezik, nem hiszem azt, hogy ezek a jelenségek csak ilyen hibastruktúrákba csoportosíthatók, és nem hiszem azt, hogy ezekből a jelenségekből csak ezek a következtetések adódhatnak.

Kérem tehát, hogy tanulmányomat inkább vitaalapnak, egy sor, kétségtelenül meglévő kérdésre adott, egyfajta szempontrendszer alapján született válasznak vegyék, ennek megfelelően értékét a hibás folyamatok kijavítására való alkalmasságában és ne az általa sérülni látó szervezeti és más érdekek számában mérjék.

A VÉDELEMGAZDASÁG, KATONAI-GAZDASÁG, LOGISZTIKA AVAGY VISSZA AZ ELMÉLETI ALAPOKHOZ

*Balla Tibor*⁸

A címben foglalt nagyszerű fogalmi hármasság terjedelmes tartalma miatt a rész-egész viszonyok trivialisitását túl az itt vizsgált területek fogalmi, tartalmi rendszerének bemutatásával - ha nem is szó szerinti összehasonlítás útján - , de az azonos jegyeket keresve kerül megfogalmazásra néhány elméleti irányzat.

Ekkora feladat esetén a terjedelmi és a megőrzendő lényeglátás figyelembevételével, az egyes területek vizsgálati mélységét mindig az dönti el, hogy meddig közősek a fogalmi rendszerek, meddig tudunk otthonosan mozogni, - mintegy információt nyújtva a szakmaiságot is megőrizve - a Honvédelemre ható általános és konkrét környezetben.

A védelemgazdaság, katonai-gazdaság, és a logisztika hármása – nem egy szinten kezelve – a legfontosabb elméleti kérdéseit illetve reál-folyamatait tárgyalja a katonai gazdálkodásnak. Napjainkra a katonai gazdálkodásunk rendszerének minden síkján komoly változások⁹ végén, közepén, elején tartunk. Szinte a sok gyakorlati kérdés megoldása mellett szükséges néhány tudományelméleti visszatekintés.

Mint ilyen, nem könnyű az általánosan, és az **eltérő elméleti műhelyekben** megfogalmazódó vélemények, szakirodalmak vizsgálata, összevetése.

A források alapvetően az egyetemi tanulmányaimmal összefüggő ZMNE Katonai Logisztikai tanszék, a Közgazdaságtan és Védelemgazdaságtan tanszék, valamint a BKÁE Védelemgazdasági tanszék elméleti anyagaira támaszkodnak.

⁸ Balla Tibor alezredes, MH 1. Területi Pénzügyi és Számviteli Igazgatóság, igazgató helyettes.

⁹ (Államháztartási reformmal bevezetett számviteli törvény (1992), üzemgazdasági szemlélet erősítése, költségfigyelés VTR folyamatos átalakítása, HM KGIR és rendszerei folyamatos bevezetése, HRMS, LGIR, ESZKÖZ, stb.)

Kisebbségi véleménykülönbségek felszínre kerülése mellett megfogalmazásra kerül a védelemgazdaság és logisztika harmonizációja fenntartásának napi kérdése.

A fogalmi meghatározások a különböző szakmai műhelyekben - véleményem szerint nem alapvető különbséget mutatva - eltérően kerülnek megfogalmazásra.

Az összevetés nyilvánvaló érzékeltetésére a védelemgazdaságról előbb a ZMNE, majd a BKÁE témabeli fogalmi rendszerével kerül bemutatásra.

Katona és ahhoz közeli „teoretikusaink” általános véleménye, hogy a védelemgazdaság a nemzetgazdaság azon része, amely a gazdaság erőforrásainak védelmi célú összegyűjtését, és védelemi képességgé való transzformációját végzi.

A védelem-gazdaságtan, mint önálló diszciplína ezen folyamatok összefüggéseinek leírására, és vizsgálatára irányul. A védelem-gazdaságtan a honvédelem tevékenységi körébe tartozó béke és minősített időszak (rendkívüli állapot, szükségállapot, vészhelyzet) feladatokhoz szükséges gazdasági - a gazdaság e körébe eső - feltételek vizsgálatát, elemzését, törvényszerűségek feltárását végzi. **Katonai szempontra redukálva:** a védelem-gazdaságtan a hadászat belső változója, a fegyveres küzdelem ismérveinek figyelembevételével együtt vizsgálja és elemzi a gazdaságot. **A védelem-gazdaságtan interdiszciplináris tudományterület a közgazdaságtan és a hadügy kapcsolatával, annak általános törvényszerűségeivel, valamint a védelmi célú erőforrások fegyveres szervezetekben történő felhasználásának törvényszerűségeivel foglalkozik.**

A védelemgazdaság vizsgálható annak intézményei, folyamatai és szintjei szerinti felosztásban.

A védelemgazdaság intézményi rendszerét a nemzetgazdaság termelő-szolgáltató egységei, az államigazgatási szervek, a fegyveres erők és testületek (mint felhasználók) szervezetei alkotják.

A védelemgazdaság folyamatai a tervező-irányító, tervező-szolgáltató, valamint felhasználói folyamatokra különíthető el.

A védelemgazdaság szintjeinek elkülönítése lehetséges a közgazdaságtanban értelmezett terminológiák alapján.

Így:

- a védelemgazdaság makroszintje, amely a nemzetgazdaságban lezajló folyamatok rendszere;
- a védelem-gazdaságtan mezoszintje, amely a védelem, mint gazdasági ágazat rendszerét különíti el, és a
- védelemgazdaság mikroszintje, amely a védelmi szervezetek végrehajtó egységében megvalósuló gazdasági tevékenységek összessége.

Természetesen minden egyes szinthez jól körülhatárolható folyamatrendszer kapcsolható, melyek megvalósulási színterét a meghatározott intézményi keretek biztosítják.

Mivel a védelemgazdaság ily módon szintekre bontható az ezzel kapcsolatos diszciplína is különböző részekre tagozódik.

A hadigazdaságtan – amely a védelemgazdaság makrofolyamatait vizsgálja, elemzi a nemzetgazdaság szférájában folyó védelemgazdasági folyamatokat.

Vizsgálatának középpontjában az alábbi főbb kérdések állnak:

- a hadügy és a gazdaság kapcsolatrendszere, főbb jellemzőinek és kategóriáinak leírása,
- a gazdaság védelmi teljesítőképessége, a gazdasági és hadigazdasági potenciál, és az ezekből adódó lehetőségek és követelmények,
- a gazdaság háborús felkészítése és mozgósítása,
- a védelmi ráfordítások mértéke és szerkezete, valamint a finanszírozás módja,
- a nemzetközi hadiipari együttműködés törvényszerűségei és lehetőségei.

A katonai gazdaságtan, amely a védelemgazdaság mezo- és mikroszintjét jelenti, vizsgálatának tárgya a katonai szervezetek gazdálkodásának általános kérdései.

A katonai gazdaságtan által vizsgált főbb kérdések:

- a katonai gazdálkodás folyamatainak, ágazati rendszerének leírása (pl. eszköz- és készletgazdálkodás; költségvetési gazdálkodás),
- a nemzetgazdaság és a katonai-gazdaság kapcsolatrendszere,
- a katonai szervezetekben lezajló gazdasági reálfolyamatok; stb.

A védelemgazdaság vizsgálati szintjei - védelemigazgatási - gyakorlatorientált területi elv alapján is felosztható:

- a nemzetgazdaság (- az ország területének) egészét magába foglaló „**makro**” szint,
- a nemzetgazdaság részét képező megyék, „**mezo**” szint,
- a megyék területén lévő települések, „**mikro**” szint.

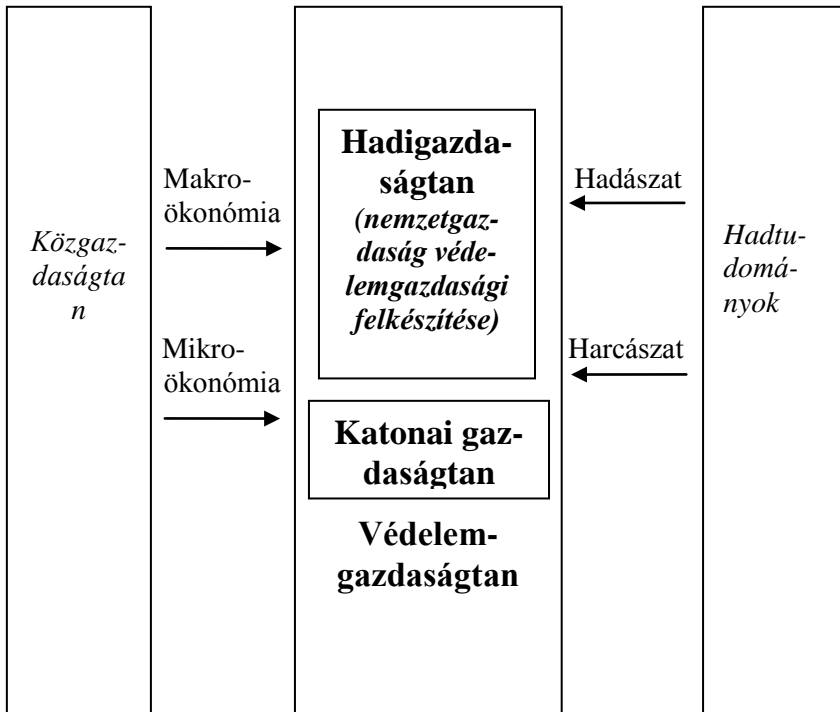
Ennek a vizsgálati módszernek nem része a katonai gazdaságtan vizsgálati tárgya. Ezek a szintek koherensek a katonai alkalmazást kiszolgáló katonai igazgatási, illetve a közigazgatást végző védelem igazgatási rendszerrel, ***ezért a nemzetgazdaság védelemgazdasági vizsgálatánál és elemzésénél prioritásuk van!***

A továbbiakból is kitűnik, hogy a védelem-gazdaságtan tárgyát képező kérdések a közgazdaságtan és a hadtudományok információ halmazaira épül. ***A védelem-gazdaságtan tudomány területi kapcsolatait az 1. ábra¹⁰ felhasználásával elemezhetjük.***

¹⁰ Védelemgazdaságtan tudományterületi kapcsolatait tartalmazó ábra a ZMNE Közgazdaságtan és Védelemgazdaságtan tanszék készülő egyetemi jegyzete tárgyalja.

POLITOLÓGIA

Biztonságpolitika

1. ábra

A védelem-gazdaságtan interdiszciplináris jellegéből adódik, hogy a különböző jelenségek és folyamatok vizsgálatához mindkét tudományterület és az azokhoz kapcsolódó alkalmazott tudományok ismereteit, törvényszerűségeit és kutatási módszertanát felhasználja. A védelem-gazdaságtan célfunkciója a hadtudományhoz, módszertanában a közgazdaságtudományhoz kapcsolódik.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a védelem-gazdaságtan vizsgálati területeinek kijelölésében fontos szerep jut a politológia tudományának. A politológia funkcionális tudományterületei (a gazdaság-

politika, biztonságpolitika) támpontot nyújtanak a védelemgazdasági folyamatok célrendszerének kitűzésében és elemzésében.

Más megközelítés szerint (BKÁE) a magyar katonai gazdasági irodalomban, az utóbbi években „**védelemgazdaság**” megnevezés alatt tárgyalják a gazdaság és a védelem kölcsönhatásait átfogó viszonyrendszert. Az erre vonatkozó ismeretek rendszerezését a védelem-gazdaságtan napjainkban önálló diszciplinája törekszik összefoglalni.

A magyar szóhasználatban ezért a védelem-gazdaságtan gyűjtőfogalmán belül megkülönböztethetjük a **hadigazdaságtant**, ami a gazdaság és a védelem világgazdaságban és a nemzetgazdaságokban - tehát makroszinten - lezajló kölcsönhatású folyamatait vizsgálja, szemben a **katonai gazdaságtannal**, amely ágazati illetve „**üzemi**” szinten - tehát mezo és mikroszinten – vizsgálja a védelmi szervezeteken belüli gazdasági viszonyokat. (lásd.: 2. számú ábra)¹¹.

A **hadigazdaságtan**, mint a védelem-gazdaságtan egyik részterülete, a gazdaságnak és a védelemnek a világgazdaságban és a nemzetgazdaságok makroszintű folyamatrendszerén belüli összefüggéseit vizsgáló tudományterület.

A **hadigazdaság** azon folyamatok összességéként értelmezhető, melyek által kialakulnak, és biztosításra kerülnek a védelem anyagi-, pénzügyi- és humán erőforrásai a védelmi szervezetek részére. (Ezek a hadigazdaság outputjait, egyben a katonai gazdaság inputjait képezik.)

A **katonai gazdaságtan** a gazdaság és védelem ágazati (mezo-) szintű, valamint üzemgazdasági (mikro-) szintű összefüggését vizsgálja. Vizsgálódása a hadigazdasági folyamatok révén a védelmi ágazatra biztosított erőforrások védelmi célú felhasználásának kérdéseire irányul.

Ahhoz, hogy megértsük hogyan kapcsolódik mindehhez a **logisztika** (általános katonai logisztika) szükséges a tudomány területi megközelítés továbbelemzése.

A **katonai gazdaságtan** tudományelméleti megközelítésben a közgazdaságtan és a hadtudomány határterületein önálló diszciplinára emelkedő új tudományterület, mint a védelem-gazdaságtan egyik részterülete.

¹¹ Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem (jelenleg BKÁE), a védelemgazdaság mikrofolyamatai Bp. 1999. p. 12.

Vizsgálja a katonai (védelmi) szervezetek gazdasági rendszerét, ennek béke időszaki működését.

A katonai gazdaságtan vizsgálati módszerei és nyelvezete a két alaptudomány - a közgazdaságtan és hadtudomány - eredményeire épülnek, azonban számos más tudományos vizsgálati területtől eltérő, sajátos kategóriát is alkalmaznak, ami önállósodásának jegyeiként értékelhetők. A katonai gazdaságtan - mint a védelmi ágazat gazdaságtana - a közgazdaságtan szempontjából, annak egyik alkalmazott, ágazati tudományterületeként minősíthető, más ágazati közgazdasági tanokhoz hasonlóan.

A hadtudomány szempontjából a katonai gazdaságtan (és a védelemgazdaságtan egésze) a hadtudomány segédtudományaként kezelhető, a hadtörténelem, a katonai jog, a katonai földrajz és más, a hadművészetet a társtudományok ismereteivel kiegészítő tanokhoz hasonlóan.

A katonai gazdaságtan ekképpen olyan határtudományi részterület, amely a védelem és gazdaság érintkezési pontjain vizsgálódva a közgazdaságtan eredményeinek védelmi szervezeteken belüli érvényesítésére törekszik.

A tudományterületi kapcsolódás különös viszonyt alakít ki a katonai gazdaságtan és a hadtudomány részterületét alkotó **hadtápelmélet** között.

A két tudományterület vizsgálati objektum lényegében azonos, mindkettő a hadseregek **anyagi-, technikai-, pénzügyi** szükségleteinek kielégítése érdekében működő szervezetek és folyamatok összefüggéseit vizsgálja.

A pénzügyi szükséglet kielégítésére tett összefüggés-vizsgálatot leszámítva, tisztán logisztikai kérdésekről van szó! (Értekezés méretű lehetne csak azt a kérdést bemutatni, hogy egy korszerű hadtápelmélet, vagy a katonai logisztika támasztja-e alá a katonai alaprendelést!).

A katonai logisztika alapvetően a katonai alaprendeltes szempontjából vizsgálódik, fő figyelme a fegyveres küzdelmet folytató katonai szervezetek ellátására, a hadműveletek, harcfeladatok anyagi-technikai, közlekedési-, szállítási- és egészségügyi biztosítására irányul.

Fő kérdései a szükségletek térben és időben lebontott számvetése, az anyagi készletek képzése és lépcsőzése, az után- és hátraszállítás, a haditechnikai eszközök csapat- és központi szintű javítása, helyreállítása, személyi szükségletek, valamint az egészségügyi feladatok ellátásának szervezése.

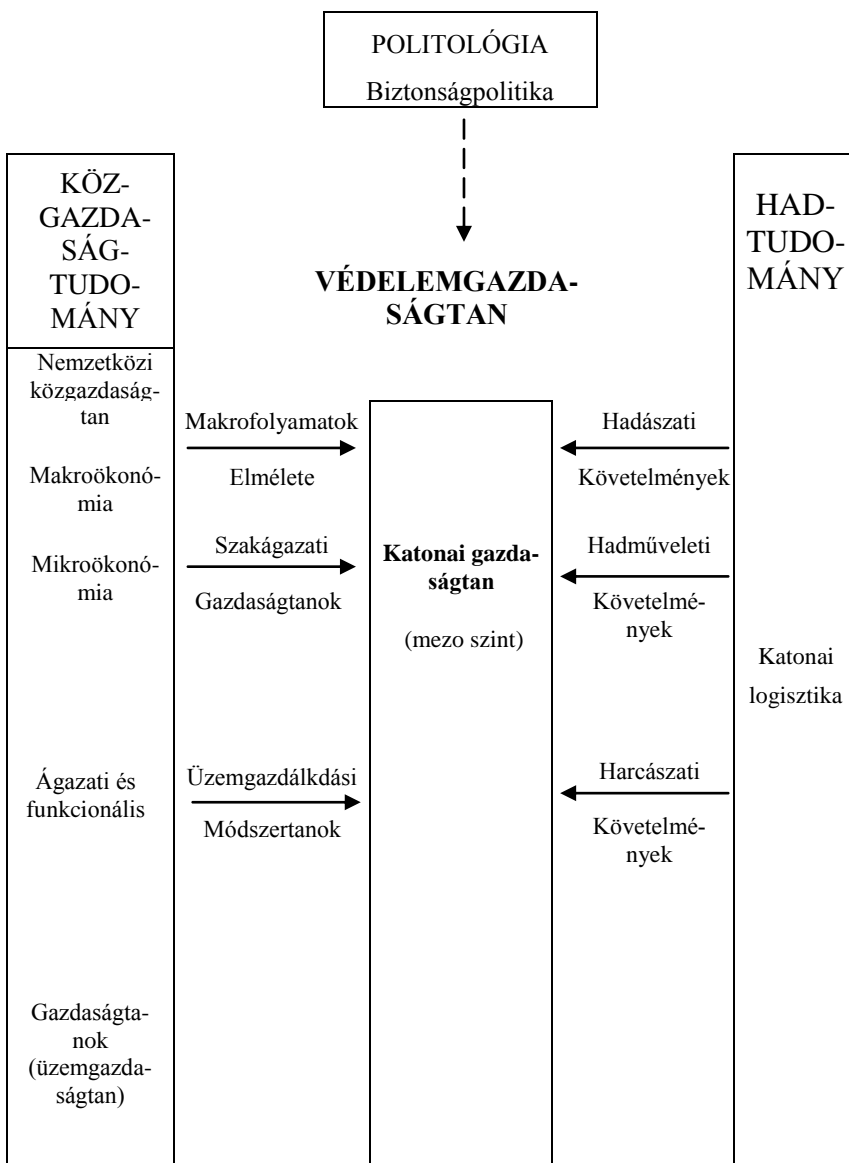
Az anyagi folyamatokat naturáliákban elemzi, nem vizsgálja az azokhoz tartozó értékfolyamatokat, így fejlettebb közgazdasági elemzéseket nem tartalmaz. Vizsgálati kategóriái zömmel a hadtudomány sajátosságai.

A katonai gazdaságtan viszont vizsgálatát a közgazdasági módszerekre alapozza. Ezek alkalmazásához, a hadseregek alacsonyabb vezetési szintjein csak béke időszakban alakíthatók ki a megfelelő - *anyagi folyamatokat értékben mérő - gazdasági információs feltételek. Ezért a katonai gazdaság béke időszaki működése képezheti kutatásának fő területét.*

Fő kérdései az erőforrások védelmi képességé történő transzformációjának mind gazdaságosabb módozatainak kidolgozása, a nemzetgazdasági környezetnek való megfeleltetés, a pénzügyi-, anyagi- és humán erőforrások ésszerű, takarékos felhasználása. Ezért törekszik a legfejlettebb közgazdasági elemző-szervező módszerek alkalmazására, többségében a közgazdaságtudomány vizsgálati kategóriáit alkalmazza.

Ezt a megközelítést az ezzel foglalkozó teoretikusok más és más módon magyarázhatják, egy azonban nem vitatható el, az a cél, és objektum amire a vizsgálat irányul a fegyveres harc. (Természetesen ide értendők a nem fegyveres harci szándékú cselekmény fajták is, de kiindulópontként mint a fő cél fogadjuk el gyűjtőfogalomnak.)

A katonai gazdaságtan struktúrája és főbb kapcsolatai

2. ábra

A két megközelítési mód jól láthatóan nem sokban tér el egymástól. Az 1. ábra és a 2. ábra különállóságát mégis néhány részlet egyértelműsíti. *A 2. ábra mutatja be az 1. ábrán vázolt kapcsolatrendszer mélyebb struktúráját.* Az üzemgazdasági szemléletet is megjelenítő BKÁE ábrán a Katonai Gazdaságtan mezo és mikro szintje tovább tagozódik. Ugyan így „*finomításra*” kerül a hadtudomány hadászati és harcászati közvetítő eleme, a közbenső hadműveleti szint megjelenítésével.

Jelen korunk katonai gazdaságtanának egyik átfogó kihívása a katonai logisztika termelői és fogyasztói (szolgáltatói) oldal különállóságának megjelenítése, és működőképes szervezeti formába öntése. **Alapkérdés: - Gazdasági vagy üzemgazdasági kérdések sorozata-e a logisztika?**

Természetszerűleg véleményt kell alkotni a két megjelenítési formáról. Az „amire szolgál” szempontból, hogy a tudományok rendszerében elhelyezzük, és a tudományterületi kapcsolatokat bemutassuk az első ábra célszerűbb.

A második ábra részletessége az olvasó számára további kérdéseket indukál.

Források:

1. **Dr. Turák János:** A katonai gazdálkodás néhány aktuális kérdése. Hadtudomány, 1993. 3. szám.
2. **W. Stankiewicz:** A hadigazdaságtan és a katonai gazdaságtan alapvető kategóriái. Honvédelem, 1974. 4. szám.
3. A védelemgazdaság mikrofolyamatai. Katonai gazdaságtan. Budapest, 1999. BKÁE.

A MAGYAR HONVÉDSÉG LOGISZTIKAI TÁMOGATÓ RENDSZERÉNEK MODERNIZÁLÁSA, DOKTRINÁLIS SZABÁLYOZÓINAK KIALAKÍTÁSA

*A tanulmány az Integrált
Logisztikai Tudományszerve-
ző Tanács 2002. évi pályáza-
tán I. díjban részesült.*

Szerkesztőség

Lovász Zoltán¹²

Bevezetés

A pályamunkám elkészítésekor az az elhatározás vezetett, hogy a Logisztikai Modernizációs Bizottság többhónapos működése során született elképzeléseket kiegészítsem saját, a logisztikai rendszer további fejlesztését szolgáló javaslataimmal. Tanulmányomban esetenként vitába szállok a Modernizációs Bizottság által kialakított koncepciókkal, alternatív megoldásokat állítva a szervezési, támogatási, vezetési-irányítási problémák megoldására.

Egy olyan - a haderő egészét átfogó - logisztikai támogató rendszer felvázolására törekszem, amely a NATO logisztikai támogatási elvekkel harmonizálva, a nemzeti hagyományokat, a napjainkra jellemző realitásokat figyelembe véve, teljeskörű és teljes mértékű támogatás nyújtására lehet képes, békében és háborúban egyaránt. A rendszermodell felvázolásánál mindvégig figyelembe kívánom venni azokat a specialitásokat, amelyek hadfelszerelésünk jellegéből, haderőnk szervezeti sajátosságai-ból, a hadügy átmeneti helyzetéből, a múlthoz való ragaszkodás, az értékmegőrzés, illetve a nyugat felé történő nyitás, a NATO elvárásoknak történő megfelelés ambivalens érzéseiből, törekvéseiből adódnak.

A logisztikai támogatás alternatív modelljének felvázolásánál részletesen elemezni kívánom a logisztikai támogatási rendszerünk sajátosságait. A hadfelszerelés, a hadikultúra sajátosságainak, a szakmai hagyományoknak a bemutatásával, a logisztikai rendszer kialakítására és

¹² Dr. Lovász Zoltán alezredes, egyetemi docens, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Logisztikai tanszék.

működésére gyakorolt hatásuk felvázolásával, bizonyítani kívánom az új fenntartási- és ellátási stratégiák bevezetésének ellentmondásosságát, a bevezetés téren mutatkozó türelmetlenség okait és következményeit.

Tanulmányom második részében összegezni kívánom mindazokat a tapasztalatokat, amelyeket a különféle legfelsőbb szintű szakmai, elvi szabályozók, előbb az **Anyagi-technikai Szakutasítás** tervezetének, majd az **Összhaderőnemi Logisztikai Doktrínák** egymást követő változatainak kimunkálása során szereztem. Rá kívánok mutatni azokra az anomáliákra, szakmai tévedésekre, amelyek a jelenlegi helyzet kialakulásához vezettek. Ahhoz a tarthatatlan állapothoz, hogy közel egy évtizedig tartó, meg-megújuló, majd ismét kifulladásos próbálkozások után, a szakmának csak az elmúlt hetekben sikerült megfelelő tartalmú, a haderő egészére kiterjedő, a szaktevékenység teljes vertikumát lefedő elvi szabályozót kiadnia. *Keresni szándékozom annak az okát, hogy miért kellett a NATO csatlakozás után négy évnél elteltével ahhoz, hogy a logisztikai doktrína elkészüljön.*

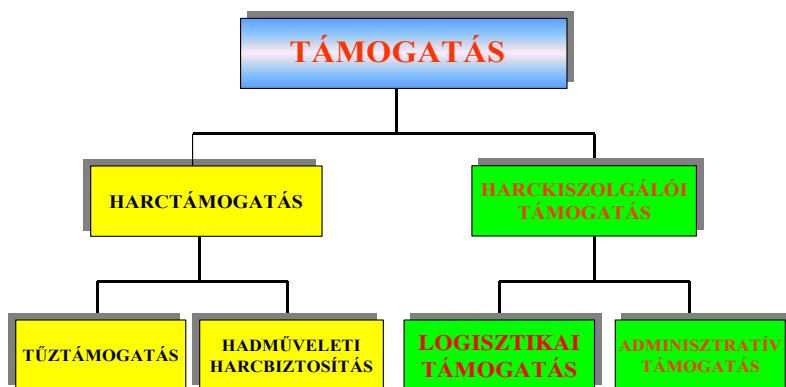
Összegezni kívánom a nemzetbiztonsági és védelempolitikai dokumentumok rendszeréről kialakított nemzeti álláspontokat. Körvonalazom az alap- a funkcionális és a szakági doktrínák vertikális és horizontális rendszerét, a doktrínaalkotásnál alkalmazható elveket és munkamódszereket. Rá kívánok mutatni a doktrínális kidolgozó munka anomáliáira, a jelenleg alkalmazott módszerek és kondíciók tarthatatlanságára. Megfogalmazom az ajánlásaimat, amelyek véleményem szerint hatékonyabbá és eredményesebbé tehetik a doktrínális alkotó tevékenységet.

I. AJÁNLÁSOK A LOGISZTIKAI TÁMOGATÁSI RENDSZER MODERNIZÁLÁSÁRA

1. Alapvetések

A logisztikai támogatás a hadtudomány jelenlegi állásfoglalása alapján a katonai tevékenységek támogatási rendszerének egyik alrendszere. Azoknak a rendszabályoknak és tevékenységeknek az összessége, amelyek a katonai szervezetek, illetve a katonai műveletek anyagi-, technikai-, egészségügyi természetű szükségleteinek, a közlekedési- és elhelyezési igényeinek a kielégítésére irányulnak.

A katonai szervezetek támogatási rendszerének felosztására a különböző alrendszerek és elemek struktúrájára vonatkozóan számos elmélet született. Az egyik alternatíva meggyőződésem szerint logikusan és világosan állítja fel a támogatás építményét, amikor az elemek és alrendszerek rendszerbe foglalásával hézagmentesen fedi le a csapatok biztosítási-, támogatási igényeit. Eszerint a változat szerint a csapatok, illetve az általuk végrehajtott műveletek támogatási rendszere két alrendszert foglal magába: egyrészt a harctámogatást, másrészt a harckiszolgálói támogatást.

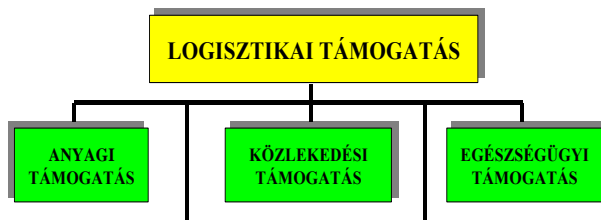
1. sz. ábra A logisztikai támogatás helye a támogatás rendszerében

A különböző NATO szakirodalmakban, doktrínákban, a harckiszolgálói támogatás megnevezéssel azokat a kiszolgáló szféra által végzett szolgáltató jellegű szaktevékenységeket jelölik, amelyek a katonai szervezetek, illetve a katonai műveletek anyagi-, technikai- egészségügyi jellegű szükségleteinek a kielégítését, a mozgatási-szállítási feladatoknak a megszervezését és végrehajtását, valamint az adminisztratív jellegű járólékos folyamatok,(pénzügy, ügyvitel, vezetés-irányítás, személyi ügyek, hadkiegészítés, stb..) kezelését foglalja magába.

A NATO szövetségi rendszerén belül, nemzetenként eltérő módon alakult a harckiszolgálói támogatás funkcióinak kialakítása. Nemzetenként változó a harckiszolgálói támogatás két alkotó komponensének, a logisztikai támogatásnak és az adminisztratív funkcióknak a viszonya. El-

tekintve az egyes struktúrák részletes bemutatásától, általánosságban csak annyit, hogy az anyagi támogatás (ellátás), a technikai támogatás (üzembentartás), a közlekedési támogatás (mozgatás-szállítás) és az egészség-ügyi támogatás a legtöbb nemzetnél a logisztikai támogatás integráns részét képezi.

A TÁMOGATÁS RENDSZERE

2. sz. ábra. A logisztikai támogatás funkcionális területei

Közt *gyógyi tá-*
mogatás *z érintet-*
 tek azzal *tek azzal* *llátása, a*
 katonai medicina a parancsnoki felelősség körébe tartozó feladat, ezért
 nem sorolható a logisztikai támogatás funkcionális feladatai közé, az egy-
 személyi felelős parancsnok és a katonai egészségügy rendszere közé
 nem iktatható be további vezetési szint. Az indoklást - bár lehetne, mert
 hamis állításokat és csúsztatásokat tartalmaz - nem kívánom vitatni. **A**
probléma megoldására megítélésem szerint a legjobb megoldás az volna,
ha a katonai egészségügy, szakmai függetlenségét megőrizve (amit
egyébként tudtommal soha, semmiféle veszély nem fenyegetett), integ-
ráns része maradna a haderő egységes logisztikai támogató rendszeré-
nek. Így lehetővé válna az egészségügyi ellátásnak a logisztikai támoga-
 tás részeként való megtervezésére, megszervezésére. Ez a működési
 modell biztosítaná az egészségügyi szervezetek hatékony alkalmazását,
 biztosított volna a logisztikai szervezetek egységes mozgatása, irányítása,
 a harcbiztosítás, az ellátás egységes megszervezése.

A harcokszolgáló támogatás egyéb - eddig fel nem sorolt - feladatainak a logisztikai támogatás rendszerébe történő beolvasztását jelenleg nem tartom időszerűnek. **Így szerintem nem értek meg a feltételek a humán-, a pénzügyi, a vezetésbiztosítási feladatok beintegrálására.** Ezeket

a biztosítási-támogatási funkciókat - bár számos NATO haderőben már jelenleg is a logisztikai támogatás részeként végzik – a mi esetünkben még önálló funkcióként célszerű működtetni.

A logisztika funkcionális rendszerei

A katonai műveleteknél, különösen a fegyveres küzdelemben, mint specifikus katonai tevékenységben, a **“civil”** logisztikai rendszerek csak bizonyos módosulásokkal működhetnek. Egy kis fantáziával, és kellő nagyvonalúsággal szinte mindegyik civil logisztikai rendszer, azaz az el-látási-, az elosztási-, a gyűjtési-, de még a termelési logisztika elemei is fellelhetőek a haderő logisztikájában, de a működési körülményekben, az alkalmazható módszerekben már nagyok a különbségek. ***A polgári életben megszokott determinisztikus folyamatokkal szemben, a katonai műveletek nagyjából sztochasztikus jellegűek.*** A civil szférában általánosan elfogadott és többnyire eredményesen alkalmazott megoldások, logisztikai módszerek és formák, a katonai logisztikában a ritka kivételtől eltekintve hatástalanok maradnak vagy egyszerűen alkalmazhatatlanok.

A haderő logisztikai rendszereivel kapcsolatosan, a különböző főnökségi kiadványokban, a doktrinális szakirodalomban, de az egymást követően megjelenő tanulmányokban is rendre termelői- és fogyasztói logisztikai rendszerekről esik szó. A hadászati szintű logisztikai vezetés (HVK Logisztikai Csoportfőnökség, Beszerzési Hivatal, Gazdasági Hivatal) tevékenységi körét a termelői logisztika fogalomkörébe tartozónak vélik, míg az Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság, illetve a hadműveleti- harcászati szintű (azaz csapat) logisztikai tevékenységet a fogyasztói logisztika körébe sorolják.

Ez a felosztás, illetve ezek a megnevezések erősen vitathatók, mivel lényegében nem felelnek meg azoknak a logisztikai folyamatoknak, amelyeket megjelölnek. Az ellentmondások sora már ott jelentkezik, hogy termelői logisztika kifejezést használunk a védelmi szféra egyik szegmensének megnevezésére, holott az egész honvédelem köztudottan improduktív terület. Elemezve az említett hadászati logisztikai szervezetek tevékenységét, megállapíthatjuk, hogy termelői tevékenységről szó sincs. Akár a beszerzési hivatal, akár pedig a legfelső szintű logisztikai szervezetek tevékenységét elemezzük, azt tapasztaljuk, hogy tevékenységük gerincét a hadfelszerelés beszerzése, rendszeresítése, a rendszerben tartás feltételrendszerének kialakítása, végül a hadfelszerelések rendszerből történő kivonása alkotja. Ehhez kapcsolódnak bizonyos tevékenységek, amelyek kapcsolatot jelentenek termelő nemzetgazdasági egységekkel, így a hadfelszerelés előállítását megelőző haditechnikai fejlesztés,

tendereztetés, a gyártás közbeni minőség-ellenőrzés, a rendszerből kivont hadfelszerelések értékesítését elősegítő piackutatás, esetleges értékesítés. Ennyiben valóban kapcsolódnak az említett logisztikai szervezetek tevékenységei a termelői logisztikához, de ettől önmaguk még nem válnak termelő-, produktív szervezetekké. A rendszert, a tényleges folyamatok alapján **beszerzési logisztika**-i rendszerként illene megnevezni. Így a név és a működés tartalma szinkronba kerülne, megszűnne az a fület bántó diszszonancia.

Ugyanakkor a Magyar Honvédségben, az Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság központi tárintézetektől, javítóüzemeitől, a csapatoknál működő ellátó-, javító szervezetekig terjedő vertikumban működő rendszert pedig, **elosztási logisztika**-i rendszerként volna célszerű meghatározni. A jelenlegi gyakorlat szerint a csapatoknál, hadműveleti- és harcászati szinteken működő logisztikai szervezetek tevékenységére leginkább az elosztás a jellemző. Ennek szellemében történik a különböző ellátási tagozatokon és szinteken keresztül, a központi forrásokban, azaz a nemzetgazdasági- és a központi- (katonai-) tárintézetekben felhalmozott anyagi javak, a hadianyagok, haditechnikai eszközök elosztása, kapacitások, a szállítási-mozgatási lehetőségek vagy az egészségügyi kapacitások elosztása is. Arról van szó, hogy a különböző szinteken megalkotott **“szolgáltatói”** lehetőségeket, a csapatoknál indukálódó szükségletek figyelembevételével működtetik, a csapatok igényeihez igazodva **“osztják el”**. A fogyasztás, azaz a különböző hadianyagok felhasználása csak a harcoló kötelékeknel, a működő katonai szervezeteknél, az ellátási végpontok után következik be. A rendszer egészére elsősorban az elosztás (disztribúció) a jellemző, így azt a működés valós tartalmához igazodva elosztási logisztikai rendszerként célszerű meghatározni.

A logisztikai támogatás különböző funkcionális területei kialakítják és folyamatosan reprodukálják a csapatok anyagi-, technikai-, egészségügyi-, közlekedési és elhelyezési lehetőségeit, kapacitásait. Fedezetet biztosítanak azoknak a szükségleteknek a folyamatos kielégítésére, amelyek a katonai műveletek során indukálódnak. Lehetőséget teremtenek a személyi állomány harcképességének, a haditechnikai eszközök hadrafoghatóságának a fenntartására. A logisztikai támogató rendszerek egyféle kapcsolóként működnek, amelyek összekötik a nemzetgazdaságot - mint a logisztikai szükségletek kielégítésének alapvető bázisát - a katonai műveleteket végrehajtó szervezetekkel.

A haderőn belül működő logisztikai támogatás lehetőségeit a logisztikai támogató rendszerek kapacitása, áteresztő képessége, az általuk végrehajtható támogatások mértéke, színvonala, szolgáltatásuk mi-

nősege és hatékonysága határozza meg. Ezek azok a képességek, amelyek a nemzetgazdaság támogatását, a nemzeti erőforrásokból származó anyagi-, technikai-, javakat és egyéb szolgáltatásokat a haderő felé közvetítik. Következésképpen a logisztikai támogató rendszer lehetőségei, fontos alkotó elemét képezik a haderőnek, szerepet játszanak a védelmi képességek alakításában.

A logisztikai támogató szervezetek alapfunkciói

Az előzőekben már vizsgált és elosztási logisztikaként megjelölt rendszereket tovább elemezve, megállapíthatjuk az egyes tagozatokban működő logisztikai támogató szervezetek különböző jellegű és tartalmú feladatokat un. alapfunkciókat látnak el. Ezek a feladatok a támogatási területektől (ellátás, üzemeltetés, mozgatás-szállítás) többnyire függetlenül, azonos jegyeket mutatnak. Ezek az alapfunkciók, az egyes tagozatokon és szinteken, a különböző támogatási területeken eltérő formában jelentkeznek, de tartalmuk lényege változatlan. ***Ezek az alapfunkciók az elosztási-, továbbítási- és az előkészítési funkciók.***

- ***Elosztási funkció*** az erőforrásokból származó anyagi javak és más kapacitások hadművelleti-, harcászati igényeiknek megfelelően történő elosztásában realizálódik. Ennek értelmében a központi és nemzetgazdasági forrásokból származó anyagi készleteket, ellátmányokat, az egyes támogatási tagozatokban és szinteken, a csapatok konkrét igényeinek figyelembevételével újra elosztják. Az elosztási funkció szinte mindegyik támogatási tagozatban és szinten működik, hatására az anyagi készletek, a szolgáltatások mennyiségi és minőségi változásokon mennek keresztül.
- ***A továbbítási funkció*** a nemzetgazdasági- és a külső forrásokból származó anyagi javaknak, egészségügyi-, közlekedési- és egyéb szolgáltatási kapacitásoknak, a támogatott katonai szervezetek felé megfelelő hatékonysággal történő továbbítását jelenti. A továbbítási funkció értelmében, a különböző tagozatokban végrehajtott elosztási feladatok végrehajtása után, fokozatosan közelítik az anyagi készleteket, ellátmányokat, szolgáltatásokat a felhasználókhoz. A továbbítás a haderő vertikális tagozódásának megfelelően, hadászati-, hadművelleti- és harcászati tagozatokon keresztül történik.
- ***Az előkészítési funkció*** a hadianyagok és haditechnikai eszközök rendeltetésszerű és hatékony felhasználáshoz, illetve

alkalmazáshoz történő előkészítésében realizálódik. Ezen feladatok célja, hogy a hadianyagok, illetve a haditechnikai eszközök, a felhasználókhöz, az alkalmazókhöz történő közelítés során egyre magasabb készenléti helyzetbe kerüljenek. Ennek során elérjék azt az állapotot, hogy a katonai műveletekben, a fegyveres küzdelemben, a legnagyobb hatékonysággal alkalmazhatók, felhasználhatók legyenek. Az előkészítési funkció keretében történik a lőszerkes élesítése, a rakéták műszeres bevizsgálása, a gép és harcjárművek technikai kiszolgálása, harci alkalmazásra történő felkészítése.

Alapvető követelmény a logisztikai támogatással szemben, hogy a különböző funkcionális területeken a szakfeladatok hatékony és gazdaságos végrehajtásával minden körülmények között segítse elő a katonai műveletek sikerét. A logisztikai támogató rendszer erő kifejtésének térben és időben egybe kell esnie a csapatok erő kifejtésével. A logisztikai szervezeteknek ott kell kifejteni segítő-, támogató hatásukat, ahol arra a leginkább szükség van. *A logisztikai támogatás egyes funkcióinál a kapacitásoknak, mindenkor arányban kell állnia a csapatok reális szükségleteivel.* Igazodnia kell a támogatott katonai szervezetek nagyságához, az ellátandó személyi állomány létszámához, az üzemeltetett haditechnikai eszközpark nagyságához, az anyagi készletek tömegéhez. *Téves az a fel fogás, miszerint a haderő létszámának csökkentése folytán, egy bizonyos szintet átlépve, lehetőség van vezetési szintek, logisztikai támogatási tagozatok kihagyására.* Haderő szervezési alapelveként elfogadhatjuk, hogy minden vezetési szinten (hadászati-, hadműveleti, harcászati) a katonai szervezeteknek, a megfelelő autonómia biztosítása érdekében, a támogatási igények és szükségletek kielégítése céljából, a harcoló- és hácitámogató szervezetek mellett, megfelelő harckiszolgáló, azaz logisztikai csapatoknak is működniük kell. Pontosan ezek azok a követelmények, amelyekről a logisztikai rendszerek modernizációja kapcsán a legkevesebb szó eset, ezek azok a területek, ahol sürgősen változtatni kell, ahol elejét kell venni a haderő hadrafoghatóságát veszélyeztető leszerelési, átalakítási folyamatoknak.

Koncepcionális változások

A Magyar Honvédség logisztikai támogatásának koncepciója a nemzeti erőforrások hatékony felhasználásán, a támogatási lehetőségeknek a csapatok valós igényeihez igazodó elosztásán alapul. A logisztika támogatás koncepciójában, alternatív megoldásokat, prioritásokat és cselekvési változatokat kell kialakítani egyrészt a nemzeti vezetés és irányítás alatti alkalmazás esetére, illetve a szövetségi rendszerben,

NATO vezetés és irányítás alatt történő alkalmazás esetére. A logisztikai támogatás koncepciójának kialakításánál, mindkét esetben figyelembe kell venni a nemzeti sajátosságokat, a hadfelszerelés jellegét, a nemzeti hadikultúrát, a tradíciókat, illetve a NATO kompatibilitás követelményrendszerét, szövetségi kötelezettségeinket.

A nemzeti vezetés és irányítás mellett történő alkalmazás esetében, a haderő támogatásánál, ellátásánál, a nemzeti erőforrásokra támaszkodó logisztikai támogató rendszert kell kialakítani és működtetni. Ilyen esetekben a haderő logisztikai szükségleteinek kielégítése, teljes mértékben és teljes körűen a nemzeti erőforrásokból, a haderő szervezetszerű logisztikai támogató rendszerének működtetésével történik. Erre az esetre, a sikeres támogatás érdekében, olyan logisztikai képességeket kell kialakítani, olyan logisztikai támogató rendszert kell felállítani, hogy az teljes fedezetet nyújtson a logisztikai szükségletek kielégítésére, garanciát jelentsen a haderő sikeres alkalmazására.

A szövetségi vezetés és irányítása alatt, szövetségi rendszerben működő katonai szervezetek logisztikai támogatása is döntően nemzeti forrásokon alapul. A szövetséges csapatok állományában működő nemzeti katonai kontingensek logisztikai szükségleteinek kielégítése nagobbrészt ilyenkor is a nemzeti támogató rendszer működtetésével, nemzeti alapokon történik. A nemzeti támogató rendszertől érkező ellátás, támogatás a nemzeti támogató elemek közvetítésével jut el a csapatokhoz. Ennél a működési rendnél a nemzeti támogató elemek, hadművelési szintű támogatást végezve, mintegy hidat képeznek a nemzeti (honi) támogató rendszerek és a csapatok szervezetszerű logisztikai támogató elemei között

A helyzettől függően, a logisztikai szükségletek egy részének kielégítésben szerepet vállalhatnak a szövetségi logisztikai szervezetek és erőforrások, illetve a fogadó nemzeti támogatási rendszerek. A szövetségi logisztikai támogató elemek, illetve a fogadó nemzeti támogató rendszerek azoknak a logisztika szükségleteknek a kielégítésében vállalhatnak szerepet, amelyeket a nemzeti forrásokból nem lehet, vagy nem célszerű kielégíteni.

Honi területen történő működésnél, amikor a katonai műveletekben a Magyar Honvédség csapatai mellett szövetséges erők is tevékenykednek, - államközi megállapodások alapján - a szövetséges csapatok részére fogadó nemzeti támogatást kell nyújtani. A fogadó nemzeti támogatás keretében megvalósuló anyagellátás körét, az egészségügyi-, a

közlekedési- és az egyéb szolgáltatások jellegét szerződésekben határozzák meg.

2. A logisztika támogatás területei

A katonai szervezetek és a katonai műveletek logisztikai szükségleteinek jellegéhez igazodva, a logisztikai támogatásnak elvileg öt funkcionális területe van. Ezek a különböző szükségletek kielégítésére szakosodott funkcionális területek, azaz az anyagi-, a technikai-, az egészségügyi-, a közlekedési- és az elhelyezési tevékenységek képezik napjainkban a katonai logisztikát. Ezek a funkciók, feladatrendszerek szakmailag önálló területek, tervezésüket és szervezésüket a logisztikai törzseken belül, a feladatokra szakosodott szakszolgálatok végzik. A továbbiakban ezeknek a funkcionális területeknek a legfontosabb összefüggéseiről, a szükséges korrekcióiról lesz szó. Tisztázni kívánom az egyes funkcionális területek lényegét, fogalmát, a funkciót alkotó szaktevékenységek célját. A teljesség igénye nélkül körvonalazom az egyes funkcionális területek legfontosabb folyamatait, műveleteit, azok jellemző vonásait, paramétereit.

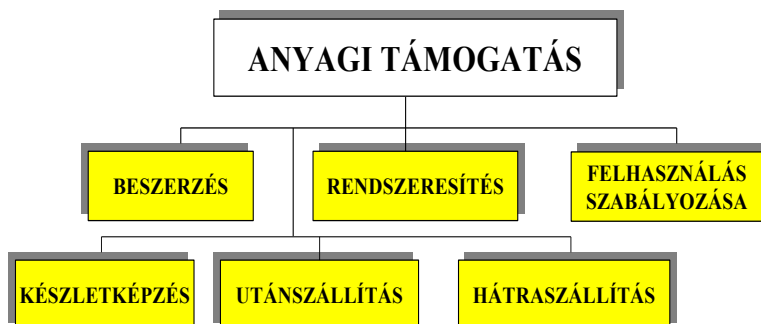
2.1. Az anyagi támogatás (ellátás): a katonai szervezetek logisztikai támogatásának funkcionális területe, egyik alrendszere, azon rendszabályok és tevékenységek összessége, amelyek a katonai műveletek hadianyag szükségleteinek megtervezésére, a szükségleteknek megfelelő készletek felhalmozására, lépcsőzésére, felhasználáshoz történő előkészítésére, a felhasználás normatív szabályozására és végül a felhasznált készletek utánpótlására irányulnak.

Az anyagi támogatás célja, hogy a katonai szervezetek anyagi jellegű szükségleteit, igényeit a megfelelő időben és helyen, megfelelő mennyiségben és minőségben kielégítse. Az anyagi támogatás célja továbbá, hogy a katonai műveletekre történő felkészülés és annak végrehajtása során, az anyagigények reális felmérésével, a megfelelő készletek felhalmozásával és lépcsőzésével, a felhasználás folyamatának normatív szabályozásával, a szükségletekhez igazodó ellátás körültekintő megszervezésével elősegítse a katonai szervezetek eredményes működését, a műveletek sikeres végrehajtását.

Az anyagi támogatás feladatrendszerét azok a szakirányú ellátási feladatok alkotják, amelyek végrehajtásával a hadianyag készletek a nemzetgazdasági forrásokból, az anyagi támogató-ellátó rendszer közreműködésével eljutnak a katonai szervezetekhez, a felhasználókhoz. Ez a feladatrendszer magába foglalja a katonai szervezetek szükségleteinek

megfelelő hadianyagok beszerzését, a hadianyagok rendszeresítését, a megfelelő készletek megalakítását, a felhasználás tervezését és szabályozását, a felhasznált hadianyag készletek pótlását.

A felsorolt feladatok közül, a legfelső logisztikai támogató szervezetek és háttérintézmények, a **“beszerzési logisztika”** feladataiként a hadfelszerelés beszerzését, rendszeresítését, a hadászati szintű készletképzést és készletszabályozást (felhasználás szabályozását) végzik. A csapatok szintjén, az **“elosztási logisztika”** feladataként pedig a harcászati- (hadműveleti-) szintű készletképzés, a felhasználás normatív szabályozása és a felhasznált anyagi készletek pótlása, az ellátás, illetve a csapatoknál feleslegessé vált anyagok hátraszállítása történik.

3. sz. ábra. Az anyagi támogatás feladatrendszer

A beszerzés az anyagi támogatás (ellátás) egyik legfontosabb szakirányú tevékenysége. A hadfelszerelés, a haderő szükségleteinek megfelelő mennyiségű és minőségű hadianyagok és haditechnikai eszközök beszerzését, a haderő kialakítására és fenntartására kialakított stratégiai koncepció alapján kell végrehajtani, a nemzetgazdasági lehetőségek figyelembevételével hazai-, illetve külső forrásokból. *A beszerzést alapvetően a legfelső szintű logisztikai vezető szervek feladata.* A beszerzés végrehajtásánál alapvető követelmény, hogy a katonai szervezetek, a kor

katonai- és műszaki követelményeinek megfelelő harc- és szakanyagokkal legyenek ellátva. Ugyancsak fontos követelmény, hogy a beszerzési volumenek legyenek összhangban a haderő szükségleteivel.

A szükségletek felmérésénél elemezni kell a haderőfejlesztés, átalakítás várható ütemét, az alkalmazás, a fenntartás rendszerében várható változásokat, a hadianyagok és haditechnikai eszközök rendszerbentartásának várható időtartamát. A haditechnikai eszközök és az adekvát hadianyagok (lőszer, fenntartási anyagok) beszerzésénél figyelembe kell venni az eszközrendszerek haderőben töltött életciklusának várható időtartamát. Ezek alapján kell kalkulálni a béke- és a háborús szükség-leteket.

A Magyar Honvédségben megkezdődött, és várhatóan az elkövetkezendő években - ha arra a nemzetgazdasági fedezetet biztosítani lehet - felgyorsul a hadfelszerelés lecserélése, a csapatok átfegyverzése. Ezzel kapcsolatban jelezném annak rendkívüli jelentőségét, hogy a legfelső katonai (szakmai) vezetésnek olyan koncepciót kell kialakítania a haderő technikai modernizálására, amely a nemzeti céloknak és lehetőségeknek megfelel, és amely szinkronban lesz a szövetségi elvárásokkal, törekvésekkel. Az átfegyverzésénél az eszközrendszerek komplex beszerzésére kell törekedni. Szakítani kell azzal az előző évtizedekben alkalmazott helytelen gyakorlattal, hogy a szűkös anyagi lehetőségek miatt az első vonalbeli eszközök (harcjárművek, tűzeszközök) prioritást élveztek, ugyanakkor a háttért biztosító eszközrendszerek (kiszolgáló szaktechnika, infrastruktúra, fenntartási anyagok, dokumentációk, stb.) beszerzése nem a megfelelő mennyiségben és minőségben történt.

A rendszeresítés az anyagi támogatás következő feladatrendszere, amelyet szintén a legfelső szintű logisztikai szervezetek hajtanak végre. A rendszeresítés a beszerzett haditechnikai eszközöknek és hadianyag készleteknek az alkalmazó (felhasználó) katonai szervezetek részére történő átadását, illetve a folyamatos ellátás feltételrendszerének kialakítását jelenti. A rendszeresítés bonyolult feladatok sorát, az új haditechnikai eszközöknek és hadianyagoknak a fegyveres erők rendszerébe állításával kapcsolatosan végrehajtandó elosztási műveleteket, infrastrukturális beruházásokat, szakmai felkészítési folyamatokat foglalja magába.

A hadfelszerelés modernizálása, a haderő átfegyverzés kapcsán az eddig alkalmazott gyakorlatot felül kell vizsgálni. ***Szakítani kell az eddigi helytelen gyakorlattal, amely szerint az üzemeltetési-, tárolási-, kezelési feltételek megteremtése nem minden esetben előzte meg az eszközök csapatoknál történő megjelenését, a rendszeresítést.*** Az előző évtizedek-

ben gyakran előfordult, hogy a beszerzett eszközökhöz a csapatok nem kaptak elegendő fenntartási anyagot, nem érkezett meg időben a szükséges dokumentáció, az eszközöket ideiglenes tároló helyen kellett elhelyezni, mert a tárolóhelyek nem készültek el. Az is gyakori jelenség volt, hogy az új eszközök kezelésére és üzemeltetésére a kezelő- és szakszerelő állomány még nem volt kiképezve, nem készültek el időben a szakműhelyek, kiképzési objektumok.

Tudomásul kell venni, hogy egy-egy eszköz, eszközcsoport vagy anyagi készlet szakszerű üzemeltetésének, használatának előfeltételei vannak. Ilyen előfeltétel, hogy az adott katonai szervezetnél ki kell alakítani a szakszerű üzemeltetés, a tárolás, állagmegóvás és a helyreállítás feltételeit. Ehhez megfelelően kialakított tároló helyekre, műhelyekre, raktárakra, telephelyekre, lőterekre van szükség. Ugyancsak előfeltétel, hogy mind a kezelőállományt, mind pedig a szakszerelő-, ellátó állomány fel legyen készítve az új eszközök, anyagok szakszerű és hatékony alkalmazására, célirányos felhasználására, karbantartására.

A **készletképzés** a haderő valamennyi tagozatában az anyagi támogatás meghatározó eleme. A készletképzés a katonai műveletek, a feladatok nagyságrendjével, tartalmával, végrehajtásának formájával, anyagszükségletének mértékével arányos harc- és szakanyag készletek megalakítására, folyamatos szintentartására, az anyagi készletek tárolására és állagának megóvására irányuló rendszabályok és tevékenységek összessége.

A készletnagyságok meghatározásakor a várható szükségleteket, illetve a folyamatos utánpótlás lehetőségeit kell mérlegelni. Olyan készletszint meghatározása a cél, amely a felhasználás várható alakulását és a reális utánpótlási lehetőségeket figyelembe véve, biztosítja a folyamatos anyag felhasználást, és amely garanciát jelent az anyaghiány elkerülésére.

A logisztikai vezető szerveknek - konkrétan az ellátási főnökségeknek - el kell végezniük a hadianyagok béke-és háborús szükségleteinek számvetését, prognosztizálását. A béke szükségletek számvetésénél, a kiképzési anyagszükségleten túl, számításba kell venni a különböző válságkezelő- és béketámogató műveletek anyagszükségletét is. A háborús hadianyag szükségletek megállapításánál pedig egyrészt a haderő háborús feladatai, a várható hadműveletek és harctevékenységek területi és időbeni kiterjedését, az alkalmazásra kerülő csapatok mennyiségét, mint a szükségletet meghatározó körülményeket; másrészt a nemzetgazdaság teherbíró képességét, az import útján történő beszerzések volumenét, mint lehetőségeket kell számításba venni.

A hadászati készleteknek a kialakításánál, célszerű igazodni azokhoz a nemzetközi hadinormákhoz, amelyek a hadművészet évszázados tapasztalatai alapján formálódtak, változtak. Ennek megfelelően, ***a különböző stratégiai jelentőség hadianyagokból: 30, 60, (90) napos szükségletnek megfelelő készleteket célszerű megalakítani, és folyamatosan fenntartani.*** A nemzetgazdasági (hadiipari) kapacitások, illetve a háborús import lehetőségeinek gondos elemzése alapján kell eldönteni, hogy az adott hadianyagfajtából mennyit kell már békében megalakítani, és mennyit kell pótolni a minősített időszakban, illetve a háború során.

A hadianyag készleteket lépcsőzetesen célszerű megalakítani, ahol a centralizálás és a decentralizálás követelményeinek összhangjára kell törekedni. A védelmi szempontok, illetve a készletgazdálkodási, gazdasági megfontolások által indokolt centralizálás mellett, törekedni kell a felhasználókhöz történő fokozatos közelítésre is. ***Olyan lépcsőzési rendszert célszerű kialakítani, amely mélységben megfelelően tagolt, területileg egyenletes elosztást eredményez; de ugyanakkor lehetőséget biztosít a megfelelő súlyképzésre, a készletek indokolt mértékű átcsoportosítására.***

A hadianyagoknak a lépcsőzése az eddigi gyakorlat szerint a haderő vezetési-irányítási szintjeinek, illetve a logisztikai támogatási rendszer vertikális tagozódásának megfelelően ***háromszintű volt.***

- ***Hadászati készleteket*** a központi tárintézetekben, a haderőnemek, a fegyvernemek és a szakcsapatok igényeinek megfelelő mennyiségben felhalmozott azon hadianyag készletek képezték, amelyek a csapatoknál lévő készletekkel együtt, a haderő háborús- és béke szükségleteinek kielégítésére szolgálnak. A hadászati készlet jelentős hányada a központi készlet, amely a haderő központi tárintézeteiben van felhalmozva.
- ***Hadműveleti készletek*** a hadászati (központi) készletekből kikülönített, és a hadműveleti területen, a csoportosítás igényeihez igazodóan felhalmozott, hadianyag készletek. A hadműveleti készletek a csapatoknál lévő készletekkel együtt, egy-egy hadművelet anyagszükségletét fedezik. A hadműveleti készletek az adott hadműveleti csoportosítás 5-7 napos szükségletének kielégítését kell biztosítania.
- ***Harcászati (csapat) készletek*** a katonai szervezeteknél, a létszám és a haditechnikai eszközállomány függvényében, a várható harcászati igényekhez igazodó mennyiségben megalakított és mobilizálható hadianyag készlet. A harcászati

(csapat) készlet lehetővé teszi a csapatok állandó hadrafoghatóságát, autonómiáját, azonnali hadrafoghatóságát, a fegyveres küzdelembe történő késedelem nélküli bekapcsolódását. A csapatkészleteket a harcjárművekben, a tűzeszközöknél, illetve a csapatraktárakban kell megalakítani.

A logisztikai támogató rendszer modernizálásának egyik legfontosabb területe, az új ellátási stratégia kialakítása és ennek részeként a készletképzés eddigi rendszerének megváltoztatása, egy NATO kompatibilis készletképzési rendszer kialakítása. Olyan készletképzési és ellátási rendszer kialakítására van szükség, amely szakítva az eddigi elvekkel és módszerekkel, a katonai szervezetek autonómiájának növelését, a katonai műveletek magasabb szintű **“anyagi biztonságát”** tűzi ki célul.

HADIANYAGOK KÉSZLETEZÉSE

4.sz. ábra A hadianyagok készletezésének régi rendszere

Az előző - javadalmazáson alapuló - készletképzési módszert a DOS rendszerű, azaz a napi (közepes) felhasználáson alapuló rendszerrel kell felváltani. Szakítani kell az eddigi gyakorlattal, mely szerint a különböző szinteken és a különböző tagozatokban felhalmozott hadianyagok mennyiségét javadalmazásban határozták meg. A javadalmazás végső soron szintén a katonai szervezetek felhasználáshoz igazodóan, annak elemzése alapján kialakított számvetési egység volt, amely évtizedeken keresztül hatékonyan segítette a csapatok anyagi természetű szükségleteinek terve-

zését, kielégítését. A különböző hadianyag feleségeknél a javadalmazások mögött megjelenő anyagmennyiségeket hadművészeti kutatások, háborús - és béke tapasztalatok alapján alakították ki.

Az angolszász katonai kultúrákban a napi (közepes) felhasználáson alapuló készletképzési gyakorlat és ellátási rendszer alakult ki. A rendszer alapját az a napi átlagos felhasználási norma képezi, amely a különböző katonai szervezeteknél (eszközöknél, alegységeknél, katonáknál) a különböző katonai műveletek végrehajtása során, a felhasználási szükségletként jelentkezik.

A napi (közepes) felhasználási normák egzakt módon történő meghatározása nem lehet ennek a tanulmánynak a feladata. Egy ilyen norma-rendszer kialakítása feltételezi a különböző szakmai körök konzultációját, elmélyült elemző tevékenységét. A normák kidolgozása és a szabályozó-rendszerekbe történő beemelése után kezdődhet az érdemi készletképzés.

A készletszintek meghatározásának új módszere gyökeres szakítást jelent a jelenlegi készletképzési, készletgazdálkodási gyakorlattal. A különbség abban mutatkozik majd meg, hogy a katonai szervezetek anyagi biztosíthatósága, autonómiája, a megnövekedett készletszintek arányában növekedni fog. A különböző szinteken megalakítandó készlet a jelenleginek másfélszerese, kétszerese lehet. A megnövekedett anyagi készletek arányában természetesen növelni kell a különböző szintű raktárak, ellátó szervezetek létszámát, szállító kapacitását.

Az már a készletképzésen kívül álló feladat lesz, hogy a végrehajtandó különféle katonai műveletekre, azok tartalmától, a végrehajtás körülményeitől függően, külön-külön ki kell alakítani egyféle normarendszert. Ennek a normarendszernek - a dolog logikájából adódóan - a közepes napi felhasználási normán kell alapulnia. A konkrét feladat tartalmát, célját, a végrehajtás körülményeit elemezve kell az alkalmazónak eldöntenie, hogy a várható felhasználás hogyan alakul, és azt a közepes felhasználási norma mellett alkalmazott korrekciós tényezőivel jeleznie kell. Ezeket a korrekciós tényezőket, értelemszerűen minden tevékenységfajtára; illetve tevékenység fajtánként a cél és a tartalom által determinált, a hadszíntéri körülmények által pedig eltérő módon befolyásolt esetekre külön-külön ki kell dolgozni.

HADIANYAGOK KÉSZLETEZÉSE

5. sz. ábra A NATO kompatibilis rendszerű készletképzés

A hadianyagok *felhasználása*, a civil életben tapasztalható anyagfelhasználási folyamatoktól lényegesen különböző módon, sajátos körülmények között következik be. *A civil logisztikai folyamatokra a determinizmus, a tervezhetőség a jellemző*, ahol térben és időben előre jelezhető a felhasználás mértéke, az anyagi készletszintek alakulása. Ezzel szemben a *katonai műveletek, különösen a fegyveres küzdelem során bekövetkező anyagfelhasználások sztochasztikus jellegűek*. A folyamatokban sok a véletlenszerűség, időről-időre változik a felhasználás intenzitása, a felhasználók köre. Következésképpen a felhasználásra kerülő anyagok mennyiségi és minőségi mutatói előre nem prognosztizálhatóak, így nehezen valósítható meg az anyagfelhasználás és az ellátás összhangja.

A harcoló-, illetve a harctámogató alegységeknél, a legtöbb hadianyagféléseggel estében, váltakozó intenzitású, de lényegében folyamatosnak tekinthető az anyagfelhasználás. A folyamat a katonai műveletek, a harcfeleltetések végrehajtásának megkezdésekor indul meg, majd a fegyveres küzdelem kibontakozásával, a harcérintkezés felvételével egyre intenzívebbé válik, a fegyveres küzdelem időszakában az erőfelfejtés mértékétől függően változó szinten zajlik, és a harcérintkezés megszakadásával (kivonás), vagy a fegyveres küzdelem megszűnésével fejeződik be. A felhasználás következtében az alegységek anyagi készletei folyamatosan

csökkenni, és ezt a folyamatot csak az utanszállítások, a feltöltések szakítják meg.

A készletképzés rendszerének megváltozása, a készletszintek növekedése szükségessé teszi az **ellátási stratégia** felülvizsgálatát is. A katonai szervezetek megnövelt készletszintjei mindenek előtt azt eredményezhetik, hogy növekszik az anyagi biztosítottság szintje, az autonómia mértéke. ***A készletek növelésével arányosan nő az az időtartam, amelyet a különböző szintű katonai szervezetek a támogató szervezetektől függetlenül, saját készleteikre támaszkodva képesek végig harcolni.*** A készletnövekedés arányában növekszik tehát az ellátási ciklusidő, csökken az egyes ellátási tagozatokban végrehajtandó utánpótlások gyakorisága, a napi ellátási ciklusok száma. A készletszintek növekedése következtében növekedhetnek a forgási idők is, tehát az az időszükséglet, amely az adott raktárban tárolt készletek teljes kicseréléséhez, raktári átfuttatásához szükséges.

A készletszintek növekedése, megváltoztatja a különböző szintű raktárak napi áteresztő képességét is. Az áteresztő képességet úgy kell alakítani, hogy az az ellátandók napi szükségletével szinkronban legyen. Különösen a harcászati szinten a zászlóalj-, dandár raktáraknál, illetve a hadművelleti szintű hadtest raktáraknál van nagy jelentősége ennek a követelménynek. Ezeknek a raktáraknak a készletszintjeit, szállító kapacitásait úgy kell méretezni, az alkalmazás paramétereit, a működés módszereit úgy kell megválasztani, hogy ez az egyensúly biztosítva legyen, és az folyamatosan fennmaradjon.

A logisztikai támogató rendszer modernizálása kapcsán, terv született a kéttagozatos logisztikai támogató rendszer bevezetésére, a jelenleg még funkcionáló hadművelleti szintű támogató szervezetek megszüntetésére. A terv megvalósulása esetén a harcászati szintű logisztikai támogató szervezetek készleteinek, kapacitásainak reprodukálása közvetlenül a hadászati- (központi-) szintű támogató rendszer feladatává válik. Ennek következtében mindazokat az újraelosztási- és továbbítási feladatokat is a központi tagozatnak kell magára vállalnia, amelyeket eddig a hadtest szintű ellátó szervezetek végeztek.

Az új ellátási stratégia bevezetése következtében, lényegesen változhat a központi raktárak működése. A hadművelleti szintű ellátó szervezetek kiesése miatt, a központi raktáraknak naponta biztosítaniuk kell a dandárok és ezredek utánpótlását, ellátását. Át kell venniük mindazokat a funkciókat, amelyek a hadművelleti tagozat megszüntetése következtében fedezet nélkül maradtak. Az ellátási feladatok végrehajtását nehe-

zítheti, az utánpótlás hatékony megszervezéséhez szükséges információk beszerzése, feldolgozása, az operativitás biztosítása. Arról van ugyanis szó, hogy a központi raktáraknak, minden ellátási irányban az adott dandárok, (ezredek), tényleges szükségleteinek megfelelő szállítmányokat kellene összeállítaniuk. A kiszállításokat is úgy kellene megszervezniük és végrehajtaniuk, hogy az igazodjon a csapatok szükségleteinek térbeli és időbeni alakulásához.

Aggályosnak tűnik a dolog már csak azért is, mert a kéttagozatos ellátási rendszer működtetésről csak békeidejű tapasztalatok vannak. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy a háborús szükségletek, következésképpen a háborús ellátási feladatok nagyságrendekkel meghaladják a béke szükségleteket, ellátási feladatokat. Háborúban a haderő lőszerfelhasználása egy harcnap során meghaladhatja egy egész kiképzési időszak szükségleteit, vagy egy nagy távolságú menet, a haderő felvonultatása több üzemanyagot igényel mint egy-egy kiképzési időszak gép- és harcjármű vezetési gyakorlata és harcászatai gyakorlata együtt.

A probléma úgy vetődik fel, hogy a központi ellátó szervezetek rendelkeznek e olyan szállító kapacitással, amely ezeket az igényeket kielégíthetik. Képesek e készleteiket olyan mértékben mobilizálni, a hadművelleti követelményeknek megfelelően decentralizálni, hogy abból a csapatok ellátása közvetlenül, és hiánytalanul megoldható legyen. Mindeközben azokat a járulékos feladatokat (funkciókat) is meg kell oldaniuk, amelyeket eddig más tagozatok végeztek. Itt mindenek előtt a lőszer- és rakéták műszeres bevizsgálására, élesítésére gondolok, mivel ezen feladatok végrehajtására a csapatok - a megfelelő szaktechnikai eszközök, felszerelések hiánya miatt - többnyire képtelenek.

Amennyiben döntés születik a kéttagozatos logisztikai támogató rendszer kialakításra, akkor a központi ellátó tagozatban a megfelelő átszervezéseket végre kell hajtani, a szükséges kapacitásokat ki kell alakítani. Az új rendszerű anyagellátási osztályoknak megfelelően át kell szervezni az egész anyaggazdálkodási rendszert. Az új anyagosztályoknak megfelelően ki kell építeni az ellátó központokat, a szükséges tároló kapacitásokat. Át kell alakítani a készletgazdálkodás, a nyilvántartás, a tárolás az állagmegóvás eddigi rendszerét. A megnövekedett ellátási-utánpótlási feladatok végrehajtására megfelelő szállító kapacitásokat kell kialakítani, az ellátás új módszereit ki kell alakítani.

Az alkalmazandó ellátási stratégia kialakításánál ki kell választani a lehetőségeknek és a körülményeknek leginkább megfelelő ***“ellátási filozófiát”***. A szövetségben belül a különböző nemzetek haderőiben, az anyagi

támogatás területein egymástól lényegesen eltérő ellátási stratégiákat alkalmaznak. Egyes haderőkben az ún. **“pusch”** nyomás elvén működő ellátási stratégiát alkalmazzák. Ennek a lényege, hogy az előljáró támogató szervek nem korlátozzák a végrehajtók anyagfelhasználását, hanem az ellátandók készletezési lehetőségeit figyelembe véve, folyamatos utánszállítással biztosítják az állandó magas készlet szinteket.

Más haderőkben a **“pull”** szivás elvén alapuló ellátási stratégiák működnek. Ennél az ellátási stratégiánál, az előljáró parancsnok a feladat mellett meghatározza a végrehajtás során felhasználható hadianyagok mennyiségét is. Ez az ellátási modell jóval szűkösebb anyagi támogató rendszert feltételez. Itt az ellátás az előre meghatározott anyagfelhasználási normákhoz igazodva, a normatív szabályozás elvére alapozva történik.

A Magyar Honvédség jelenlegi anyagi támogatási rendszerében a harc- és szakanyag felhasználását normatív eszközökkel a művelet végrehajtó szervezet parancsnoka szabályozza. A normatív szabályozás kiterjed a felhasználható harc- és szakanyag készletek mennyiségének, minőségének meghatározására, illetve a felhasználás térbeli és időbeni ütemezésére. A katonai műveletek során felhasználható hadianyag készletek mennyiségét az adott katonai szerv részére egy tételben határozzák meg. A felhasználási normák további elosztását az adott katonai szerv törzse végzi, figyelembe véve a harc várható alakulását, a különböző katonai szervezetek feladatát.

Az új logisztikai támogatási modellnél - mivel az anyagi feltételek, a nemzetgazdaság teherbíró képessége, a nemzeti hadiipar helyzete lényegében nem változik – célszerű az eddigi gyakorlatot követni, azaz a **“pull”** módszert alkalmazni. Ez nem jelenti azt, hogy majd amikor a feltételekben, a körülményekben gyökeres változások következnek be, ne lehessen átérni a NATO körökben általánosan elterjedt **“pusch”** módszerre.

2.2. A technikai támogatás (üzembentartás): szintén a logisztikai támogatás funkcionális területe, ***azoknak a rendszabályoknak és szakirányú tevékenységeknek az összessége, amelyek a katonai szervezetek haditechnikai eszközökkel történő ellátására, a technikai kiszolgálás megszervezésére; az eszközök alkalmazáshoz történő előkészítésére; a várható veszteségek prognosztizálására, az alkalmazás során megsérült, meghibásodott haditechnikai eszközök helyreállítására irányulnak.***

A technikai támogatás, mint a logisztikai támogatás funkcionális területe, a katonai műveletek végrehajtásához szükséges haditechnikai eszközök beszerzését, rendszerbe állítását, üzembenntartását, ezen belül rendeltetésszerű üzemeltetését, üzemfenntartását, azaz az eszközök technikai hadrafoghatóságának folyamatos fenntartását, végül az eszközök rendszerből történő kivonását foglalja magába.

A technikai támogatás célja, hogy megteremtse a katonai műveletek sikeres végrehajtásának technikai feltételrendszerét, technikai bázisát. Ehhez végre kell hajtani a katonai szervezetek rendeltetésszerű alkalmazásához szükséges haditechnikai eszközök beszerzését; rendszerbeállítását; a normatívák szerinti szakszerű üzemeltetést; a technikai kiszolgálások feladatait; a megsérült, meghibásodott haditechnikai eszközök hely-reállítását.

A haditechnikai eszközök üzemeltetésénél és üzembenntartásánál célszerű különbséget tenni a harceszközök, a harctámogató eszközök és a kiszolgáló eszközök között. Ez az osztályozás - mint majd a későbbiekben azt látni fogjuk - nem akadály a NATO kompatibilis fenntartási-helyreállítási stratégiák bevezetésének. Ugyanakkor az egyes eszközcsoportok igénybevételében, üzemeltetésének körülményeiben, veszteségi mutatóiban meglévő különbségek indokoltá teszik a megkülönböztetést. Nem kell különösebben bizonyítani, hogy a legfeszítettebb igénybevételnek, a legkedvezőtlenebb körülmények között történő üzemeltetésnek, a legnagyobb veszélyeztetésnek a harceszközök vannak kitéve. Az is nyilvánvaló, hogy a támogató eszközök, eszközcsoportok már kedvezőbb körülmények között működnek, és végül a kiszolgáló eszközök alkalmazásánál legkedvezőbbek a viszonyok.

Az üzemeltetési körülményekben, az igénybevétel jellegében, a veszélyeztetettség eltérő mértékében meglévő különbségek, más és más fenntartási stratégiát követelnek. Az egyes eszközcsoportok technikai kiszolgálásánál más prioritásokat célszerű alkalmazni. A vontatási-javítási kapacitások elosztásánál, az egyes eszközöknek, eszközcsoportoknak a katonai műveletekben játszott szerepét célszerű figyelembe venni.

A technikai támogatás feladatrendszerét a beszerzés, a rendszeresítés, a rendszerbenntartás azaz az üzembenntartás, ezen belül az üzemeltetés, az üzemfenntartás, és végül a rendszerből történő kivonás alkotja.

A beszerzés: ahogy arról az anyagi támogatásnál szóltam, a haditechnika eszközök beszerzésénél a haderő építésére és fenntartására kialakított politikai- és katonai elképzeléseket, illetve a haderő szükségleteit

veszik alapul. A beszerzésnél elsődleges követelmény, hogy a katonai szervezetek a kor katonai- és műszaki követelményeinek megfelelő haditechnikai eszközökkel legyenek ellátva. A beszerzésnél figyelembe kell venni, a haderő esetleges speciális szükségleteit, a nemzetgazdaság teherbíró képességét, a társadalomban, illetve a haderőben kialakult technikai kultúrát. Végül de nem utolsósorban vizsgálni kell a gazdasági szempontokat is, mérlegelni kell egyrészt a beszerzési költségeket, másrészt a rendszerbentartás (üzembentartás) költségeit.

A **rendszeresítés** az új haditechnikai eszközöknek a **fegyveres erők rendszerébe történő felvételével kapcsolatosan végrehajtandó elosztási műveletek, infrastrukturális beruházások, szakmai felkészítési folyamatok és eljárások összessége**, hasonlóan a hadianyagok rendszeresítésénél elmondottakkal. A cél, hogy a haderő szükségleteinek megfelelő mennyiségben beszerzett technikai eszközöknél az üzemeltetés és az üzemfenntartás feltételeit, az üzemeltető katonai szervezeteknél kialakítsák. Első műveleteként a beszerzett haditechnikai eszközök elosztását kell végrehajtani, ahol a csapatok hadrendi szükségleteit kell alapul venni. A csapatok szükségletei mellett számolni kell a hadászati-hadműveleti tartalék-képzés szükségességével is.

6. sz. ábra. A technikai támogatás feladatrendszere

A rendszeresítésnél rendkívüli jelentőséggel bír a haditechnikai eszközök szakszerű üzemeltetéséhez szükséges infrastrukturális beruházások végrehajtása, amelyeket a kapcsolódó hadianyag készletek hasonló igényeinek kielégítésével célszerű egybekapcsolni. Itt is hasonló feladatokat kell végrehajtani, ki kell alakítani a szükséges tároló helyeket; gyakorló- és lőtereket; a csapatszintű technikai kiszolgálásokat és javításokat biztosító szakműhelyeket. A rendszeresítés folyamatának itt is fontos te-

rilete az üzemeltető (kezelő) állomány és az üzemfenntartó (javító) szakállomány szakmai felkészítése, a szakszerű üzemeltetéshez és üzemfenntartáshoz szükséges dokumentumok beszerzése, kidolgozása; az üzemeltetés normatív szabályozó rendszerének kialakítása.

A **rendszerbentartás**, vagy más szóval az **üzembentartás** az adott haditechnikai eszköz, eszközcsoport **életének, életciklusának az a szakasza, amely rendszeresítéstől, a rendszerből történő kivonásig terjed**. A rendszerbentartás a haditechnikai eszközök életének, illetve a haderőben eltöltött életciklusának két legjelentősebb folyamatát, az üzemeltetést és az üzemfenntartást foglalja magába. A rendszerbentartás feladatrendszere a technikai támogató rendszer teljes vertikumát átfogja, a csapatoktól, a hadműveleti-, hadászati szintű támogató rendszerekig. Ezzel szemben a haditechnikai eszközök rendeltetésszerű használata, azaz az üzemeltetés szinte teljes egészében csapat szintű folyamat.

Az **üzemeltetés** a haditechnikai eszközök **rendeltetésszerű alkalmazása, használata**. Az üzemeltetés magába foglalja a haditechnikai eszközöknek, a béke- és háborús katonai műveletek során, a katonai feladatok végrehajtása céljából történő alkalmazását. Az alaprendeltetéseknek megfelelő üzemeltetésnél érvényesül a haditechnikai eszközben megtestesülő harcképesség, azaz a tüzerő, a mozgékonyság és a páncélvédettség. Ezek a harci képességek, szinte valamennyi katonai műveletben szerephez jutnak, de teljes kibontásukra elsősorban a háborús műveletekben, a fegyveres küzdelem különböző formáiban van szükség.

A haditechnikai eszközök háborús alkalmazására általában a szélsőséges viszonyok, a feszített üzemeltetés, kedvezőtlen külső körülmények, az ellenség részéről megnyilvánuló veszélyeztetés a jellemző. A katonai műveletek sajátos jellegéből, a fegyveres küzdelem specifikumaiból következnek a haditechnikai eszközök üzemeltetésének sajátosságai.

A harceszközök a legbonyolultabb haditechnikai eszközrendszerek, egyesítik magukban a tüzerőt, a mozgékonytságot, a páncélvédettséget. A legtöbb harceszköz rendelkezik megfelelő híradó-, felderítő-, tűzvezető-, és tűzvédelmi berendezéssel. A harceszközök számára a legfeszítettebb üzemeltetést egyértelműen a harctevékenység, a fegyveres küzdelem jelenti, amikor is a harctevékenység fajtájától függően a terepen nyíltan manőverezve, vagy fedezékekben elhelyezkedve, ellenséges tűzben üzemelnek, állandóan kiteve a meghibásodás, a harci sérülés, illetve a megsemmisülés veszélyének.

A haditechnikai eszközök üzemeltetésének mértékét a különböző igénybevételi mutatók, üzemeltetési paraméterek egzakt módon jelzik. Ezek az igénybevételi mutatók, azaz a menetteljesítmény, a lövésszám, az üzemóra, elsősorban az egyes szerkezeti egységek igénybevételét jelzik, de összesítve mutatják a komplex eszköz üzemeltetésének mértékét is.

A katonai műveletek során a különböző eszközcsoportoknál az üzemeltetés alakulása, az igénybevétel mértéke, a haditechnikai eszközök felkészítéséhez, technikai kiszolgálásához, a várható veszteségek számvételéhez nyújthat segítséget. A menetteljesítményből, a repült órák számából, a várható lőszer- és rakéta felhasználásból, az üzemeltetés időtartamából következtetni lehet az igénybevétel nagyságára, az amortizáció mértékére. Ezek az üzemeltetési értékek képezik az alapját a technikai kiszolgálások megtervezésének, a technika harci alkalmazásra történő felkészítésének.

Az **üzemfenntartás** a haditechnikai eszközök **állandó hadrafoghatóságának fenntartására, az üzemeltetési tartalékok reprodukálására, az alkalmazás során megsérült, meghibásodott eszközök helyreállítására irányuló rendszabályok és szakirányú tevékenységek összessége**. Az üzemfenntartás feladatainak végrehajtására különböző stratégiák vannak kialakítva, amelyek alapfilozófiájukat tekintve is különböznek egymástól. Az egyes fenntartási stratégiák közötti különbség, a különböző szakirányú műveletek végrehajtásában, az üzemeltetés folyamatában elfoglalt helyében és szerepében mutatkozik.

A műszaki állapottól függően, szükség szerint végzett fenntartási stratégiánál a különböző szakirányú tevékenységeket, azaz a technikai kiszolgálásokat és javításokat, az eszközök üzembiztonságának romlásakor, a meghibásodások után hajtják végre. Ezt a fenntartási stratégiát általában egyszerű mechanikus szerkezeteknél célszerű alkalmazni. Ez a fenntartási stratégia biztosítja az adott eszköz maximális kihasználását, de nem ad lehetőséget a hiba, a meghibásodás megelőzésére. Nem biztosítja a javítókarbantartó szervezetek egyenletes leterhelését, az üzemeltetés, a karbantartás tervezését.

A preventív (megelőző jellegű) fenntartási stratégia alkalmazásakor, a fenntartási műveletek tervszerűen, előre meghatározott rendszerben hajthatók végre. A preventív fenntartási stratégia alkalmazásánál a fenntartási műveleteket, meghatározott időnormák alapján, vagy üzemeltetési teljesítmények szerint ütemezik be és hajtják végre. Az időnormához kö-

tött technikai kiszolgálásokat a normákban meghatározott üzemelési idő leteltével, a technikai állapottól többnyire függetlenül elvégzik.

A technikai kiszolgálási rendszerekben az egymást követő, egymásra épülő technikai fokozatok növekvő időintervallumok szerint, megfelelő periodicitással követik egymást. Az igénybevétel intenzitásától, jellegétől és mértékétől függően a különböző szintű technikai kiszolgálások hetenként, havonta, évente kerülnek beütemezésre. A preventív fenntartási stratégiánál jól tervezhetőek a kiszolgálási karbantartási műveletek, de megfelelő pontossággal prognosztizálhatók a javítóanyag szükségletek, a javítási- karbantartási kapacitások.

A Magyar Honvédségen belül a haditechnikai eszközök üzemeltetésénél jelenleg egy tervszerű, alapvetően preventív jellegű fenntartási stratégia működik. A preventív jelleg abban jut kifejezésre, hogy a különböző technikai kiszolgálásokat, tervszerinti javításokat, az üzemeltetési tapasztalatok alapján kialakított időnormák, illetve üzemeltetési normák szerint ütemezik be. Ez a preventív jellegű üzemfenntartás magába foglalja mindazokat a szakirányú műveleteket, amelyek a haditechnikai eszközök üzemeltetése, üzemeltetése során, a technikai állapot megóvása, a folyamatos hadrafoghatóság biztosítása, a megbízható üzemeltetés szavatolása szempontjából szükségesek.

A ***helyreállítás***, mint az üzemeltetés egyik legfontosabb művelete, azoknak a szakirányú tevékenységeknek és foganatosítandó rendszabályoknak az összessége, amelyek a műveletek végrehajtása során ***megsérült vagy meghibásodott haditechnikai eszközök technikai hadrafoghatóságának visszaállítására irányulnak.*** A helyreállítás folyamatát a megsérült, meghibásodott eszközök felderítése, vontatása (gyűjtése, hátraszállítása), javítása és visszatérítése alkotják. A helyreállítás műveleteit a javító-vontató szaklegységek, egységek, valamint a nemzetgazdaság javító szervezetei hajtják végre. A helyreállítás a haditechnikai eszközök hadrafoghatóságának visszaállításával, a harci alkalmazásra képtelenné vált eszközök megjavításával és visszatérítésével, biztosítja azok további működtetését, ismételt alkalmazását.

A logisztikai támogató rendszer útszervezésével, a hadtest javító-zászlóalj megszűnése miatt, a hadművelleti tagozat kiesik a helyreállítás-javítás rendszeréből. Azokat a többletfeladatokat, amelyek ebből a leszervezésből következnek, a központi javító szervezeteknek kell magukra vállalniuk. Így a központi javító szervezetek nehézszállító kötelékeinek feladata lesz a csapatoknál (dandároknál, ezredeknél) nem javítható eszközök összegyűjtése és hátraszállítása. A közép és nagyjavítások mellett -

ami eddig is a központi- és a nemzetgazdasági javító szervezetek feladata volt - a jövőben megfelelő kapacitást kell kialakítani a csapatok által el nem végezhető időigényesebb kijavítások és egyszerűbb középjavítások elvégzésére.

A rendszerből való kivonás a haditechnikai eszközöknél a **haderőben töltött életciklus utolsó fázisa**. Egy eszközt, vagy eszközcsoportot a katonai szervezetek állományából (a hadrendből) akkor **kell kivonni, amikor azok további üzemeltetésre, harcászati-hadműveleti-, technikai-, gazdasági okok miatt nem alkalmasak**. A haditechnikai eszközöknek a rendszerből történő kivonásánál a leggyakoribb ok az üzemeltetési idő letelte, a technikai állagromlás, az amortizáció felgyorsulása; az erkölcsi elavulás. Háborús körülmények között a rendszerből történő kivonást a haditechnikai eszközök, eszközcsoportok elhasználódása, a harci veszteségek miatti fogyása idézheti elő

A rendszerből történő kivonás az esetek döntő többségében együtt jár az infrastrukturális háttér, a kiszolgáló- javító kapacitás leépítésével, az üzemeltető és üzemmentartó állomány átképzésével. A haditechnikai eszközök rendszerből történő kivonását a legfelső szintű technikai szolgálatok szervezik. A rendszerből történő kivonás teremti meg az adott eszköz, eszközcsoport értékesítésének, tartalékba helyezésének, megsemmisítésének feltételeit.

A NATO haderőiben a haditechnikai eszközök üzemeltetésére, üzemmentartására, az eltérő feltételek és fejlődési irányok hatására különböző fenntartási stratégiák alakultak ki. A különböző fenntartási stratégiák számos elemükben eltérnek a mi rendszerünktől. Ennek ellenére, mind a szövetségesi-, mind pedig a mi fenntartási stratégiánk, tartalmazza a haditechnikai eszközök üzemeltetési elveit, üzemeltetési normatíváit, a technikai kiszolgálás rendszabályait, a javítás, a tárolás elveit és szabályait, az állagmegóvás a konzerválás eljárásait, az alkalmazott technológiákat.

7. sz. ábra A NATO kompatibilis üzemeltetési stratégia

A strukturális elemek viszonylagos azonossága mellett, ugyanakkor a normarendszerekben, az alkalmazott technológiákban, eljárásokban számos eltérés mutatkozik, ami alapvetően az eltérő konstrukcióval, az eltérő gyártási eljárásokkal, az üzemeltetés és üzemfenntartás terén adódó eltérő feltételekkel magyarázható. Az eltérő üzemeltetési-üzembentartási eljárások kialakulásában közrejátszott az eltérő *„technikai kultúra”,* a különböző katonai szövetségekben évtizedek alatt kialakult és eltérő utakon fejlődő ember-technikai viszony is.

A Magyar Honvédségben a haditechnikai eszközök üzemeltetési-stratégia sára egy *„hatfokozatú”* üzemeltetési stratégia lett kialakítva, melyben jól elhatárolódnak az alegységek, azaz az üzemeltetők feladatai, az egység szintű üzemeltető szervezetek és a hadművelet-, központi üzemeltető szervezetek feladatai. Ezek az egyes szinteken eltérő tartalommal, és az adottságokból eredően eltérő technológiával végrehajtandó technikai kiszolgálási, javítási-, tárolási és állagmegővési feladatok képezik a rendszer tartalmát.

A haderő átszervezésének következtében, ezek a feladatrendszerek némileg módosultak, a végrehajtó szervezetek vertikális tagozódása változott, karbantartás-javítási-felújítási kapacitásuk beszűkültek. Számos eszköznél és eszközrendszerrel, a legmagasabb szintű technikai kiszolgálási, javítási-, felújítási lehetőségek gyakorlatilag megszűntek. Ennek el-

lenére a fenntartási rendszer működik, a megváltozott üzemeltetési-,
üzembentartási körülményekhez igazodva, a normatívák-, a technológiai
előírások módosításával, biztosítja a haditechnikai eszközök hadrafogha-
tóságát, üzemeltetését, állagának megóvását.

8. sz. ábra A Magyar Honvédség üzembentartási stratégiája

2.3. Egészségügyi támogatás:

Az egészségügyi támogatás a *haderő személyi állománya egészségé-
gének megőrzését, a katonai műveletek végrehajtása során megsebesült,
megbetegedett személyek egészségügyi ellátását célzó szakirányú tevé-
kenységek és rendszabályok összessége*. Az egészségügyi támogatás az
egészségügyi ellátó rendszerek szervezete működtetésének alapelveit
meghatározó, a megelőző egészségvédelem, a gyógyellátás, a szakaszos
kiürítés (evakuálás) és az egészségügyi logisztikai ellátás feladatait tar-
talmazó elméleti és gyakorlati rendszer.

Az egészségügyi támogatás célja, hogy a személyi állomány egés-
zségi állapotának magas szinten tartásával, a megelőzéssel, a megfelelő
közegészségügyi-, járványvédelmi rendszabályok foganatosításával és
betartásával, a katonai műveletek során megsebesült, megbetegedett sze-
mélyek szakszerű ellátásával biztosítsa a katonai szervezetek folyamatos
hadrafoghatóságát, a személyi állomány harcképességének fenntartását.

A **megelőzés** a preventív medicina alaprendeltetése békében és háborúban egyaránt az egészségkárosodást előidéző károsító körülmények kiszűrése, a mentálhigiénés feltételek biztosítása. A megelőzés fontos feladata a katonai szervezet működési területének egészségügyi felderítése, a közegészségügyi és járványügyi helyzet felmérése. A megelőző tevékenység magába foglalja még a katonai szervezet személyi állományának fizikai- és pszichikai felkészítését, a szükséges immunitást biztosító védőoltások végrehajtását, illetve az egészségügyi szolgálat szakállományának az egészségügyi rendszabályok foganatosítására és végrehajtására való felkészítését.

A megelőzési tevékenység és a működési körzet közegészségügyi és járványügyi felderítése, különösen akkor bír nagy jelentőséggel, amikor a haderő a honi, az ismert körülményektől lényegesen különböző, más hadszíntéri körülmények között tevékenykedik. A NATO csatlakozás következtében, a nemzeti haderő kijelölt kontingensei szerepet kaphatnak a különböző béketámogató műveletekben, amikor is készen kell lenni arra, hogy a honi viszonyoktól lényegesen eltérő közegészségügyi, higiéniai körülmények között kell működniük.

A **gyógyítás** a katonai műveletek során megsebesült, megbetegedett személyek egészségi állapotának helyreállítását, az életmentő-gyógyító tevékenységek végrehajtását foglalja magába. A gyógyító tevékenység központi helyet foglal el az egészségügyi támogatás feladatrendszerében, ezért a szervezeti keretek kialakításánál, a kapacitások kiépítésénél, a működési rend meghatározásánál ezt a feladatot kell alapul venni.

A gyógyítás a progresszivitáson alapul, a sérültek és betegek önsegélytől a végleges ellátásig, a rehabilitálásig. Az egészségügyi ellátás alapelve, a szakaszos kiürítéssel egybekötött rendetetésszerű gyógykezelés. Ezzel összhangban az egészségügyi ellátás egymásra épülő szintjei magukba foglalják az önsegélyt, a szaksegélyt, az első orvosi segélyt, beleértve az életmentő orvosi beavatkozást, a szakorvosi segélyt, a szakosított szakorvosi segélyt.

A **kiürítés (evakuálás)** az egészségügyi támogatás meghatározó jelentőségű folyamata, melynek lényege, hogy a katonai műveletek során megsebesült, megbetegedett személyeket a lehető legrövidebb idő alatt, az állapotuknak megfelelő ellátást biztosító egészségügyi támogató szervekhez, majd ezt követően a végleges gyógyulást biztosító egészségügyi intézményekbe kerüljenek. Az evakuálás időzítését, sorrendjét, végrehajtásának módját, az egyén klinikai állapota, illetve az ellátáshoz szükséges gyógyító feltételrendszer megléte határozza meg. Az evakuálást alapve-

tően sebesültszállító eszközökkel célszerű végezni, de a kapacitás elégtelensége esetén valamennyi szállítóeszköz igénybe vehető.

Az egészségügyi ellátó- és evakuáló rendszerek, megtervezésének, felkészítésének irányait, elsősorban a várható katonai műveletek **egészségügyi veszteségeinek** mennyiségi- és minőségi paraméterei határozzák meg. Az egészségügyi veszteségek megítéléséhez az erőviszonyok, az alkalmazott harc eljárások, az alkalmazott pusztító eszközök minősége, a szembenálló erők fizikai és pszichikai állapotának ismerete és mérlegelése szükséges. A veszteség prognosztizálásánál elemezni kell a katonai műveletek végrehajtásának körülményeit is, ismerni kell a katonai szervezetek alkalmazásának jellegét, a feladat tartalmát, méreteit.

Az egészségügyi veszteségek képződése egy sztochasztikus jellegű folyamat, ezért a különböző harctevékenységek során a veszteségi mutatók szélsőségesen tág határok között mozoghatnak. Fontos szerepe lehet az egészségügyi veszteségek alakulásában, a csapatok technikai ellátottságának, a személyi védőeszközök minőségének. A katonai műveletekre, különösen a fegyveres küzdelem különböző fajtáira jellemző ember-technika **“szimbiózisból”** következően, az egészségügyi veszteségek közelítenek a haditechnikai veszteségek átlag értékeihez. Ebből következik az is, hogy a harc egészségügyi veszteségeinek térbeli és időbeni megoszlása szintén a technikai veszteségekhez hasonlóan alakul.

A Magyar Honvédségben, az érvényben lévő egészségügyi szabályozók szerint, a NATO szabványoknak megfelelően, négyfokozatú (négytagozatos) egészségügyi ellátó rendszer működik. Az egyes fokozatok feladatrendszerre, az egészségügyi-technikai-, azaz a klinikai feltételrendszerrel szinkronban van. Az első tagozat (**Role-1**) egészségügyi ellátó rendszer az aegység szintjén működik és a sebesült gyűjtésében, osztályozásában, az első orvosi segély nyújtásában, realizálódik. Az első tagozatos egészségügyi ellátó rendszer a zászlóaljknál, osztályoknál működik, szakasz erővel, mobilizált felszereléssel. A második tagozat (**Role-2**) egészségügyi ellátó rendszer az egységek-, harcászati magasabbegységek szintjén működő egészségügyi erők által végrehajtott sebesült szállítás, osztályozás, szakorvosi segély, rövid idejű gyógykezelés, egészségügyi anyagellátás, amit század erőben, mobilizált szaktechnikai eszközökkel végeznek. A harmadik tagozatba (**Role-3**) tartozó egészségügyi ellátó rendszer a hadműveleti magasabbegységek szintjén, azaz a hadtestnél kellene működtetni és tábori kórházi ellátást kellene biztosítani, szakosított szakorvosi ellátást szintjén. A negyedik ellátási tagozat (**Role-4**) feladatát a központi és mobil harctámogató katonai kórházakban, valamint

polgári egészségügyi intézetekben végrehajtott szakosított szakorvosi ellátás, rehabilitáció, egészségügyi anyagellátás, betegnyilvántartás képezi.

Az egészségügyi támogatás kapcsán szólni kell azokról a törekvésekről, amelyek az egészségügyi támogatás rendszerének önálló támogatási-biztosítási ágazattá történő alakítását célozzák. A magam részéről rendkívül sajnálatosnak tartom, hogy szembe haladunk a NATO egységes gyakorlatával, ahol is a tagországok integrált logisztikai támogató rendszerek kialakítására törekednek. A racionális megfontolás arra ösztönözne, hogy a katonai műveletek során valamennyi szükséglet kielégítése, egységes irányítás alatt, az integrált erőforrások maximális kihasználásával történjen. ***Minden ettől eltérő megoldás, az erők és eszközök, a logisztikai kapacitások megosztását, a szükségleteknek egy alacsonyabb szinten történő kielégítését eredményezheti.*** A támogatási-ellátási kapacitások szétforgácsolása irracionális megoldás, pontosan az integrációban rejlő lehetőségektől fosztja meg a haderőt.

A megoldás csak az lehet, hogy tiszteletben tartva a katonai medicina szakmai önállóságát - amit egyébként az integrált állapot időszakában sem veszélyeztetett senki és semmi - az egészségügyi támogatás helyét, a logisztikai támogatás egységes rendszerén belül kell megtalálni. Ezzel a megoldással elejét vehetnénk a párhuzamos szervezetek kialakításának, elkerülhetőkké válnának a fölösleges átfedések, hatékonyabbá válhatna a vezetés, a figyelmet, az energiákat a szakmai feladatra, a gyógyító-kiürítő munkára lehetne fordítani.

2.4. Közlekedési támogatás:

A közlekedési támogatás, az érvényes doktrínális elvek szerint ***a logisztikai támogató rendszer egyik alrendszere. A katonai igények alapján kijelölt és célirányosan felkészített katonai- és polgári közlekedési szállítási erőforrások, egységes elgondolás és terv szerint történő alkalmazását foglalja magába.*** A katonai közlekedési rendszer az ország közlekedési hálózatának a honvédelmi feladatok végrehajtására kijelölt és felkészített részéből, valamint a mozgósított katonai közlekedési kapacitásokból tevődik össze. A katonai közlekedési támogatás szakmai feladatai, minden katonai művelet előkészítése és végrehajtása során öt feladatscsoportba foglalhatók össze, melyek a közlekedési hálózatok és szervezetek kijelölése, a közlekedési rendszer előkészítése, üzemeltetése, technikai oltalmazása és helyreállítása.

A **kijelölés** azon rendszabályok és tevékenységek összessége, amelyek a közlekedési szükségletek kielégítése és megfelelő tartalék kapacitások képzéséhez szükséges katonai és polgári közlekedési-szállítási erők meghatározását tartalmazza. A közlekedési szükségletek kielégítésére katonai a polgári- és a katonai közlekedési rendszerek, kapacitások azon részét jelölik ki, amelyre az adott katonai művelet sikeres végrehajtásához szükség van.

A katonai közlekedési rendszerek **felkészítése** a szervezetek egyik legfontosabb funkciója, amely a katonai- és a polgári közlekedési hálózatoknak, a szállító eszközöknek, szakanyag készleteknek, a katonai műveletek követelményei szerinti működőkész állapotba helyezését tartalmazza.

A katonai közlekedési szervezetek feladata a közlekedési hálózatok, a szállítási alágazatok hatékony **üzemeltetése**, a működés feltételrendszerének folyamatos biztosítása. Az üzemeltetés azon tevékenységek és rendszabályok összessége, amelyek a katonai közlekedési kapacitások folyamatos és megszakításmentes működtetésére irányulnak. A katonai feladatok végrehajtására kijelölt polgári közlekedési rendszereket - a katonai igényeknek figyelembevételével - a polgári közlekedési szervezetek működtetik.

A **technikai oltalmazás**, a kijelölt katonai közlekedési hálózat működőképességének fenntartására, a közlekedési áramlatok folyamatosságának biztosítására irányuló tevékenység. A közlekedési rendszerek oltalmazását, a csapatok, a katonai szervezetek, intézmények, bázisok oltalmazásával összhangban, a kijelölt szárazföldi- és légvédelmi erők hajtják végre, de együtt kell működni a rendvédelmi- és a területvédelmi szervezetekkel is.

A közlekedési rendszerek **helyreállítása** a kijelölt katonai közlekedési hálózaton bekövetkezett rombolódások, a megszakadt közlekedési áramlat mielőbbi megindítására, a védelmi követelmények szerinti kapacitások biztosítására, illetve egy adott közlekedési irányban az ellenség mozgásának akadályozására, megállítására irányuló tevékenység. A polgári közlekedési rendszerekben bekövetkezett rombolásokat, elsősorban az üzemeltető, üzemfenntartó polgári közlekedési szervezetek állítják helyre.

A nemzeti katonai vezetés irányítása alatt végrehajtott katonai műveletek során a közlekedési támogatási feladatok megszervezése, a közlekedési erőforrásokról való gondoskodás, elsődlegesen a nemzeti lo-

logisztikai támogatási rendszer feladatkörébe tartozik. Ilyen esetekben a közlekedési szükségletek kielégítése teljes egészében nemzeti kapacitásokkal történik. Szövetségesi keretekben végrehajtott katonai műveleteknél a NATO parancsnokok felelősek a katonai szervezetek alkalmazási területre történő felvonultatásáért, az ellátás folyamatosságának biztosításáért, és a művelet végén az erők kivonásáért. Az illetékes NATO parancsnokok ezeknek a feladatoknak a megszervezése és végrehajtása során együttműködnek a küldő nemzetek logisztikai szervezeteivel és az érintett polgári szervezetekkel. Szükség esetén a nemzetek és a NATO létrehozzák a mozgatásokat, szállításokat koordináló szervezeteket.

3. Logisztikai szervezetek

A logisztikai szervezetek a logisztikai támogatás tervezésére, szervezésére és végrehajtására rendelt támogató szervezetek, melyek az általános szervezési szabályok szerint vezető szervekre és végrehajtó szervezetekre tagolódnak. A logisztikai vezető szervek a katonai hierarchia minden szintjén a katonai vezetés integráns részei, a logisztikai támogató (végrehajtó) szervezetek pedig a kiszolgáló állománycsoportba tartoznak. A haderőben a logisztikai vezető szervek, az általános szervezeti felépítéshez igazodva egy vertikálisan felépülő hierarchikus rendszert alkotnak, és ennek megfelelően hadászati-, hadműveleti- és harcászati szinten működnek integráns részét képezve az adott szintű katonai vezető szerveknek. A logisztikai vezető szervek alaprendeltetése valamennyi szinten, a katonai műveletek logisztikai támogatásának megtervezése, megszervezése, vezetése és irányítása.

A Magyar Honvédség legfelső vezetési szintjén, a Honvéd Vezérkar részeként működik a **Logisztikai Csoportfőnökség**, amelynek a haderő egészére kiterjedően kell kidolgoznia a logisztikai támogatás koncepcióját, a logisztikai rendszerek struktúráját, a támogatás elvi alapjait. A Logisztikai Csoportfőnökség elvi-, szakmai irányító feladatai átfogják a Magyar Honvédség egészét, kompetenciája ki kell hogy terjedjen a logisztikai szükségletek felmérésére, azok kielégítéséhez a szükséges anyag- és eszköz készletek, szolgáltatói kapacitások kialakítására a költségvetési források biztosítására.

A Magyar Honvédség katonai szervezeteinek hadászati (központi) szintű logisztikai támogatását az **Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokságnak**, illetve az alárendeltségében **működő központi logisztikai szervezeteknek** kell végre hajtaniuk. Az Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokságának és a központi logisztikai szer-

vezeteknek, az egész haderőre kiterjedő hadászati-hadműveleti szintű logisztikai támogatást kell végezniük. A hadműveleti szintű logisztikai támogató tagozat kiválása esetén a központi logisztikai szervezeteknek át kell vállalnia a hadműveleti szintű feladatokat is. Ennek értelmében a központi tagozatnak a csapatokig (dandárokig, ezredekig) terjedően kell megszervezniük és végrehajtaniuk az ellátás-, a fenntartás- és az egészségügyi támogatás feladatait.

A haderőnemek, azaz a szárazföldi csapatok- és a légierő parancsnokságai részeként **hadműveleti szintű logisztikai vezető szervezeteknek** kell működniük, melyeknek a feladatát a haderőnemek csapatai által végrehajtott katonai műveletek logisztikai támogatásának megtervezése, megszervezése, vezetése és irányítása képezi. A hadműveleti szintű logisztikai főnökségeknek a katonai műveletek teljes időtartamára kiterjedően, az abban résztvevő valamennyi (a haderőnemhez tartozó szervezetszerű vagy megerősítő) csapatra kiterjedően kell megtervezniük, megszervezniük a logisztikai támogatást.

A hadműveleti szintű logisztikai támogatás feladatait a szárazföldi haderő és a légierő logisztikai dandárának (ezredének), a haderőnemi szintű raktáraknak, egészségügyi szervezeteknek kellene végrehajtaniuk. Ezeknek a logisztikai erőeknek a haderőnemi logisztikai főnökségek szakmai alárendeltségében kell működniük.

Az összefegyvernemi- és fegyvernemi egységeknél, alegységeknél, a parancsnokságok részeként **harcászati szintű logisztikai vezető szervezeteknek** kell működniük. Ezeknek a csapatszintű logisztikai törzseknek az alaprendeltetése az összefegyvernemi-, fegyvernemi- és szakcsapatok logisztikai támogatásának megtervezése, irányítása. A harcászati szintű logisztikai vezetőszervek tevékenysége térben és időben korlátozott, kompetenciájuk a harcászati kötelékek alkalmazásának logisztikai támogatására terjed ki. Feladataik volumenét, jellegét a csapatok szükségletei, időbeli korlátait pedig a harci alkalmazás időtartama határozza meg.

A harcászati szintű logisztikai támogatás feladatait a dandárok (ezredek) logisztikai zászlóaljai, a zászlóaljak (osztályok) logisztikai századai hajtják végre. Szakmai tevékenységük átfogja a katonai szervezetek egészét.

Az elmúlt években megkezdődött és jelenleg is folyamatban lévő logisztikai modernizációs vizsgálatok egyik központi témája a NATO kompatibilis, hatékonyan működő logisztikai vezető szervek és végrehajtó szervezetek kialakítása. Az elemző vizsgálatok a fentiekén túl arra is

irányultak, hogy a haderő általános csökkentéséhez igazodva, a logisztikai támogatás területén is, bizonyos létszámcsökkenést érjenek el. Olyan racionális szervezetek kialakítása volt a cél, amelyek a támogatási feladatok maradéktalan ellátása mellett, létszámban és dologi szükségletekben csökkenést mutathatnak az előző állapotokhoz képest.

Az elemzések alapján a legfelső logisztikai vezető szerveknél az a vélemény alakult ki, hogy a legjelentősebb létszám megtakarítás úgy érhető el, ha az addig háromtagozatos logisztikai támogató rendszert kéttagozatosra alakítják át. Figyelmen kívül hagyva mindenféle haderőszervezési-, haderő-építési elvet és szabályt, hadászati-hadművelési elveket és törvényszerűségeket, úgy döntöttek, hogy a Magyar Honvédségben mellőzhetők a haderőnemek szintjén, hadművelési támogatási feladatokat végző logisztikai szervezetek.

A döntés következményei beláthatatlanok, pontosabban szólva, a harc-hadművelési logisztikai támogatásának témakörében jártasabb szakember szeme előtt azért felsejlenek azok a nehézségek, amelyeket ez a döntés okozhat. A logisztikai szakmán belül is többen azt gondolják, hogy a csapatok logisztikai alegységei és a központi logisztikai bázisok, ellátó központok között, egyféle *“hídként”* funkcionáló hadművelési logisztikai szervezetek megszüntetésével, a logisztikai támogatás vertikumban szakadás következik be. A központi bázisoktól a csapatokig terjedő támogatási rendszer közbülső eleme szűnik meg ezzel az átalakítással.

A döntéshozók indokai között az is szerepelt, hogy a viszonylag kicsi földrajzi távolságok nem indokolják egy háromtagozatos rendszer működtetését. Úgy gondolják, hogy a megszűnő hadművelési logisztikai támogató szervezetek feladatait, a központi logisztikai szervezetek átvállalhatják. *Nos az elképzelés ezen a ponton támadható leginkább. Jelen állapotában ugyanis a központi logisztikai szervezetek nincsenek abban a helyzetben, hogy egyidőben több irányban, esetenként több száz kilométer távolságra lévő csapatok ellátását, utánpótlását, támogatását, érdemben meg tudnák oldani.*

9. sz. ábra A logisztikai támogatási rendszer javasolt modellje

Az elgondolás ott is hibázik, hogy ugyanakkor a logisztikai vezetési rendszer háromtagozatos, és hadműveleti szinten is működik logisztikai törzs. Ez a törzs rendelkezik azokkal a naprakész információkkal, amelyek a csapok operatív ellátásához, támogatásához elengedhetetlenül szükségesek. Munkájukra a jelenlegi elemzések szerint továbbra is szükség van, mivel az elképzelhetetlen, hogy a központi tárintézetek, szolgáltató-fenntartó szervezetek dolgozzák fel azt az információ tömeget, amely a csapatok logisztikai támogatásának megszervezéséhez és végrehajtásához elengedhetetlenül szükséges.

Véleményem szerint a jelenlegi anomáliát feloldani csak úgy lehet, ha a minősített időszakban (háborúban), háromtagozatos logisztikai támogató rendszert alakítunk ki. Ez a modell képes a támogató rendszer teljes vertikumában a szükségleteknek megfelelően működni, és minden tagozat saját hatáskörében végezheti elosztási, továbbítási funkcióit. Mindenképpen olyan működési modellt kell tehát kialakítani, hogy az ellátás- a fenntartás-, a mozgás elvei és törvényszerűségei maradéktalanul érvényesüljenek.

Anomáliák tapasztalhatók, az un. logisztikai műveleti központok felállításánál, működtetésénél is. Ezeket a logisztikai támogatást szervező munkacsoportokat, a logisztikai támogató szervezeteknél kell megalakítani. Működésük csak akkor hangolható össze, ha valamennyi tagozatban azonos módon szerveződnek, és azonos elvek szerint dolgoznak. Ezeknek a logisztikai műveleti központoknak hadászati-, hadműve-

leti- és harcászati szinten egyaránt a logisztikai végrehajtó szervezetek szakmai munkáját, az ellátást, a fenntartási műveleteket, a szállítás szakmai feladatait kell szervezniük, irányítaniuk. Ezeknek a logisztikai műveleti központoknak a működése csak akkor hangolható össze, ha valamennyi tagozatban azonos módon állnak fel és azonos elvek szerint, azonos eljárásokat alkalmazva dolgoznak. Ez a probléma is megoldódik, ha a hadműveleti szinten logisztikai dandár működik, mert akkor annak bázisán kialakíthatók a logisztikai műveleti központ működtetésének feltételei. Mindezek eredményeként a logisztikai támogatás teljes vertikumában azonos vezetési- és irányítási elvek, azonos munkamódszerek volnának alkalmazhatók.

A GAZDASÁG ÉS A KATONAI STRATÉGIA NÉHÁNY KÖZGAZDASÁGI ÖSSZEFÜGGÉSE

I. RÉSZ

*Gazda Pál - Kasza Zoltán*¹³

Bevezető

A közép- és kelet-európai országok hadseregeiben máig ható jelentős átalakulások történtek az elmúlt 10-12 évben, ugyanakkor a gazdaság és a hadsereg egymással kölcsönösen összefüggő, magától értetődő szoros függőségi rendszere elméletileg nem változott.

Jelen folyóirat hasábjain két részben megjelenő¹⁴ cikk megírásakor az a cél vezérelt, hogy az első részben kimutassuk a katonai stratégiák és a gazdaság közötti kapcsolatokat, elméletileg igazoljuk az adott ország politikai vezetése döntésének mozgásterét és alternatíváit a katonai stratégia kialakításában, megfelelő egzakt matematikai útmutatással szolgáljunk a nemzetgazdasági potenciál és a véderő védelemgazdasági igényei harmonikus összhangjának optimalizált megteremtéséhez makro – mezo – és mikroszinten egyaránt, továbbá a második részben ráirányítsuk a figyelmet a katonai stratégiát konkrétan befolyásoló főbb gazdasági tényezőkre, az állam honvédelmi szerepvállalásának, illetve a honvédelmi tárca védelemgazdasági feladatainak fontosságára. Az Egységes Gazdasági Potenciálmutató és az Egységes Védelemgazdasági Igénymutató Kódszám pozícionáltan harmonizált kialakítása elméleti alapjainak lerakásával szeretnénk hozzájárulni a téma kutatási területeinek további fejlesztéséhez, melynek egyrészt terjedelmi, másrészt tartalmi korlátai miatt természetesen a teljesség igénye nem vezérelhetett bennünket.

A szerzők

¹³ Prof. Dr. Gazda Pál nyá. okl. mk. ezredes, CSc, ZMNE Közgazdaságtan és Védelemgazdaságtan Tanszék tanszékvezető, egyetemi tanár, Vezetés- és Szervezéstudományi Kar mb. kari dékán.

Kasza Zoltán mk. alezredes, HM GTH osztályvezető, 2. éves doktorandusz.

¹⁴ Katonai Logisztika, Anyagi-Technikai Biztosítás. Budapest, 11. évf. 2003. év 1. és 2. szám.

I. A gazdaság és a hadügy néhány jellemző közgazdasági összefüggése

A nemzetközi hatalomért folytatott, történelmileg szünet nélküli küzdelemben a gazdaság és annak fejlettségét objektíven tükröző hadügy egymással kölcsönösen összefüggő fogalmak, egymás alapját és célját is folyamatosan determinálják.

A hadjáratok, háborúk során a nemzetek kizárólag a katonai erőfölény birtokában hódíthattak meg fejlettebb gazdaságú nemzeteket (népeket, területeket), azonban tartós hatalmat csak a megalapozott gazdaságra épített haderő volt képes fenntartani. A gazdaság és a hadügy viszonyának kérdéskörei ezért minden történelmi korban az államigazgatás egyik fő döntési és szervezési feladatát képezték, amely már a XXI. század egyre inkább globalizálódó világában – a mindenkori nemzeti politikai elit által politikailag determináltan – a nemzeti biztonság alapjait, annak nemzetgazdasági feltételrendszerét, a védelemgazdaság elemeinek közgazdasági alapú, rendszerszervezésen és gazdasági elemzéseken nyugvó működtetését is jelenti. Más szavakkal ez azt jelenti, hogy a mindenkori hatalmon lévő politikai elit agresszív vagy defenzív célok meghatározásával alakítja ki – mai szóhasználattal élve – a nemzeti biztonsági és ennek részét képező nemzeti katonai stratégiáját, állapítja meg a hadügy prioritását. A gazdaság csak egy nagyon egzakt lehetőséget teremt ezekhez a döntésekhez. A gazdaság és katonai stratégia kapcsolatát kifejező **mátrix**¹⁵ nagyon leegyszerűsített változata természetesen tovább finomítható, de elemezzük most ezt az egyszerű változatot.

¹⁵ 1.sz. ábra: A gazdaság és katonai stratégia kapcsolati mátrixa.

MEGNEVEZÉS		A KATONAI STRATÉGIA TIPUSA	
		AGRESSZÍV	DEFENZÍV
A G A Z D A S Á G	E R Ő S	1.csoport A viszony: ARÁNYOS	2.csoport A viszony: OPTIMÁLIS
	F E J L Ő D Ő	3.csoport A viszony: KOCKÁZATOS	4.csoport A viszony: ARÁNYOS
	G Y E N G E	5.csoport A viszony: ARÁNYTALAN	6.csoport A viszony: OPTIMÁLIS

1. sz. ábra

A gazdaság és katonai stratégia kapcsolati mátrixa

A nemzeti gazdaságok erejét, azok nemzeti össztermékének (GDP) világgazdasági termelésből való részesedési aránya alapján, önkényesen minősíthetjük erősnek, fejlődőnek vagy gyengének.

Az 1. csoport országainak adott a lehetősége erős gazdasági alapon agresszív katonai stratégia kiépítésére, a politikai döntés arányban van a gazdasági lehetőségekkel. A gazdaság képes kielégíteni a hadsereg igényeinek döntő többségét.

A 2. csoport országai erős gazdasági alapokra defenzív katonai stratégiát építenek. A politikai döntések arányban vannak a gazdasági lehetőségekkel, de tudatosan a védelmi kiadásokat optimálisan alacsony szinten tartják. A gazdaságnak jelentős tartalékai vannak és az képes kielégíteni a hadsereg igényeinek többségét. Ide tartoznak például az Euro -atlanti régió plurális demokráciái.

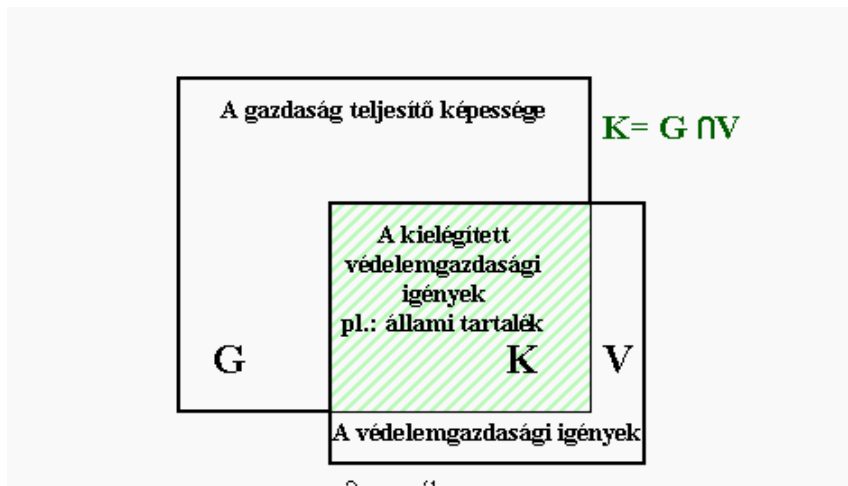
A 3. csoport országai fejlődő gazdaságuk mellet agresszív katonai stratégiát alakítanak ki. Ez a politikai döntés kockázatos, mert a gazdaság nem, vagy csak korlátozott mértékben rendelkezik tartalékokkal és a haderő igénye a gazdaság teljesítőképessége határán van.

A 4. csoportba besorolható országok csak annyiban térnek el a 2.csoportba lévőkötől, hogy itt a gazdaságnak nincsenek jelentős tartalékai. A katonai kiadásokat a szükséges, de elégséges arányos szinten tartják.

Az 5. csoportba tartozó országok összességében gyenge gazdasági alapokkal rendelkeznek, de ennek ellenére mégis agresszív katonai stratégiát követnek. A haderő igényei, a katonai kiadások aránytalanul magasak, csak a fanatizált lakosság képes a maximalizált terheket hosszú távon elviselni a gyors hadisíkerék reményében. A gazdaság forrásai esetenként bizonytalan kereskedelemről és jogilag nem tiszta forrásból is származhatnak.

A 6. csoportba tartozó országok a gyenge gazdaságukkal szemben politikai döntésük szerint minimális hadügyi igényeket támasztanak, ezáltal optimális egyensúlyi hatást érhetnek el. A 2. csoportba tartozó országoktól lényegesen alacsonyabb szinten, a haderő igényeinek erős priorizációja után alakul ki az egyensúly.

Halmazelméleti módszerrel szemléletesen vizsgálhatjuk, hogy a gazdaság teljesítő képessége milyen viszonyban van a védelemgazdasági igényekkel¹⁶.

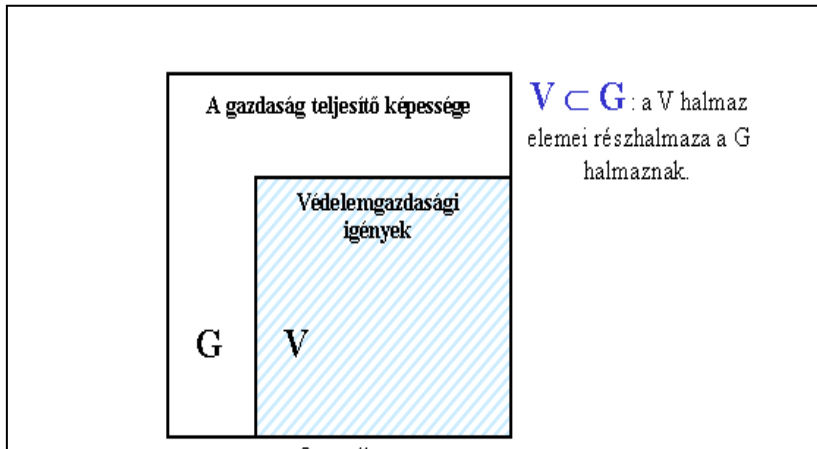

2. sz. ábra

A gazdaság teljesítő képessége és a védelemgazdasági igények kapcsolata I.

¹⁶ 2-4.sz. ábrák: A gazdaság teljesítő képessége és a védelemgazdasági igények viszonya. I-III.

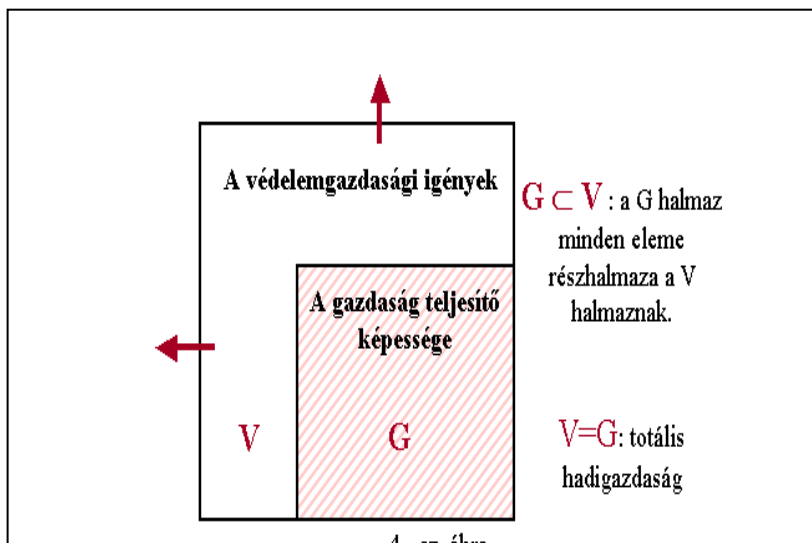
A **2. sz. ábra** értelmezése során megállapíthatjuk, hogy a védelemgazdasági igények (V halmaz) egy részét (K halmaz) a gazdasági lehetőségek biztosítják (V és G halmaz metszete), melybe a már békében kialakított készletek és tartalékok is beleértendőek. A gazdasági lehetőségek volumenében meghaladják a védelemgazdasági igényeket ($G > V$), ami stabil gazdasági viszonyokra utal, továbbá a védelemgazdasági igények egy kisebb részét a belső gazdasági lehetőségek nem tudják kielégíteni, ezért ezeket importból kell fedezni.

3. sz. ábra
A gazdaság teljesítő képessége és a védelemgazdasági igények kapcsolata II.

A gazdaság teljesítő képessége és a védelemgazdasági igények kapcsolata II.

A **3. sz. ábrán** látható, hogy a védelemgazdasági igényeket a gazdaság 100%-ban teljesíteni tudja – erős gazdaság – és még jelentős kapacitás marad a polgári szféra igényeinek kielégítésére is. (pl.: A lakosság gazdaságilag nem érzi meg egy másik hadszíntéren folyó kisebb helyi háború belső terheit.) Matematikailag ez azt jelenti, hogy a V halmaz minden eleme, a G halmaznak is eleme, azaz V annak részhalmaza.

4. sz. ábra

A gazdasági teljesítő képesség és a védelemgazdasági igények kapcsolata III.

A 4. sz. ábra keletkezését úgy képzeljük el, mintha a 2. sz. ábra védelemgazdasági igényei egyre növekedve egyszer csak teljesen lekötik a gazdasági lehetőségeket. Ezt totális hadigazdaságnak hívjuk. Matematikailag ez azt jelenti, hogy V halmaz egyenlő a G halmazzal. Az igények tovább növekedve a gazdaság teljesítő képességét lényegesen meghaladják ($V > G$), akkor ezek már csak külső forrásokból hitelezhetőek meg – vereség előtti háborús helyzet – amelyek egy összességében összeomló gazdasághoz vezetnek.

A nemzetgazdaság teljesítő képességét vagy annak gazdasági lehetőségeit a gazdasági potenciál, a védelemgazdasági potenciál, míg az ország katonai képességeit a katonai potenciál határozza meg. Mit jelentenek ezek a fogalmak?

A gazdasági potenciál igen széles fogalom. Beleértjük az adott országot:

- Természeti kincseit, nyers- és alapanyag ellátottságát, ipari- és mezőgazdasági termelését, feldolgozó iparát, kiemelten a haderő szempontjából fontos elektronikai, közlekedési (repü-

lő, hajó, gépjármű, vasúti eszközök) kapacitásait, amelyeknél a mennyiségi mutatók mellett igen fontos katonai jelentőséggel bírnak a minőségi, korszerűségi mutatók is;

- Az infrastruktúra kiépültségét, különösen az energiaellátás, szállítás – közlekedés, hírközlés, informatikai és az egészségügyi hálózat kapacitását és települtségét;
- A gyorsan mozgósítható állami tartalékokat, melyek egyrészt az állami tartalékolás központi rendszerében, másrészt a gazdálkodó szervezetek egészében halmozódnak fel;
- A gazdaság szereplőinek felkészültségét, tudását, szakmai színvonalát, az ezt biztosító oktatás hatékonyságát, a tudományos kutatómunka eredményességét, ami közvetlenül hat a haditechnikai eszközök katonai – műszaki színvonalára és az azt kezelők felkészültségére.

A felsorolt tényezők érezhetően objektív módon befolyásolják a gazdasági lehetőségeket, erőforrásokat, amelyekre a véderő alapozhat.

A védelemgazdasági potenciál a gazdasági potenciál védelmi hasznosíthatóságát jelenti. A gazdasági potenciál adottságai azonban csak tudatos szervezéssel hasznosíthatóak a védelemgazdasági potenciálban. A védelemgazdasági potenciál tehát függ a gazdasági potenciáltól (statikus elem) és annak a védelem érdekében történő mozgósíthatóságától (dinamikus elem). A védelemgazdasági potenciál modern fogalma ezért nem külön csak háborús időszakban működtetendő ún. „*hideg*” kapacitások összessége, hanem az ország gazdaságában „*benne levő*” védelemgazdasági képességek összessége. Ennek aktivizálása így mindenek előtt gazdaságszervezési, államigazgatási feladat, amelyet átgondolt jogi eszközrendszerre, célszerűen kiépített információrendszerre épülve lehet végrehajtani.

A katonai potenciál az ország katonai képességének kifejezője. Összetevőiben olyan gazdasági alapozású tényezők szerepelnek, mint: a hadsereg létszáma és szervezeti struktúrája, fegyverzeti eszközrendszerének mennyiségi és minőségi mutatói, a szükséges anyagi tartalékok feltöltöttsége, a hadsereg termelői és fogyasztói logisztikai rendszerének hatékonysága, a hadsereg infrastrukturális (közlekedés-szállítás, hírközlés, tárolás-anyagmozgatás, egészségügyi ellátás, információ rendszer, stb.) kiépítése. Nyilvánvaló mindezen összetevők a gazdaság teherviselő képességén és teljesítményén alapulnak, amelyhez ha a gazdaság saját kapacitás hiányában – előállítani nem képes, akkor ezt csak

megfelelő pénzügyi dotációval magas színvonalú importtermékek beszerzéseivel biztosíthatja. Nagyon fontos azonban azt hangsúlyozni, hogy a gazdasági potenciál, a védelemgazdasági potenciál és a katonai potenciál térben és időben csak viszonylagosan statikus, a haditevékenységek során az sztochasztikusan változik. A tér-idő kontinuitás ebben az esetben azt jelenti, hogy például a védelmi hadművelet során amikor a hadászati kezdeményezés az ellenség kezében van, a közvetlen harcérintkezés vonalától térben távol, a mélységben elhelyezkedő ipari üzemeket folyamatos légicsapásokkal időben egyidejűleg rombolva csökkenthetőek a gazdasági potenciál döntő elemei. Ennek az ellenkezője is igaz, miszerint sikeresen megvívott támadó hadművelet esetén az elfoglalt területek aktualizált lokális gazdasági lehetőségei összességében növelik a támadó fél gazdasági potenciálját.

A gazdasági folyamatokat makroszinten vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az ország gazdasági potenciálja a matematika fogalomrendszere alapján az ágazatok potenciáljának összegeként az alábbiakban írható le:

$$\mathbf{G}_{NG} = \mathbf{I}_p + \mathbf{M}_g + \mathbf{SZ}_o + \mathbf{IN}_t$$

Ahol: \mathbf{G}_{NG} = a nemzetgazdaság gazdasági potenciálja,

\mathbf{I}_p = a nemzetgazdaság ipari potenciálja,

\mathbf{M}_g = a nemzetgazdaság mezőgazdasági potenciálja,

\mathbf{SZ}_o = a nemzetgazdaság szolgáltatási potenciálja,

\mathbf{IN}_t = a nemzetgazdaság infrastrukturális potenciálja.

Az ágazatok által vertikálisan és azok belső strukturális követelményeinek, lehetőségeinek horizontálisan determinált, azonos dimenziójú adatait szintén egy mátrix elrendezésben lehet egzaktt módon leírni.

Az ipar ágazati információs mátrixa tehát az alábbi:

		→ i						
	↓ j	MEGNEVEZÉS	Nehéz ipar	Könnyű ipar	Energia ipar	...	i-dik iparág	Összesen
		ANYAG-KÉSZLET	I_{11}	I_{12}	I_{13}	...	I_{1i}	$\sum_{i=1}^n I_{1i}$
		RAKTÁR KAPACITÁS	I_{21}	I_{22}	I_{23}	...	I_{2i}	$\sum_{i=1}^n I_{2i}$
		TELJESÍTMÉNY	I_{31}	I_{32}	I_{33}	...	I_{3i}	$\sum_{i=1}^n I_{3i}$
		MUNKAERŐ	I_{41}	I_{42}	I_{43}	...	I_{4i}	$\sum_{i=1}^n I_{4i}$
		⋮	⋮	⋮	⋮	...	⋮	⋮
		A j-dik KÖVETELMÉNY	I_{j1}	I_{j2}	I_{j3}	...	I_{ji}	$\sum_{i=1}^n I_{ji}$
		ÖSSZESEN:	$\sum_{j=1}^m I_{j1}$	$\sum_{j=1}^m I_{j2}$	$\sum_{j=1}^m I_{j3}$...	$\sum_{j=1}^m I_{ji}$	I_p

5. sz. ábra

Az ipari potenciál integrált információs mátrixa

$\sum_{i=1}^n I_{1i}$ = az i-dik iparág első követelmény (készlet) szerinti potenciálja;

$\sum_{i=1}^n I_{2i}$ = az i-dik iparág második követelmény (raktárkapacitás) szerinti potenciálja;

n
 $\sum_{i=1}^n \mathbf{I}_{3i}$ = az i-dik iparág harmadik követelmény (teljesítmény) szerinti potenciálja;

n
 $\sum_{i=1}^n \mathbf{I}_{4i}$ = az i-dik iparág negyedik követelmény (munkaerő) szerinti potenciálja

m
 $\sum_{j=1}^m \mathbf{I}_{j1}$ = az 1. iparág (nehézipar) j-dik típusú követelmény szerinti összesített potenciálja;

m
 $\sum_{j=1}^m \mathbf{I}_{j2}$ = az 2. iparág (könnyűipar) j-dik típusú követelmény szerinti összesített potenciálja;

m
 $\sum_{j=1}^m \mathbf{I}_{j3}$ = az 3. iparág (energia ipar) j-dik típusú követelmény szerinti összesített potenciálja;

$j=1$
 $\sum_{j=1}^m \mathbf{I}_{ji}$ = az i-dik iparág j-dik követelmény szerinti összesített potenciálja.

Az ipar teljes potenciálját az integrált információs mátrix sorvektorainak összege adja:

$$\mathbf{I}_p = \sum_{j=1}^m \sum_{i=1}^n \mathbf{I}_{ji}$$

A mezőgazdasági ágazati potenciál információs mátrixát az iparéhoz hasonlóan építhetjük fel.

MEGNEVEZÉS	Növénytermelés		Állattenyésztés	...	i-dik ágazat	Összesen
	gabona	gyümölcs				
VETÉSTERÜLET	M_{11}	M_{12}	M_{13}	...	M_{1i}	$\sum_{i=1}^n M_{1i}$
LEGELO TERÜLET	M_{21}	M_{22}	M_{23}	...	M_{2i}	$\sum_{i=1}^n M_{2i}$
KÉSZLET	M_{31}	M_{32}	M_{33}	...	M_{3i}	$\sum_{i=1}^n M_{3i}$
TAKARMÁNY TÁROLÓ TER	M_{41}	M_{42}	M_{43}	...	M_{4i}	$\sum_{i=1}^n M_{4i}$
⋮	⋮	⋮	⋮	...	⋮	⋮
A j-dik KÖVETELMÉNY	M_{j1}	M_{j2}	M_{j3}	...	M_{ji}	$\sum_{i=1}^n M_{ji}$
ÖSSZESEN:	$\sum_{j=1}^m M_{j1}$	$\sum_{j=1}^m M_{j2}$	$\sum_{j=1}^m M_{j3}$...	$\sum_{j=1}^m M_{ji}$	M_g

6. sz. ábra

A mezőgazdasági potenciál integrált információs mátrixa

n

$\sum_{i=1} M_{1i}$ = az i-dik ágazat első követelmény (vetésterület) szerinti potenciálja;

n

$\sum_{i=1} M_{2i}$ = az i-dik ágazat második követelmény (legelőterület) szerinti potenciálja;

n

$\sum_{i=1} M_{3i}$ = az i-dik ágazat harmadik követelmény (készlet) szerinti potenciálja;

n

$\sum_{i=1} M_{4i}$ = az i-dik ágazat negyedik követelmény (munkaerő) szerinti potenciálja;

m

$\sum_{j=1} M_{j1}$ = az 1. ágazat (gabonatermesztés) j-dik követelmény szerinti potenciálja;

m

$\sum_{j=1} M_{j2}$ = az 2. ágazat (gyümölcsstermesztés) j-dik követelmény szerinti potenciálja;

$$\sum_{j=1}^m \mathbf{M}_{j3} = \text{az 3. ágazat (állattenyésztés) } j\text{-dik követelmény szerinti potenciálja;}$$

$$\sum_{j=1}^m \mathbf{M}_{ji} = \text{az } i\text{-dik ágazat } j\text{-dik követelmény szerinti potenciálja;}$$

A sorvektort a növénytermesztés és állattenyésztés részletezett ágazatai \mathbf{M}_{1i} , \mathbf{M}_{2i} , \mathbf{M}_{3i} ... képezik, míg az oszlopvektorban a kapacitásadatok (vetésterület, legelő-terület, takarmánytároló tér, készletképzés) szerepelhetnek \mathbf{M}_{j1} , \mathbf{M}_{j2} , \mathbf{M}_{j3} ...

Terjedelmi okokból most ezt tovább nem részletezve a nemzetgazdaság mezőgazdasági potenciálja *az alábbi összegképlettel fejezhető ki:*

$$\mathbf{M}_g = \sum_{j=1}^m \sum_{i=1}^n \mathbf{M}_{ji}$$

A szolgáltatási és infrastrukturális integrált információs mátrix szerkesztési elvei az előzőekben részletezettek szerint alakul, ezért ezek *táblázatos formájától eltekintve:*

$$\mathbf{S}z_0 = \sum_{j=1}^m \sum_{i=1}^n \mathbf{S}z_{ji}$$

illetve

$$\mathbf{IN}_t = \sum_{j=1}^m \sum_{i=1}^n \mathbf{IN}_{ji}$$

összegképlettel fejezhetőek ki.

A védelemgazdasági igénytámasztás szempontjából akkor járunk a hadtudomány és a közgazdaságtan harmonizált diszciplínái útján, ha:

- Az ipari kapacitásokat lehetőleg az ország területén térben szétszórtan helyezük el;
- Az ipar-rugalmassági kérdést az új védelmi filozófiában minőségi kérdésként tervezi a védelemgazdaság;
- Optimális szinten tartjuk az ipari és mezőgazdasági ágazat keresztfüggőségét a szolgáltatási és infrastrukturális lehetőségektől;
- A haditermelést folytató üzemek a technológiájukat úgy alakítják ki, hogy azok biztosítják a vegyesprofiluságot és az ipar-rugalmasságot,

továbbá a mezőgazdasági ágazatnál figyelembe vesszük, hogy a mezőgazdasági mátrixnak vannak sajátosságai:

- Időben egyes kapacitás elemei nem állandóak, hiszen a termelés ciklikusan periodikus, mennyiségileg sztochasztikus;
- Jelentős a keresztfüggősége az ipar ágazataitól (vegyipartól, feldolgozó iparágaktól, energia ipartól, stb.);
- Jelentősen függ az ország területi adottságaitól és azok változásától (például területvesztés, területnyerés), továbbá az éghajlati változásoktól;
- A túlzott védelemgazdasági igények kielégítését a polgári lakosság közvetlenül érzékeli;

illetve a szolgáltatási és infrastrukturális mátrix vonatkozásában:

- Az infrastrukturális elemeket térben homogenizáltan helyezük el;

- Prioritásokat állapítunk meg pl.: a szállításszervezésben, hírközlésben, stb.;
- Optimális szinten tartjuk mindkét ágazat keresztfüggőségét az ipari és mezőgazdasági ágazatoktól;
- Döntő momentumként vesszük figyelembe a szállítás-, hírközlés-, energia-, kereskedelem-, informatikai ágazatok alapvető determinációját a védelemgazdasági igények kielégítésében.

Mindezeket annak érdekében tesszük, hogy a véderő statikus és dinamikus gazdasági függőségi mutatóját optimális szinten, vagy annak közvetlen környezetében tartható legyen. **Ennek érdekében vizsgáljuk meg a függőségi mutatót.**

Először a már tárgyalt ábrák alapján¹⁷ halmazelméleti szempontból:

$$F = \frac{V \cap G}{V} * 100\%$$

ahol: F = a véderő nemzetgazdasági függősége %-ban

V = a védelemgazdasági igények halmaza

G = a gazdasági lehetőségek (gazdasági potenciál) halmaza

$V \cap G$ = a gazdasági lehetőségek által kielégített védelemgazdasági igények (a két halmaz metszete, közös elemei).

¹⁷ 2-4. sz. ábrák: A gazdaság teljesítőképessége és a védelemgazdasági igények viszonya I-III. lásd. p.4-6.

Másodsor egzaktabb formában írva a gazdasági potenciál összegképlete alapján a védelemgazdasági függőség:

$$F = \frac{V_1 + V_2 + V_3 + \dots + V_m}{G_1 + G_2 + \dots + G_n} = \frac{\sum_{i=1}^m V_i}{\sum_{j=1}^n G_j} \cdot 100\% \quad \begin{matrix} i = 1, 2, 3, \dots, m \\ j = 1, 2, 3, \dots, n \end{matrix}$$

ahol: F= a függőségi mutató %-ban, ami megmutatja, hogy a véderő védelemgazdasági igényei milyen mértékben kötik le a gazdasági lehetőségeket. Értelmezhető horizontálisan az ágazatokra, vertikálisan mikro-, mezo-, makró szintekre egyaránt.

$V_1, V_2, \dots, V_i =$ az 1., a 2., az i-dik védelemgazdasági igény összege.

$G_1, G_2, \dots, G_j =$ az 1., a 2., az j-dik gazdasági lehetőség azonos dimenziójú összege.

i és j = futó index, ami m-ig és n-ig terjedő, értelemszerűen eltérő darabszámot jelenthet.

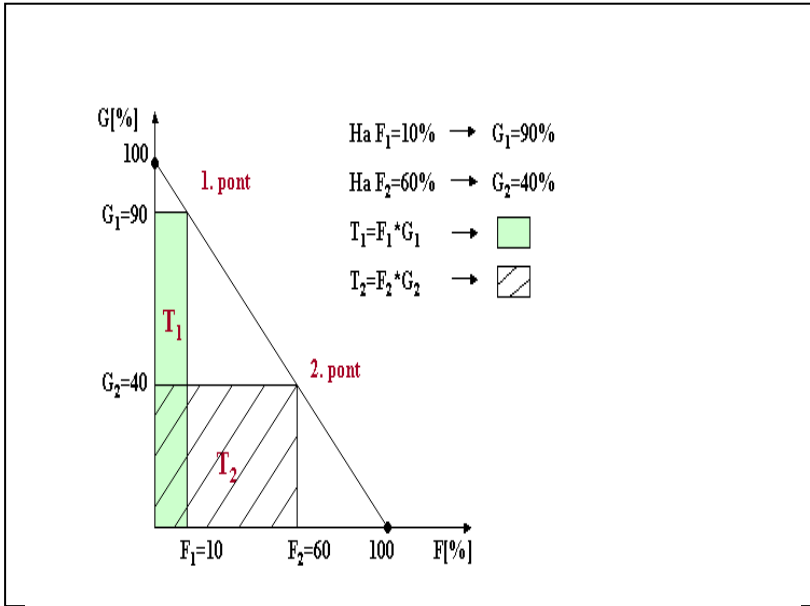
A függőségi mutató (F) a függetlenségi mutatóval (R) komplementer párt alkot, tehát:

$$F + G = 100 \text{ [%]}$$

azaz :

$$G = 100 - F \text{ [%]} \quad 100 \geq G \geq 0$$

Grafikusan:

7. sz. ábra

A függőségi és a függetlenségi mutató viszonya

A definíció szerint tehát a politika akkor hoz helyes döntést, ha az F értéke alacsony, mert akkor a véderő védelemgazdasági igényei magas százalékban kielégíthetőek (R értéke magas), tehát a gazdaságnak vannak még jelentős tartalékai. Más szóval a véderő nem terheli jelentősen a gazdaság potenciálját, annak a gazdaságtól való függetlenségi százaléka magas.

Önmagától adódik a kérdés, hogy hogyan találhatunk optimális megoldást erre a problémára. Matematikailag ez azt jelenti, hogy hol van a területfüggvény szélső értéke. ***A területfüggvény matematikai képzése:***

$$T_i = F_i \cdot G_i$$

és keressük a $T_{i \max}$ értékét.

$$T_1 = F_1 \cdot G_1 ; T_2 = F_2 \cdot G_2 \dots T_i = F_i \cdot G_i$$

$$T_i = F_i \cdot G_i = F_i (100 - F_i)$$

$$T_i = 100 F_i - F_i^2$$

A területfüggvény szélső értékét annak F_i szerinti első differenciál hányadosa¹⁸ adja:

$$T'_i = 100 - 2F_i$$

Ahol a T'_i értéke zérus, annál az F_i értéknél van a területfüggvények szélső értéke.

Tehát:

$$0 = 100 - 2F_i$$

$$2F_i = 100$$

$$F_i = \frac{100}{2}$$

$$F_i = 50 [\%] \longrightarrow G_i = 50 [\%]$$

A kérdést, hogy az $F_i = 50$ pontban minimuma vagy maximuma van-e a területfüggvénynek, azt a T_i függvény F_i szerinti második differenciálhányadosa dönti el. ***Azaz:***

$$T''_i = (100 - 2F_i)'$$

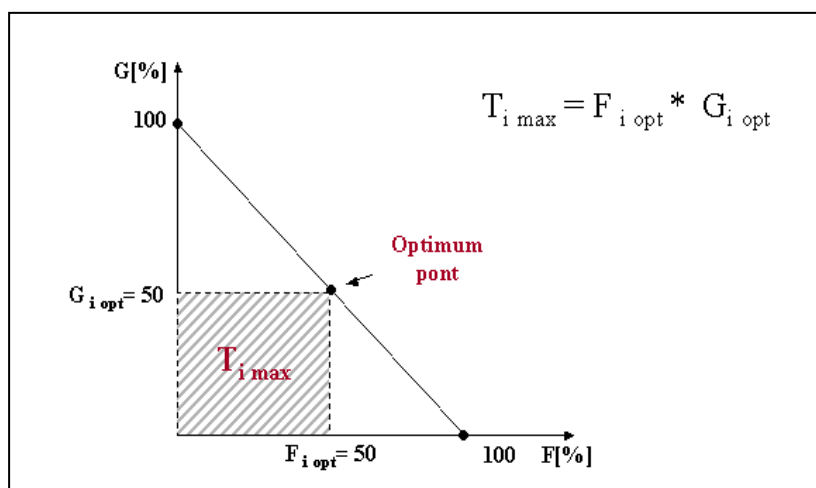
$$T''_i = -2$$

¹⁸ Matematikai szempontból a differenciálhatóság vizsgálata nem képezi a tanulmány tárgyát.

Matematikai tanulmányainkból tudjuk, hogy ha függvény második differenciál hányadosának¹⁹ értéke negatív, akkor azon a helyen a függvények maximuma van. Ezt a szélső értéket az $F_i = 50$ helyen ($F_{i \text{ opt}} = G_{i \text{ opt}}$) megtaláltuk. A területfüggvény az F_i helyen a maximális értékét veszi fel, **értéke:**

$$T_{i \text{ opt}} = F_{i \text{ opt}} * G_{i \text{ opt}} = 50 * 50 = 2500$$

Ez közgazdasági értelemben azt jelenti, hogy a véderő gazdaságtól való függősége (F) az 50%-os szinten optimális, illetve a véderő gazdaságtól való függetlensége (G) szintén az 50%-os szinten optimális.

8. sz. ábra

A függőségi és függetlenségi mutató optimalizálása

Ez könnyen belátható egy rövid, 10-es léptékű táblázatban összefoglalt értékek áttekintő ellenőrzésével.

¹⁹ A derivált értékének igazolása nem képezi a tanulmány tárgyát.

F	0	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
G	100	90	80	70	60	50	40	30	20	10	0
T=F+G	0	900	1600	2100	2400	2500	2400	2100	1600	900	0

↑
maximum

↓
optimum

9. sz. ábra

A függőségi és függetlenségi mutató értékei

A juggosegi es juggedlenségi mutató értékei

A táblázat közgazdasági értelmezése azt jelenti, hogy a gazdaságtól való függőséget (F) 0% és 50% közé választva a védelemgazdasági igények a gazdaság igénykielégítő képességét jelentősen nem terhelik, az attól való alacsony százaléku függőség magas függetlenséget (G) jelent. A jól prosperáló gazdaságnak még jelentős tartalékai vannak, a véderő igényei fokozhatóak.

Ha a gazdaságtól való függőséget (F) 50% és 100% közé választjuk a védelemgazdasági igények egyre jobban megterhelik a gazdaságot, az attól való függőség jelentősen nő. Más – más ágazatoktól történő mikro-, mezo- és makro szintű elvonásokat, prioritásokat kell meghatározni, a tartalékok csökkennek, a gazdaság a hadigazdaság felé, szélsőséges esetben az összeomlás felé halad.

Összességében tehát megállapíthatjuk, hogy a matematika módszereivel megvilágítottuk a gazdaság és a hadügy néhány közgazdasági összefüggését. Láthatjuk, hogy a mindenkori hatalmon lévő politikai elit döntéseit milyen objektív tényezők befolyásolják a katonai stratégia kialakításában. Részletes elméleti következtetéseket vontunk le a védelemgazdasági igénytámasztás hadtudományi és közgazdaságtani interdiszciplínáiból, a véderő gazdaságtól való függőségi mutatóját optimalizáltuk a gazdasági potenciál tükrében.

A témát a következő számban folytatva²⁰ a katonai stratégiát befolyásoló főbb gazdasági tényezők kerülnek tárgyalásra.

²⁰ Katonai Logisztika, Anyagi-Technikai Biztosítás, Budapest 11. évf. 2003. 2.szám.

KATONAI LOGISZTIKA GYAKORLATA

ÁTTEKINTÉS A BEFOGADÓ NEMZETI TÁMOGATÁS KATONAI LOGISZTIKÁT ÉRINTŐ IGÉNYEIRŐL

Jároscsák Miklós¹

A honvédelmi tárcán belül, illetve elkötelezettségének köszönhetően más tárcákra kiterjedően is egyre inkább előtérbe kerül és súlyának megfelelő szerepet kap a NATO szövetségeseink feladataihoz kapcsolódó katonai és polgári segítségnyújtás előkészítése, valamint a Befogadó Nemzeti Támogatás (továbbiakban: BNT) jelenlegi működő rendszereinek fenntartása. A döntően polgári szervek és erőforrások közreműködését, rendelkezésre bocsátását igényelte feladatrendszerben jelentős és semmi mással nem helyettesíthető elemet alkot a katonai szféra, ami elsősorban abból adódik, hogy a NATO katonai szervezetei (nemzeti, vagy multilaterális) támogatását szükséges tervezni, szervezni és végrehajtani.

Ma már nem titok, hogy a 2002. év második felében megkezdődött védelmi felülvizsgálat eddigi eredményei között szerepelnek a BNT-re vonatkozó kérdések megválaszolásának alapjai, melyek értelmében tárcaközi összefogás szükségessége jelentkezik. A tárcaközi együttes fellépést a BNT eddigi hazai gyakorlata indokolja, továbbá szükségessé teszi az a tény, hogy elengedhetetlen a BNT terén jelentkező feladatok rendszerszerű megközelítése a tervezés, koordináció, felelősségi, jog- és hatásköri kérdések vonatkozásában. *Ezt felismerve és a BNT területén kialakult helyzet előremozdítását szem előtt tartva került sor 2002. év decemberében annak a minden érintett szerv képviselőjének részvételével megrendezett konferenciára, amely a polgári és katonai szférában jelentkező tevékenységek behatárolását, egyeztetését, a végrehajtás feltételrendszer alakulását, a különböző megyei-, regionális-, országos szinten megoldandó feladatok tisztázását, ütemezését volt hivatva elősegíteni.*

A HM Védelmi Hivatal és a HM-HVK Logisztikai Csoportfőnökség szervezésében összehívott konferencia legfőbb tapasztalata szerint minden BNT-ban érintett védelmi-, közigazgatási-, gazdasági szektor képviselője tevőleges akarattal, koordinált együttműködési igényével

¹ Dr. Jároscsák Miklós ezredes a hadtudomány PhD. doktora, HM Gazdasági Tervező Hivatal főigazgató helyettese.

kész – a kívánatos és a BNT jogszabályi feltételét alkotó kormányrendelet megjelenésétől függetlenül – az érdemi munkavégzés beindítására, amelyhez a szükséges elméleti dokumentumok és a gyakorlati tapasztalatok, valamint a fejlesztés elfogadott koncepcionális alapjai rendelkezésre állnak. *Ehhez kapcsolódva írásom célja nem más, mint összefüggésekbe ágyazva ismételten áttekinteni a BNT nyújtás katonai területének egyik meghatározó szegmensét, nevezetesen a tervezési alapok elsődleges tényezői sorába tartozó elemet a BNT katonai logisztikát érintő igényeit.*

Az általam több éve kutatott témakörökből kiemelt területet – a BNT katonai logisztikai igényeinek vizsgálatát – három egymásba fonódó, de mégis külön specifikumokkal rendelkező oldalról közelítem meg amikor szeretnék számot adni a **Washingtoni Szerződés 5. cikkelye** szerinti-, illetve azon kívüli műveletek várható, vagy valós igényeiről, amelyek feldolgozásához egyfajta elméleti alapozással igyekszem hozzájárulni. Írásom záró részében kizárólag utalásszerűen érintem napjaink egyik kihívásaként megoldandó közös feladatunkat, nevezetesen a **Nemzeti Adatbázisból** származtatható **Képesség Jegyzék** kidolgozásának alapját.

Mi az amiből az igények vizsgálata előtt ki kell indulni?

„A szövetséges erők Washingtoni Szerződés 5. cikkelye szerinti-, illetve azon kívüli műveletei, feladatai végrehajtása esetén a NATO Új Stratégiai Koncepciója értelmében – az erők támogatása érdekében – fokozottabban kell támaszkodni a Befogadó Nemzeti Támogatásra, azon belül a helyi erőforrásokra és a felhasználható infrastruktúrára.”²¹ Ez esetben a minél megbízhatóbb és gazdaságosabb logisztikai támogatási rendszer akkor hozható létre, ha abba a lehető legteljesebb mértékben bevonásra kerülnek a fogadó nemzet katonai és polgári erőforrásai, melyekből biztosíthatóak mindazon ellátási, javítási, infrastruktúrális és szolgáltatási szükségletek, melyek a nemzeti ellátási körbe tartozó anyagokat és technikai eszközöket kiegészítetik.

A műveletek, illetve a béke időszaki feladatok előkészítése időszakában a küldő nemzetek, vagy/és a NATO parancsnokságok megfogalmazzák a fogadó nemzettől felhasználásra, igénybevételre tervezett materiális és immateriális igényeiket, melyek fajtái, terjedelme, kielégítésének módja *egyrészt függ* az alkalmazási (vagy más végrehajtandó) feladat jellegétől, a küldő nemzet (NATO katonai szervezetek) rendelkezésre álló

²¹ Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína (AJP-4 Végleges) III. fejezet, VII. szakasz.

erőforrásaitól, a földrajzi elhelyezkedéstől, *másrészt befolyásolja* azt a fogadó nemzet bevonható támogatási kapacitásainak mennyisége és minősége. Az elméleti dokumentumokban rögzített eljárási módok szerint²² a küldő nemzetek (NATO parancsnokságok) feladata a BNT lehetőségeinek számításba vétele, viszont követelményként jelentkezhet az igényelt támogatás terjedelmének, vagy korlátozásának meghatározása érdekében a saját meglévő képességeik felülvizsgálata.

A rendelkezésre álló NATO alapidokumentumokban foglaltak és az elmúlt időszak válságkezelő műveleteinek, nemzetközi gyakorlatainak, illetve rendezvényeinek tapasztalatai elegendő információval szolgálnak a szövetséges erők részéről felmerülő, várható katonai logisztikai támogatási igényekre vonatkozóan, melyek meghatározó alapját képezik a BNT tervezésének és előkészítésének.

Feltételezett igények a Washingtoni szerződés 5. cikkelye szerinti műveletek esetén

A NATO megalakulása óta valójában egyetlen esetben sem került sor²³ az 5. cikkely szerinti műveletek végrehajtására, de a kidolgozott hadművelési tervek, illetve az azzal szoros összhangban álló **Váratlan Tevékenységek (Események) Tervei (COP-s)** a kutatási információk szerint úgy készültek, hogy azokban megfelelő teret kapott az alkalmazási körzetre épített BNT rész is. Bár az igények fajtái a szövetségesek részére nyújtott segítség két alapvető időszakában – Washingtoni Szerződés 5. cikkelye szerinti, illetve az azon kívüli műveletek időszaka – alapvetően nem térnek el egymástól, az igények közötti különbségtétel mégis indokolt, hiszen az 5. cikkely szerinti műveletek esetében a fogadó ország és a katonai logisztika lehetőségei a védelmi hadművelet (harccselekmények) folytatása következtében korlátozottabbak, továbbá a harci körül-

²² Szövetséges Összhaderőnemi Fogadó Nemzeti Támogatási Doktrína és Eljárási Módszerek AJP-4.5 (ALP 12) negyedik tervezet III. fejezet, 1/b szakasz.

²³ Az USA-t ért 2001. 09. 11-i terrortámadást annak minősítették ugyan, de klasszikus értelemben az nem elégítette ki az ország katonai erőivel történő megtámadása esetén deklarált közös fellépést.

mények miatt egyes igények kevésbé, más igények fokozottabban kerülnek előtérbe²⁴.

Igényforrások, az igények egyeztetése

Az *igényforrások* közül döntő jelentőségű a NATO parancsnok *hadműveleti terve*, amely a küldő nemzetek által kijelölt katonai kontingensek, vagy a NATO katonai szervezetek képességeit, feladatait, a fogadó ország helyzetét, az agresszió célját, mint kiinduló tervezési alapadatokat veszi számításba. A NATO új stratégiai koncepciójában előtérbe került **Többnemzetiségű Összhaderónemi Harci Kötelék (CJTF)** koncepció alapján joggal feltételezhető, hogy NATO parancsnokság alatt több küldő nemzet katonai kontingense fog részt venni a megtámadott ország védelmi hadműveletében, ami az *igényforrások oldaláról több csatornát jelent, amelyek viszont nem önállóan fognak funkcionálni, hanem az igények NATO parancsnokok által koordináltan és úgynevezett „egy csomagban” kerülnek megküldésre (átadásra)* a fogadó nemzet számára.

Egy másik *igényforrást képezhet* a térségben működő **Többnemzetiségű Összhaderónemi Logisztikai Központ (MJLC)**, amely felelős mind a nemzeti, mind a több nemzetiségű logisztikai erőkérféjtések átláthatóságának fenntartásáért, valamint a logisztikai erőforrások koordinált felhasználásáért. Ezt a szerepet az MJLC-n belül a **BNT Koordinációs Központ** tölti be.

Az *igények egyeztetésének* célja a rendelkezésre álló katonai logisztikai erőforrások mind eredményesebb, mind gazdaságosabb felhasználásának elősegítése. A hadműveletek hatékonysága és az erőforrásokért történő versengés elkerülése szempontjából fontos feladat a NATO szervezetek és a küldő nemzetek közötti koordináció végrehajtása. Ezen túlmenően a koordinációt az is szükségessé teheti, amikor több küldő nemzet igényel segítségnyújtást egy fogadó nemzettől és abban az esetben minden párhuzamos erőfeszítést el kell kerülni.

²⁴ Harci körülmények között fokozottan jelentkező igény a harci eredetű sérülések javítása, a kijelölt körletek erődítési anyagokkal történő megerősítése, a lőszerutánpótlás, a mozgásbiztosítás, az ABV (NBC) elleni védelem.

Az erőforrások összehangolása megteremtheti a tervezés átláthatóságát, valamint a végrehajtás gazdaságosságát. NATO doktrinális eljárási módszerek kitérnek a koordináció szervezeti feltételeire, amely átfogja a küldő- és fogadó nemzet, a NATO parancsnokságok állományából létrehozott „*Kijelölt Összekötő Ügyművezők*” tevékenységét.

Főbb igénycsoportok és azok szakmai tartalma

Erre a kérdésre a legmegfelelőbb válaszok az **AJP-4 (Végleges) Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrinából** és az **AJP 4.5 (ALP-12) doktrinális kiadvány** vonatkozó részeiből, valamint a koszovói válság időszakában a magyar katonai vezetés irányításával modellezett helyzet részletes kidolgozásából következnek. Főbb **igénycsoportok** a helyszínek (elhelyezkedési- felkészülési körletek) területének infrastruktúrájára, létesítményeire, szolgáltatási lehetőségeire épülnek. A *helyszíneknek* a személyi állomány, posta, rakomány (PMC) fogadása, előreszállítása céljából közeli *repülőtérrrel, raktárakkal, vezetési és irányítási létesítményekkel*, az állomány elhelyezését biztosító *épületekkel*, megfelelő *közút-vasút* kapcsolati lehetőségekkel kell rendelkezniük.

Ezeken túlmenően a **főbb igénycsoportok** részét képezhetik a **fogadó nemzet** szállítási erőforrásai, rakodó eszközei, mozgásbiztosító műszaki technikai eszközei, javítóműhelyei és speciális műhelyfelszerelése, mentőkészletei, mentesítő eszközei és anyagai, valamint közvetve a katonai szervezetek kiépített logisztikai támogatási kapcsolatrendszerei a hozzájuk tartozó felkészült beszerzőkkel, szerződés-kötőkkel.

Ezeken a már korábban hivatkozott elméleti alapidokumentumokban szereplő ismérveken túlmenően a szövetséges erők részéről várható konkrét szakmai igények tartalmának feltárásához rendkívül értékes tapasztalatok nyerhetők az 1999. évi koszovói válság időszakában tett hazai előkészületekből. A konkrétumok lényegét alkották az alább részletezett feladathoz kapcsolódó igények:

- a) Feladatként jelentkezett a meghatározott nagyságrendű, harcfeleladatokat végrehajtó szövetséges kontingensek hazánkban történő felkészüléséhez, valamint kivonásuk utáni pihentetéséhez, a szükséges helyreállításokhoz, majd az újabb bevetésekhez kapcsolódó segítségnyújtás. Ez annyiban természetesen eltért az 5. cikkely szerinti műveletektől, hogy a Magyar Honvédség a koszovói válság időszakában béke kiképzést folytatott, így tel-

jes mértékben koncentrálhatott a szövetséges erők támogatására.

- b) Elgondolásaink szerint – amit korábban a SZÍVESLÁTÁS-99 logisztikai törzs-hadijáték modellezett – **a szövetséges erők részéről 1 – 1,5 hadosztály erővel**, annak kötelékében maximum 6 összefegyvernemi dandárral, hadosztály tüzérséggel, valamint a szervezetszerű biztosító és támogató szervezetekkel számoltunk. A NATO katonai szervezetek hazánk területére történő beérkezésénél 3 szállítási ágazat – **légi úton** a személyi állomány és meghatározott készletek, valamint a helikopterek átrepülése, **vasúton** a harci technikai eszközök és **közúton** a kiszolgáló technikai eszközök – kombinált alkalmazását tételeztük fel.

A kialakult helyzetből következően a szövetséges csapatok igényei az alábbi területeken jelentkeztek:

- előkészítő-szemrevételező csoportok fogadása, szemrevételezése, szerződések megkötésének előkészítése;
- határátlépés, VÁM ügyintézés biztosítása;
- közúti mozgás biztosítása, műszaki és közúti komendáns erők tevékenysége;
- elhelyezkedésre-kiképzésre alkalmas körzetek (körletek), azokon belül katonai objektumok (gyakorlótér, lőtér, repülőtér, laktanyák) kijelölése, átadása;
- a felkészülés-működés támogatása a katonai rendszereken, illetve a nemzetgazdasági erőforrásokon keresztül; ellátási, szállítási, esetlegesen javítási támogatás;
- egészségügyi segítségnyújtás; rákapcsolódás az országos, illetve körzeti infrastruktúrára;
- vezetési feltételek megteremtésén belüli együttműködés, kiterjesztve a katonai és polgári összekötő csoportokra;
- kapcsolat felvétel a körzet civil szervezeteivel, lakosságával.

A feltételezett igények mindegyikéhez számos katonai, azon belül katonai logisztikai feladat kapcsolódik, amelyek szakmai tartalmát a Magyar Honvédség ágazati szolgálatfőnökei által vezetett munkacsoportok részletesen kimunkálták. ***Az igények szakmai tartalmát behatárolta,***

hogy megállapodások, illetve szerződések csak NATO STANAG-k szerinti minősítési követelményeket kielégítő ellátási feladatokra, illetve szolgáltatásokra köthetők, melyek körébe sorolható a romlandó és nem romlandó élelmiszerek biztosítása (ehhez kapcsolódva a palackos ivóvíz, valamint az ipari vízszükséglet lebiztosítása), az F-34 egységes hajtóanyag ellátási források felhasználása, a katonai repülőtereken és katonai bázisokon települt erők hajtóanyag feltöltésének és szervizelésének elősegítése, más katonai logisztika rendszerébe tartozó erőforrások, ellátási források hozzáférési lehetőségeinek megadása, rakodási- szállítási feladatok végrehajtásának elősegítése, javítási- mosatási és egyéb különféle szolgáltatások nyújtása.

A szövetséges erők katonai logisztikai igényei igen komoly mértékben érinthették volna a **központi lőszertároló szabad kapacitás felhasználását**, a katonai repülőterek és laktanyák folyékony és szilárd tároló kapacitását, a központi raktárak és katonai szervezetek szállító, rakodó és anyagmozgató eszközparkját, a közúti és vasúti szállítmány-kísérést, valamint a műszaki erőket is felhasználó mozgásbiztosítást. A létesítmények igénybevételénél rendszerint azok használható vagy kisebb felújításokkal használhatóvá tehető állapotával lehetett tervezni, de az igénybevétel kiterjedhetett a használaton kívüli volt katonai repülőterekre, illetve ingatlanokra. **Az igények inmateriális része** a meghatározott összekötő tiszti állományra, összekötő tiszti csoportokra, szerződéskötő és jogi képviselő személyekre terjed ki, akik összetételében a feladat nagyságrendjével arányos mértékű katonai szakállománynak is helyet kellett kapnia.

Igények prioritás szerinti osztályozása

Kiinduló alapként lehet e téren is elfogadni azt az alaptételt, mely szerint minden NATO szövetséges tagállam részéről a kollektív védelemmel kapcsolatos kötelezettség felkészülni, illetve készen állni BNT nyújtására, ami a felvonultatott erők támogatásának egyik alapvető kiegészítése, melyről a fogadó nemzet a lehető legnagyobb mértékben fog gondoskodni.²⁵ A fogadó nemzet gazdasági ereje, katonai logisztikai rendszerének képességei alapvetően meghatározzák az igények kielégítése érdekében felhasználható lekötetlen, szabad kapacitások mennyiségét, mely minden fogadó nemzet esetében más és más. A gazdaságilag erős

²⁵ MC 334/1 A Befogadó (Fogadó) Nemzeti Támogatás Alap és Irányelvei (11.2. Az erőforrások biztosítása 2. mondatából kiindulva.

szövetséges hatalmak képességeik birtokában a fogadó nemzet területén gyakorlatilag önellátásra, helyi lehetőségek minimális kihasználására rendezkednek be és saját logisztikai támogató rendszerüket kiterjeszthetik a fogadó ország területére, ahonnan csak a helyszíneket, a közlekedési infrastruktúra létesítményeit, valamint a polgári lakosság szolgáltatásait (polgári munkaerő alkalmazása) veszik igénybe. Ezzel szemben a legtöbb szövetséges elemi gazdasági érdeke a fogadó ország nyújtotta segítség maximális kihasználása.

Ha az igények fontossági, prioritási sorrendjét akarjuk felállítani, akkor azokat célszerű számításba venni, melyek nem küldő nemzet, NATO katonai szervezet függőek, amelyeket a küldő nemzetek gazdasága, vagy logisztikai rendszere objektíve nem képes produkálni. Ilyen elsődleges fontosságú igények a fogadó ország fogadó létesítményei (polgári és katonai repülőterek, vasúti kirakó állomások, kikötők), légtere, a mozgáshoz szükséges vasúti és közúti hálózat, az elhelyezkedésre alkalmas körletek, az elhelyezési körletek infrastruktúrája, a hírközlési berendezések, frekvencia kiutalások, lőszer- és robbanóanyagok tárolására alkalmas raktárak, az ipari víz és a kommunális szolgáltatások, valamint a mozgásbiztosítás lehetnek.

Másodlagos fontosságú igényeknek azok az igények tekinthetők, amelyek kielégítésére mind a küldő nemzetek, mind a fogadó ország logisztikai rendszere képes, de a küldő nemzet szempontjából az gazdaságilag előnytelen és más érdekei sem fűződnek ahhoz, hogy a küldő nemzet logisztikai rendszerét a fogadó országig kiterjessze. Ezek a prioritás tekintetében hátrább sorolandó igények a személyi állomány palackos ivóvízzel, romlandó és nem romlandó élelmiszerekkel történő ellátása, a technikai eszközök feltöltéséhez üzemanyagok biztosítása, szállítási-, javítási és szervizelési-, mosatási-, szállítmánykísérési-, őrzési-, mentesítési és egyéb más szolgáltatások igénybevétele, egészségügyi támogatás kérése.

A műveletek várhatóan többnemzetiségű jellege a másodlagos fontosságú kategóriába sorolt igények esetén, a kielégítés módját tekintve általában a minőséget és a gazdaságossági szempontokat veszi figyelembe, így azoknak megfelelően a fogadó nemzet lehetőségeit összehasonlítják a térségben települt **Többnemzetiségű Összhaderőnemi Logisztikai Központ (MJLC)**, az **Ellátásra Szakosodott Nemzet**, vagy a **Vezető Nemzet** által felkínált ajánlatokkal, melyek közül a legkedvezőbb kondíciókat nyújtókat fogadják el, azokra kötnek megállapodásokat vagy szerződéseket. A NATO legtöbb tagországára jellemző, hogy a hadműveleti tervezés során, mint küldő nemzet alapvető kérdésként kezeli a kritikus

fontosságú erőforrásait²⁶, melyek jegyzékbe foglalásával tisztázza a korlátozott lehetőségeit, azokból adódóan meghatározza feladatai végrehajtásához szükséges igényeket.

A felek között megkötésre kerülő *Egyetértési Nyilatkozat* NATO parancsnok jogkörébe helyezi az igényelt nemzeti támogatás elsőbbségi sorrendjét és ha az igények között ellentmondások keletkeznek a NATO parancsnok kötelessége azok prioritizálás útján történő feloldása.

Az igények finanszírozása

Alapvető szempontnak tekinthető, hogy a finanszírozási kérdésekben amennyiben egy mód van rá még az erők felvonultatását megelőzően konszenzusra kell jutni az érintett feleknek, mivel a BNT nyújtása a NATO erők, illetve a küldő nemzetek számára általában költségtérítés tárgyát képezi. A költségtérítés összege a nemzeti irányadó költségtényező függvénye, melyet a küldő nemzetek, NATO parancsnokok számára hozzáférhetővé kell tenni. Abban az esetben, ahol nincs meghatározva nemzeti irányadó költségtényező, akkor a költségtérítés részleteiben a **BNT Megállapodás (HNSA)** folyamata során szükséges megegyezni, amihez a 6007, 3113, 3318 számú STANAG-k támpontokat adnak. A finanszírozás három alapvető forrásból történhet, mégpedig *nemzeti, megosztott többnemzetiségű*, illetve *NATO pénzalapból*. A hadműveleti infrastruktúra finanszírozását rendszerint az **Észak-atlanti Tanács (NAC)** határozza el.

Fontos kérdést képezhet a BNT feladatok előkészítő tárgyalásain a pénzügyi feltételek tisztázása, mellyel kapcsolatban szintén a NATO alapidokumentumokból nyerhető útmutatás. Azok szerint minden pénzügyi, illetve finanszírozási kérdésre részletesen ki kell térni az **Egyetértési Nyilatkozatban**, ahol felelősökhöz kötve jelennek meg a finanszírozással összefüggő feladatok²⁷ *úgy, mint:*

- A fogadó nemzetnek a NATO erők, küldő nemzetek katonai szervezetei számára biztosított erőforrásokért járó költségtérítés megállapításához adminisztrációs és pénzügyi nyilvántar-

²⁶ Főbb NATO Parancsnokságok közös (Bi-MNC) hadműveleti direktívája a többnemzetiségű logisztikai parancsnokság (MNLC) tervezésére és aktiválására VI. fejezet.

²⁷ AJP-4.5. D Melléklet 5-6. szakasz.

tásokat kell vezetni. Valamint szükség szerint könyvvizsgálatot kell tartani; a NATO parancsnoknak a közös költségek vonatkozásában jóvá kell hagyniuk az árképzést és nekik kötelességük biztosítani az elfogadott támogatásért járó költségtérítést a fogadó nemzet számára, amennyiben azt a közös pénzalapból finanszírozzák. Más esetben segítséget nyújtanak a küldő-, illetve a fogadó nemzetek közötti pénzügyi koncepció megoldásába. Meg kell határozniuk, hogy a küldő nemzetek igényeivel kapcsolatban a közös pénzügyi alapok igénybe vehetők-e, vagy sem. Az ő feladatuk eldönteni, hogy mely igények alkalmasak a közös költségre és melyeket kell nemzeti forrásokból finanszírozni;

- A küldő nemzetnek a közvetlen nemzeti költségű igényekre vonatkozóan rendszerint a fogadó nemzettel közvetlenül kell letárgyalni az árképzést és biztosítani a közvetlen költségtérítést.

Az Egyetértési Nyilatkozat pénzügyi rendelkezések részében rögzíteni lehet, hogy a felek többszörös megállapodásai értelmében és a nemzetközi egyezmények alapján a *NATO parancsnokságok és a küldő nemzetek a lehető legnagyobb mértékben mentesülnek az összes adó, vámilleték, jövedék és egyéb hasonló díjak alól*. Ha valamely ok miatt ez nem lehetséges, akkor a különböző díjakat a minimális mértékben kell kivetni a legkevesebb járulékos adminisztratív költségekkel. A polgári, illetve katonai támogatások díjtételeit ugyanolyan szinten kell megállapítani, mint amit a kormánynak számítanak fel, ugyanakkor azokban a speciális feladatok miatt eltérő árak is megjelenhetnek.

A BNT nyújtása során alkalmazandó főbb okmányok közül a **Technikai Megállapodások** részletezik a finanszírozási és pénzügyi eljárási irányelveket, melyek közül *néhány alapvető szempontra érdemes ráirányítani a figyelmet*:

- Anyagi készletek és szolgáltatások igénybevételéért a küldő nemzetnek költségtérítést kell fizetni a fogadó nemzet számára és minden szerződési, követelési és kifizetési számlát a fogadó nemzet valutánemében kell kiállítani;
- A térítés ellenében nyújtott szolgáltatásokat a Technikai Megállapodáshoz csatolt Összhaderőnemi Végrehajtási Tervekben

(JIP) részletesen ki kell dolgozni, a már korábban rögzített számú STANAG-k figyelembevételével;²⁸

- Részletes pénzügyi intézkedéseket és költségvetési terveket szükséges készíteni a Technikai Megállapodáshoz csatolt minden Befogadó (Fogadó) Nemzeti Támogatási Összhaderőnemi Végrehajtási Utasításhoz;
- A fogadó nemzet repülőterein, katonai bázisain lévő katonai erőforrásokból igénybe vehető eszközöket, szolgáltatásokat, berendezéseket ahol lehet, térítésmentesen kell biztosítani;
- Az eszközök és szolgáltatások igénybevételéért történő kifizetéseket *az alábbi módon lehet eszközölni:*
 - küldő nemzet általi előrefizetés,
 - küldő nemzet általi visszafizetés a nemzeti Védelmi Minisztérium elfogadott eljárásai szerint,
 - STANAG 2135 előírásai szerinti költségterítéssel,
 - azonos jellegű természetbeni megtérítéssel.

A finanszírozási kérdésekben áttételesen kapcsolódnak a szerződéskötésekkel kapcsolatos irányelvek, amelyek tételesen megtalálhatóak az **AJP-4.5 (ALP)** doktrína mellékleteiben.

A NATO alapidokumentumok szerinti eljárásmodok gyakorlati érvényesítésére hazai példát szolgáltathat az igénylés, árajánlattétel, szerződéskötés és elszámolás rendjére vonatkozóan a **HM Elektronikai Logisztikai és Vagyonkezelési Részvénytársaság** tevékenysége. Lényegében az illetékes katonai vezető szervek által aláírt Együttműködési Megállapodás határozza meg a gyakorlat lényeges kondícióit (pl. a katonai szolgáltatások térítésmentességét, vagy azok térítéskötelességét) és az abban foglaltaknak megfelelően az **Igénylő Fél** (külföldi fél) írásban nyújtja be igényeit (katonai és polgári szolgáltatásokra egyaránt) a fenti **HM RT Logisztikai Igazgatóságának**. A Logisztikai Igazgatóság írásos árajánlatot ad az **Igénylő Fél** részére a közösen megállapodott időpontig. Az árajánlat elfogadása esetén, vagy a szükséges korrekciók végrehajtása után **szolgáltatási szerződés** megkötésére kerül sor, egy részről az **Igénylő**

²⁸ STANAG 3381 a szolgáltatások és létesítmények igénybevételéért történő kifizetés valós eszközeit és módszereit tartalmazza.

Fél meghatalmazott szervezete, másrésztől mint *Ellátó Fél* a Logisztikai Igazgatóság, illetve a **HM Központi Pénzügyi és Számviteli Hivatal (HM KPSZH)** között. Az *Ellátó Fél* részéről a HM KPSZH a katonai szolgáltatások terén, míg a Logisztikai Igazgatóság a polgári szolgáltatások terén illetékes és a gyakorlat végén a Logisztikai Igazgatóság meghatalmazott képviselője elszámolási lapokat nyújt be a katonai szolgáltatásokról (a HM KPSZH megbízása alapján), valamint a polgári szolgáltatásokról az *Igénylő Fél* meghatalmazott képviselőjének, míg az Igénylő fél által igazolt elszámolási lapok alapján a HM KPSZH a katonai szolgáltatásokról, a Logisztikai Igazgatóság a polgári szolgáltatásokról nyújt be számlát az Igénylő Fél által megjelölt szervezetnek. A pénz- és a fizetési határidő a szolgáltatási szerződésben kerül megállapításra.

Ez a kissé bonyolultnak tűnő példa teljesen szabályozott jogi kereteket takar és az említett két HM szerv szerepe teljesen leszabályozott a katonai szféra oldaláról. Ugyanakkor a példából nem lehet következtetni a műveletek időszakában jelentkező katonai segítségnyújtás finanszírozására és az elszámolások menetére.

Valós igények a Washingtoni szerződés 5. cikkelyén kívüli műveletek, illetve gyakorlatok során

Ebben a fejezet részben, az előzővel szemben nem a várható, illetve a hadműveleti tervek alapján feltételezett elméleti igényekről lehet számot adni, hiszen különösen az elmúlt évezred utolsó évtizedében kirobant délszláv válság békés rendezése, valamint a térségben lefolytatott nemzetközi és hazai gyakorlatok mindegyike rendkívül értékes tapasztalatokkal szolgált a NATO többnemzetiségű összhaderőnemi műveletei előkészítéséről és végrehajtásáról, azon belül a fogadó nemzet támogató-képességével összhangban álló igényekről. A tapasztalatokat a küldő-, illetve a fogadó nemzetek katonai logisztikai vezető szervezeteiben, valamint a főbb NATO parancsnokságok időszakos felkészítési fórumain rendszeresen feldolgozták és konferenciákon, nemzetközi találkozók keretében közreadták. *Ezen túlmenően fontosnak tartom a magyar katonai és honvédségi érdekeltségű civil szervezetek tapasztalatainak rögzítését a mélyreható következtetések levonhatósága érdekében.*

IFOR -, SFOR műveletek

Az IFOR, majd később SFOR műveletek előkészítése és végrehajtása során a dél-dunántúli régióban elsősorban katonai bázisokra települt NATO katonai szervezetek fogadása, elhelyezése, feladatai végrehajtásának döntően logisztikai vetületű támogatása a katonai szférát is érintette, hozzá kapcsolva a katonai igények nemzetgazdasági szféra irányába történő közvetítésére, a szerződéskötések segítésére kijelölt HM ELEKTRONIKAI LOGISZTIKAI ÉS VAGYONKEZELŐ IGAZGATÓSÁG RÉSZVÉNYTÁRSASÁGOT. *A szövetségesek részéről a BNT-ra vonatkozó igények a katonai vezetés csatornáin érkeztek és az alábbi területekre, illetve konkrét feladatokra irányultak:*

a) Katonai logisztikai szférára tartozó igények:

- A taszári katonai repülőtér, mint fogadó helyszín igénybevétele a légi irányításhoz, a repülőgépek előkészítéséhez, a személyi állomány ellátásához és elhelyezéséhez szükséges létesítményekkel együtt, valamint légtérigénylés a kiképzési repülésekhez;
- Pécsi és kaposvári katonai objektumok felhasználása a Nemzeti Támogató Elemek személyi állományának, technikai eszközeinek, anyagi készleteinek és a működéshez szükséges egyéb felszerelések tárolásához, üzemeltetéséhez;
- Katonai közúti szállítmányok mozgatásának koordinálása, a szükséges útvonalengedélyek kérése, illetve a vasúti szállítmánykísérés igénylése; a kaposvári karbantartó bázis (USA erők) működtetéséhez a HM CURRUS és a HM ARSENAL RT-k szakállományának bevonása;
- Gyakorló-, lőterek, kiképzési objektumok területének, létesítményeinek igénybevétele (Táborfalva), a lövészetek biztosításához erőforrások lekötése;
- Katonai logisztikai tárgyú adatszolgáltatás kérdése.

Jellemzője a hazánkban feladatot végrehajtó szövetséges erők katonai logisztikát érintő igényeinek, hogy a küldő nemzetek – különösen az első időszakban – szinte teljesen önellátásra rendezkedtek be és valamennyi rakodási, ellátási, üzemeltetési, szállítási, valamint egyéb biz-

tosítási tevékenységet saját támogatási rendszerükben oldottak meg, ugyanakkor az egyes ellátási-, épület- és útfelújítási feladatok vonatkozásában az érintett HM Részvénytársaságok szolgáltatásait vették igénybe. A katonai (katonai logisztikai) igények kielégítése – az elhelyezési és egészségügyi területek kivételével – nem érintette, illetve nem igényelte a felsőszintű logisztikai vezető szervek tervezési tevékenységét, szakintézkedését, valamint operatív beavatkozását, mivel a katonai logisztikai támogatást a felkészített csapattagozat kijelölt elemei képesek voltak folyamatosan nyújtani.

b) *A HM Elektronikai Logisztikai és Vagyonkezelő Részvénytársaság (HM ELVI RT) közvetítésével megvalósított igények:*

A különböző többoldalú és kétoldalú egyezmények alapján BNT-t igénylő szövetséges katonai szervezetek (csapatok) részére a HM ELVI RT képes logisztikai támogatást közvetíteni térítés ellenében. Ezen tevékenységet a vonatkozó hazai jogi szabályozás alapján végezte, összhangban előbb a PFP SOFA, majd a NATO SOFA előírásaival, ***a következő konkrét területekre kiterjedően:***

- **katonai szolgáltatások** a gyakorló- és lőtér biztosítása (kiszolgáló személyzettel és célanyaggal), lőtéri tűzoltó alegység készenléti szolgálata, tűzszerész feladatok, a mentő és tűzoltó helikopterek biztosítása, terepjáró személygépkocsik és tehergépkocsik biztosítása, légi járművek hajtóanyag biztosítása, katonai rendészeti tevékenység, vasúti szállítmánykísérés, a térképészeti anyagok rendelkezésre bocsátása.

Ezen katonai szolgáltatásokat a Magyar Honvédség adott szolgáltatás nyújtására képes katonai szervezeteitől igényelték. NATO gyakorlatok esetében egyes katonai szolgáltatások a BNT keretében lehetnek térítésmentesek, ha ebben magasabb szinten megállapodás jön létre.

- **polgári szolgáltatások** a tábori elhelyezési feltételek biztosítására, a táborok őrzés-védelmére, a lőtérzárásra, a polgári tűzoltóság készenlétére, élelmezés és palackos ivóvíz biztosítására, üzemanyag ellátásra, mosodai szolgáltatásra, híradóeszközök biztosítására, az informatikai szolgáltatásokra, szállító, rakodó eszközök igénybevételére, valamint javításra irányultak.

A felsorolt szolgáltatásokat HM ELVI RT Logisztikai Igazgatósága intézte a megfelelő referenciákkal rendelkező polgári alvállalkozók bevonásával. Ezen szolgáltatások térítési díja általános fogyasztási adóval terhelt, kivéve az üzemanyag biztosítását, ha kétoldalú államközi szerződés másképp nem rendelkezik.

KFOR műveletek

A NATO politikai és katonai szerepvállalása 1999-ben a Koszovó vonatkozásában kialakult – ENSZ alapokmányában rögzített jogokat durván sértő – helyzet megoldásában többek között Magyarországot és Görögországot is érintette, mely NATO tagállamoktól a szövetséges alkalmazott erők érdekében BNT-t igényeltek.

A szövetséges erők által a magyar légtér, légibázisok és kiképzési létesítmények igénybevételére megkötött megállapodás lényegi részei az alábbi igényeket, illetve azokhoz kapcsolódó feladatokat tartalmazták:

- Három katonai repülőtér és azok légtérének használata (repülőgépek és a személyi állomány jelentési kötelezettségével, a magyar törvényi előírások betartásával);
- Várpalota közelében elhelyezkedő gyakorló- és lőtér igénybevétele, a különböző fegyverekkel, légi- és harcjárművekkel lövészetek végrehajtása nappal és éjszaka;
- Felhatalmazás meghatározott mennyiségű és típusú repülőgép telepítésére, azokkal bevetések végrehajtására;
- A magyar fél által szavatolva az átadott kiképzési bázisok, (gyakorló és lőterek) biztosítása;
- Használatra átadott terület, létesítmények igénybevétele, állapotának megőrzése, illetve az építési, karbantartási munkák végzéséhez az elhelyezési adatok rendelkezésre bocsátása;
- A használatra átadott, illetve a közösen használt objektumok térítési költségeinek megosztása (üzemeltetés, karbantartás);
- Környezeti veszélyek megelőzése, illetve időszakos elhárítása;
- A kért, kapott és a meghatározott szolgáltatások elszámolása, térítésének szabályozása.

A szövetséges erők alkalmazási körzetekhez történő felvonultatása és működési, katonai logisztikai támogatási rendszere kiépítése szempontjából meghatározó jelentőségűnek tekinthetők a „**JOINT GUARANTOR**” és a „**JOINT GUARDIAN**” fedőnevű koszovói NATO műveletek, melyek előkészítése során **Görögország** részére – a BNT keretében – *a következő igényeket adták át:*

- **Thessaloniki** kikötő igénybevétele, információk biztosítása a kikötő létesítményekről és kapacitásokról, **Macedónia** kikötő közeli repülőterének adatairól és felhasználhatóságáról, valamint a határátkelő pont(ok) kijelölése,
- mozgásbiztosítás (katonai műszaki eszközökkel),
- technikai támogatás (helyreállítás és javítás),
- tűzvédelemhez tartozó feladatok végzése,
- szállítmánykísérés, szállítmányőrzés,
- híradó csatornák, frekvencia sávokkal kapcsolatos kommunikációs infrastruktúra biztosítása,
- elhelyezési létesítmények, tárolóhelyek,
- ellátási források (főleg élelmiszer, víz- és üzemanyag tekintetében),
- gyakorlóterek és lőterek rendelkezésre bocsátása (katonai feladat),
- egészségügyi támogatás (az első orvosi ellátástól egészen a kórházi, szakosított szakorvosi ellátásig „**ROLE 1-4**” (részben katonai feladat).

Az igények és görög lehetőségek tárgyalása során kötött megállapodások, szerződések alapján 1999. október végéig a NATO erők mintegy 32000 fő személyi állomány, több mint 17000 db gépjármű, közel 6000 tréler és több mint 7000 konténer, 2200 harcjármű nagyságrendben érkeztek be a légi- és a tengeri kikötőkbe.

A számadatok is jelzik a BNT jelentőségét a küldő fél szempontjából, hiszen a helyileg igénybe vehető ellátási források, elhelyezési létesítmények, valamint az infrastruktúra nagyban megkönnyítheti, illetve

gazdaságosabbá teheti a kijelölt erők küldő nemzetektől távoli működtetését.

A KFOR műveletek előkészítése és végrehajtása a BNT konkrét műveletekre történő igénybevétele vonatkozásában számos tapasztalatot hozott a NATO szervezetek, a küldő nemzetek és a fogadó nemzetek számára, melyek a **Többnemzetiségű Összhaderőnemi Harci Kötelékek (CJTF)** alkalmazásához, érdekében a többnemzetiségű logisztikai támogató rendszerek kiépítéséhez és egymással összehangolt működtetéséhez köthetők. Mint azt a NATO dokumentumok érintett részeinek változtatása is tükrözi a NATO vezető szervek nem késlekedtek a tapasztalatok feldolgozásával, hanem ellenkezőleg azok gyors értékelését és elemzését elvégezve, konszenzusos egyeztetések nyomán haladéktalanul pontosították a jog- és hatásköri-, illetve az eljárásbeli szabályzók aktualitását veszített részeit. A KFOR tevékenység időszakában végrehajtott szövetséges katonai műveletek (harcbavetések) a *legmagasabb szintjét* képezték a Washingtoni Szerződés 5. cikkelyén kívüli feladatoknak, ezáltal mértékadónak tekinthetők az adott fogadó nemzetek támogatási képességei kialakításánál.

Nemzetközi gyakorlatok

A hazánk területén, katonai gyakorlótereken, kiképzési bázisokon szövetséges erők részvételével tervezett és lefolytatott gyakorlatok a BNT katonai logisztikai feladatai elvégzésének egyfajta működési mechanizmusát alakították ki, melyek kereteit és mozgató rugóját természetesen a NATO vonatkozó elméleti alapokmányai képezték.

A gyakorlatra érkező szövetséges erők igényei általánosan az erők fogadásához, katonai létesítményekben történő elhelyezéséhez, a harci technikai eszközök és egyéb technika, veszélyes anyagok (lőszer és robbanóanyagok) megbízható tárolásához, a kiképzési létesítmények, célanyagok, szimulátorok használatához, *ellátási források igénybevételéhez*, valamint *szállítási* és egyéb más szolgáltatásokhoz kötődnek. Lényegében a nemzetközi gyakorlatoknak erősen, *típiálható* BNT igényei jelentkeznek, melyek szemléltetésére legalkalmasabbnak tűnik a 2000. év egyik kiemelkedő NATO gyakorlata, melyet **ARDENT-GROUND** fedőnével hazánkban folytattak le.

Mint ismeretes a gyakorlat tárgyát képezte: a NATO Szövetséges Európai Haderő Főparancsnoka (SHAPE) alárendeltségébe tartozó Szárazföldi Mozgékony Erők (AMF/L) táborig tüzérségének, valamint a

NATO Légierő Fegyvernemeinek terepen éleslövészettel egybekötött feladat végrehajtása, összhaderőnemi műveletek keretében, a fogadó nemzet erőinek bevonásával.

Elgondolás szerint a magyar fél, mint fogadó nemzet a saját harcoló (végrehajtó) alegységeinek kiszolgálásán túl egy **Befogadó Nemzeti Támogató alegységet (HNSU)** biztosít egy szállítószázad (150 fő személyszállító, 150-160 tonna szilárdanyag szállító kapacitással) és egy támogató század (30 t hűtőkapacitással, 20 tonna üzemanyag szállító kapacitással, sátortábor építéséhez szükséges anyagokkal és erőforrásokkal, szervezetekkel. Igényként merült fel továbbá összekötő tiszti csoport (20 fő), szállítást és mozgáskoordinálást szervező csoport kialakítása és a gyakorlaton résztvevők érdekében történő működtetése.

A konkrét katonai logisztikát érintő igényeken túlmenően ***a nemzetgazdasági szférából tervezték igénybe venni:*** az élelmiszer beszerzést, a hajtó- és kenőanyag biztosítását, híradástechnikai eszközöket, irodatechnikai eszközöket, személy- és szállítógépjárműveket, buszokat, mosatás és más kommunális szolgáltatásokat. A nemzetközi gyakorlaton felmerült katonai logisztikai igényeket a Magyar Honvédség döntően térítésmentesen biztosította, míg a nemzetgazdaság különböző ágazatait érintő igények kielégítésére a küldő nemzetek, illetve nevükben a NATO parancsnok a HM ELVIRT-n keresztül kötött szerződéseket.

Nemzetközi gyakorlatok BNT-i feladatainak megoldására a szövetséges országokban kiforrottabb gyakorlat és a hazánál lényegesen jobb feltételrendszer áll rendelkezésre. Ebből az aspektusból kiindulva érdemes rátekinteni **a kanadai helyzetre, illetve a hazánk haderejéhez hasonló nagyságrendű haderővel rendelkező európai szövetségeseinktől elvárt segítségnyújtás megvalósítására.**

a) ***Kanada területén,*** ha az 5. cikkelyen kívüli tevékenységre kerül sor mindent térítés ellenében biztosítanak a konkrét feladatokra kidolgozott **Egyetértési Nyilatkozatok** szerint. Általános, hogy a szövetségesek leginkább a kanadai kiképző bázisokat, illetve a szabad légtereket veszik igénybe olyan gyakorlatok végrehajtásához, melyekre Európában nincsenek meg a feltételek (pl. kismagasságú repülő kiképzés, lövészetek). Az ilyen típusú támogatásnak kialakult rendje van a fogadó és a küldő nemzetek között, ami azt jelenti, hogy az igénybe vett bázisok, szolgáltatások díja a legapróbb részletekig ki van dolgozva. A kanadai példáról még annyit, hogy a végrehajtandó feladatok irányítására, koordinálására állandó jelleggel nem működtetnek szervezeteket, viszont ha feladat jelentke-

zik, akkor a Védelmi Tárca koordinációjával aktivizálják a BNT irányító rendszerét;

b) A hozzánk hasonló nagyságrendű haderővel rendelkező szövetséges országokban **Belgium, Hollandia, Dánia** a nemzeti támogatást szintén kiemelten kezelik, a szükséges képességeket az egész haderőre kiterjesztik és külön e célra speciális egységeket hoztak létre, illetve a meglévő katonai szervezeteik képességét növelték meg.

Dániában a külön nemzeti (Befogadó/Fogadó) támogatásra létrehozott speciális egység **közel 500 fő**, míg a hasonló feladatrendszerű **belga 29. zászlóalj létszáma 300 fő** és szervezeti kialakításuk speciális. Ugyanez jellemző a **holland nemzeti támogató szervezetekre, amelyek ma 3 körzetben 1-1 század erőt képeznek** békében (korábban jelentős létszámú egységek voltak erre a feladatra, melyek a haderő csökkentés során leszűkültek). Hollandiában a békében élő századokra alapozva M esetén képesek nemzeti támogató célokra több zászlóaljat felállítani. **A holland haderő parancsnokságán hosszabb ideje működik egy feltöltött Befogadó Nemzeti Támogatással foglalkozó osztály**, mely a tervezés, előkészítés koordinációs feladatait, az adatbázisokat, valamint a nemzetgazdasági kapcsolatrendszerrel műveli. **A dán, belga és holland támogató katonai szervezetek alkalmasak a hazai segítségnyújtásra, de a külföldi kontingensek nemzeti ellátására is.** Ez utóbbi képességük azért fontos, mert a műveleti területen lévő kontingensek ellátását kezdeti időszakban nem minden esetben lehet a fogadó nemzetre, vagy ellátásra szakosodott nemzetre, illetve vezető nemzetre alapozni. Tapasztalat, hogy a nemzeti ellátás biztonsága érdekében először, még ha költségesebb is a saját erő megoldásokat alkalmazzák. Később, a lehetőségek pontos ismeretében sor kerülhet a vonatkozó tervek kidolgozására, illetve a két- és többoldalú kapcsolatok alapján egyezmények szerződések megkötésére vagy a multinacionális logisztika lehetőségeinek kihasználására.

MAGLITE oktatási program

A több éve sikeresen folyó oktatási program a brit és a magyar katonai logisztikusok között teremti meg a véleménycsere és a közös problémák megoldási módjaira választ kereső konzultációk lehetőségét.

A program a BNT témakörének feldolgozását tűzte ki célul és évről évre, újra és újra előtérbe helyezte az igények, illetve azok teljesítésének kérdéseit. A gyümölcsöző kapcsolat eredményeként ezúton is közelebb

juthattunk a BNT lényegének megismeréséhez, a szövetséges partnereink gondolkodásmódjához. A brit résztvevők által megadott szempontok alapján az oktatási program gyakorlati folyamata **a következők szerint épült fel:**

- Első lépésként hazai bázison (Angliában) megtörtént a tervező csoportok (szindikátusok) kijelölése és felkészítése. A felkészítés részeként a hallgatók teljes képet kaptak a brit szárazföldi haderőnem logisztikai lehetőségeiről és képességeiről, valamint konkrétan a BNT igénybevételéhez kötődő eljárásokról, aminek keretében részletes hadszíntér értékelést kaptak Magyarországról;
- Az oktatási program lényegét képező hadijáték tartalmáról, a különböző szindikátusok konkrét feladatáról és a tanfolyam hallgatóival szembeni elvárásokról-, még Angliában – megtörtént a feladatszabás. A helyzet beállítás konkrét feladatának lényege az Európában állomásozó brit erők Nagy-Britanniából történő kiegészítésének szárazföldi- és légi úton történő végrehajtása, az átcsoportosított erők (egy hadosztály) Magyarország területén való felkészítése, a logisztikai támogató rendszer mögöttes elemeinek működtetése;
- A brit hadosztálynyi erő fogadó nemzethez történő beérkeztesével kapcsolatban a szindikátusok és a magyar résztvevők meghatározott része helyszíni szemrevételezéseket hajtott végre;
- A szemrevételezés alapján végrehajtást nyert a brit erők Befogadó Nemzeti Támogatásával kapcsolatos nagybani tervek kidolgozása és a végrehajthatóság feltételeinek értékelése.

A brit fél részéről átadott igényekre a szindikátusokba beosztott magyar hallgatók (összekötő tisztek) **a felkészítés időszakában létrehozott adattárak segítségével**, valamint az egyetem katonai logisztikai csatornáinak kihasználásával törekedtek a legteljesebb válaszok biztosítására.

A brit hallgatók által felvetett kérdések az egyetemi oktatáson túlmenően a katonai logisztikai szakállomány részére is tanulságokkal szolgálhatnak a küldő nemzet szempontjainak megértéséhez. A válaszok kidolgozása során a BNT szinte minden területén áttekintésre kerültek a katonai logisztika, illetve a polgári szféra várható feladatai, amelyekből

más küldő nemzetre vonatkozóan is általánosítható következtetések vonhatók le.

Katonai logisztikai igények feldolgoása

A BNT tervezési folyamatát²⁹ érinti leginkább a katonai logisztikai igények feldolgoása, ami konkrétan az 1. Szakasz „*Az igények benyújtása és az Egyetértési Nyilatkozat (MOV)*”³⁰ kidolgoása” részét képezi. A folyamat a Szövetség meglévő képességeinek, az igénybe vehető támogatásoknak felülvizsgálatával kezdődik, majd a NATO parancsnokok elkészítenek egy Befogadó Nemzeti Támogatási igény tervezetet, mely összegzi a szövetséges erők szükségleteit és megválaszolja a tervezett megállapodás alkalmazási területeit. Az igényeket a NATO parancsnokok aláírását követően egy meghatározott formátumú levélben (tárgy, hivatkozás, általános ismertetés, a hadműveletek koncepciója, az igények helyszínek szerinti felsorolása, különleges szempontok, jóváhagyás és rendelkezés) továbbítják a várható fogadó nemzetnek, ahol azokat átfogóan tanulmányozni kell.

Az igények feldolgozásának elvei és követelményei

A NATO jelenleg érvényben lévő és használatos elméleti alapidokumentumai nem térnek ki az igények feldolgozásának elveire és követelményeire, mely következtében az alábbiakban rögzítésre kerülő ismervek tudományos megközelítéssel csak az eddigi gyakorlatok tapasztalataiból voltak meríthetők.

a) Az igények feldolgozásának elvei

- ***Szakszerűség elve***, ami alatt az igények hozzáértő, megfelelő iskolai végzettséggel, szakmai tapasztalatokkal rendelkező személyek általi feldolgozását kell érteni;

²⁹ A Szövetséges Összhaderőnemi Befogadó (Fogadó) Nemzeti Támogatási Doktrína és Eljárási Módszerek (AJP-4.5./ALP-12/ Negyedik tervezet 3. fejezet, 1. Szakasz).

³⁰ Egyetértési Nyilatkozat (MOV) a Befogadó (Fogadó) Nemzeti Támogatás tervezési folyamatának alapidokumentuma.

- **Felelősség vállalás elve** alapján az igények feldolgozási helyein az egyes számú vezető felelős a tevékenység eredményességéért;
- **Egyeztetés elve szerint** az igények feldolgozási helyek szerinti szétválogatását, torzítás nélküli továbbítását, egymáshoz való kapcsolódását a felelősöknek kölcsönösen és folyamatosan egyeztetni kell;
- **Hitelesség elve** azt jelenti, hogy a feldolgozásért felelősöknek tényadatokon alapuló összehasonlításokat kell végezni;
- **Céltudatosság elve** alapján az igények feldolgozását végzők akaratösszpontosítását szükséges elérni és fenntartani;
- **Az igények egyenrangúságának elve** szerint egyik igényt sem lehet a másik rovására háttérbe helyezni, vagy kevésbé fontosnak tekinteni;
- **Rendszerfüggőség elve** rámutat arra, hogy az igények feldolgozásához egy önálló rendszer kialakítása szükséges a válaszadásra jogosult, kompetens felelősök által irányított szervezetek bevonásával, megfelelő számítástechnikai támogatottsággal;
- **Időbeniség elve** arra utal, hogy ésszerű feldolgozási határidők kitűzésével kell az igényeket feldolgozni, mert a lassúság, tévotőzés befolyásolhatja a műveletek sikerét;
- **Egyszerűség elve** szerint a legkézenfekvőbb megoldásokra kell törekedni.

b) Az igények feldolgozásának követelményei

A feldolgozási követelmények az elvek részletes kibontásából egyes-nesen származtathatók és betartásuk elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy megalapozott, minden szempontból tényadatokon nyugvó válaszok kerüljenek visszacsatolásra a szövetségesek részére. **Fontossági sorrend felállítása nélkül az igények feldolgozása folyamán az alábbi követelményeket célszerű figyelembe venni:**

- Az igényeket megkapó **címzett szervezetnek** képesnek kell lennie, vagy közös fórum létrehozásával meg kell szerveznie

az igények pontos értelmezését, csoportosítását, szétosztását és a feldolgozási feladat ütemezését;

- A feldolgozás irányítására a **címzett szervezetet**, illetve az arra legalkalmasabb szervezetet kell feljogosítani, akinek alapvető feladatát képezze az igények rendszerszerű feldolgozási folyamatának kimunkálása és annak érvényesítése a feldolgozásban érintett szervezetek vonatkozásában;
- A feldolgozásra kijelölt, abban érintett államigazgatási, közigazgatási, valamint országos hatáskörű szervezetek saját **hitteles adatbázisaik** korrekt alkalmazásával adjanak választ (ítélik meg) az átadott igényekre;
- Az igények feldolgozása folyamán különös tekintettel kell lenni a katonai és a polgári (nemzetgazdasági) szféra **együttműködésére**, a feldolgozási folyamatokon belüli egyeztető tárgyalások lehetőségeinek kihasználására;
- Az igények feldolgozását minden helyszínen a lehető legnagyobb mértékben **automatizálni kell** annak érdekében, hogy a feldolgozás gépi úton, rövid idő alatt végrehajtást nyerjen;
- A meglévő nemzetközi és hazai együttműködési csatornák lehetőségeinek kihasználásával fenn kell tartani a **folymatos konzultálás** feltételeit a küldő nemzetekkel, NATO parancsnokokkal, valamint a feldolgozásban érintett fogadó nemzet szervezeteivel;
- Az igények feldolgozásának rendszerét már béke időszakban ki kell alakítani és az irányításért felelős szervezet koordinációjával el kell végezni az igények feldolgozási helyek szerinti **elemi szétbontását** és a kijelölt szakállomány felkészítését;
- Létre kell hozni az igények feldolgozási folyamatába érintett **ellenőrzés** rendszerét, valamennyi feldolgozási helyszínre kiterjedően;
- Meg kell határozni az igények feldolgozásának **határidejét** azok figyelembevételével, hogy az egyes igények több tárcát, több országos hatáskörű szervezetet érinthetnek és az összesítésnél további egyeztetési **igények** léphetnek fel;
- A kijelölt felelős szervezet irányításával elvégzett összesítések eredményeként, valamennyi igény teljesíthetőségére vo-

natkozóan minden szempontból *hiteles válaszoknak* kell születniük, melyek az érintett területeket átfogó **Képesség Jegyzéken** alapulnak. Az igények feldolgozásához tartozó elvek és követelmények tudományos igényű megfogalmazásával lehetőség nyílik a konkrét szervezetek, felelősök kijelölésére, a feldolgozási mechanizmus kialakítására.

Képesség Jegyzék fontossága

A Befogadó Nemzeti Támogatás egyik alapelve „*az erőforrások biztosítása*” konkrétan rögzíti, hogy az „*a felvonultatott erők támogatásának egyik alapvető kiegészítése, melyről a fogadó nemzetnek a lehető legnagyobb mértékben, a nemzeti prioritások és a meglévő képességek alapján kell gondoskodni és ezzel kapcsolatban minden szövetséges nemzetet felkérnek arra, hogy a logisztikai tervezés érdekében hozzanak létre egy nemzeti „Képesség Jegyzéket*”³¹.

A **Képesség Jegyzék** tartalmát tekintve a fogadó nemzet azon lehetőségeit, bevonható erőforrásait és kapacitásait tartalmazza, amelyek a lakossági ellátás, a nemzetgazdasági működés, az állami tartalékok, a katasztrófahelyzetek elhárítása, a nemzeti haderő szükségletei kielégítésének veszélyeztetése nélkül, úgynevezett szabad kapacitásként igénybe vehetők. Ez a felajánlható szabad erőforrásmennyiség a nemzetgazdaság mindenkorai teljesítőképességétől, eredményeitől függ és a termelési eredmények évközi változása, mezőgazdasági termékek újratermelése egy adott év különböző időszakaiban mindig más és más statisztikai képet mutat. *Ebből adódóan a Képesség Jegyzék egy származtatott adathalmaz, mely folyamatosan alakul és a küldő nemzetek, NATO parancsnokok által megküldött igényeket annak adott időpontban meglévő állapota alapján célszerű vizsgálni.* Kevésbé gyakoriak az előző adathalmazzal szemben a létesítményekre, ingatlanokra, közutakra, vasúti közlekedésre, katonai bázisokra, repülőterekre és más objektumokra vonatkozó változások.

A **Képesség Jegyzéknek** számítógépes rendszeren alapulva minden szaktárcánál, országos hatáskörű szervnél meg kell jelennie ahhoz, hogy az adott időszakban küldött szövetséges igényekre pontos, megalapozott és teljesítésorientált válaszokat lehessen adni. Ehhez egy teljes adatfel-

³¹ Szövetséges Összhaderőnemi Befogadó Nemzeti Támogatási Doktrína és Eljárási Módszerek AJP-4.5 (ALP-12) 1. fejezet, 1 szakasz 1-6/pont.

dolgozási rendszert lenne szükséges célirányosan létrehozni országos szinten, melyben kiemelt jelentőségű a katonai szféra koordinációs szerepe. ***A feladat mivel országos rendszereket érint rendkívül összetett, mert:***

- Nem egységes a tárcaszintű és országos szervek informatikai rendszere, ami igaz az információk kezelésére és a számítástechnikai háttérre egyaránt;
- A különböző szaktárcák származtatott teljesítmény adatai különböző egyedi részekből tevődnek össze, így nem tükröződhet egy egységes eredmény sor az ország szükségletén kívüli szabad erőforrásoknál;
- E téren is hiányoznak a jogi alapok, amelyek követelményeket rögzítenének a feladatban érintett polgári és katonai szervezetek számára;
- Legfontosabb eleme, amire a Képesség Jegyzék épülhetne – az egyeztetett adatbázis nem áll rendelkezésre;

A fentiek megválaszolása igen nehéz, ugyanakkor a szövetségességi kötelezettségek szorító jellegéből adódóan 2003. év végéig elengedhetetlenül szükséges. ***Érdemes foglalkozni példaként a dánok által Kapacitás Katalógusnak (Capability of Catalogue, rövidítve: CAPAT) nevezett okmánnyal,*** mely külön-külön tartalmazza a ***polgári*** és a ***katonai*** létesítmények, erőforrások pontos ***leírását, vázlatát, teljesítmény*** adatait.

Dániában a polgári szféránál önálló fejezetet szentelnek a kikötők, repülőterek régiók szerinti bemutatásának, minden lényeges paraméterük feltüntetésével. Továbbá megjelennek az elhelyezésre alkalmas körzetek, létesítmények adatai, külön megjelölve a szállás, étkezés, irodai férőhely kapacitást. Külön fejezete van a tárolásnak, az ellátásnak, az egészségügyi rendszernek, a közlekedési és távközlési hálózatnak, valamint a szolgáltató szervezetek lehetőségeinek. A kapacitás adatokat béke időszak, illetve válság és minősített időszak bontásban tartják nyilván. Foglalkoznak még a társadalmi tradíciókkal és a lakosság képzettségével.

Dániában a katonai szférán belüli adatbázis alkotó elemeit a BNT feladataira létrehozott ***egység*** kapacitásai, az ellátási osztályokon belüli erőforrások adatai, a mozgás és mozgásbiztosítás lehetőségei, a helyreállító, egészségügyi-, szállító szervezetek adatai, a katonai fogadó létesítmények, elhelyezési objektumok paraméterei, az összeköttetési, vezetési információk képezik. Az adatok összesítve és haderőnemenként csoport-

tosítva állnak rendelkezésre. Az adatbázisok szerkezetét és főbb fejezeteit dokumentumok formájában összesítik.

A Képesség Jegyzék katonai adatbázisának létrehozásával kapcsolatos tartalmi összetevők az elmúlt év során koncepcionális javaslatok elfogadásával rögzítésre kerültek. A feladat végrehajtásának előkészítése tárcaközi egyeztetéssel lezárult, így gyakorlatilag semmi akadálya nincs annak, hogy a cikkben felvázolt igények alapján e területen az érdemi tevékenység beinduljon.

Felhasznált irodalom:

- NATO Logisztikai Kézikönyv 1999. évi kiadás.
- MC 334/1 NATO kiadvány.
- AJP-4 Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína.
- AJP-4.5 A BNT doktrinális eljárásai és módszerei.
- ZMNE Logisztikai Tanszék „MAGLITE” dokumentumai.

A HM VÉDELMI HIVATAL ÉS A HM GAZDASÁGI TERVEZŐ HIVATAL MINŐSÍTETT IDŐSZAKI TERVEZÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉSE

*Nagy István - Vörös György*³²

A HM Védelmi Hivatal és a HM Gazdasági Tervező Hivatal együttműködési feladatainak intézményesítésére a két szervezet vezetője - 2002. október 30-án - együttműködési megállapodást írt alá. Az Együttműködési tervben az MH békeidőszaki, válsághelyzeti és minősített időszakai igényei tervezésével kapcsolatos, a két szervezetre háruló, elsősorban az általános és a HM tárcán belüli koordinációs feladatok kerültek megfogalmazásra.

A védelmi tervezés folyamatában a katonai feladatok mellett, napjainkban egyre nagyobb szerepet kapnak a polgári szféra különböző területei. Ezt a megállapítást kézzelfoghatóan igazolták az elmúlt évek, különösen az 1995-ös, majd az 1998-as délszláv helyzet eseményei, melyek következtében számos, a polgári szektort érintő feladatot kellett megtervezni.

Napjainkban bebizonyosodott, hogy a katonai erők tevékenységének sikere – akár békében, akár válságok idején, akár minősített időszakban – nagymértékben a polgári támogatottság megszervezésének hatékonyságától függ.

A rövid tanulmányban szeretnénk bemutatni a védelmi igazgatás rendszerét, a nemzetgazdaság helyét és szerepét a fegyveres erők igényeinek teljesítésében, valamint azt, hogy **a HM Védelmi Hivatal és a HM Gazdasági Tervező Hivatal** számára, mint a védelmi felkészítés és az országmozgósítás rendszerének, ezen belül kiemelten **a gazdaságmozgósítás előkészítéséért felelős koordináló szervezeteinek** milyen lehetőségek állnak rendelkezésre a honvédelmi tárca érdekeinek érvényesítésekor.

Az utóbbi években végbement változások az országvédelem, ezen belül a védelmi felkészítés és az országmozgósítás működési kereteinek újragondolását igényelték.

³² Nagy István mk. alezredes, HM Gazdaság Tervező Hivatal M Eszköz és Költség Tervező osztály, osztályvezető.

Vörös György ezredes, HM Védelmi Hivatal, területi igazgató.

A rendszerváltás, de különösen NATO tagságunk óta gyökeresen megváltozott a szemlélet az ország biztonságának megítélésében. Az új felfogás szerint a Magyar Köztársaság a biztonságról szélesebb értelemben gondolkodik. Az Országgyűlés a biztonság- és védelempolitikai alapelvekben a hagyományos veszélyhelyzetek mellett, olyan kockázati tényezőket is figyelembe vett, mint a migráció, a globalizáció, vagy a proliferáció.

A Magyar Köztársaság a honvédelmet az állampolgárok közös felelősségvállalásán alapuló nemzeti ügynek tekinti. Ezt az alapelvet rögzíti az Alkotmány, a honvédelmi törvény és minden fontos, a biztonságpolitikával foglalkozó dokumentum. Ennek megfelelően épül fel az ország védelmi rendszere is.

Az országvédelem komplex rendszere

Az országvédelem rendszere átfogja, és szükség szerint aktivizálja az ország védelmi potenciálját, így:

- az államigazgatási rendszert,
- a gazdaságot,
- a fegyveres erőket és rendvédelmi szerveket,
- a polgári védelmet,
- a lakosságot.

Az országvédelem, olyan komplex védelmi tevékenység, amely az ország szuverenitása és szövetségi kötelezettségeink teljesítése érdekében a rendelkezésre álló humán- és anyagi erőforrások tervezésére, felkészítésére és szükség esetén mobilizálására irányul.

A komplex szervezet- és intézményrendszer modulszerűen épül fel, alkalmas a honvédelmi felkészülésre, a válságkezelés és a minősített időszaki feladatok kezelésére egyaránt, illetve biztosítja a több irányból érkező kihívások egyidejű kezelését és a veszélyeztetettséggel arányos intézkedés megtételét.

A honvédelem rendszere a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikai alapelveire épül és átfogja az államigazgatási rendszert, a

gazdaságot, a fegyveres erőket és rendvédelmi szerveket, a polgári védelmet, valamint a lakosságot.

Az ország védelmi rendszerének vannak civil és katonai elemei. A **civil elemek** – a védelmi igazgatás; a lakosság és az anyagi javak oltalmazása; a nemzetgazdaság stratégiai erőforrásai – alapvető feladata a védelmi felkészítés és az országmozgósítás. A **katonai elemek** – a fegyveres erők és a rendvédelmi szervek – **alkotják a fegyveres biztonsági rendszert.**

Az országvédelem centralizált igényeit, a közigazgatás szervezeti struktúrájára épülő védelmi igazgatási rendszer elégíti ki. A védelmi igazgatás a közigazgatás alkotórészét képező olyan feladat-, szervezet- és intézményrendszer, amely a védelmi felkészítés és az országmozgósítás hatékonyságának érdekében a társadalom erőit összefogja, kormányzati, területi és helyi szinten egyaránt biztosítja a válságok hatékony kezelését.

A Kormány az ország alkotmányos berendezkedésének megfelelően az országvédelem rendszerének meghatározó eleme. Ennek során összehangolja a minisztériumok és országos hatáskörű szervek országvédelemmel kapcsolatos tevékenységét. Meghatározza az ország védelmi célú tartalékait, hadiipari kapacitását, valamint a közlekedés, a távközlés és a hírközlés védelmi célú felkészítésének és fejlesztésének állami feladatait.

A kormányzati feladatmegosztás szerint az egyes miniszterek, továbbá az országos hatáskörű szervek vezetői irányítják a szakágazatba tartozó szervek védelemmel kapcsolatos felkészítését és minősített időszakos feladataik ellátását. **Meghatározó szerepet játszik az országvédelem rendszerében a honvédelmi miniszter, a belügyminiszter, a gazdasági miniszter, a pénzügyminiszter, valamint a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter.**

A honvédelmi miniszter a rendkívüli állapoti működésért, ezen belül a fegyveres védelem és a védelmi igazgatás irányításáért, valamint a védelmi felkészítés és az országmozgósítás rendszere koordinálásáért, továbbá a fegyveres erők szükségállapoti igénybevételének biztosításáért felelős. A honvédelmi miniszter a Kormány által átruházott, a védelmi felkészítéssel és országmozgósítással kapcsolatos koordinációs jogkörét a HM Védelmi Hivatal útján gyakorolja.

Az Alapító Határozat szerint a **HM Védelmi Hivatal alaprendelése** az Alkotmányban rögzített minősített időszakokra (rendkívüli állapot, szükségállapot, veszélyhelyzet, valamint az Alkotmány 19/E §-ában megfogalmazott váratlan betörés) vonatkozó kormányzati, minisztériumi

és területi szintű védelmi igazgatási döntések, valamint a védelmi felkészítés és országmozgósítás feladatai előkészítésének és végrehajtásának koordinálása.

A HM Védelmi Hivatal tevékenységének kormányzati jogalapja is van. Az 1993. évi CX. számú honvédelmi törvény végrehajtásáról szóló, 178/1993. (XII:27.) számú kormányrendelet értelmében a Kormány és a honvédelmi miniszter feladatkörébe tartozó ügyek koordinációját a honvédelmi miniszter irányítása és felügyelete alatt álló HM Védelmi Hivatal végzi.

E felhatalmazás kiterjed - többek között – a minisztériumok, országos hatáskörű szervek, a védelemben résztvevő egyéb szervek tevékenységének összehangolására, valamint a polgári-katonai együttműködés koordinálásával kapcsolatos döntés-előkészítő tevékenységre.

A HM Gazdasági Tervező Hivatal alaprendeltetése a tárcaszintű központi logisztikai gazdasági-tervezés végrehajtása és tárcaszintű szabályozása; a logisztikai erőforrás és költségnormák kidolgozása, a normázó tevékenység tárcaszintű szabályozásának előkészítése; termékkodifikáció és a kodifikációs tevékenység tárcaszintű szervezése és irányítása; tárcaszintű erőforrás és költségelemzés. További tevékenységi köre a minősített időszakok anyag és eszközgazdálkodásának tárcaszintű tervezése és szervezése; a rendszeresítési és rendszerből kivonási eljárásokban történő részvétel; valamint az egységes tárcaszintű logisztikai információs rendszer megszervezése és működtetése.

A minősített időszakok tartalma

Minősített időszak az állam életének kivételes időszaka, amelyben az Alkotmányban meghatározott feltételek esetén kivételes hatalomgyakorlás (rendeleti kormányzás) érvényesül. Közös jellemzője, hogy az állam életét, működését, az állampolgárok élet- és vagyónbiztonságát veszélyeztető cselekmény és esemény elhárítására a rendkívüli jogrend eszközei vehetők igénybe. A békeidejű működéstől való eltérés a kormányzati és a közigazgatási szervek működésének, hatáskörének átrendezésével, az állampolgári jogok korlátozásával és egyes gazdasági folyamatokba való közvetlen beavatkozással jár.

Rendkívüli állapot kihirdetésére az ország függetlenségét, vagy területi épségét közvetlenül veszélyeztető, idegen (külső) hatalom erőszakos fellépése esetén kerülhet sor. Ilyen helyzet áll elő hadiállapot vagy

háborús veszély esetén. Rendkívüli állapot idején a Honvédelmi Tanács az Alkotmányban és a honvédelmi törvényben meghatározott rendszabályokat vezethet be.

Az ország függetlensége, területi integritása elleni támadás a Washington-i Szerződés 5. cikk szerinti katonai műveletben való részvétel rendkívüli állapot kihirdetéséhez vezethet. Ilyen akciókban való részvétel esetén az Országgyűlés a döntéssel egyidejűleg minősíti a helyzetet és **Honvédelmi Tanácsot** hoz létre, amely az Alkotmánynak megfelelően az Országgyűlés által átruházott, a köztársasági elnök és a Kormány jogait gyakorolja.

Az Országgyűlés, illetve akadályoztatása esetén a köztársasági elnök a hatalom megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, erőszakos hatalomátvétel, (pl. katonai puccs, tömegzavargás, lázadás, rombolás), terror jellegű, vagy fegyveresen, vagy felfegyverkezve elkövetett erőszakos cselekmények, illetve katasztrófák bekövetkezésekor, amikor az állampolgárok élet- és vagyonbiztonsága tömeges méretekben kerül veszélybe, **szükségállapotot** hirdet ki.

A rendkívüli jogrenden alapuló hatalom lényege szükségállapot idején, hogy a köztársasági elnök rendeleti úton, az Alkotmány szerinti külön törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezethet be és az Országgyűlés akadályoztatása esetén dönthet a fegyveres erők felhasználásáról.

Az Alkotmány **19/E.§ (1) bekezdésben meghatározott esetek** (pl. váratlan támadás) bekövetkezésekor a Kormány intézkedését követően ***a fegyveres erők erre kijelölt és felkészített erői kerülnek alkalmazásra az ország területére váratlanul betört külső szárazföldi fegyveres csoportok ellen.*** A váratlan légitámadás elhárítása, vagy a légtérsértő eszközök megsemmisítése a honi és a szövetséges légvédelmi és repülő készülségi erők alkalmazásával történik.

A támadás elhárítására a köztársasági elnök által jóváhagyott védelmi terv szerint - a szükségállapot, vagy a rendkívüli állapot kihirdetésére vonatkozó döntésig – a Kormány jogosult intézkedni. Váratlan támadás elhárítása időszakában a Kormány a honvédelmi törvényben meghatározott korlátozásokkal a rendkívüli intézkedések egy részét is bevezetheti.

Veszélyhelyzet: kisebb, lokális terjedelmű elemi csapások, téli rendkívüli időjárás, járványok, stb. során keletkező olyan helyzetek, amelyek az állampolgárok élet és vagyonbiztonságát veszélyeztetik. A rendkívüli intézkedések bevezetésére a Kormány jogosult.

A nemzetgazdaság helye, szerepe az országvédelemben

A nemzetgazdaság felkészítésének rendszeréről a Kormány 3124/1992. sz. határozata rendelkezik. Ebben szabályozza a nemzetgazdaság *felkészítését*, szükség esetén *mozgósítását* (gazdaságmozgósítás) a minősített időszakban ellátandó feladatokra.

A nemzetgazdaság védelmi felkészítése biztosítja:

- a minősített időszakokban jelentkező anyagi igények kielégítését (fegyveres védelem, lakosság-ellátás igényeit),
- az un. minősített időszaki küszöb alatti helyzetek (katasztrófa, ipari baleset, elemi csapás) és a lakosság ellátási válsághelyzetek kezelését, valamint
- a nemzetközi gazdasági kapcsolatok fenntartását.

A nemzetgazdaság védelmi felkészítése tervszerű, folyamatos tevékenység. Ennek során az illetékes közigazgatási szervek előkészítik a gazdaságot a szükség esetén elrendelésre kerülő mozgósításra, és alkalmassá teszik az Alkotmányban meghatározott minősített időszakokban jelentkező feladatok végrehajtására.

A nemzetgazdaság **felkészítésének feladata** egy olyan rendszer kiépítése, amely a nemzetgazdasági folyamatok követésére, elemzésére épül. A felkészülési tervezés a statisztikai követő tervezésen alapul. A reál folyamatok felméréséhez intézkedési tervrendszer kidolgozása kapcsolható, amely biztosítja a fegyveres erők, a rendvédelmi szervek és a lakosság minősített időszaki igényeinek kielégítését.

A nemzetgazdaság védelmi felkészítésének tervezése, szervezése, koordinálása jogszabályban megfogalmazott állami feladat, amelyet a **gazdasági miniszter koordinálása mellett kormányzati szinten a minisztériumok és az országos hatáskörű szervek, területi és helyi szinten a megyei/fővárosi védelmi bizottságok irányításával a közigazgatási szervek és a gazdasági szervezetek végeznek.**

A gazdaság védelmi felkészítésének tervezésénél a szövetséges fegyveres erők szükséglete is megjelenik, amely a befogadó nemzeti támogatás keretében valósul meg. A tervezés legfontosabb alapelve a nemzeti érdekek, törvények és prioritások érvényesítése, azaz, hogy a helyi erőforrások átadása ne veszélyeztesse a lakossági ellátás és a nemzeti haderő igényeit. A beérkező NATO parancsnokok részére már békeállá-

pot időszakában át kell adni a befogadó nemzeti támogatásra vonatkozó nemzeti képességeket.

A gazdaság minősített időszaki teljesítőképességét a rendkívüli állapotban felmerülő igényekre kell méretezni, azonban a minősített időszakban számba vehető többletforrások nem haladhatják meg a nemzetgazdaság lehetőségeit. Ehhez meg kell határozni a nemzetgazdaságból teljesíthető igények szintjét, amelyet a minősített időszaki erőforrás-kielégítés tervezésénél nem szabad túllépni. ***Ez reálisan a GDP 3-3,5 %-át jelentheti.***

A gazdaságmozgósítás a honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény 8. § (1) bekezdés *b*) pontja alapján kormánydöntéssel elrendelt, a nemzetgazdaság védelmi felkészültségét - lehetőség szerint - már a minősített időszak kihirdetésekor biztosító gazdaságbiztonsági rendszer, amely a minősített időszakokban a gazdaság működőképességének fenntartásához, a védelemben részt vevő szervek feladatainak végrehajtásához, a lakosság ellátásához és védelméhez a szükséges mértékben igényelt erőforrásokat (anyagi javak, humán erőforrás, pénzeszközök) hivatott biztosítani.

A nemzetgazdaság védelmi felkészítése magában foglalja:

- a felkészülési és a minősített időszakokban a nemzetgazdaságtól igényelt erőforrás-szükséglet felmérését és kielégítési módjainak a követő tervezés módszerével való meghatározását (minősített időszaki igény-kielégítési tervek összeállítását),
- az igények kielégítéséhez szükséges költségvetési fedezet tervezését;
- minősített időszaki költségvetési átcsoportosítási javaslatok elkészítését, illetve
- a védelmi felkészítés folyó időszaki egyszeri vagy folyamatos ráfordításainak költségvetési tervezését az éves költségvetési rend ütemezéséhez igazodva.

A követő tervezés a védelmi felkészítési tervezés fő módszertani eszköze, amelynek alkalmazásával a minősített időszaki igények ismeretében és a folyó időszaki tényadatok alapján az egyes erőforrás-elemekre megtervezhetők a szükségletek kielégítési módjai.

A gazdaságmozgósítás alapfeladatai:

- a központi és regionális irányítás és vezetés minősített időszakos feltételeinek biztosítása,
- a nemzetgazdaság minősített időszakos működőképességének fenntartása,
- az adott minősített időszakos feladatok végrehajtásában részt vevő szervezetek (kiemelten a HM és a BM) működéséhez szükséges anyagi javak és szolgáltatások többletének biztosítása,
- a lakosság minősített időszakos ellátása, életének védelme,
- a nemzetközi gazdasági kapcsolatok lehetséges fenntartása.

A védelmi felkészítési tervezésben részt vevő szervek (a továbbiakban: tervező szervek) között **megkülönböztetünk:**

- **követelménytámasztó szerveket** (a minősített időszakos feladatok végrehajtásáért elsődlegesen felelősek),
- **felelős teljesítő szerveket** (a szükséges termékek, illetve szolgáltatások biztosításáért a tevékenység jellege alapján elsődlegesen felelősek, más szolgáltató szervek felé követelménytámasztó szervként szerepelhetnek),
- **szolgáltató szerveket** (ágazati vagy területi ellátási felelősségük folytán a felelős teljesítő szervek részére egyes kiegészítő erőforrások szolgáltatását biztosítják).

A honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény szerint a védelmi felkészítésben részt vevő szervek körét és honvédelmi feladataikat a Kormány határozza meg, és erről rendeletet, illetve határozatot ad ki.

Az egyes igényelt erőforrások biztosításának tervezése a minősített időszakos **ellátási felelősség ágazati és területi** szinten történik. Ebből a szempontból megkülönböztetünk ágazati és területi tervező szerveket.

Ágazati tervező szerv alatt a védelmi felkészítési tervezésben azt a minisztériumot vagy országos hatáskörű szervet kell érteni, amelynek vezetője kormányrendelet alapján felelős az irányítása vagy felügyelete alá tartozó szervezetek és a feladatkörébe tartozó szakágazatoknak, a gazda-

ság védelmi felkészítésével és mozgósításával kapcsolatos feladatai ellátásáért.

Területi tervező szerv - a védelmi felkészítési tervezésben - valamennyi megyei és a fővárosi védelmi bizottság. A további helyi közigazgatási szervek tervezésbe való bevonásáról a megyei védelmi bizottságok saját hatáskörben rendelkeznek.

A kétszintű tervezés összefüggő és egységes rendszert alkot, mivel a területi tervezési szintű erőforrások igény-kielégítési terveit az ágazati tervező szerv összesíti; az ágazati tervezési szintű erőforráselemek igény-kielégítési terveit pedig az ágazati tervező szerv területi tervekre bontja le. Az ágazati vagy területi szinten összeállított igény-kielégítési tervek nemzetgazdasági szintű összesítésével a Pénzügyminisztérium készíti el az erőforrás nemzetgazdasági igény-kielégítési tervét.

A HM minősített időszak feladatainak végrehajtásához és működéséhez szükséges anyagi javak és szolgáltatások biztosításának koordinálását, szervezését a **HM Védelmi Hivatal**, míg a HM tárcaszintű igényeinek összeállítását és a biztosítottság értékelését a **HM Gazdasági Tervező Hivatal** végzi.

Az együttműködés tartalma

A HM Védelmi Hivatal és a HM Gazdasági Tervező Hivatal *együttműködésének célja a nemzetgazdaság védelmi felkészítésével összefüggő védelmi igazgatási, valamint a Magyar Honvédség válsághelyzeti és minősített időszak – a védelmi felkészítéssel és az ország-mozgósítással, a NATO 5. cikk szerinti katonai és a nem 5. cikk szerinti békeműveletekkel összefüggő – igényei teljes körű kielégítése érdekében végzendő feladatok egységes értelmezése, kezelése, szervezése és összehangolása.*

A közös tevékenység szabályozásának előkészítésekor rögzítettük az együttműködés általános elveit.

A minősített időszakok tervezési rendszerében a Hivatalok elsődleges feladatként kezelik a Magyar Honvédség válsághelyzeti, minősített időszak, a NATO 5. cikk szerinti katonai, illetve a nem 5. cikk szerinti békeműveletekben való részvételéhez szükséges nemzetgazdasági igények, továbbá a szövetséges erők tevékenysége érdekében a befogadó nemzeti támogatás tervezését, előkészítését és végrehajtását.

A HM Védelmi Hivatal végzi – a Hvt. végrehajtására kiadott 178/1993. Korm. rendeletben meghatározottak alapján – a Kormány, il-

letve a honvédelmi miniszter feladat- és hatáskörébe tartozó védelmi felkészítés és az országmozgósítás általános koordinációját, valamint a honvédelmi tevékenység ágazati irányítását szolgáló döntések előkészítését és végrehajtásának koordinációját.

A HM Gazdasági Tervező Hivatal végzi a Magyar Honvédség által összeállított minősített időszakos igénytervek kezelését, ezen időszakos tárcaszintű képesség és feladatalapú erőforrás igénytervek kidolgozását, azok tételes biztosítottságának szervezetszerű megfigyelését, az igények és a kielégítésük lehetőségeinek rendszeres összehangolását, a tételes biztosítás jogi biztosítottságának szervezését.

Az együttműködés főbb területei és feladatai:

- A Magyar Honvédség által összeállított minősített időszakos igénytervek és az igények biztosításában történő közös tevékenység, valamint a tárcaszintű logisztikai tervek kidolgozása.
- A minősített időszakos feladat, erőforrás és költség tervezés tárcaszintű szabályozása, a védelmi felkészítés és az országmozgósítás feladataira vonatkozó jogszabályok kidolgozásában történő közös részvétel.
- A védelmi tervezési rendszer kialakítására, ezen belül a minősített időszakos anyag, eszköz és szolgáltatási igények feladatalapú erőforrás tervezésére vonatkozó tárcaszintű elgondolások és azok részletes kidolgozásában történő közös részvétel.
- A fegyveres erők, a védelmi igazgatási szervek minősített időszakos működéséhez szükséges igények meghatározásának, illetve a védelmi bizottságok ezek kielégítésével összefüggő tevékenységének koordinációjában történő közös részvétel.
- Anyagi szolgáltatások (beleértve a befogadó nemzeti támogatással összefüggő kötelezettségek) igénybevételére irányuló védelmi igazgatási tevékenység koordinálásában való együttes tevékenység.

A együttműködési területeken végzett közös munkában a HM Védelmi Hivatal feladata:

- A védelmi felkészítéssel és az országmozgósítással kapcsolatos jogszabály tervezeteket és elgondolásokat véleményezésre megküldi a HM Gazdasági Tervező Hivatal részére és javaslatvételi lehetőséget biztosít számára, melyet közös értekezleteken megvitatnak és a közösen elfogadottakat beépíti a tervezetekbe.
- A befogadó nemzeti Támogatás (FNT) szervezéséhez, tervezéséhez szükséges követelményeket biztosítja a HM Gazdasági Tervező Hivatal részére.
- Az „M” időszaki igények kielégítésére igénybe vehető pontosított hadiipari kapacitások jegyzékét a tervezéshez megküldi a HM Gazdasági Tervező Hivatal részére.
- A visszatájékoztató érdekében a fővárosi, megyei védelmi bizottságok által az MH részére az „M” időszakban biztosítandó erőforrások összesített és megyei bontású jegyzékét átadja a HM Gazdasági Tervező Hivatal részére.
- A minősített időszaki igények biztosításáról szóló, a beszállítókkal kötött előszerződés egy példányát megküldi a HM Gazdasági Tervező Hivatal részére. Az előszerződésben megjelent kötelezettségvállalások alapján részt vesz a HM Gazdasági Tervező Hivatalnál az „M” időszaki anyag, eszköz és szolgáltatás igények kielégítettségének értékelésében az igények és lehetőségek összhangja érdekében szükségessé váló intézkedések kidolgozásában.
- A meglévő Védelmi Célú Tartalékokra (Gazdaságbiztonsági Tartalék, Állami Egészségügyi Tartalék, Állami Céltartalék), Rögzített Ipari Kapacitásokra és az Import Igényekre vonatkozó összesített adatokat átadja a HM Gazdasági Tervező Hivatal részére.
- Megszervezi az MH polgári szférát érintő konkrét igényei kielégítését biztosító minisztériumok, országos hatáskörű szervek és a fővárosi, megyei védelmi bizottságok HM Honvéd Vezérkaron belül folyó „M” időszaki tervezésbe történő bevonását.

- Bevonja a HM Gazdasági Tervező Hivatalt a visszaigazolt „M” időszakai kapacitás, illetve termelés meglétének, struktúrája megfelelőségének, előkészítettségének, működése megszervezettségének ellenőrzésébe. Az ennek során közösen kialakított álláspontokat következetesen képviseli a tárcaközi egyeztetés során.

Az együttműködés keretében a HM Gazdasági Tervező Hivatal vállalta, hogy:

- Évente a pontosított és jóváhagyott minősített időszakai tárca-szintű erőforrás igénytervet megküldi a HM Védelmi Hivatal részére. Bevonja azt az igények kielégítésének megtervezhetősége szempontjából történő értékelésébe. Az MH-n belül képviseli a közösen kialakított álláspontot, megszervezi és lebonyolítja az így szükségessé váló módosításokat.
- A HM VH által megküldött, a védelmi felkészítéssel és országmozgósítással kapcsolatos jogszabályok tervezeteit véleményezi, javaslatokat tesz azokhoz. Javaslatait előzetesen egyezteteti az érintett HM és MH szervezetekkel. Az egyeztetésekben képviselt álláspontja kialakításához kikéri a HM Védelmi Hivatal szakvéleményét és annak közösen vállalható részeit következetesen érvényesíti.
- A Fogadó Nemzeti Támogatás (FNT) adatbázisának tartalmát kezeli és naprakészen tartja, évente összegző jelentést készít a HM Védelmi Hivatal részére, az FNT feladatainak erőforrás szükségleteiről és azok biztosítottságáról, illetve hiányairól, a hiányok kielégíthetőségi területenkénti csoportosításáról. Évközben a HM Védelmi Hivatal kérésére adatokat és információkat szolgáltat az adatbázisból.
- Az MH minősített időszakai eszköz, anyag és szolgáltatás biztosítottság tervét megküldi a HM Védelmi Hivatal részére. Ehhez értékelő elemzést készít a hiányok lehetséges okairól, megszüntetésük lehetőségéről, illetve a hiányok tartós fennmaradása esetén azoknak az „M” időszakai katonai képességekre és feladatokra gyakorolt hatásairól. Az igények és a lehetőségek összhangjának megteremtése érdekében a HM Védelmi Hivatalt bevonja az MH-n belüli egyeztető megbeszélésekbe.

- A tárcaszintű minősített időszakai tervezéssel kapcsolatos jogszabályok és belső, tárcaszintű szabályozók tervezeteit véleményezésre megküldi a HM Védelmi Hivatal részére. Az általa adott véleményeket – szükség esetén egyeztető megbeszéléseket követően – beépíti a szabályozó tervezetekbe.
- Az „M” időszakai anyagi igényekre, azok biztosítottóságára, az előszerződésekre, valamint minden más e feladatkörrel kapcsolatos nyilvántartásai szolgáltatásairól, adattartalmáról tájékoztatja a HM Védelmi Hivatalt, felhasználásra hozzáférhetővé teszi számára e nyilvántartásokat, illetve a HM Védelmi Hivatal eseti igényei alapján értékeléseket, elemzéseket készít e nyilvántartások alapján a főbb „M” időszakai folyamatokról.
- Részt vesz a tárcaközi egyeztetés keretében a visszaigazolt „M” időszakai kapacitások és termelés meglétének, megfelelőségének ellenőrzésében, ennek során tapasztalatai alapján a HM Védelmi Hivatallal közösen alakítják ki a tárca képviselő álláspontját.
- A HM Védelmi Hivatal koordinálásával részt vesz az „M” időszakai anyagi és szolgáltatás igények kielégítését szervező minisztériumok, országos hatáskörű szervek és a fővárosi, megyei védelmi bizottságok tervező munkájában, javaslatokat, elgondolásokat dolgoz ki a katonai és a polgári tervező rendszer összhangjának erősítésére. Javaslatait, elgondolásait átadja és egyezteti a HM Védelmi Hivatallal.
- A HM Védelmi Hivatallal közösen részt vesz az „M” igényeket biztosító szállítói előszerződések tartalmának átdolgozásában. A végrehajthatóság és a kötelezettségvállalás konkrétságának és kötöttségének szempontjából elemzi a szerződéseket, és javaslatokat dolgoz ki azok módosítására, normaszöveg mélységig. Javaslatait egyezteti a HM Védelmi Hivatallal, majd közösen képviselik azokat a tárcaközi egyeztetéseken.

Az együttműködés rendje és folyamata

Az MH tervező szervezetei által felterjesztett minősített időszakai igényeket a HM Gazdasági Tervező Hivatal összesíti, szakmailag felülvizsgálja, és egyeztető értekezleteken pontosítja azokat az igénylő, fel-

használó, valamint a tervező szervezetekkel. Az így pontosított igényeket tárcaszintű erőforrás- és költség tervdokumentációba foglalja össze.

A HM Gazdasági Tervező Hivatal a jóváhagyott „M” időszakai tárcaszintű erőforrás igénytervet megküldi mind a HM Védelmi Hivatalnak, mind a **Gazdasági és Közlekedési Minisztériumnak**, mind a minősített időszakai igények kielégítésében érintett minisztériumok részére (kivonatossan a rájuk vonatkozó mértékben) az igények mielőbbi feldolgozása érdekében.

A minősített időszakai igények lebiztosításának koordinálását a HM részéről kizárólagos joggal a HM Védelmi Hivatal végzi a fővárosi, megyei védelmi bizottságok bevonásával, míg a nemzetgazdaság (gazdasági élet szereplői) felé a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium - az érintett szakminisztériumokon keresztül - koordinál.

A HM Védelmi Hivatal a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium által a beszállítókkal kötött előszerződéses 1 példányát, illetve ezzel egyidőben a fővárosi, megyei védelmi bizottságok által az MH részére minősített időszakban biztosított erőforrások összesített és megyei bontású jegyzékét megküldi a HM Gazdasági Tervező Hivatal részére.

A HM Gazdasági Tervező Hivatal a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium által megkötött előszerződéses és a HM Védelmi Hivatal által biztosított, a minősített időszakai erőforrások jegyzéke alapján elkészíti a „M” időszakai biztosítottság tervét és visszatájékoztatja az MH tervező szervezeteit.

Közösen felülvizsgálják az előszerződéses tartalmát, és közös javaslatokat dolgoznak ki azok tartalmának olyan változtatására, amely konkrét és jogilag jól körülírható kötelezettségvállalást tartalmaz mindkét szerződő fél részéről az igények tételes kielégítésére.

A tárcaközi egyeztetések az „M” időszakai igények kielégítésének koordinálása esetében az igények tervezése során lefolytatott konzultációkat, szakmai megbeszéléseket jelentenek a HM Gazdasági Tervező Hivatal, a HM Védelmi Hivatal és a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium között. A kész, végleges és jóváhagyott „M” időszakai tárcaszintű erőforrás igényterv esetében a tárcaközi egyeztetés kizárólag a HM Védelmi Hivatal feladata.

Az együttműködési terület helyzete

A nemzetgazdaság védelmi felkészítése tervezésének és a védelmi célú tartalékolási tevékenység szabályozásáról szóló jelenleg érvényben lévő 1041/1994. sz. Kormányrendelet átdolgozásra szorul, amely a 64/1995. sz. HM utasítás átdolgozását is jelenti.

A jelenlegi tervezési rendben a megadott igények megalapozottsága megkérdőjelezhető, mert nem mutatható ki, hogy az adott igény milyen feladat végrehajtása érdekében született. Tehát a tervezés nem feladat orientált, hanem csak egyes erőforrás igények (naturáliák) jelennek meg igényként. Ennek következtében nem kapcsolhatók össze és nem vizsgálhatók az „M” időszaki katonai feladatok és az azokhoz kapcsolódó erőforrások reális megítélése, ami a megalapozottság alapvető kritériuma lenne.

Az „M” időszaki katonai feladatok, amelyek nincsenek összefoglalva egy egységes minősített időszaki Katonai Szakfeladatrendben, nagy része nem rendelkezik normatívákkal, vagy mutatószámokkal, illetve nem kapcsolható az erőforrás igényhez a költségigény és nem kerül képzésre a költségvetési igény.

A jelenlegi tervezésben csak a nemzetgazdasági igények kerülnek megfogalmazásra, míg azon „M” időszaki igények, amelyek a tárca folyó költségvetéséből kerülnek kielégítésre nem jelennek meg a költségvetésben elkülönítve vagy legalább megjelölve. Így valójában nem választhatók szét a béke és „M” időszaki eszköz-, anyag- és szolgáltatás igények, nem tervezhetőek pontosan az „M” időszaki igények költségei.

Ebből következően egyrészt a tervekben megjelenő „M” időszaki igények nem tükrözik a valós igényeket, másrészt az „M” időszakra a haderónél rendelkezésre állásra tervezett készletek kimaradnak az igénytervezésből. Mindez az „M” időszaki igények és a kielégítésüket szolgáló kapacitások összehangolatlanságát, rendezetlenségét és esetlegességét eredményezik.

A Magyar Honvédséggel szemben támasztott, a rendkívüli állapothoz kapcsolódó feladatok optimálisabb erőforrás igény összeállításához a jelenlegi a Magyar Honvédségen belüli „M” időszaki tervezési rendszerautomatizálás, a feladatorientált tervezés bevezetése szükséges.

A két Hivatal együttműködésétől azt várjuk, hogy elősegíti a minősített időszakos valós igények kialakítását, megteremtve annak lehetőségét, hogy a tervezési alapadatok valóban a jogos igényeket tükrözzék. A sikeres és eredményes együttműködés hozzájárul a feladat-és erőforrás alapú tervezési rend bevezetéséhez, illetve a kormányzati védelmi tervezési rendszer kialakításához is.

TECHNIKAI KISZOLGÁLÁSOK A 7. LÉGVÉDELMI RAKÉTAEZREDNÉL AZ ELMÚLT ÉVTIZEDBEN

Varga László¹

Az akkori Magyar Néphadsereg 1988-tól vezette be a haditechnikai eszközök és anyagok új technikai kiszolgálási rendszerét. A volt 7. légvédelmi rakétaezred (Keszthely) ezt a rendszert az ezred 1997-ben bekövetkezett felszámolásáig alkalmazta. A dolgozat célja, hogy közreadjam az ezrednél ezen időszakban tervezett és elvégzett technikai kiszolgálások számszerű mutatóit évenkénti bontásban, alegységek és anyagnevek szerinti csoportosításban.

Dr. Ungvár Gyula nyugállományú vezérőrnagy 1984-ben védte meg az akkori Zrínyi Miklós Katonai Akadémián *“A szárazföldi csapatok fegyverzete tervszerű technikai biztosítási rendszerének korszerűsítése”* témájú kandidátusi értekezését és szerezte meg a hadtudomány kandidátusa tudományos fokozatot. E munka alapján vezette be a Magyar Néphadsereg az egységes hatfokozatú tervszerű technikai kiszolgálási rendszert. Ezt a rendszert formálisan a Magyar Néphadsereg fegyverzeti és technikai főcsoportfőnökének 182/1987. (HK 32.) számú intézkedésével hatályba léptetett Ált/82 Szakutasítás (a szakaszosan működő és tárolt fegyverzeti és technikai eszközök és anyagok egységes technikai kiszolgálására) szabályozta.

A Szakutasítás hatálya ugyan nem minden alkalmazott eszközre terjedt ki, de az akkori 7. légvédelmi rakétaezred által üzemeltetett eszközök és anyagok túlnyomó többségére igen. Csak emlékeztetésként erre az időszakra esett a fegyverzeti és technikai szolgálatok integrációja is.

Jelen dolgozatnak nem célja, sem a fegyverzeti és technikai szolgálatok akkori integrációjának, sem az egységes technikai kiszolgálási rendszer működésének vizsgálata. Nem tagadom, hogy az előző évek során erős késztetést éreztem ezen kérdések vizsgálatára, vagy legalábbis saját tapasztalataim, véleményem közreadására, de mindig ellenálltam a kísértésnek. *Ugyanakkor az adatgyűjtést elvégeztem, nem titkoltan azzal*

¹ Varga László mk. dandártábornok, MH 12. légvédelmi rakétadandár, parancsnok.

a céllal, hogy ha én nem is, hátha valaki veszi a bátorságot az ezzel összefüggő kérdések feldolgozására.

A dolgozatban csupán azt a célt állítottam magam elé, hogy többé-kevésbé rendezett formában közreadjam azt az adatbázist, amelyet a technikai kiszolgálásokról a 7. légvédelmi rakétaezred fegyverzeti és technikai (1987 – 1991), majd anyagi-technikai szolgálatánál (1991 – 1997) gyűjtöttem. Tettem ezt részben munkaköri kötelességből (lévén a nevezett katonai szervezet fegyverzeti és technikai, majd anyagi-technikai főnöke a jelzett időszakban), részben azzal a céllal, hogy valamikor a saját vizsgálataim alapján levont következtetésekkel, vagy (miután erről lettettem) a téma iránt érdeklődők számára további kutatási céllal közreadjam.

Ebből adódóan az adatbázist tartalmazó kilenc táblázathoz készítettem ugyan hat ábrát, de ezeket inkább csak gondolatébresztésnek szántam. Sokkal fontosabbnak tartom, hogy az adatokhoz néhány olyan megjegyzést fűzzek, amely megkönnyíti azok kezelését, feldolgozását (nem mintha ezek további kutatómunkával nem lennének kideríthetők).

Az akkori 7. légvédelmi rakétaezred a szárazföldi csapatok legnagyobb légvédelmi rakéta és tüzér fegyvernemi szervezete volt és mindenkor a szárazföldi csapatok legnagyobb csoportosításának alárendeltségében teljesítette feladatait. ***Szervezetét tekintve törzsből és két általában teljesen egyforma felépítésű (egyenként 5-6 századszintű szervezetet magába foglaló, az adatbázisban A és I betűjellel jelölt) légvédelmi rakétaosztályból állt. Emellett egy (3-4 századszintű szervezettel rendelkező) rakétatechnikai osztályt (P), harcbiztosító (T – törzsütég, H – híradó század, M – műszaki század, N – biztosító század) és kiszolgáló alegységeket (S – javító század, Z – ellátó század) foglalt magába.*** Természetesen – mint minden katonai szervezet – rendelkezett egészségügyi alegységgel, raktárakkal és különböző utalt szervezetekkel. A közreadott adatbázis szempontjából ezek csak annyiban lényegesek, hogy az érdeklükben elvégzett technikai kiszolgálásokat az ***egyéb (EGY)*** kategóriába soroltam.

Az üzemeltetett (és így a technikai kiszolgálások szempontjából számba veendő) eszközöket és anyagokat tekintve az ezred fő fegyvereit a ***KRUG (NATO kódnevén SA-4)*** légvédelmi rakéta komplexumok, a komplexumokhoz tartozó felderítő és célmegjelölő rádiólokátorok, a tűz-irányító eszközök és a rakéták harci alkalmazáshoz történő előkészítését szolgáló technológia képezték. Emellett a harcbiztosító alegységek közül a törzsütég legjellemzőbb eszközei a felderítő rádiólokátorok és a tűzirá-

nyító eszközök, a híradó századé a rádióállomások, a rádiórelék és a vezetékes eszközök, a műszaki századé az út- és állásépítő gépek, a biztosító századé a 14,5 mm-es légvédelmi géppuskák voltak. Természetesen minden alegység rendelkezett a feladatai ellátásához szükséges páncélos- és gépjármű-technikai eszközökkel (jellemzően UAZ-469, GAZ-66, ZIL-131, ZIL-157, URAL-375, KAMAZ és KRAZ-255 típusok, gázturbinák és áramforrás aggregátok), híradó eszközökkel, műszaki és vegyivédelmi normás anyagokkal, valamint hadtáptechnikai eszközökkel.

Az adatok elemzéséhez talán nem árt tudni, hogy a vizsgált időszakban a személyi állománnyal (elsősorban a kiszolgáló-javító szervezeteknél) és technikai eszközökkel való feltöltöttség jellemzően 90 % és 100 % között volt. Az egy technikai kiszolgálás fogalma alatt az ezred mindenkor az Ált/82 Szakutasítás által adott definíciót értette. A kiszolgálási feladatokat az ezred elsősorban a javítószázad és az osztály javítórajak erőforrásaira támaszkodva végezte. Természetesen nem tehetem meg, hogy ne utaljak arra, hogy a fegyverzeti szolgálat fő-anyagnem-felelősi körébe tartozó (és az ezred fő fegyverzetét jelentő) eszközök technikai kiszolgálását döntően az (1992-ig az osztályok szervezetébe tartozó) **Időszakos Beszabályozó Csoportok (IBCS)** végezték.

Az elemzések során (bár az adatsorokból kitűnik) bizonyos óvatossággal kell kezelni a műszaki és vegyivédelmi eszközökre vonatkozó adatokat (azok viszonylagos kis elemszáma miatt) és a híradó-technikai eszközökre vonatkozó adatokat (a szolgálat sorsát az egész integrációs folyamat során végigkísérő bizonytalanság vagy különállás miatt). A fegyverzeti eszközökre és a páncélos- és gépjármű-technikai eszközökre vonatkozó adatok – megítélésem szerint – kellő elemszámúak és relevánsak, ugyanakkor nem árt tekintetbe venni, hogy míg utóbbi eszközök eléggé egyneműek voltak az ezrednél, a fegyverzeti eszközök sokfélesége miatt az adatok elemzése bizonyos elővigyázatosságot igényel.

Anélkül, hogy a dolgozat elején tett ígéretemet – miszerint az adatok elemzésére, vizsgálatára nem vállalkozom – megszegném, egy megjegyzést bátorodom tenni, mégpedig az 1993-as év előző évektől eltérő tendenciáinak jobb megértéséhez. *Az 1988 és 1992 közötti adatok áttekintése arra inspirálta az ezred vezetését, hogy bizonyos intézkedéseket tegyen, amelyekből az alábbiak voltak a legfontosabbak.* Az Időszakos Beszabályozó Csoportok állománya szakmai tudásának megmentése céljából 1993-tól a két csoportot ezred közvetlen alegységként (magasabb beosztásokkal) szerveztük meg, aminek következtében talán az ezred fennállása alatti legerősebb összetételű csoportot hoztuk létre. Emellett az elvégzett kiszolgálások mennyiségének növelése céljából az ezred köz-

vetlen alegységek gépjármű-technikai eszközei 3. számú technikai kiszolgálásának feladatát (bizonyos csoportosítással) az osztályok javítórajaira bíztuk.

Végezetül egy utolsó megjegyzés az adatokhoz. Joggal merül fel a kérdés, hogy hol vannak az 1996-os adatok? A hiány oka kettős. Egyfelől személyes, mert az előjáró 1996 végén beosztásomból elvezényelt, másfelől pedig 1996 elején nyilvánvalóvá vált, hogy az ezred felszámolásra kerül, mégpedig úgy, hogy részei más helyőrségbe (egy új katonai szervezetbe) diszlokálnak. Fentiek következtében a rendelkezésre álló adatokat (mint aligha használhatóakat) bátorkodtam a dolgozatból kihagyni.

Eredeti szándékom szerint ajánlom az adatokat azoknak, akik késztetést éreznek ezen időszak vizsgálatára. Bízom ezzel együtt abban is, hogy az adatok tanulmányozása talán nem lesz érdektelen azon pályatársaim számára sem, akik ezt az időszakot hozzám hasonló beosztásban, hasonló feladatkörrel küzdve élték meg. *Terveim szerint következő dolgozatomban a volt 7. légvédelmi rakétaezred csapattagozatú javítószerveinek tevékenységéről gyűjtött adatokat szándékozom közzétenni.*

A következőkben a tervezett és ténylegesen végrehajtott - szakáganként differenciált - javítási feladatokat összevető, illetve viszonyukat szemléltető táblázatok, grafikonok bemutatásával szeretném levont következtetéseim helyességét igazolni. A speciális rendeltetésű egység technikai eszközei eredeti összetételéhez kapcsolódó tényadatok reprezentatív mintavétel lehetőségét kínálják fel a tanintézeti oktatók, valamint a gyakorlati kutatást végző szakemberek számára.

Kimutatás a tervezett technikai kiszolgálásokról (anyagmeneként)

1. sz. táblázat

AN/ÉV	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
FV	193	217	193	164	159	151	148	170
PC	425	480	458	390	262	276	215	241
MŰ	18	20	18	34	32	43	34	33
VV	90	60	53	80	53	63	63	31
HÍ							64	51
ÖSSZ	726	777	722	668	506	533	524	526

Kimutatás az elvégzett technikai kiszolgálásokról (anyagmeneként)

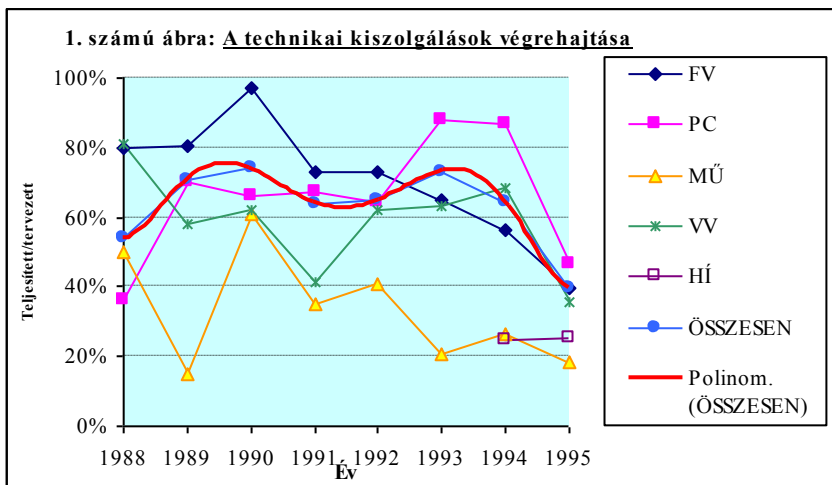
2. sz. táblázat

AN/ÉV	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
FV	154	174	188	120	116	98	83	67
PC	155	337	303	262	168	243	187	112
MŰ	9	3	11	12	13	9	9	6
VV	73	35	33	33	33	40	43	11
HÍ							16	13
ÖSSZ	391	549	535	427	330	390	338	209

Kimutatás az elvégzett és tervezett technikai kiszolgálások arányáról (anyagmeneként)

3. sz. táblázat

AN/ÉV	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
FV	80%	80%	97%	73%	73%	65%	56%	39%
PC	36%	70%	66%	67%	64%	88%	87%	46%
MŰ	50%	15%	61%	35%	41%	21%	26%	18%
VV	81%	58%	62%	41%	62%	63%	68%	35%
HÍ							25%	25%
ÖSSZ	54%	71%	74%	64%	65%	73%	65%	40%

Kimutatás a tervezett technikai kiszolgálásokról alegységenként

4. sz. táblázat

AEG/ÉV	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
A	81	89	80	86	72	86	76	70
I	90	90	81	89	78	80	69	62
P	98	104	96	84	62	80	89	89
T	94	88	83	74	72	77	48	76
H	48	61	43	71	51	45	64	51
M	24	35	32	27	29	26	25	22
N	69	53	56	33	35	34	25	25
S	67	69	42	63	44	39	65	38
Z	85	86	62	60	60	62	33	88
EGY	70	102	147	81	3	4	30	5
ÖSSZ	726	777	722	668	506	533	524	526

Kimutatás a teljesített technikai kiszolgálásokról alegységenként

5. sz. táblázat

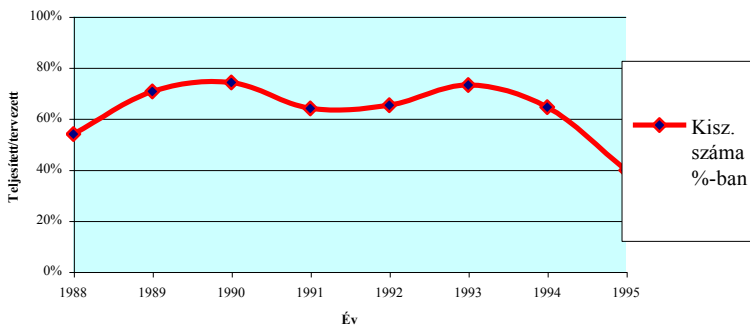
AEG/ÉV	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
A	42	69	70	63	57	66	53	33
I	59	63	67	73	46	60	42	25
P	66	87	79	57	45	50	53	36
T	57	57	54	34	46	49	29	28
H	24	41	8	33	21	28	38	18
M	7	8	22	6	18	17	12	9
N	41	45	48	32	28	32	20	13
S	37	56	42	52	33	34	54	13
Z	33	68	46	24	34	51	18	31
EGY	25	55	99	53	2	3	19	3
ÖSSZ	391	549	535	427	330	390	338	209

Kimutatás a teljesített technikai kiszolgálások arányairól

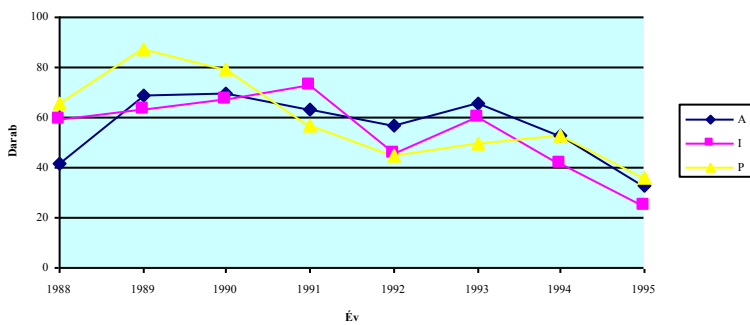
6. sz. táblázat

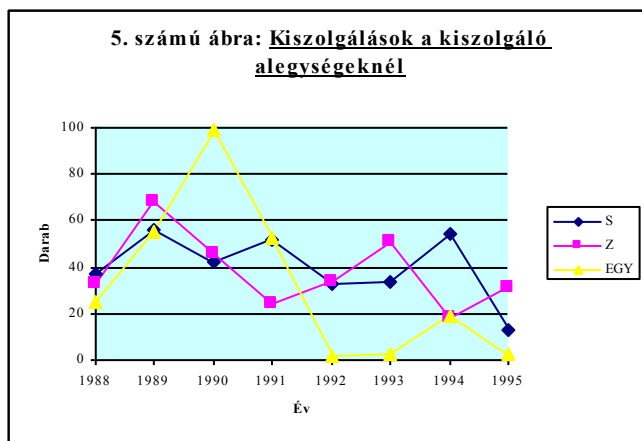
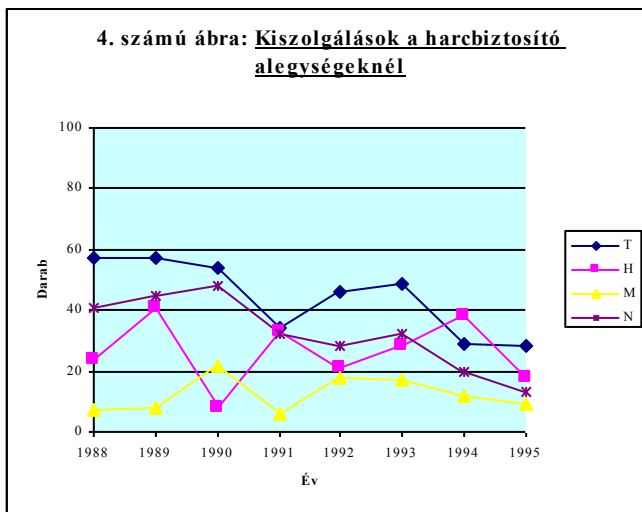
AEG/ÉV	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
A	52%	78%	88%	73%	79%	77%	70%	47%
I	66%	70%	83%	82%	59%	75%	61%	40%
P	67%	84%	82%	68%	73%	63%	60%	40%
T	61%	65%	65%	46%	64%	64%	60%	37%
H	50%	67%	19%	46%	41%	62%	59%	35%
M	29%	23%	69%	22%	62%	65%	48%	41%
N	59%	85%	86%	97%	80%	94%	80%	52%
S	55%	81%	100%	83%	75%	87%	83%	34%
Z	39%	79%	74%	40%	57%	82%	55%	35%
EGY	36%	54%	67%	65%	67%	75%	63%	60%
ÖSSZ	54%	71%	74%	64%	65%	73%	65%	40%

2. számú ábra: Kiszolgálások teljesítése mindösszesen

3. számú ábra: Kiszolgálások az osztályoknál

Kimutatás a javító rajok számára tervezett technikai kiszorgálásokról

7. sz. táblázat

AEG/ÉV	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
A	25	22	24	31	12	34	19	21
I	27	26	26	28	17	29	28	16
P	66	41	63	33	35	29	30	28
ÖSSZ	118	89	113	92	64	92	77	65

Kimutatás a javító rajok által teljesített technikai kiszorgálásokról

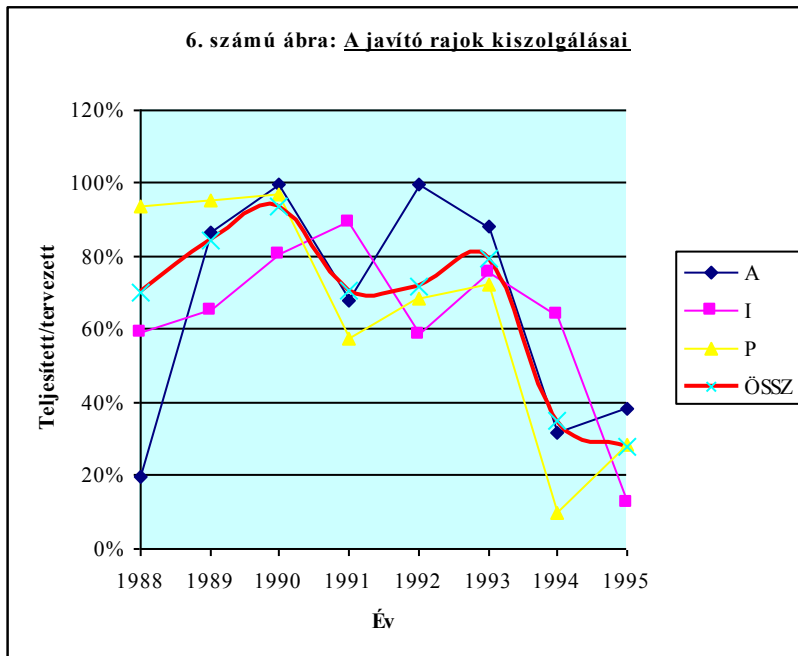
8. sz. táblázat

AEG/ÉV	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
A	5	19	24	21	12	30	6	8
I	16	17	21	25	10	22	18	2
P	62	39	61	19	24	21	3	8
ÖSSZ	83	75	106	65	46	73	27	18

Kimutatás a javító rajok által teljesített technikai kiszorgálások arányairól

9. sz. táblázat

AEG/ÉV	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
A	20%	86%	100%	68%	100%	88%	32%	38%
I	59%	65%	81%	89%	59%	76%	64%	13%
P	94%	95%	97%	58%	69%	72%	10%	29%
ÖSSZ	70%	84%	94%	71%	72%	79%	35%	28%

Felhasznált irodalom:

1. A Magyar Néphadsereg fegyverzeti és technikai főcsoportfőnökének 182/1987. (HK 32.) számú intézkedése az Ált/82 cikkszámú szolgálati könyv kiadásáról.
2. Ált/82 Szakutasítás a szakaszosan működő és a tárolt fegyverzeti és technikai eszközök és anyagok egységes technikai kiszolgálására.
3. A 7. légvédelmi rakétaezred éves technikai kiszolgálási tervei (nyilvántartásai).
4. A 7. légvédelmi rakétaezred éves munkaerő kapacitás elszámolásai.

KÖZLEKEDÉSI KONFERENCIA
A VASÚT SZÁLLÍTÁSÁRÓL
(2002. GÖD)
(VASÚTI SZÁLLÍTÁSOK TAPASZTALATAI)

Németh Ernő³³

A Magyar Honvédség 2002.évi kiemelt feladatai között szerepelt a Spanyolországban levezetett „DYNAMIC-MIX”, valamint a hazai „SZABLYA-2002” gyakorlat, illetve a Magyar Katonai Rendész Kontingens Sarajevoba telepítése. Mindegyik feladat jelentős, elsősorban vasúti szállítás megszervezését jelentette mind az érintett alakulatok, mind az MH katonai közlekedési szervek szállító szakemberei részéről.

A „DYNAMIC-MIX” gyakorlaton résztvevő MH 5. Bocskai István Gépesített Lövészdandár (Debrecen) és az MH 64. Boconádi Szabó József Logisztikai és Támogató Ezred (Kaposvár) technikája, anyaga és a személyi állomány egy részének ki- és visszaszállítása vasúton történt. A vasúti szállítás jelentőségét az adta, hogy a szállítást öt országon keresztül mintegy 2 600 km távolságra kellett megszervezni úgy, hogy a vasúti nyomtáv váltása miatt (magyar vasút: 1435 mm, spanyol vasút: 1676 mm) a francia-spanyol határon az átrakást is meg kellett szervezni.

A „SZABLYA-2002” gyakorlaton szintén a debreceni alakulat vett részt úgy, hogy a helyőrségből a gyakorlótérre történő át- és visszacsoportosítást (oda 17, vissza 20) katonavonattal hajtották végre. A nagy mennyiségű szerelvényekből álló vasúti szállítás megszervezése szintén komoly feladat elé állította az érintett szakembereket.

A Magyar Katonai Rendész Kontingens Sarajevoba történt vasúti kiszállítása a felkészítés szempontjából szolgált érdekes tapasztalatokkal.

³³ Dr. Németh Ernő ezredes, a hadtudomány kandidátusa, MH közlekedési szolgálatfőnök.

A nevezett feladatok tapasztalatainak feldolgozására a HM Üdültetési, Egészségmegőrzési és Rendezvényszervező Kht. gödi bázisán két-napos szakmai konferencián került sor. A konferencián részt vettek a HM Nemzetközi Együttműködési Főosztály, a HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivatal, az MH Szárazföldi Parancsnokság, az MH Légierő Parancsnokság, a MÁV Rt, valamint az MH Közlekedési Szolgálat szakemberei.

A konferencián elhangzott előadások anyagát több részben folytatásokban azzal a szándékkal adjuk közre, hogy a vasúti szállítások előkészítésében, végrehajtásában érintett szak-, illetve közreműködő állomány a leírt tapasztalatokat hasonló feladatok megoldása során hasznosítani tudja.

A folyóirat ebben a számban a MÁV Rt., a HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivatal illetékesei, valamint az MH Katonai Közlekedési Központ Nemzetközi Tervező Központ tapasztalatait adjuk közre. A többi résztvevő előadásainak anyagát a következő számokban jelentjük meg.

A MÁV RT. SZEREPE A NEMZETKÖZI KATONAI SZÁLLÍTMÁNYOK TERVEZÉSÉBEN ÉS LEBONYOLÍTÁSÁBAN

Aszódi Sándor¹

Írásomban a MÁV Rt. Katonai szállítmányirányító szolgálat tevékenységét szeretném bemutatni a szállítások megszervezésében, különös tekintettel a "DYAMIC MIX 2002" hadgyakorlat nemzetközi egyeztetésére és lebonyolítására.

1. Katonai szállítmányirányítási szervezet időrendi áttekintése

A szovjet csapatok magyarországi tartózkodása alatt a MÁV Vezérigazgatóság Katonai Szakosztály keretén belül történt a kapcsolattartás a honvédelmi szervekkel, és a katonai vasúti fuvarozás szervezését és felügyeletét pedig önállóan a **Katonai Szállítmányirányító Csoport** látta el.

A rendszerváltozást követően a MÁV Vezérigazgatóságon a **Katonai Főosztály**, - és a szovjet csapatok kivonulását követően, mint az **Önálló Szállítmányirányító Csoport** is megszűnt.

1993-tól a **MÁV Igazgatóság Budapest Forgalmi Osztály Üzemirányító Csoporton** belül a vasúti katonai mozgásokat a **Hálózati Szállítmányirányító Csoport** látta el, munkakörében együttesen a belföldi rendkívüli küldemények irányításával, kapcsolatot tartva a MÁV Területi Igazgatóságok megfelelő munkakört ellátó munkatársaival. 2001-től megszűntek a területeken lévő összevont munkakörök, és a feladatokat más-más munkakörhöz rendelték át.

A szállítmányirányító csoport a bemutatott folyamatban csak a belföldi katonai vasúti forgalmat irányította.

Az 1992 évi UNPROFOR felvonulás megkezdésekor nem volt megfelelő szervezet a nemzetközi katonai szállítmányirányításra, valamint a megfelelő nemzetközi vasúti és katonai kapcsolattartásra.

¹ Aszódi Sándor MÁV Rt. Üzemirányító Központ, mérnök főtanácsos.

1992-ben a **MÁV Vezérigazgatóság Üzemviteli Főosztály Forgalmi Osztály** „*Rendkívüli küldemények ügyintézése*” nemzetközi csoport kapta meg feladatául a nemzetközi katonai mozgások szervezését.

Jelenleg a Rendkívüli küldeményeket és katonai szállítmányokat irányító szolgálat a **MÁV Rt. Üzemi Központ** szervezetében működik. A csoporton belül fordulószolgalatban látják el a belföldi, nappalos munkarendben pedig nemzetközi szállítmányirányítást.

2. Nemzetközi katonai szállítmányirányítás feladatok:

- Igény egyeztetése, tervezés, előkészítés, engedélyezési eljárás, egyeztetések, szabályozás kiadása;
- Végrehajtás ellenőrzése, beavatkozás, tájékoztatás, kapcsolat-tartás;
- Értékelés;
- Részvétel a nemzetközi katonai/vasúti értekezleteken, döntvények, utasítások....,
- **Közl./107 szakutasítás;** A katonai vasúti szállítások tervezésére, megszervezésére és végrehajtására;
- NATO STANAG előírások, mint pld. „*Lánctalpas és kerekes katonai járművek vasúti kocsikon való biztosításának szabályai*”, valamint a „*Hadfelszerelések vasúti fuvarozása, a rakminta album használata*”.

3. Lebonyolított nemzetközi katonai szállítmányirányítási feladatok

Meghatározó a NATO tagságunkból adódó vasúti szerepvállalás, a nemzetközi hadgyakorlatok vasúti fuvarozásának megszervezése, lebonyolítása, valamint a vasúti technológiához kapcsolódó NATO előírások ismerete és az ehhez szükséges adatok egyeztetése.

Kiemelt nemzeti fegyveres erők vasúti fuvarozása során is a legjelentősebb a szovjet haderő kivonása, az **IFOR-SFOR-KFOR** erők, a magyarországi nemzetközi hadgyakorlatok, valamint a Magyar Honvédség nemzetközi vállalásának megszervezése volt.

Szovjet csapatkivonás

Talán a legnagyobb kihívást a Szovjet csapatkivonás jelentette a MÁV életében, melynek adatai a hazai szállítási viszonyokat tekintve is megdöbbentőek.

Az 1990.március 10-én aláírt egyezmény az „ideiglenesen hazánkban állomásozó szovjet csapatok” kivonási határidejét 1991.június 30-ában határozta meg.

A kivonulás több mint százezer személyt, közel 27. 000 haditechnikai eszközt és félmillió tonna felszerelését jelentett.

A vasúti szállítások előkészületei a bevagonírozás összesen 92, ezen belül a kifejezetten katonai vonatok indítását 69 vasútállomáson, illetve iparvágányon végezték.

Összesen 34.529 vasúti kocsit vettek igénybe, és 24.002 konténert rakodtak be.

A mintegy 15 hónapig tartó szállítás során összesen **1197 katonavonattal** (8637 csapat- és 560 anyagvonat) fuvarozták el Magyarországról a Déli hadseregcsoport valamennyi katonáját, a harci technikai eszközét, katonai felszerelését és egyéb anyagi készleteit, valamint a hozzátartozók és családtagok ingóságait.

UNPROFOR

A délszláv válságot követően az ENSZ békefenntartó erőinek UNPROFOR felvonulása 1992. április 8-án kezdődött Hegyeshalom - Kelebia útvonalon, a nemzetközi egyeztetések és a belföldi forgalom közlekedtetésének szabályozását követően.

Vonalainkon átmenetben a Lengyel, Német, Belga, Orosz, Angol, Dán, Finn, Svéd, Szlovák, Norvég, Banglades, Ukrán és Cseh békefenntartó erők átvonulása 1995-ig **82 vonattal** történt.

A vonatok biztonságos közlekedtetése érdekében az első vonatokat az „**F.10.sz. Utasítás az államfői utazások esetén követendő eljárásra**” szerint külön előfutó biztosító mozdonyal, valamint helikopteres biztosítással, majd 1995-ben külön, „**Utasítás a különleges szabályozást igénylő különvonatok közlekedtetéséről**” történt a szabályozás.

IFOR-SFOR

A MÁV szállítmányirányítási feladata tovább bővült, amikor 1993. októberben a németországi **Ambergben** az ENSZ határozata alapján előkészületeket tettünk a békefenntartó US haderők vasúton történő felvonulására.

A felvetett igények alapján elkészült:

- tervezett útvonal, átfutási idők és 18 menetrendi vonal,
- vonatterhelés, futásfelügyelet, szükséges vízellátás, fuvarköltéség és leszámolás,
- a lőszerrek teherkocsikban zárt vonatként, vagy vegyes vonattal történő továbbítása,
- a vonatok kísérése, tároló állomások kijelölése, a vonatok fűtése, az üres kocsik visszafuvarozása, tranzitengedélyek,
- a rakszelvényen túlerő hadfelszerelések engedélye a vonatok és az egységek részére, az átadásra került vázlatlapok alapján. A technológiához különleges katonai szelvények - méretnövekedésben és magasságban, a felhasznált kocsitípus figyelembevételével - lettek meghatározva,
- az IFOR csapatok felvonulását megelőzően a MÁV hozzájárult a **“Rendelkezés a lánctalpas és kerekes katonai járművek vasúti kocsin történő rögzítésére”** DS 799/47.sz. rakodási előíráshoz 1995 decemberben, DB 2/93 sz. a **“CIM 1 Függelék (RID) 1 és 3 osztály lőszerrel ellátott harci járművek, tartálygépkocsik és olyan közúti járművek fuvarozása, amelyek tartályokat helyeztek el”** külön megállapodás megkötéséhez. Az előírások szabályozták a lánctalpas és kerekes katonai járművek vasúti kocsira történő rakodását az egyezményben részes vasutak közötti határátmenet részére.

Az 1995. decemberi felvonulás során új helyzet állt elő, mert nem csak tranzit, hanem Taszár és Kaposvár kirakással importforgalomban is érintve lettünk a csapatok mozgásaiban. Jelentős volt **Magyarországon, Gárdonyban** 1996. április 16-17. között megtartott SFOR értekezlet, ahol az érintett vasutak és az US Hadsereg megállapodást kötött a vasúti fuvarozás szabályozására.

1996-ban jelentős fuvarozási feladatot jelent a Kaposvár, Baté, Tazsár, Kiskorpád és Kaposújlak állomásról induló amerikai SFOR erők csapatcseréje.

MÁV a fuvarozások szervezésére és lebonyolítására munkacsoportot hozott létre az érdekelt szakszolgálatok kijelölt munkatársai részvételével.

Az MH KKK jelentős feladatot látott el a US erőkkel történő közvetlen kapcsolattartásával, valamint igények közvetítésével a MÁV felé.

A zökkenőmentes vasúti forgalom biztosítása érdekében az Osztrák Védelmi Minisztérium 1995-től a Hadsereg képviselőjével biztosította az országok közötti koordinációt.

KFOR

1997. júliustól DB-ÖBB-MÁV-CFR-BDZ-CH-MZ vasutakon át Skopje, Volkovo és Grilica állomásokra és vissza a csapatcserék alkalmával történ a KFOR erők fuvarozása. A MÁV Rt. vonalain Hegyeshalom, Hidasnémeti, Szob, Murakeresztúr, Hódos, Lökösháza viszonylatban történik a KFOR erők fuvarozása.

Az előkészítés során külön 5-5 menetrend, jelenleg 3-3 lett kialakítva.

A felvonulás során nem csak rakott, hanem a csapatcserékhez üres kocsik fuvarozására is sor került.

1999. szeptember 29. SFOR-EE (Eagle-Rail-Express Konténerfuvarozás).

Hosszú előkészítés után tereltük át vasútra, a közúti forgalmat felváltva a Baté - Németország közötti, az SFOR csapatok rendszeres logisztikai anyagellátását szolgáló konténer forgalmat.

A MÁV komplett logisztikai szolgáltatással támogatta és támogatja jelenleg is az SFOR / KFOR haderők vasúti fuvarozását.

Magyarországi nemzetközi hadgyakorlatok:

- 1997. szeptember *Olasz haderő "Balaton 97"* 8-8 vonat, október Holland haderő 11-11 vonat Hajmáskér, Bodajk, Várpalota,

- 1998. június Olasz haderő **“Balaton 98”** 9-9 vonat Hajmáskér,
- 1999. június Olasz hadgyakorlat **“Balaton 99”** 9-9 vonat Hajmáskér,
- 2000. március Holland hadgyakorlat **“43 Mechbrig Exercise”** 13-12 vonat, április-május NATO hadgyakorlat **“Ardent Ground 2000”** Amerikai, Holland, Olasz, Angol, Német, Cseh, Belga, Görög, Magyar hadsereg 18-18 vonat, június-július Olasz hadgyakorlat **“Balaton 2000”** 11-11 vonat Hajmáskér.
- Az első nagy volumenű NATO hadgyakorlat **“Ardent Ground 2000”**.

A hajmáskéri NATO hadgyakorlaton 10 ország fegyveres erői vettek részt 18-18 vonattal és 429-429 vasúti kocsival, valamint légi és közúti felvonulással.

A vonatok Hegyeshalom, Komárom, Szob, Curtici, Murakeresztúr határállomásokon léptek be, illetve ki a gyakorlatot követően. A tervezés során 3 vonatot kellett a Balaton déli partja helyett Dombóvár útvonalon tervezni a vágányzári munkálatok miatt. Jelentős vasúti-katonai összehangolást igényelt a berakási tervek, menetvonalak kialakítása, a kirakott üres vasúti kocsik tárolása ..stb.

- 2001. június Olasz hadgyakorlat **“Balaton 2001”** 14-14 vonat, augusztus - szeptember US hadgyakorlat **“Delta 2001”** 4-4 vonat Hajmáskér,
- 2002. május **“Hungarian Response 2002”** 5-5 vonat **Kecskemét, október Olasz hadgyakorlat “Balaton 2002”** 17-17 vonat Hajmáskér vasútállomás ki, és berakodással.

Jelentős nemzetközi vasúti és katonai előkészítő munkát jelentett a nemzetközi **„Ardent Ground 2000”** 18-18, valamint az Olasz Haderő **„Balaton 2002”** hadgyakorlata, amikor 17-17 vonat nemzetközi forgalmát kellett összehangolni.

A hadgyakorlatok során mindig nagyon fontos a megfelelő kapcsolatok kialakítása úgy a nemzetközi vasúti, mind pedig a katonai szinteken.

MÁV tevékenysége a Magyar Honvédség nemzetközi vasúti szállításának megszervezésében:

A korábban kialakított kapcsolatrendszerünket és tapasztalatainkat a Magyar Honvédség vasúti fuvarozásának megszervezésekor sikerült kamatoztatni.

A vasúti szállítmányirányítás Törökországba, Spanyolországba illetve Olaszországba különösen érdekes volt, de nem felhőtlen.

Meg kell említenem, hogy legjobban a törökországi „*Adventure Exchange 2001*” hadgyakorlat egyeztetésétől aggódtunk, de a legkellēmesebb meglepetést a török munkatársak nyújtották a megfelelő adatszolgáltatással, igaz, hogy a vasút német nyelvű, illetve az **MH KKK** angol nyelvű megkeresésre francia nyelven válaszoltak.

A nemzetközi tapasztalataink alapján megállapíthatjuk, hogy nagyon sok vasútnál nincs megfelelő kapcsolattartó személy, aki a teljes folyamatot át tudja fogni és kezelni is tudja, és nem kell a vasutak külön-külön szervei után kutatgatni.

Magyar Honvédség nemzetközi szerepvállalása:

- 1999.március „*Adventure Exchange 99*” Hódmezővásárhely –Casarsa 1-1 vonat,
- 1999.július KFOR Táborfalva-Pristina 5 vonat,
- 2001. október „*Adventure Exchange 2001*” Hódmezővásárhely és Kiskorpád – Kirklareri/TCDD 1-1 vonat,
- 2002.május „*Dynamic Mix 2002*” Hódmezővásárhely /Kiskorpád – Zaragoza-San Gregorio / RENFE 2-2 vonat ,
- 2002.október „*Clever Ferret-2002*” Hajdúhadház – Gemona del Friuli 1-1 vonat.

1999. július KFOR - Magyar Honvédség nemzetközi szerepvállalása:

Az előkészületeket követően 5 KFOR vonatot közlekedtettünk le Táborfalva -Curtici-Giurgiu-Russe-Kulata-Promachon-Idomeni-Gevgelija-Volkovo útvonalon Pristina rendeltetéssel.

Magas járművek felrakása Laadks TWA 800 tip. kocsikra történt a CH korlátozott úrszelvénye miatt.

Összesen 5 étkező, 9 háló, 1 Gags, 2 Habis, 55 Ks, 40 Rgs, 1 Lgs, 3 Rmms, 3 TWA, 7 Eas, 1 Za kocsi, azaz 127 vasúti kocsi lett felhasználva, ebből az étkező és hálókocsikat a MÁV Utasellátó Rt. biztosította.

Először vett igénybe a hadsereg Laadks TWA 800 mm alacsony padlómagasságú kocsikat a **Transwaggon**-tól.

Dynamic Mix 2002:

A fuvarozás előkészítését Hódos-Sezana-Villa -Opicina-Ventig-millia-Port Bou határátmenetekben terveztük közel 2700 km-re. Nehézséget okozott a vasutak szűk rakszelvénye, leginkább az FS, SNCF, a nyomtávsváltás (1524/1676 mm) miatt Port Bou-ban az átrakás, valamint a kapcsolatfelvétel a vasutak megfelelő munkatársaival. A rendkívüli küldeményként (Rk) közlekedő nagy hadfelszerelések részére engedélyeket kellett beszerezni. A vasutak alacsony rakszelvénye miatt a magas járművek fuvarozása TWA 800 alacsony padlómagasságú kocsikon történt.

A nemzetközi előjelentést a vasutak felé március 20-án tettük, megadva a szükséges vonat, valamint a visszafuvarozás adatait is. Kértük a menetrend továbbtervezését, vízvételezés legalább 12 óránkénti biztosítását, az esetleges vonatfordulások, díjszabási távolság, ill. egyéb adatok közlését, valamint a vasúti kocsik **Port Bou-i** tárolását, és a háló, valamint az étkezőkocsik visszaküldését.

Az FS március 21-én jelezte, hogy **Savona-Ventimiglia** között legfeljebb 350 m hosszú vonatokat tud fuvarozni, amire külön meg kellett tervezni a vonatok szétválasztását, és külön egységként történő továbbítását. Április 18-án előjelentettük a vonatok részegységként történő továbbítását. Az FS az április 10-i Rk engedélykérésünkre csak május 10-én adta meg a választ a menetrenddel együtt, és az SNCF, valamint a RENFE menetrendjét az indulás napjáig sem kaptuk meg.

A visszafuvarozást már a vonatok indításakor, valamint májusban többször megtettük és kértük a vonatok továbbtervezését. Tudomásunkra jutott az, hogy **Port Bou-ban** vasárnap nem lehet átrakodni és csak 10-én fogadják a vonatokat, ezért az indulást át kellett tervezni 2 nappal későbbre és május 29-én ezért június 9-i időpontot jelöltük meg indulásként. Június 3-án előjelentettük a személyszerelvényt június 4-i indulását. Többszöri sürgetésre június 7-én megkaptuk az SNCF, majd június 10-én

a RENFE és az FS, valamint 13-án az SZ menetrendjét. Június 13-án adtuk ki a belföldi szabályzást a 13-ai, illetve 14-ei vonatok belépésére.

A „Dynamic Mix 2002” hadgyakorlat vasúti tervezése és végrehajtása során tapasztalt nehézségek:

- Kapcsolattartó személyek érdektelensége. (RENFE, SNCF, FS -nél az Rk).
- Előkészítés, valamint a lebonyolítás során a nem megfelelő nemzetközi gondoskodás, mint pld. vízutántöltés, információk,..stb., amelyek a fuvarozás során elvárhatóak.
- Nem elégséges a vonat közlekedésével kapcsolatos információk, menetközi kapcsolattartás.
- RENFE – nem válaszolta, illetve adta meg az Rk-s technikák fogadását, az átrakás időszükségletét, a menetrendi adatokat.
- Hiányzottak a szükséges SNCF-RENFE nyomtáv váltás miatt felhasználandó vasúti kocsik adatai, valamint az Rk-s technikák továbbfuvarozásának lehetőségei.
- Visszafuvarozás során a Port Bou-i átrakás során a hétfélig üzemszünet.
- A nem megfelelő angol nyelv ismerete. A korábbi vasúti eljárásban a német nyelven történő kapcsolattartás, ami ezen esetben angol nyelv használatát jelentette. Ez jelenti a fuvarozás során történő kapcsolattartás nehézségét.
- A korábbi közvetlen kapcsolattartás, illetve az együttműködés az MH KKK-val.

5. MÁV Rt nemzetközi szállítmányirányítási feladataink összegzése 1995 évtől

A MÁV Rt vonalain a legjelentősebb teljesítmény az 1996 és a 1999 év volt 364, 364 vonattal. 2002. év októberéig összesen 985 vonat és 196 kocsicsoport irányítását végeztük el, ami 50.953 vasúti kocsi, 1.472.043 tonnát és 860.628 métert jelentett. Az adatokból hiányoznak azok az 1995.évi IFOR vonatok, amelyek szervezésében nem vettünk részt, mivel nem jelöltek ki szükség vonatokat.

A belföldi szállítmányirányítás az előző 2001. évben 82 vonat, 503 kocsicsoporttal összesen 4700 vasúti kocsi volt.

Meg kell jegyezni, hogy az adatok nem csak egy vonat, vagy kocsicsoport mennyiségét jelzik, hanem azt is, hogy mindegyik „*adattal*” egy megfelelő előkészítés, futás felügyelet, menetközben történő gondoskodás is párosul.

A szállítmányirányítás egy igen kényes és komplikált szegmense vasúti fuvarozásnak és fontossága nem csak abból áll, mert egy jelentős fuvarpiaci igényt elégít ki, hanem azért is, mert a nemzetközi politikai szerepvállalásunkból adódó feladatainknak ezt biztosítani kell.

AZ MH KATONAI RENDFENNTARTÓ KONTINGENS VASÚTI SZÁLLÍTÁSAINAK TAPASZTALATAI

Solymosi László¹

A **MH Katonai Rendfenntartó Kontingens** vasúti szállításainak tapasztalatairól szólva előjáróban annyit szeretnék megjegyezni, hogy a nyilvántartásunk szerint a „**KRK szállítások**” nem csupán a kontingens kiszállítását, hanem a kiszállításon túl a feladat végrehajtása érdekében végzett minden egyéb vasúti szállítást is jelentik.

A szállítmányok minden esetben SFOR szállítmányszámot kaptak, mivel mind a horvát, mind a bosnyák fél ezt a rendszert már ismeri, így jól meg tudják különböztetni a katonai szállítmányokat az egyéb polgári szállítmányoktól.

A szállítástervezés folyamata

*Néhány mondatban szeretném bemutatni azt a folyamatot, amelynek során a szállítástervezés első szakaszából eljutunk a szállítmány be-
rakásáig.*

Első lépésként a szállítandó alakulat megküldi részünkre a **Gördülönyag-igénylést vasúti szállításhoz**. A be- és kirakóállomások, a berakási idő, a személyi és technikai harcérték pontosítása, az igényelt kocsitípusok és mennyiségek ellenőrzése után az alakulat a megfelelő SFOR szállítmányszámáról telefonon vagy telefaxon visszaigazolást kap. Ezt a számot a vasúti fuvarlevélen fel kell tüntetni, hiszen a különféle vasúti engedélyek is erre a szállítmányszámra hivatkoznak, a vasutak ilyen számon tartják nyilván a szállítmányt.

A szállítmány betervezése után szükséges a normál vasúti pórekocsik megrendelése a **MÁV Rt. Árufuvarozási Szakigazgatóságtól**. Speciális, TWA-800 típusú alacsony padlómagasságú pórekocsikat a németországi székhelyű **Transwaggon GmbH** magyar partnerétől, a **Raapersped Kft**-től bérlünk.

A személyek részére háló-, illetve fekvőhelyes kocsikat a **MÁV Utasellátó Rt.** és a **MÁV Rt. Személyszállítási Szakigazgatósága** bizto-

¹ Solymosi László mk. százados, MH KKK Nemzetközi Szállítástervező Központ, tervező-szervező főtitkt.

sít. Étkezőkocsik bérlése a **MÁV Utasellátó Rt-től** történik. A háló-, fekvőhelyes- és étkezőkocsik bérlete minden esetben személyzettel együtt történik. Az étkezőkocsiban történő ellátásról a szállításra kerülő alakulatnak kell egyeztetnie a MÁV Rt. Utasellátó Rt-vel.

A kocsik megrendelése után, szinte azzal egyidőben szükséges megtenni a megfelelő **előjelentéseket a szállításban részes vasutak és katonai szervezetek felé**. Ily módon kap értesítést a **MÁV Rt. Üzemirányító Központ, a Horvát Vasutak, a Horvát Katonai Közlekedési Központ, az SFOR Sarajevo-i parancsnoksága és Zágráb-i összekötője, valamint a HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivatal Vám és Hátárforgalmi Igazgatósága**. Mindezek után jelentést teszünk a **MH Közlekedési Szolgálatfőnököknek és a MH Összhaderőnemi Hadműveleti Központ parancsnokának**.

A végrehajtott vasúti szállítások

Tekintettel a korábban ismertetett nyilvántartási rendszerünkre, az **MH Katonai Rendfenntartó Kontingens** érdekében végzett vasúti szállítások a **2002. május 13 – 2002. október 06.** közötti időszakban a következőképpen alakultak:

Az összesen **106 db vasúti kocsival** közlekedett **11 db vasúti szállítmányban** szállításra került 241 fő, 16 db BTR-80 harcjármű, 56 db ke-rekes jármű, 3 db vontatmány, 22 db 20 tonnás konténer, 105 db lakókonténer és 70 tonna anyag.

A szállítási feladatokban feladó – átvevőként részt vett az **MH 37. Műszaki Dandár, az MH 1. Könnyű Vegyes Ezred, az MH 64. Logisztikai és Támogató Ezred, valamint a HM EI Rt. Vagyonkezelő Igazgatóság** szakállománya.

Mint azt a felsorolás mutatja, nagyon vegyes összeállítású és felkészültségű tervezőállománnyal kellett együtt dolgoznunk, nem volt egy kiemelt személy, aki összefogná pl. a **Szárzaföldi Parancsnokság** alárendeltségébe tartozó három alakulat szállítási feladatait. A **HM EI Rt.** szállítástervezői csak a legnagyobb jóindulattal nevezhetők így, a vasúti szállítások során az igényléstől a végrehajtásig semminemű elméleti és gyakorlati tudással, tapasztalattal nem rendelkeztek. Mindezek ellenére a feladatokat rugalmasan kezeltük, azokat maradéktalanul végrehajtottuk.

A szállítási feladatok végrehajtására a Szentés - Szajol - Szolnok - Budapest-Józsefváros – Magyarbóly - Beli Manastir – Drenovci - Brcko – Sarajevo-Teretna útvonalat terveztük használni. Kezdetben gondot oko-

zott, hogy nem tudtuk, Horvátországban és Bosznia-Hercegovinában hol és hányszor fordul meg a szállítmány menetiránya, lévén Sarajevo-Teretnán a rakodási irány kötött.

Az első vonat esetében nem sikerült megfelelően érkeztetni a szállítmányt, így helyszíni operatív beavatkozással kellett intézkedni a szerelvény megfordítására. A többi szállítmánynál ilyen probléma már nem merült fel.

Általános tapasztalatok, problémák:

- A szállítások megtervezése, a kocsimegrendelések átadása és az előjelentések után a szállító alakulatok több esetben, nemegyszer két-háromnaponta módosították igényléseiket, amelyeket nekünk el kellett fogadnunk. A módosításoknak megfelelően nekünk is módosítanunk kellett a berakási időket, a már megrendelt kocsimennyiséget és tájékoztatni a belföldi és külföldi vasúti és katonai szerveket az előállt változásról.
- Problémaként jelentkezett, hogy a szállítások megtervezésénél nem áll rendelkezésünkre bosnyák menetrend. Ennek megfelelően az első időkben kénytelenek voltunk úgy elindítani a szállítmányainkat, hogy a bosnyák szakaszra nem állt rendelkezésre irányítás. Az utazó állományt és az őket ellátó alakulatot csak becsült adatokkal tudtuk ellátni.
- A szállítások végrehajtása után a feladatunk nem fejeződik be, a szállítási hitelkeret kezelőknek a számlák beérkezése után azokat ellenőrizni és záradékolni kell, annak érdekében, hogy kifizethetők legyenek. A számlák kiegyenlítését akadályozza, hogy a Bosnyák Vasutaknak a fuvardíjat közvetlenül, Euro-ban kell megfizetnünk, ugyanis az nem járul hozzá a vasutak közti leszámoláshoz. Így tehát ahelyett, hogy a MÁV Rt. Bevételeellenőrzési Igazgatóságán keresztül a szállítás teljes szakaszára a fuvardíjat egy összegben forintban fizetnénk, pluszfeladatot jelent a devizában történő teljesítés.

Konkrét problémák

Néhány gondolatban rátérnék a szállítmányok továbbítása során tapasztalt konkrét problémákra.

Az első vonatban 2 szállítmány (*SFOR/18HU* + *SFOR/19HU*) került továbbításra Szolnok és Szajol állomásokról.

Az **MH 1. Könnyű Vegyes Ezred** helyszíni szemrevételezés után kirakóállomásként Rajlovac állomást adta meg, az állomás azonban a Sarajevo-i SFOR parancsnokság információja alapján **aknaveszélyes**. Ennélfogva a kirakóállomást módosítanunk kellett, így ment a szerelvény Sarajevo-Teretna vasútállomásra. Ez már eleve pluszmunkát igényelt, hiszen minden ügyszerítést módosítanunk kellett, ráadásul két héttel a tervezett indulás előtt az alakulat módosította a gördülőanyag igénylést.

A berakás megkezdésekor a vasúti szállításhoz szükséges engedélyek a **MH Katonai Közlekedési Központ** részéről beszerzésre kerültek, a menetrend a bosnyák határig rendelkezésre állt. 2002. május 13-án esemény nélkül, a terveknek megfelelően 07.00-12.00 között megtörtént a berakás. A magyar szakaszon a vonat menetrend szerint közlekedett, magyar területről május 14-én 07.45-kor kilépett.

Aznap kb. 09.00-kor értesítést kaptunk a szállítványparancsnoktól, hogy a horvát rendőrség tranzitengedély hiányában nem engedi tovább a szerelvényt. Telefonon értesítettük a **HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivatal** illetékeseit, akik koradélután megküldték a Horvát Belügyminisztérium részére a szükséges dokumentumokat.

Együttműködve a **HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivattal** és a **MH Szárazföldi Parancsnoksággal**, élelmiszer- és vízutánpótlás szállítása került megszervezésre Beli Manastir horvát határállomásra. Mindezek után a szerelvény másnap 2002. május 15-én 09.25-kor továbbindult. Az első vonat esetében információk hiányában nem sikerült megfelelően érkeztetni a rakodóhoz a szállítványt, így helyszíni operatív beavatkozással kellett intézkedni a szerelvény megfordítására. A többi szállítványnál ilyen probléma már nem fordult elő.

A következő szállítvány, amelynél problémák merültek fel, a kitelepült csapatok végleges elhelyezésére szolgáló tábor építésénél felhasználásra kerülő személyi állomány és műszaki gépek kiszállítása (**SFOR/36HU**) volt.

A szállítási feladat megtervezésére, megszervezésére és a végrehajtás előkészítésére mindössze 8 nap állt rendelkezésre, beleértve ebbe a hétvégét is. A **MH 37. Műszaki Dandár** kiszállításra tervezett eszközeiről pontos adatok csak később álltak rendelkezésre.

A BAT-2 munkagép csak az utolsó pillanatban került le a kiszállításra tervezett eszközök listájáról, a billenés Tátra vasúti rakszerelvényen túlérő teherautók nem a dandár állományából kerültek ki, ezek pontosítása külön feladatot igényelt.

Augusztus 09-én a rakodási gyakorlat során derült ki, hogy a **Raabersped Kft.** hibát követett el, közben kellett járni a szállítmányhoz beérkező TWA kocsik vámkezelésénél. Megbízunk egy helyi vámügynökséget, hogy a **Raabersped Kft.** költségére végezze el az ilyenkor szükséges feladatokat. Ezek elintézése után az alakulat még aznap módosította a másnapi berakásra vonatkozó berakási tervét.

2002. szeptember elején került sor a KRK két sérült BTR-80 harcjárművének cseréjére (*SFOR/42HU*).

A sérült BTR-80-ok cseréjét a **MH 64. Logisztikai és Támogató Ezred** idejében jelezte, megadta a kívánt gördülőanyag mennyiséget és a tervezéshez szükséges adatokat. Az alakulat kérte, a szállítmány biztosításához központi őrség kerüljön kirendelésre. A kiszállítás idejét a táborépítésnél felhasználandó lakókonténerek kiszállításához igazítottuk, így a két szállítmány egy vonatban közlekedett volna le.

Mivel azonban a lakókonténerek kiszállítása többször elhalasztásra került és a harcjárművekre szükség volt, úgy döntöttünk a kiszállítást külön hajtjuk végre.

Időközben Budapesten megrendezésre került az SFOR-KFOR vasúti konferencia, ahol minden érdekelt fél megerősítette, hogy a **Slavonski Samac / Bosanski Samac** horvát-bosnyák vasúti átkelőhelyen a **híd** újjá lett építve és meg van nyitva vasúti forgalom számára. Ez az átkelőhely rövidebb menetidőt biztosít, ezzel egyidejűleg csökkenti a szállítási költségeket is.

A kiszállítás tervezése során kaptuk feladatként a Szentestről kiküldött személyi állomány és műszaki gépek hazahozatalának megszervezését. Mivel a bosnyák vasúti kocsiparkról semmiféle információval nem rendelkezünk, mindenképpen magyar kocsikat terveztünk a szállítás végrehajtásához igénybe venni. Azonnali operatív munkával sikerült még a BTR-80 szállítmánnyal együtt kiküldeni a visszaszállításhoz szükséges normál és süllyesztett pórekocsikat, valamint az étkező és hálókocsikat. Így a BTR szállítmány vonattá kiegészülve szeptember 10-én elindult és rendben leközlekedett.

A BTR-80 harcjárművek cseréjének végrehajtását követően a sérült BTR-ek (*SFOR/ 43HU*) a Szentestre induló műszaki csapattal (*SFOR /45HU*) együtt szeptember 16-án rendben elindult.

A táborépítéshez felhasználásra kerülő lakókonténerek kiszállítása (*SFOR/38HU és SFOR/39HU*) szóban került elrendelésre a szentesi mű-

szakiak kiszállítása utánra, augusztus közepére időzítve. A szállítás **3 alkalommal került elhalasztásra**, végül október elején került kiszállításra a 105 db lakókonténer és a táborépítéshez szükséges 70 tonna anyag 2 vonattal.

Az első hivatalos megkeresés a **HM EI Rt. Vagyonkezelő igazgatósága** részéről csak szeptember 20-án érkezett „*Tájékoztató*” tárgyban és semmi konkrétumot nem tartalmazott az igényelt gördülőanyaggal kapcsolatosan. A második vonat esetén a korábban leponosított, megrendelt és kiállított gördülőanyag mennyiség a berakás napján módosításra került.

Jellemző a hozzáállásra és a szakértelem hiányára, hogy nem a szállítási feladatot megrendelő **HM EI Rt.**, hanem a berakást végző, velünk semmiféle jogviszonyban nem álló, **MÁV KOMBI** jelezte, hogy nem elég a vasúti kocsi. Operatíván intézkedtünk, így a szállítási feladat rendben lezajlott.

Összegzés, javaslatok

A szállítások tervezésénél és végrehajtásánál a végrehajtó alakulatok, szervek nem minden esetben készülnek fel rendesen a feladat végrehajtásra. Ez azt jelenti, hogy a Gördülőanyag igénylések többször módosításra kerülnek, ha egyáltalán megérkeznek, az adatszolgáltatás nem minden esetben kielégítő, sok utánajárásra, telefonos pontosításra van szükség a szállítási feladatok határidőre történő végrehajtásához.

Az aknaveszélyes Rajlovac állomás példája mutatja, hogy szükség van minden nemzetközi szállítási feladat - legyen az missziós vagy gyakorlatra történő szállítás - tervezése esetén már a tervezések megkezdésétől, a helyszíni szemrevételezés stádiumában is szakmailag jól felkészült közlekedési szakember bevonására.

Mindezek ellenére a MH KKK szállító szakemberei a KRK érdekében történő nemzetközi szállítási feladatokat is nagy rugalmassággal, a többszöri módosítások miatt keletkező többletmunka ellenére sikeresen hajtották végre.

A HM BESZERZÉSI ÉS BIZTONSÁGI BERUHÁZÁSI HIVATAL VÁM ÉS HATÁRFORGALMI IGAZGATÓSÁG SZEREPE A NEMZETKÖZI CSAPATMOZGÁSOKBAN

Szabados Tibor¹

A Közlekedési Konferencia jó alkalmat biztosít arra, hogy a nemzetközi csapatmozgásokban érintett szakállomány újfent tájékoztatást kapjon a témához szervesen illeszkedő, azon nélkülözhetetlen területről, amely a HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivatal (HM BBBH) azon belül is a Vám és Határforgalmi Igazgatóság hatáskörébe tartozik. Nevezetesen a nemzetközi csapatmozgás diplomáciai engedélyeztetése, a végrehajtáshoz szükséges NATO úti és vámokmányok köre, alkalmazása, és kiadmányozása, valamint a katonai vámeljárások és a határátléptetés. Nem új keletű dolgokról esik szó, hiszen a Magyar Honvédség csapatainak nemzetközi szerepvállalása során, gondoljunk csak 1995 évre, amely jelentős változásokat hozott az MH számára is, nem először találkoztunk a tervezés a szervezés és végrehajtás időszakában a csapatok - igaz csak szűk körű - szakszolgálatainak képviselőivel ezen a speciális területen, amely a hadsereg berkeiben még nem elégséges tájékoztatás és ismeretek hiánya miatt nehézségeket okozott vagy a jövőben még okozhat.

A Magyar Honvédség sikeres nemzetközi szerepvállalásához, legyen az ENSZ, EBESZ vagy NATO békefenntartó tevékenység vagy NATO vagy PFP gyakorlatokra vagy egyéb katonai eseményekre (konferencia, légi vagy haditechnikai bemutató, stb) történő csapat vagy egyéni mozgás, nélkülözhetetlen az egyértelmű szakismeret és a jól megtervezett szakági biztosítások. Ilyenek például csak párat említve a vezetés, irányítás, adminisztráció, vagy a logisztika, szállítás, stb. A szakbiztosítás egyik szignifikáns elemének tekinthetjük az egymáshoz szorosan kapcsolódó diplomáciai engedélyeztetést, a vámbiztosítást vagy a NATO tagállamokban, a béketeremtő és fenntartó műveletekben résztvevő országokban, és a Pfp tagállamokban alkalmazott, Magyarországon az 1999.évi CXVII törvénnyel kihirdetett – Londonban, 1951-ben aláírt, az Észak- atlanti szerződés tagállamai közötti fegyveres erők jogállásáról szóló- Megállapodás, közismerten NATO SOFA rendelkezéseinek alkalmazását.

¹ Szabados Tibor mk. alezredes, HM BBBH Vám és Határforgalmi Igazgató.

A NATO tagállamok fegyveres erőinek így az MH csapatainak átcsoportosítása, vagy nevezzük szállításnak és az azzal járó szakbiztosítás végső soron nemzeti felelősség. A nemzeti felelősség keretében maximálisan a hatékonyság érdekében a nemzetnek kell gondoskodnia többek között a csapatmozgáshoz szükséges közjogi és diplomáciai engedélyezésről, ha szükséges tranzit országok esetében tranzit engedélyekről, a személyi állomány részére a szolgálatteljesítés érdekében kiadott úti okmányról, az MH tulajdonában lévő eszközök és anyagok szállításához szükséges vámokmányokról és vám eljárásokról, amelyek jelentőségéről még később szót ejtünk. A hatékonyság fokozása érdekében nem feledkezhetünk meg a koordináció jelentőségéről a katonai és polgári támogatott és támogató szervekkel beleértve a *Vám és Pénzügyőrséget, a Határőrséget, a Rendőrséget, polgári fuvarozókat és nem utolsósorban a NATO és a fogadó nemzet szerveit.*

A fentiekből kiindulva az információ áramlás szükséglete és a speciális terület ismereteinek bővítése érdekében hasznos összefoglalnom a területet szabályozó jogi rendelkezéseket és hasznos tanácsokkal szolgálni az eljárás rendjének elősegítése céljából. Mint márt említettem 1995 jelentős változásokat hozott az ország és ezen belül a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség életébe. Nem taglalnám a nemzetközi eseményeket, csak megemlítem, hogy ebben az évben csatlakoztunk a **Békepartnerséghez (PfP)** és ezzel egyidejűleg az **1995. évi CII. Törvénnyel kihirdetett, un. PfP SOFA-hoz**, amely lehetővé tette alapvetően a NATO SOFA rendelkezéseinek alkalmazását, mégpedig úgy mintha magunk is NATO tagállam lennénk. Azonban a joggyakorlatban ez nem valósult meg, mivel a magyar jogrendszerbe nem illeszkedő elemek is voltak.

Amíg a NATO és a PfP tagállamok vonatkozásában Magyarország elfogadta és a tagállamok fegyveres erői használhatták a **NATO menetparancsot (NATO Travel Order-t)**, amely a katonák határátlépését hivatott meggyorsítani, illetve megkönnyíteni, valamint a NATO országok által alkalmazott **vámokmányokat (NATO Form 302)**, amelyek a tagállamok fegyveres erők árui vám eljárásainak egyszerűsítését, vámkedvezményeit biztosítja. Addig az MH ezeket az okmányokat csak a NATO csatlakozás után a NATO SOFA kihirdetését követően a törvényben kapott felhatalmazások alapján a magyar jogrendszerbe illeszkedő törvények módosítása és a vonatkozó új jogszabályok megalkotása és kihirdetése után használhatja.

A Diplomáciai Engedélyeztetésről

Azok számára, akik a nemzetközi csapatmozgások tervezésében szervezésében és végrehajtásában járatosak nem új dolog, hogy minden nemzetközi csapatmozgásokhoz, legyen az az MH vagy külföldi fegyveres erő államhatárunk átlépésével járó mozgása, közjogi engedély szükségesítettik, amelyet ebben az időszakban az Alkotmány szerint az Országgyűlés adta meg és azt országgyűlési határozatban hirdette ki.

A HM szintjén ezzel a feladattal, jog és hatáskörrel a **HM Nemzetközi Együttműködési Főosztály (HM NEF)** rendelkezett, amelyen keresztül lehetett a diplomácia engedélyeket rendezni a nemzetközi kapcsolattartással összefüggő feladatok végrehajtásáról szóló **9/1997. (HK.7.) HM utasítás** szerint. Több okból is kifolyólag szükséges volt az engedélyeztetést a NATO elvárásoknak megfelelően változtatni, amelyre 2000-ben az Alkotmány módosításával nyílt lehetőség. Ettől kezdve az engedélyeztetés egy része a kormány hatáskörébe került át. A kormány jogalkotói munkája keretében a határátlépéssel járó csapatmozgások engedélyezésének kormányzati feladatairól szóló **190/2000. (XI.14.) Korm. rendeletben** szabályokat fogalmazott meg, amely alapján a honvédelmi miniszter a HM-re vonatkozó feladatok és hatáskörök átcsoportosításával a **32/2001. (HK.9) HM utasításában** a határátlépéssel járó csapatmozgások engedélyezésének előkészítéséről rendelkezett. Ezek együttes alkalmazásával lehet szakismeretünket hatékonyra tenni, és a nemzetközi csapatmozgás tervezése időszakában az időrend kialakításánál figyelembe venni a diplomáciai engedélyeztetésre vonatkozó határidőket. A rendelet **3.§ (1) bekezdésében** a HM illetékes szervére a **HM utasítás 1.§ (3) bekezdése** rendelkezik, nevezetesen kijelölésre kerül a HM BBH VHI, amely ezzel egyidejűleg a HM NEF-től veszi át a területet érintő feladatokat, hatás és jogköröket.

Ettől kezdődően a HM BBBH VHI részére kell felterjeszteni az MH csapatmozgásához, valamint a külföldi fegyveres erők mozgásához szükséges diplomáciai engedély kérelmeket az **utasítás 4.§ (1) bekezdése** alapján; a mozgást megelőző 40 nappal. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a csapatok késéssel terjesztik fel a szükséges kérelmeket, amely megítélés szerint adódik egyrészt a jogismeret hiányából, másrészt a csapat harcértékének összeállítása nehézségéből. Itt kell megemlítenem egy eltérő szabályt a KFOR keretében működő **MH Őr- és Biztosító Zászlóalj** ellátására vonatkozólag, amely a szállítást megelőző 15 napos határidőt ír elő a programfelelős MH csapat részére. A csapatok il-

letékeseinek körében sok esetben jelentkezik a kérelem adattartalmára vonatkozó információ igény, amelyre megint csak a rendelet ad teljes körű szabályozást. Ebből kifolyólag a kérelem adattartamánál a **rendelet 2. mellékletében** foglalt adattartalmat kell értelemszerűen összeállítani és felterjeszteni.

Úti okmányok

A csapatmozgás nélkülözhetetlen eleme a személyi állomány. A diplomáciai engedélyeztetéssel egyidejűleg szükséges gondoskodni a személyi állomány úti okmányairól is, elkerülve azon egyes esetekben már jelentkezett problémát, hogy az utazás előtti pár napban került napvilágra, hogy egyeseknek már lejárt vagy hamarosan lejár az útlevele.

A NATO illetve a PfP tagállamokba történő beutazást segíti elő, vagy könnyíti a **NATO SOFA III. cikk 2.pontjában** nevesített, valamint a hazai jogrendszerbe illeszkedő a NATO menetparancs alkalmazásával kapcsolatos szabályokról szóló **29/2000.(X.13.) HM-BM együttes rendelettel „honosított”** úti okmány a **NATO menetparancs**. Ezen okmány csak arcképes igazolvánnyal együtt biztosítja az okmányhoz fűződő kedvezményeket.

A szigorú számadású úti okmány jelentőségéről egy fontos gondolat. Több esetben hallottam már arról, hogy csak gondot okoz az igényléssel kapcsolatos eljárás, hisz a katonának van útlevele, amellyel határt tud lépni. Viszont kevesen ismerik azt, hogy azon felül, hogy a NATO menetparancs a fegyveres erőkhöz való tartozást és a szolgálati jellegű utazást is igazolja, ezáltal mentesít több jogszabály hatálya alól, így az útlevél, a vízum, az idegenrendészeti és közegészségügyi hatósági vizsgálatok alól.

Sok esetben és sok NATO tagállamban a NATO menetparanccsal utazók részére soronkívüliséget is biztosít, valamint NATO békefenntartó parancsnokságok csak a NATO menetparancs alapján állítják ki a KFOR vagy SFOR **személyi kártyákat (ID card)**. A HM BBBH-hoz mint a NATO menetparancs - az együttes rendelt 2.§-a 6. pontja (b) alpontja alapján - egyik kiadmányozó szervéhez kell felterjeszteni az igénylést legalább az útba indítást megelőző 14 nappal, a **41/2001.(HK.13.) HM utasításban** meghatározott formában, amennyiben a határátlépés fegyverrel, haditechnikai eszközökkel, illetve anyagokkal, ideértve a szolgálati kézi lőfegyvert, az egyéni vegyvédelmi felszerelést és a golyóálló mellényt történik. Tovább nem taglalnám a NATO menetparanccsal kap-

csolatos szabályokat, hisz a NATO menetparancsról többet is érdemes és lehet megtudni az *ÚJ Honvédségi Szemle 2002/7 számából*.

A gyakorlati oldalról annyit mindenféleképp még érdemes megemlíteni, hogy amennyiben a kiadmányozásra a **HM Protokoll és Nemzetközi Rendezvényszervező Igazgatóság** az illetékes, abban az esetben a **Kiutazási Engedély megjegyzések** rovatában lehet igényelni a NATO menetparancsot az adminisztráció csökkentése érdekében. A kiutazási engedélyt a felterjesztését megelőzően a **PNRI Gazdálkodási Osztály Gazdálkodási- és Ellátási Alosztály** részére telefax HM 173-74 vagy a 460-9481 városi számra szükséges megküldeni, amely elősegíti az úti okmány kiállításának folyamatát. A NATO menetparancs birtokosához történő eljuttatása több módon is történhet, tévesen feltételezve azt, hogy csak személyesen lehet felvenni. Az úti okmány átvétele vagy felhasználását követően visszaszármaztatása a kiadmányozó részére történhet személyesen vagy kellő idő esetén futárposta útján is. Ez egy könnyítés a csapatok részére megkímélve a hosszú és fáradalmas utazástól a menetparancs birtokosát.

Felhívnom a figyelmet a menetparancs 5 napon belüli visszaszármaztatásának kötelezettségére, hisz a kiadmányozók tapasztalata, hogy erről gyakran megfélekednek a birtokosok. A jogszabály kötelezi a kiadmányozót, hogy figyelemmel kísérje a szigorú számadású úti okmány visszaszármaztatás időpontját és kezdeményezze az állomány illetékes parancsnoknál a katonát a NATO menetparancs visszaadására és fegyelmi jogkörben felelősségre vonására.

Vámeljárás és a NATO vámokmány fedezetével történő szállítás jelentősége

Azok a csapatmozgások, amelyeket az MH hajtott és hajt végre, nem valósulhattak és valósulhatnak meg hadfelszerelés, eszközök, anyagok, élelmiszer, ellátmány szállítása nélkül. De tudjuk azt is, hogy hadszíntéren katonai feladatokat ellátó magyar alakulatok logisztikai biztosítását is ebbe a körbe kell számítani, függetlenül, hogy azt katonai kísérettel vagy a nélkül hajtjuk végre. A vámeljárást és határátmenetet nagymértékben befolyásolja, hogy ezek a csapat és anyagmozgások milyen vámokmány fedezetével kerülnek végrehajtásra. A vámeljárást tekintve nagyon jelentős változást hozott a NATO SOFA kihirdetése és a NATO vámokmányok honosítását lehetővé tevő **15/2000.(IV.14.) PM-HM együttes ren-**

delet, amely a hazai jogrendszerbe iktatta a NATO okmányokat, azok alkalmazását és kibocsátásuk eljárási szabályait.

Aki kezébe veszi a NATO SOFA törvényt a címből azonnal következtethet, hogy nemcsak kihirdettük a nemzetközi megállapodást, de módosítottunk egy sor hazai jogszabályt, amelyek szervesen kapcsolódnak a NATO SOFA-hoz. **Ennek keretében a törvény 8.§ szerint módosult a vámtörvény figyelembe véve a NATO SOFA XI-XIII cikk rendelkezéseit.** Ettől kezdve a vámtörvényünk már lehetőséget biztosít a fegyveres erők vámáruinak vámteher biztosítás nélküli szállítására, a szállítóeszközök soron kívüli ellenőrző vizsgálatára, amelyek NATO okmány fedezetével továbbíthatnak, továbbá a vámvizsgálat alóli mentesítés lehetőségére, vámkezelések soron kívüliségére, és a vámmentességre. Ezen felül a vám eljárás egyszerűsítését, a NATO érdekeinek sérülés nélküli árumozgás elősegítését szolgálja, hogy a NATO okmány vámhatóság által történő záradékolása vámhatározatnak minősül, amely az alaki államigazgatási határozatot váltja fel. Ezekon felül az Országgyűlés a törvényben adott felhatalmazást mind a kormánynak mind az illetékes tárcák vezetőinek a szükséges szabályozások megalkotására.

Első és sürgető lépésnek bizonyult a NATO vámokmány alkalmazásának kiterjesztése az MH áruira és vámáruira, továbbá számba venni a NATO okmányok fajtáit, alkalmazásuk, és kibocsátásuk eljárási szabályainak megalkotását, amely egységes és egyértelmű rendelkezést nyújt a jogalkalmazó vámhatóság és fegyveres erők részére. Az együttes rendelet legalizálta a **NATO Form 302** magyar változatát, közismerten **HUForm 302** okmányt, amellyel ettől kezdve szállíthatjuk az MH árukat, vámárukat mind katonai, illetve polgári szállítóeszközzel és vámkezelhetjük azokat mind Magyarországon, mind NATO vagy PfP tagállamban. A pénzügyminiszter és a honvédelmi miniszter az együttes **rendelet a 9.§ (2) bekezdésében** a szigorú számadású NATO okmányok központi kiadmányozó szervének a HM BBBH-t jelölte ki, amely 1995-től rendelkezett elég NATO tapasztalattal és szakismeretekkel rendelkező személyi állománnyal. A HUForm 302 okmány ugyan úgy mint NATO társa öt példányos nyomtatvány, amelynek elosztásáról az együttes rendelet 7.§ (2) bekezdése rendelkezik. A szabályozás igyekszik az élet további területét is átfogni így a kibocsátott okmánnyal való eljárást, rendkívüli események esetén követendő teendőket, a vámhatóság és adóhatóság szerveinek eljárási rendjét, és az ellenőrzési feladatokat.

Három éven keresztül NATO gyakorlatokon nemzetközi csapatmozgások keretében vámtisztként való részvételem mondatja, hogy addig amíg a NATO tagállamok vámhatóságai ismerik a NATO okmányt

és azt a határ vámhivatalok a vámeljárás során alkalmazzák adminisztratív vámkezelés keretében, addig egyes PFP tagállamok hatóságai értetlenül állnak számukra még ismeretlen okmányok láttán. A nyelvismeret hiánya is akadályt jelenthet és nem mindig az angolt értem ez alatt, akkor nehezen tudunk a helyzetből kilábalni, ha nincs híradó összeköttetésünk akár a magyar közlekedési szolgálattal, akár a HM BBBH VHI-vel, vagy az adott országba akkreditált katonai attasénkkal. Ezek a szervek segítségre lehetnek a katonai szállítmány szakközegeinek a csapatmozgást akadályozó tényezők feltárásában és azok elhárításában, akár hatáskörébe tartozik akár nem, mert ebben az esetben értesítik a hatáskörrel rendelkező szerveket.

Végezetül a jogalkotás keretében második lépésként egy új keletű szabályról kell szót ejtenem. Ez pedig a katonai csapat- és árumozgásokra vonatkozó vámeljárás különös szabályairól szóló **23/2002.(VII.1) PM-HM együttes rendelet**, amelyben a HM BBBH VHI katonai vámügyi szervé történő átszervezésével lehetőséget kap a vámhatóság egyes feladatainak és hatáskörének átvételére a vámtörvényben és e rendeletben meghatározott feltételek teljesülése esetén. Gyakorlatilag a HM BBBH VHI katonai csapat és anyagszállítmányokat indíthat, fogadhat és vámkezelhet az egyszerűsített vámeljárás szabályai szerint, amely egyszerűsíti és gyorsítja az MH és a külföldi fegyveres erők áruinak, vámáruinak vámkezelését.

Összességében meggyőződésem, hogy a fentiekben kifejtettek és a hivatkozott rendelkezések ismeretének megosztásával is megkönnyíthetjük a csapatmozgások tervezését, szervezését és hozzájárulhatunk a csapat elé támasztott feladatok sikeres végrehajtásához. A határátmenet és vámeljárások során csak akkor tudja érvényesíteni a diplomáciai engedély meglétéből adódó, valamint a NATO úti és vámokmány előnyeit, ha valamennyi érintett szerv, illetve képviselője tisztában van a jogszabályi háttérrel és azt a gyakorlat terén kamatoztatni is tudja.

KKÉPZÉS - FELKÉSZÍTÉS

AZ ÖNKÉNTES HADERŐRE TÖRTÉNŐ ÁTTÉRÉS LOGISZTIKAI ÖSSZEFÜGGÉSEI

I. RÉSZ.

Buzai László³⁴

Bevezetés

Az évezred és az évszázadok fordulópontján az európai régió katonai erőviszonyaiban jelentős, történelmi átstrukturálódási folyamatok zajlónak le. Az Európára jellemző duális hadszíntér lehetősége - mint egy virtuális háború megvívásának topográfiai színtere is- megszűnt a „Varsói Szerződés” végérvényes felbomlásával.

Az objektív és tényszerű eseményekkel párhuzamosan átértékelődött a volt katonai tömbök országaiban a felduzzasztott létszámokkal és mértéken felüli technikai arzenállal rendelkező fegyveres erők szerepe, katonapolitikai küldetésük lényege. Az érintett országokban zajlik a korszerűtlen és hatékonyan rendszerben nem tartható haditechnikai eszközök kivonása, miközben a politika keresi, kutatja a *képességeit megtartó, alacsonyabb költségráfordítással finanszírozható*, ugyanakkor többnemzeti-ségű kötelékben *rugalmasan és hatékonyan működő* ujjtípusú haderő felépítésének optimális struktúráját.

A Magyar Honvédség szervezeti változásait is az elmúlt kormányzati ciklusidőszakok alatt végrehajtott radikális létszámcsökkentések jellemezték. A régi struktúra felszámolási folyamata nem eredményezte a honvédség új feladatrendszere egzakt megfogalmazását és szervezeti felépítése automatikus létrejöttét. A magyar honvédséggel szemben megfogalmazott alkotmányos kötelezettség társadalmi szintű. A formálódó európai biztonságpolitika palettáján geopolitikai helyzetéhez méltó bizalmat kapott a Magyar Köztársaság azzal, hogy a NATO teljes jogú tagjává vált 1999. március 12. hatállyal. Az új történelmi helyzetben a haderőreform feladatrendszere is konkrétabban körvonalazható. Azonban az ország - védelmi feladatrendszeréből fakadó, fegyveres erőkre háruló- testületi kö-

³⁴ Buzai László okl. mk. alezredes, HM-HVK Logisztikai Csoportfőnökség, kiemelt kiképzési főtitzt, osztályvezető helyettes.

teleleztségének felelősség mértékét a „*NATO által nyújtott biztonsági ernyő*” sem csökkentheti. Ez magába foglalja a kollektív biztonság és annak megteremtése garanciáját megtestesítő fegyveres erők –perszonális–tagjai feletti felelősséget is.

A haderő racionális jövőképe a globális gazdasági folyamatok mikro környezetében optimális létszámkerettel működtetett; szociális hálóval lefedett; finanszírozható; homogén és szakfeladatai ellátására profeszszionális szinten felkészült; a nemzeti katonahagyományokat tiszteletben tartó; a szövetséges elkötelezettségeit becsülettel teljesítő; önkéntesség alapján szerveződő fegyveres erő formájában rajzolható fel.

Napjainkra a Magyar Honvédség az Országgyűlés által elfogadott „*optimális*” szervezeti felépítését és működési létszámkeretét megközelítő helyzetbe került. A haderőreform a reformfolyamatának fókuszpontjába helyezte a „*kényszersorozás*” intézményrendszere szüneteltetésének vizsgálatát –miközben az alkotmányos hadkötelezettséget fenntartja– és a homogén összetételű, szerződéses jogviszonyú állománnyal megerősített honvédség létrehozását tűzte ki célul.

A célok eléréséhez vezető döntések kialakításában a logisztikai támogatórendszer elemző vizsgálata kellő alapot nyújthat. Ez a tanulmány az **Ellátási támogatás**, az **Üzembentartási támogatás**, a **Közlekedési támogatás**, az **Elhelyezési támogatás** és a **Személyügyi feltételek** elemző vizsgálatával kíván hozzájárulni a szerződéses jogviszonyú állomány-kategória alkalmazására történő szervezeti átállás, ellátás- és szolgáltatás költségvonzatai összefüggéseinek feltárásával.

Az elemző vizsgálat a szerződéses jogviszonyú állomány alkalmazásának haderőnemi tapasztalataira építkezik és a HM tárca jelen költségvetési mutatóit tekinti bázisadatnak.

A tanulmány szoros értelemben a MH felelősségi körébe tartozó logisztikai feladatokat elemzi és nem tekint ki a társadalmi szféra kötelezettségi körébe tartozó egyéb közvetett, de az áttérés hatáskörébe tartozó területekre, úgy mint az illetményköltségek és a TB vonzatuk, a megkezdett laktanya rekonstrukció költségigénye, lakásépítés-, támogatás, stb.

A cikk gondolatait tisztelettel ajánlom –nemcsak– a logisztikai támogatás, ellátás-szolgáltatás feladatrendszerében tevékenykedő szakemberek figyelmébe.

Tekintettel a nagy terjedelemre a tanulmány két részben jelenik meg a folyóiratban.

A szerződéses állomány létszámnövelésével, az önkéntes haderőre történő áttérés logisztikai költségigényének, a logisztikai szakfeladatok átstrukturálása szükségességének vizsgálata

A a sorozott állomány rövidítettebb, hat hónapos sorkatonai szolgálatának 2002. február 01-vel történt bevezetésével egy időben már felmerült annak a racionális felvetésnek a gondolata, hogy a legénységi, sorállományú beosztásokban célszerűbb lenne szerződéses jogviszonyú állományt alkalmazni. A Magyar Köztársaság Kormányának (2002-2008.) programja kötelező jelleggel meghatározza, hogy a ciklus végére (2006) a Magyar Honvédség térjen át a professzionális haderőre.

A sorállományú beosztások szerződésessé történő átminősítésének lehetősége az érintett alkalmazók és döntéshozók körében is számtalan, előre nem determinálható tényezőhöz vezető kérdések felvetődését eredményezte. (Pl: átminősíthető szakbeosztások köre, elhelyezés feltételrendszere, várható költségkihatások, ellátás kérdései stb.)

A sorállományú szolgálati szakfeladatai ellátására, alkalmazása harc-eljárásainak elsajátítására történő professzionális szintű felkészítése az átlagosnál körültekintőbb, alaposabb és felelősségteljesebb kiképzését, felkészítését igényli a végrehajtó állománytól, a parancsnokok részéről, miközben a kiképzésre fordítható effektív idő csökken.

Az így képződő antagonisztikus ellentmondás feloldására, megoldására a tiszthelyettesi - és néhány sorállományú szakbeosztás szerződéses jogviszonyúvá történt átminősítése kapcsán a beosztásokat ellátók feladat teljesítésének pozitív tapasztalatai hívták fel a parancsnokok figyelmét. A fentiekben vázoltak alapján javaslatként került megfogalmazásra, hogy a katonai szervezetek teljes „**B**” állománytáblás, sorozott állományú beosztásait minősítsék át legénységi állományú **szerződéses szakbeosztásokká**. A javaslattevők alternatívaként megjelöltek egy viszonylag rövid intervallumú átmeneti időszakot³⁵, amelyben az átminősítés gyakorlati feladatai végrehajtása reálisnak tűnik.

Az egymással kölcsönhatásban lévő problémák eredményes megoldása komplex jellegű és az átállás sikere a részfeladatok koordinált, elemzően körültekintő szinkronitásban lévő megoldásaiban rejlik.

³⁵ 2002.dec.31. – 2005.dec.31.

A részfeladatok eredményes megoldásain munkálkodók táborához kívánok csatlakozni hatástanulmányommal. Annál az oknál fogva is, hogy a meghatározó módon érintett a fogyasztói logisztika ágazati területein a professzionális haderő színvonalas működtetésében, működőképességének fenntartásában jelentkező feladatokra a szakma szemüvegén keresztül hívjam fel a figyelmet, adjam a lehetséges megoldást a jelentkező problémához.

Tanulmányom **célja** az, hogy az általam vizsgált területeken szerzett tapasztalatokból, valamint a rendelkezésünkre bocsátott adatok vizsgálatából, következtetéseket vonjak le a logisztikai támogatás rendszere részére. A rangsorolt következtetések alapján megfogalmazott feladatokat, javaslatokat, ajánlásokat dolgozzak ki a sorállományú beosztások, szerződéses jogviszonyú állománnyal történő feltöltésének végrehajtását előkészítő döntéshozók számára, egyben kiegészítem a hasonló témában vizsgálatot folytató szervek -HM HVK SZCSF, HVK HDMCSF, HVK HTCSF- tapasztalatait. *Az ismétlődések kizárása végett nem elemeztem a vizsgálatban részt vevő más szervek, logisztikai támogatást érintő következtetéseinek háttérterületeit.*

Mit várok a tanulmánytól?

- Vegye számba a fogyasztói logisztika érintett területeit és elemezze a szerződéses legénységi állomány alkalmazása várható hatásait a funkcionális működés területeire.
- Adjon alapot, szolgáltatson bizonyosságot a reális következtetések levonására.
- Fogalmazzon meg javaslatokat –alternatívákat- a részidejű döntések előkészítéséhez, a végrehajtást átfogó, vezetői elhatározás meghozatalához.

A tanulmány a vizsgált szervezetek és számadatok tekintetében a 2002. július 01-i állapotokat³⁶ tükrözi és a feldolgozásban az ellátási területekre épülő tematikus sorrendet követi.

³⁶ Ahol az elemzés időbeni előrehaladása lehetővé tette, ott az adatszárás dátumát külön jeleztem.

Az alapp probléma megfogalmazása.

A sorozott legénységi „B” állományú beosztásokkal rendelkező katonai szervezetek, – jellemzően a nagy értékű honvédségi technikákat kezelő, üzemben tartókra – alakulatok szakfeladataik ellátásában, a csökkentet sorkatonai szolgálati idő következtében, a szakkezelők objektívan mérhető kiképzettségbeli, felkészültségbeli hiányosságaikkal küszködve képtelenek rendeltetés szerinti feladataik teljesítésére. A katonai szakfeladatok végrehajtásához feltételrendszer meglétére és mesterségbeli tudásra, gyakorlati jártasságra és meghatározott készségszintű képességekre van szükség. *Bármely feladat végrehajtására fel nem készített személyi állomány, vagy a végrehajtás feltételeinek hiánya esetén, a vonatkozó parancs végrehajtása megtagadható, illetve a végrehajtására utasítás/parancs nem adható, foganatosítása esetén pedig az elrendelő személyét büntető jogi felelősség terheli.* A feladat végrehajtására való alkalmassá válás a jogszabályi előírások korlátai enyhítésével, vagy a képzésre fordítandó idő növelésével érhető el.

A köztudottan veszélyes –speciális képességek kialakítására irányuló– katonai kiképzés, felkészítés feladataira való alkalmassá tétel útja, nem a jogszabályi előírások módosításán keresztül vezethet. Csak a másik út járható a kívánt kiképzettségi szint elérésében, amihez hatékonyabban működtethető feltételrendszer, vagy hosszabb kiképzési, felkészítési idő szükséges. A kiképzési célkitűzések teljesítésére a sorozott állomány a rövidített szolgálati ideje miatt, alkalmatlannak minősül.

A célkorosztály azzal tehető alkalmassá a reá szabott katonai-szakmai feladatai teljesítésére, ha hosszabb kiképzési, felkészítési ciklus-időt biztosítunk, fordítunk a feladat végrehajtás elsajátíttatására. Ez az út akkor járható, ha a legénységi-sorállományi beosztásokat átminősítjük szerződéses jogállásúvá és meghatározzuk számukra a szakbeosztásuk ellátására történő felkészítés, differenciált szakmai követelményeit és a felkészítésükhöz elengedhetetlenül szükséges időtényezőket, valamint biztosítjuk a felkészülési, ellátási feltételeket.

Kérdés, mely szakbeosztásokat, milyen ütemezéssel, milyen határidővel, milyen költségvonzattal minősítsük át szerződéses legénységi állománnyal feltölthetővé? Az áttérés milyen előnyökkel és hátrányokkal járhat a HM feladatrendszerét érintően?

A szándék megvalósulása estén a következő előnyök prognosztizálhatók:

- A szakkezelő állomány felkészítésére fordítható idő lényegesen növekszik, azzal egyenes arányban növekszik a kiképzettség színvonala, várhatóan a szakfeladatok végrehajtása céltudatosabbá, hatékonyabbá, felelősség teljesebbé és költségkímélőbbé válik.
- A hozzáértőbb, felkészültebb szakállomány esetén a hadfelszerelés általános állapota, hadrafoghatósági mutatói pozitív irányba változnak és eléri az eredményesebb alkalmazásukhoz szükséges, meghatározott technikai követelményi színvonalat.
- Az OKJ képesítések 31-32 törzsszámú szakmáit érintően a humán-erőforrás gazdálkodás kiszámíthatóbbá, tervezhetővé válik és a speciális szakképesítést nem igénylő beosztások feltöltése újtájból eltűnik egy, a parancsnoki állomány számára áthidalhatatlannak tűnő akadály.
- Szakterületünkön teljekörűvé válik az egész MH-t átfogó katonai pályakép-modell.
- A nemzetközi kétoldalú és NATO Pfp. jellegű műveletekben való minden oldalú MH katonai képességek megjelenítése és a vállalt feladatok teljesítési színvonalában a kiképzettség eredményeként, minőségi változás következik be.
- Megteremtődnek a professzionális állomány összetételű haderő, feladatorientált vezetésének feltételei.

Az átállás érinti a MH személyi állományát, a szervezeti felépítését, a kiképzés-felkészítés rendszerét és módszereit, a vezetés rendjét és gyakorlatát, az ellátás az elhelyezés-elszállásolás infrastrukturális feltételeit. A feladatokat csoportosítva kitűnik, hogy a legtöbb megoldásra váró kérdés a fogyasztói logisztikai támogatás funkcionális működésének szakterületeihez tartozik.

A sorállományú beosztások átminősítéséből fakadó feladatok komplexitása szoros összefüggést mutat az érintett állomány létszámadataival. Mekkora létszámmal kell számolnunk valójában, az állomány teljes (C=100%-os), vagy relatív {C-A} létszámadatával? ***A vizsgálat első lépéseként elemzés tárgyává teszem az MH sorozott állománya létszámvi-***

szonyait, abból a célból, hogy a különböző feladatok költségkhatásaira az optimalizált (valós) létszámkeret³⁷ figyelembevételével tehessenek javaslatot.

	2002.07.01.		2005.12.31.	C - A	A -B
	A	B	C		
Sorállományú beosztások	<i>sorozott</i>	<i>szerveződések</i>	<i>szerveződések</i>	<i>új beok</i>	<i>átminős</i>
Szárazföldi katonai szervezetek	3382	4983	9577	6195	-1601
Légierő	1738	1321	2828	1090	417
Logisztikai és támogató szerv.	430	625	1007	577	-195
MH BHP -ság kat. szervezetei	708	96	574	- 134	612
MH HKP katonai szervezetei	3697	350	524	- 3173	3347
Katonai Eü.szervezetek.	40	9	50	10	31
Zárolt beosztási helyek	350	#####	#####	#####	#####
Feltöltött beosztások	#####	5855	#####	#####	#####
Összesen	9995	7384	14560	4565	2611

1. számú táblázat: Az MH szervezetei sorállományú beosztásainak kimutatása.

Az átminősítésre tervezett sorállományú beosztási helyek (A) 9995 fő számán túl, mintegy (C-A) 4565 fő legénységi beosztás esetében kellene új munkaköri tevékenységet megfogalmazni és (A-B) 2611 főt érin-

³⁷ A haderőreform sorállományú létszámkeretét reprezentáló céladatai.

tően szerződéses beosztási helyé történő átminősítést kellene végrehajtani. Mindez azt jelenti, hogy a professzionális haderőre történő átállás teljes körű személyi költségkihatásai tervezése 7176 fő esetében $\bar{a}=1/7176$ Ft-1 történhet. Jelentős költségnövelő az a tény, hogy 4565 fő esetében új beosztás, illetve munkavégzéshez szükséges új munkahelyek, munkakörülmények kialakítása is szükségessé válik. A jelenleg is meglévő, mintegy 2611 beosztást csak az átminősítés költségvonzata terheli. Az újonnan létrehozandó és az átminősítés alá eső beosztások feladatai ellátására ki kell dolgozni a beosztás ellátásának katonai, szakmai képesítési követelményeit az ellátásuk szabályozó normáit.

Az átállás nemcsak egy egyszerű jogállásváltozást jelent, hanem új alapokon elhelyezkedő szakfeladat struktúra megfogalmazását is, azzal egy időben az alkalmazói érdekeket felelősen képviselő és érvényesítő - szakmai referenci jogkörgyakorló- vezetői irányítói struktúra kialakítását is.

Logisztikai szakfeladatok költségvizsgálata.³⁸

Ellátási támogatás szakfeladatai.

a) Az élelmezési ellátás vizsgálata

A logisztikai támogatás döntő jelentőségű területe az élelmezési támogatás, amely alapvető kihatással van a béke-, béketámogató,- válság-reagáló, valamint a háborús műveletekre is.

Az élelmezési ellátás vizsgálatát két megközelítésből célszerű elvégezni. Egyrészt vizsgálni kell az élelmezési ellátásban a várható költségek alakulását, másrészt az élelmezés ellátási folyamatában résztvevő sorállományú szak- és kisegítő állomány kiváltásának következményeit. .

A hivatásos és szerződéses katonák élelmezési ellátását a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló törvény 125 §. 2. pontja figyelembevételével kell a jövőben is végrehajtani, természetesen az állománykategóriát érintő járandóságbeli és ellátási normaelőírások változásait, a korszerűbbé válásának hatásai folyamatos beépítésével.

³⁸ melléklet 3. számú táblázata.

Az étellemezési ellátás rendje

A szerződéses legénységi állományú katonák étellemezési ellátása -a Magyar Honvédség katonai szervezeteibe történő beáramlásával kezdetben - a sorállományú katonák ellátása alapján, természetbeni étellemezési ellátás keretében valósult meg, vagyis az állományba vételt követően természetbeni étellemezési ellátásban részesültek. Ez azt jelentette, hogy a személyi állomány a ledolgozott munkanapokon az étellemezési szolgálat által biztosított étkezéseket **járandóságként** igénybe vehette, távolléte esetén pedig jogosult volt a felszámított étkezési illetmény összegére.

Az időközben végbement változásokhoz igazítottan, jelenleg a szerződéses tiszti,- tiszthelyettesi, valamint a legénységi beosztású szerződéses állományú katonák étellemezési ellátásának szabályai megegyeznek, azaz térítés ellenében történik.

Figyelembe véve, hogy a sorállományú katonák teljes egészében természetbeni, a szerződéses állomány pedig térítés ellenében történő étellemezési ellátásban részesül, ezért az önkéntes haderőre történő áttérés követően az étellemezési támogatás feladatai kettősségének felszámolásával az abszolút költségek jelentős (kb.:1,8 Md.Ft.) csökkenése várható.

Az étellemezési ellátásban résztvevő szak- és kiségitő sorállomány kiváltásának vizsgálata.

Az étellemezési ellátást –ebből adódóan a szak- és kiségitő állomány létszámát– a katonai szervezet teljes létszámára kell tervezni és biztosítani, mivel ezen logisztikai szakterületnek is az alaprendeltetésből fakadó ellátási feladatainak minden körülmények között meg kell felelnie.

Az étellemezési ellátásban résztvevő szak- és kiségitő legénységi állomány kiváltási lehetőségének vizsgálatát az **MH 25. „Klapka György” gl.dd.** szervezete alapján célszerű áttekinteni.

Jelenleg a katonai szervezet állománytáblájában 10 fő sor és 13 fő szerződéses szakács beosztású katona van rendszeresítve. Ebből a 13 fő szerződéses állományból 11 beosztás került feltöltésre. Valószínűsíthető, hogy a 10 fő sorállományú szakács beosztás szerződéses állománnyal 2006-ig fokozatosan kiválthatóvá válik, akkor a norma szerinti ellátó kapacitás, létszám biztosított marad.

Az alapproblémát a konyhai kiségitő munkások kiválása okozza. Ez az állomány, más alegységektől kerül vezénylésre a konyhára, kiségitő feladatok végrehajtása érdekében. Jelenleg – az összlétszám után - napon-

ta 19 fő kíségető munkás vezénylése szükséges az élelmezési szolgálathoz a kíségetői feladatok ellátására.

Mivel a szerződéses állományú egy adott beosztás szakfeladatai ellátására köt szerződést, ezért konyhai kíségető munkát nem végezhet/nem vezényelhet. Amennyiben konyhai kíségető szolgálatra is vezényelhet, akkor a vezénylés jelentős költségkihatással is jár. A konyhai kíségető tevékenység szolgálati feladatnak minősül és a katona részére a pihenő napot –a közvetlen szakfeladatok végzése alóli mentesülésen túl– is biztosítani kell.

A sorállományú konyhai kíségető munkások kiváltásának egyetlen gazdaságos megoldása, a Helyőrség Támogató Alegység állománytáblájának - az állomány után számvetett - konyhai kíségető munkásokkal, közalkalmazottakkal (megbízási szerződéssel) történő kiegészítése, melynek további előnye, hogy ez a létszámkeret nem terheli a katonai szervezetet.

Tábori körülmények között a teljes élelmezési ellátási feladatokat az élelmezési alegység személyi állománya végzi. Honi területen kívül a konyhai kíségető munkás szolgáltatás megvásárlásra kerül.

Az élelmezési költségek vizsgálata.

Az élelmezési költségek vizsgálatát szintén az **MH 25. „Klapka Gy”. gl.dd.** szerződéses állománya után célszerű elvégezni, mivel az említett katonai szervezet rendelkezik a legnagyobb rendszeresített és meglévő szerződéses állományú létszámmal.

A vizsgált katonai szervezet **863/831**fő meglévő szerződéses legénységi beosztású állománnyal rendelkezik. Ebből 90 fő részére járandóság a természetbeni élelmezési ellátás. Ennek figyelembevételével a természetbeni ellátásra az állomány kb. 12%-a jogosult. Mivel az említett katonai szervezet reprezentálhatja a Magyar Honvédséget, ezért a Magyar Honvédség várható természetbeni ellátásra jogosult szerződéses állomány aránya a legénységi beosztású állományt érintően: 10-15%-nak tekinthető.

Ha figyelembe vesszük, hogy a rendszeresített legénységi beosztású szerződéses állomány tervezett létszáma **14.600** fő, valamint az említett – átlagosan 12%-os– természetbeni ellátásra jogosultak arányát, akkor meghatározható a természetbeni ellátásra jogosultak várható létszáma. Ezen túlmenően, ha a számvetett létszámot a napi felszámítható élelme-

zési normákkal tervezzük, akkor megállapítható a szerződéses állományra fordított ételmezési költség értéke.

A norma jelenleg **663 Ft./nap/fő** (I. norma 650 Ft./fő/nap, felsz. norma +13 Ft./fő/nap). A természetbeni ellátásra jogosult szerződéses jogviszonyú állomány várható létszáma (1700 - 2000 fő) alapján az MH napi ételmezési költség 1.1-1.3 mFt. Ez éves szinten: **400 – 470 mFt.**

Mint a fentiekből kitűnik a számítás alkalmával nem került beépítésre, a magasabb ellátási normában részesülők számaránya, a tervezett gyakorlatok, szolgálatok időtartalma, valamint igénybevételek utáni költségvonzatok sem.

Ez feltehetőleg további kb. 40%-al növeli a tárca költségeit, az állomány ellátására fordítandó ételmezési költségterheket. (Mintegy: 170mFt.)

Nem került továbbá kivetésre az ételmezési objektumok, valamint a szaktechnikai eszközök felújítási költségigénye sem, azok egyébként is az áttéréstől függetlenül, a laktanya rekonstrukciós tervekben már megjelenítésre kerültek.

Az ételmezési ellátás megvalósíthatóságának lehetséges változatai, azok költségkihatásai.

1. A szerződéses állomány ételmezési ellátása *a jelenlegi rendszernek megfelelően térítés ellenében történne.* Továbbra is megmaradna az étkezési utalvány (16.800,-Ft/fő/év), valamint a napidíj (400,-Ft/fő/nap).
2. A szerződéses legénységi állomány *természetbeni ételmezési juttatásban részesülne*, ez előre vetíti annak a ténynek a veszélyét, hogy a hivatásos és a szerződéses állománykategória között egy morális, szociális, negatív irányú feszültség alakulhatna ki.
3. A Magyar Honvédség teljes katona állománya *–a szolgálatban töltött munkaidőre eső megfelelő* étkezés igénybevétele mellett *kerülne természetbeni ételmezési ellátásra.* A felmerülő adó- és egyéb járulékok vonzatokat a tárca költségvetéséből kellene biztosítani.
4. A MH *teljes katona állománya ételmezési kiegészítésben részesülne.* Az ételmezési kiegészítés összege a mindenkori repülőműszaki ételmezési kiegészítés 50 %-a mértékéig kerülne szám-

fejtésre. A különéléssel kapcsolatos juttatások továbbra is érvényesülnének.

Mindegyik változat költségvetési vonzattal is együtt járna. Ez a költség jelenleg a sorállományra vonatkoztatva **248.030,-** míg a tiszt, tisztelteseknél **66.840, Ft/fő/év.** A 2002. gazdálkodási évben a Magyar Honvédség katonai szervezetei **3,9 Md.Ft.** étellemezési illetménnyel gazdálkodnak, ezért az egyes változatok megtakarításait/többletigényeit a bázisösszeghez viszonyítva vizsgáltam.

Ennek figyelembevételével az önkéntes haderőre történő áttérés az alábbi költségmegtakarítást/költségtöbbletet eredményezhet:

1. változat szerint, ha a szerződéses állomány étellemezési ellátása a jelenlegi rendszernek megfelelően térítés ellenében történne;

Évek	Költségkülönbözet (Md.Ft.)
2003.	-0,232
2004.	-0,759
2005.	-0,897
2006.	-1.743

2. változat szerint, ha a szerződéses légénységi állomány természetbeni étellemezési juttatásban részesülne;

Évek	Költségkülönbözet (Md.Ft.)
2003.	+0,165
2004.	-0,300
2005.	-0,300
2006.	-1.000

3. változat szerint, ha a Magyar Honvédség teljes katona állománya –a bent töltött munkaidőnek megfelelő étkezés igénybevétele mellett– kerülne természetbeni ételmezési ellátásra;

Évek	Költségkülönbözet (Md.Ft.)
2003.	+0,861
2004.	+0,500
2005.	+0,500
2006.	-0,200

4.változat szerint, ha a MH teljes katona állománya ételmezési ki-
egészítésben részesülne;

Évek	Költségkülönbözet (Md.Ft.)
2003.	+1,500
2004.	+1,300
2005.	+1,400
2006.	+0,770

A jelenlegi sorállomány **(9.955 fő)** ételmezési költségének meghatározását az említett módon célszerű végrehajtani. Ennek megfelelően a sorállomány részére tervezetten mintegy **2.5Md.Ft.** –ot szükséges ételmezési költségként a folyó évben biztosítani.

Az ételmezési ellátást a 3. változat alapján javaslom végrehajtani, amely biztosítja az egységes, mindenkire kiterjedő ételmezési ellátás megvalósítását, ugyanakkor az átállást követően már nem jelent többletköltséget a tárca felé.

A fenti tényadatokra tekintettel javaslom az ételmezési szolgálat sorállományú helyeinek szerződéses állománnyal történő feltöltését, va-

lamint a konyhai kiségtő munkások Helyőrség Támogató Alegység állományába a - felszámítási létszám függvényében - történő rendszeresítését.

b) A ruházati ellátás vizsgálata

A logisztikai támogatás szintén meghatározó jelentőségű területe a ruházati ellátás, amelynek megvalósulása folyamán mérni lehet a Magyar Honvédség anyagi helyzetének és személyi állománya erkölcsi állapotának színvonalát.

A hivatásos és szerződéses katonák ruházati ellátását a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló törvény 127 §. 1-2. pontjai figyelembevételével kell végrehajtani.

A ruházati ellátás rendje

A szerződéses legénységi beosztású állomány ruházati ellátása - a Magyar Honvédség katonai szervezeteibe történő beáramlásával kezdődően - a sorozott sorállományú katonák ellátási gyakorlatával azonos módon valósul meg.

Ennek megfelelően az ellátásra jogosult állomány a bevonulást követően természetbeni ellátásként alap- és kiegészítő felszerelésben részesül. A kiadott ruházati anyagok és felszerelési cikkek összetételét, mennyiségét és azok minőségét belső szakutasítások szabályozzák.

Az állomány részére kiadott ruházat és felszerelés a Magyar Honvédség, ezen belül a katonai szervezet tulajdonát képezik, azok meglétéért, állaguk megóvásáért és rendeltetésük szerinti alkalmazásukért (használatáért) a jogosult, anyagi és erkölcsi felelősséggel tartozik a munkáltató felé.

A katonai szervezet a jogosult részére az éves költségvetés terhére szerzi be az előírt ruházati anyagokat, felszerelési cikkeket az érvényes normakeret előírások szigorú betartásával³⁹.

A szerződéses állomány ruházati ellátása színvonalát, a szakutasításokban foglaltak, valamint a biztosított költségvetés kiszabot kölcsönhatása határozza meg.

³⁹ melléklet 4.- 5. számú táblázatai.

A jelenlegi ellátási forma a kor követelményei által elvárt színvonalú megjelenési és praktikum követelményeknek már és még nem felel meg. Az ellátó katonai szervezet részére szükséges a jelenleginél gazdaságosabban működtethető erőforrás rendszer, a **jogosult részére pedig a ruházati illetménye feletti rendelkezési jog törvényi előírások szerinti gyakorlása**. Ezen túlmenően a jelenlegi ellátási rendszer számos nehézséggel küszködik, mely már a folyamatosan csökkenő színvonalú ruházati ellátás fenntartását sem képes megoldani.

A tervezett személyi felszerelési program ruházati feladatai (béke ellátás) már önmagában is indokoltá teszi az állománykategóriáktól független, szakfeladat orientált, egységes ellátási rendszer kialakítását.

A ruházati ellátás javasolt rendje

A szerződéses legénységi állomány ruházati ellátásában, annak jövőbeni megvalósításában érvényesülnie kell az ellátási színvonal maximalizáltságának, az egyenlő mértékkel történő ellátásnak. A ruházati illetménykerettel való egyéni gazdálkodás lehetőségének gyakorlatát (ruházati utalványfüzet alapján) ki kell terjeszteni a szerződéses legénységi beosztottak körére is.

A követelmények megvalósítása érdekében a szerződéses legénységi beosztású állomány ruházati ellátását a szerződéses tiszt, tiszthelyettesi állomány ruházati ellátása gyakorlatának figyelembevételével, az egyéni csekkfüzet biztosításával célszerű megvalósítani, mely igény az említett állomány-csoport részéről már többször megfogalmazódott. Kizárólag az egyéni pénzgazdálkodáson alapuló ellátási rendszer biztosítja a normakerettel való hatékony, egységes, igazságos, számonkérhető, pontosan tervezhető, számszakilag alátámasztott ruházati gazdálkodást.

Az egyéni pénzgazdálkodáson alapuló ruházati ellátást járandóságként kell az állomány részére biztosítani, ami alapot teremt azok körének kiterjesztésére, fontos hatást gyakorolva az állomány MH keretein belüli megtartására.

A ruházati költségek vizsgálata

A szerződéses állományra történő áttérés részletes költségvonzatának megállapításához mindenek előtt meg kell határozni az egy főre jutó

alapfelszerelés, valamint az utánpótlási illetmény összegét⁴⁰. (Az ábrák nem tartalmazzák az ún. háborús felszerelési cikkek költségei.)

Tekintettel arra, hogy a szerződéses állomány, önálló állománykategória, így beosztásuktól függetlenül ruházati ellátásuk is egységes elvek alapján arányosított mértékben kell, hogy megvalósuljon.

Ezért a ruházati költségek meghatározását a szerződéses tiszti,- tiszteltyettesi állomány ellátása alapján indokolt elvégezni. A számításokat két módon célszerű végrehajtani. Egyrészt meg kell határozni a teljes normakeretet, másrészt a jelenleg érvényes alapnormák által számított költségeket.

Mind a teljes, mind pedig a jelenlegi norma biztosítása esetén az alap felszerelési költség 2003. évben kiugróan magas értéken prognosztizálható. Ez abból adódik, hogy a jelenlegi legénységi beosztású (6500 fő) szerződéses katona után az alapfelszerelés értéke is számvetésre került, mivel ezen állomány ellátása a sorállományéval megegyező módon került végrehajtásra. Tekintetbe véve, hogy kiválás is folyamatosan következik be, ezért mind az alap, mind pedig az utánpótlási költségek megállapításánál annak ütemezettségét figyelembe kellett venni.

Az áttérés ruházati költségeinek várható alakulása (2002. évi normák/előirányzatok alapján)

Évek	Sorállomány átlaglét-száma (fő)	Sorállományra fordított összeg (Md Ft)	Szerződéses állomány átlaglét-száma (fő)	Szerződéses állományra fordított összeg (Md Ft.)	Az állományra fordított összeg (Md Ft)	Eltérés a jelenlegi költség-hez képest (Md Ft)
2003.	8622	948	8280	2.214	3.162	+1.262
2004.	5561	617	10418	738	1.355	-0,545
2005.	4096	454	13018	1.962	2.416	+0,516
2006.			14560	0.654	0.654	-1.250
2007.			14560	1.437	1.437	-0,500
2008.			14560	1.426	1.426	-0,500
2009.			14560	1.687	1.687	-0,250

2. számú táblázat: Az áttérés ruházati költségvonzata.

⁴⁰ melléklet 1. – 2. ábrái.

A 2002. évben a sor- és a szerződéses legénységi állomány részére **Br. 1.9 Md.Ft.** került biztosításra. A fenti számítások ennek figyelembevételével kerültek végrehajtásra. A sorállomány létszámának fokozatos csökkentése, fokozatos költségvetési megtakarítást eredményez, mely a teljes áttérést követően kb. a jelenlegi költségvetési színvonalon stabilizálódik.

Össességében a ruházati költségek az ellátási szabályok figyelembevételével évről- évre változnak, de ez a változás 2009-re teljes mértékben megszűnik. A várható 2009. évi beállítás, a 2005-ben állományba felvettek miatt következik be, ez az állomány a 4. szolgálati év után, már évente kaphatja meg teljes körű ruházati járandóságait.

A jelenlegi ruházati normák alapján számvetett ruházati költségigény⁴¹ nem éri el a tényleges norma által számvetett költség 70%-át.

A számvetett költségek alacsonyabbak a jelenlegi rendszer által a sorállományú beosztottakra egy évben fordított ruházati költségnél, ami önmagában is indokoltá teszi a megfogalmazott egységes ellátási forma mielőbbi szabályozását, bevezetését.

A szerződéses legénységi beosztású állomány ruházati ellátását a szerződéses tisztí,- tiszthelyettesi állományéval arányos mértékben és azonos eljárásmóddal javaslom végrehajtani, mely lehetővé teszi az ágazati szakállomány létszámának, leterheltségének, valamint –a ma még jellemzően magas– raktári készletek csökkentését. A ruházati illetménykeretek pontos tervezésével, az öltözködési színvonal javításával, valamint a ruházati illetménnyel való egyéni gazdálkodás általánossá tételével párhuzamosan, törekedni kell a célirányos rendeltetésű és garantált minőségű hazai fejlesztésű termékcsaládok bevezetésére. A forma hat a tartalomra és a professzionális haderő katona személyeinek egységes megjelenése ösztönzőleg hat a szerződéses állomány, testületi szellemiségének fokozására.

A szervezeti korszerűsítés kapcsán felülvizsgálat tárgyát kell, hogy képezze a ruházati ellátás rendszerébe tartozó KRB hálózat: ellátási rendje, működtetési feltétel rendszere, szolgáltatói tevékenységének elvárható szintre, kapacitásképességek növelése, igényekhez történő igazítása. (KRB hálózattal kapcsolatos kérdések, a vizsgálat tárgykörén kívül esnek).

⁴¹ melléklet 6. – 9.számú táblázatok.

c) Az üzemanyag ellátás vizsgálata

A professzionális haderőre történő áttérés az üzemanyag-ellátás területén alapvető változást nem eredményez. Az ellátásban érintett sorállományú beosztási helyek kiváltását, csak szerződéses helyekké történő átminősítés gyakorlásával célszerű megoldani. Az itt rendszeresített beosztások jelentős hányada ún. kettős feladatrendszer ellátású (kettős beosztás). Ez azt jelenti, hogy egy rendszeresített beosztáshoz két, egy időben nem ütköző feladatrendszer ellátásáért felelős a kiképzett szakbeosztott. Általában gépjárművezető/kezelő beosztása szakfeladatait az igénybevétel függvényében látja el.

Az üzemanyag-ellátás területét érintő feladatrendszert ugyan úgy, mint minden más logisztikai szakterületet lehet továbbfejleszteni, korszerűsíteni, de ez a MH alaprendeltetéséből fakadó feladatokra történő megfelelés színvonalát nem veszélyeztetheti, és azt nem terhelheti költségkihatással sem.

Az üzemanyag-ellátás egységessé tételének egyik lehetséges módja, korszerű üzemanyag kút(ak) kialakítása (helyőrségenként) és kezelő/karbantartó állományának a Helyőrség Támogató Alegység szervezetebe történő beintegrálása. A készenléti (polgári szolgáltatótól), központi támogatásból rendelkezésre bocsátott üzemanyag-szállító gépjárműpark igénybe vételével a katonai szervezet elvonulása esetén is biztosított lesz a helyőrség üzemanyag-ellátása. Az igénybe vett erő rendelkezésre állásával a katonai szervezet továbbra is képességei birtokában marad a feladat végrehajtásához szükséges szakállománnyal és a szükséges eszközmennyiséggel. (egy korszerű kút kialakításának pillanatnyi bekerülési költsége, mintegy **110-150 mFt.**)

Az üzemanyag ellátás költségvizsgálata

Az üzemanyag felhasználás professzionális haderőre történő áttérés esetén –a jelenlegi kiképzési rendszer figyelembevételével– többletköltséget nem jelent az üzemanyag szolgálat részére. A szakállomány kiképzése (eseti: egyszeres) és a honvédelmi előképzés célirányossá tételével költségtakarékosná tehető. Az MH ÖLTP üzemanyag szolgálatfőnöksége számvetése alapján az áttérés az alábbi személyi költség megtakarításokat eredményezheti a kiképzés területén: tehergépjármű vezető **24.750 Ft/fő/év**, kerekes harcjármű vezető **49.500 Ft/fő/év**, harcokocsivezető **139.320 Ft/fő/év**.

Ez a Magyar Honvédség rendszeresített gép– és harcjármű vezetőire vonatkoztatva **évi Br.150 mFt.** költségmegtakarítást eredményezhet. Ez a költség megtakarítás csak a jelenlegi kiképzési rendszerre vonatkoztatható. A kiképzési rendszer változása esetén, amely üzemanyag többlet felhasználással is együtt járhat, már többletköltséggel kell számolni ezen a részterületen.

Az elkövetkezendő években számolni célszerű az új technikai eszközök megjelenésével, mely új kiképzési követelményeket támaszt a kezelők felé, valamint figyelembe kell venni a NATO előírásokat is, melyek jelentős üzemanyag többlet felhasználást tervesítenek az adott kiképzési szintek eléréséhez és a vállalt feladataink kívánt szintű teljesítéséhez.

Mindezek figyelembevételével javaslom a korszerű üzemanyag kút(ak) létrehozását (helyőrségenként) és a kezelő beosztások Helyőrség Támogató Alegység szervezetébe történő beintegrálását, továbbá a sorállományú beosztások szerződéses állománnyal történő kiváltását.

Fsz.	Költséghely	Költség Md Ft.-ban	Megjegyzés
1.	Élelmezési ellátás	1.600	3. változat szerint
2.	Ruházati ellátás	0	
3.	Lakásprogram	34.450	13 Md Ft. külső forrásból
4.	Lakatanya Rekonstrukciós Program	63.980	15 Md Ft. külső forrásból
5.	Szolgáltatás, takarítás-parkápolás	2.4	
6.	Őrzés-védelem	7.6	
7.	Biztonságtechnikai rendszerek	7.52	
8.	Toborzó irodák kialakítása	0.94	
9.	GRIPEN	48	
10.	Logisztikai jellegű többletköltség	166	2003-2006
11.	Évi logisztikai jellegű többletköltség	42	
12.	2003. évi logisztikai jellegű többletköltség	44	42 Md Ft. + élelmezési + ruházati költség
13.	2003. évi többletigény a személyi juttatások fedezésére	26	
14.	2003. évi fejezet költségvetés növekménye	48	
15.	Költségvetési hiány várható összege	22	2003. évre

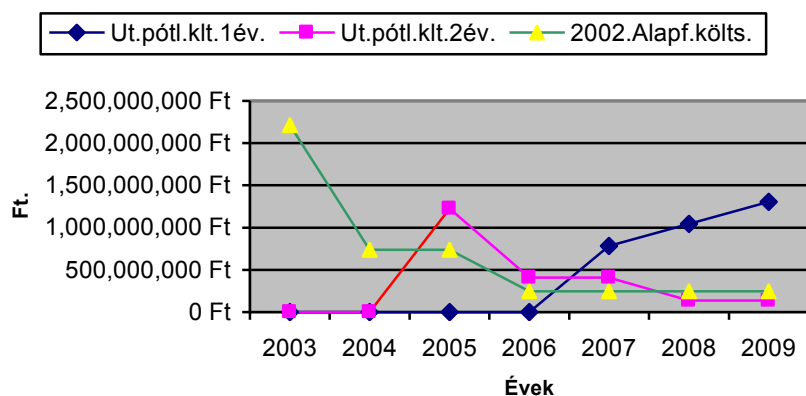
3. számú táblázat: Az áttérés logisztikai támogatásának költségigényei.

Évek	Alapfelszerelésben részesülők	Alap felszerelési il- letményalap	Alap felszerelési költség összege	Megjegyzés
2003.	9000	246000 Ft.	2214000000 Ft.	<i>A kiválás mi- att magasabb létszám került számvetésre</i>
2004.	3000	246000 Ft.	738000000 Ft.	
2005.	3000	246000 Ft.	738000000 Ft.	
2006.	1000	246000 Ft.	246000000 Ft.	
2007.	1000	246000 Ft.	246000000 Ft.	
2008.	1000	246000 Ft.	246000000 Ft.	
2009.	1000	246000 Ft.	246000000 Ft.	

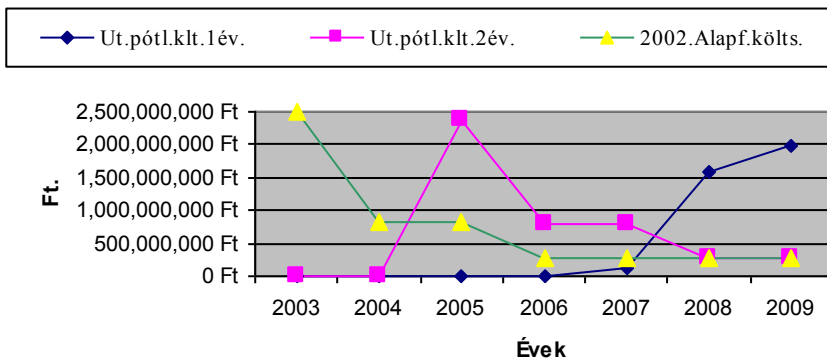
4. számú táblázat: Az alap felszerelési költségek várható alakulása a 2002. évi normák alapján.

Évek	Alapfelszerelésben részesülők	Alap felszerelési il- letményalap	Alap felszerelési költség összege	Megjegyzés
2003.	9000	276780 Ft.	2491020000 Ft.	<i>A kiválás mi- att magasabb létszám került számvetésre</i>
2004.	3000	276780 Ft.	830340000 Ft.	
2005.	3000	276780 Ft.	830340000 Ft.	
2006.	1000	276780 Ft.	276780000 Ft.	
2007.	1000	276780 Ft.	276780000 Ft.	
2008.	1000	276780 Ft.	276780000 Ft.	
2009.	1000	276780 Ft.	276780000 Ft.	

5. számú táblázat: Az alap felszerelési illetmények várható alakulása.

1. számú ábra: A ruházati költségek várható alakulása a 2002. évi normák alapján.

2. számú ábra: A ruházati költségek várható évenkénti alakulása.

Évek	Utánpótlási ill. részesülők 2 év-re	Utánpótlási illetményalap	Utánpótlási költség összege	Megjegyzés
2003.	0	263926 Ft.	0 Ft.	
2004.	0	263926 Ft.	0 Ft.	
2005.	9000	263926 Ft.	2375334000 Ft.	
2006.	3000	263926 Ft.	791778000 Ft.	
2007.	3000	263926 Ft.	791778000 Ft.	
2008.	1000	263926 Ft.	263926000 Ft.	
2009.	1000	263926 Ft.	263926000 Ft.	

6. számú táblázat. A ruházati utánpótlási költségek várható alakulása a két évi ruházati illetményre jogosult állomány után.

Évek	Utánpótlási ill. részesülők	Utánpótlási illetményalap	Utánpótlási költség összege	Megjegyzés
2003.	0	131837 Ft.	0 Ft.	
2004.	0	131837 Ft.	0 Ft.	
2005.	0	131837 Ft.	0 Ft.	
2006.	0	131837 Ft.	0 Ft.	
2007.	9000	131837 Ft.	1187667000 Ft.	
2008.	12000	131837 Ft.	1583556000 Ft.	
2009.	15000	131963 Ft.	1979445000 Ft.	

7. számú táblázat: A ruházati utánpótlási költségek várható alakulása az évi utánpótlási illetményre jogosult állomány után.

ÉVEK	Utánpótlási ill. részesülők 2 évre	Utánpótlási illetményalap	Utánpótlási költség összege	Megjegyzés
2003.	0	136000 Ft.	0 Ft.	
2004.	0	136000 Ft.	0 Ft.	
2005.	9000	136000 Ft.	1224000000 Ft.	
2006.	3000	136000 Ft.	408000000 Ft.	
2007.	3000	136000 Ft.	408000000 Ft.	
2008.	1000	136000 Ft.	136000000 Ft.	
2009.	1000	136000 Ft.	136000000 Ft.	

8. számú táblázat: A ruházati utánpótlási költségek várható alakulása a két évi ruházati illetményre jogosult állomány után, a 2002. évi normák alapján.

Évek	Utánpótlási ill. részesülők	Utánpótlási illetményalap	Utánpótlási költség összege	Megjegyzés
2003.	0	87000 Ft.	0 Ft.	
2004.	0	87000 Ft.	0 Ft.	
2005.	0	87000 Ft.	0 Ft.	
2006.	0	87000 Ft.	0 Ft.	
2007.	9000	87000 Ft.	783000000 Ft.	
2008.	12000	87000 Ft.	1044000000 Ft.	
2009.	15000	87000 Ft.	1305000000 Ft.	

9. számú táblázat: A ruházati utánpótlási költségek várható alakulása az évi utánpótlási illetményre jogosult állomány után, a 2002. évi normák alapján.

Felhasznált irodalom:

1. HM HVK Személyügyi Csoportfőnök 195/52/2002. Nyt.sz. ügydarab csatolt anyaga: Hivatásos haderőre történő áttérés...
2. HM HVK Vezetési Csoportfőnök 684/2002. Nyt.sz. ügydarab csatolt anyaga: Jelentés az önkéntes haderőre történő áttérés feladatairól...
3. **Knutzen ny.tábornok** a C.C.A. tanácsadó testület tagja: *Koncepció a professzionális haderő létrehozására...*
4. ZMNE Haderőfejlesztés 2002. az *önkéntes haderő kialakítása tudományos konferencia előadássorozatának anyaga...*
5. A MH haderőnemi parancsnokságok felterjesztései: *A szerződéses jogviszonyban foglalkoztatott állományról szolgáltatott tapasztalati és statisztikai törzsadatok...*
6. Katonai Logisztika 10. évfolyam 2002. 3. szám, 172-179. o. *A csapatoknál folyó logisztikai szakkiképzés az önkéntes haderőre történő áttérés függvényében (témavizsgálat).*

A tanulmány a következő 2003/2. számban folytatódik az üzemeltetési, közlekedési, elhelyezési, kiképzési támogatás és a személyügyi feltételek elemzésének közreadásával.

TÁJÉKOZTATÓ - INFORMÁCIÓ

MILYEN KONDICIONÁLÓ ESZKÖZÖK ALKALMASAK A MEGÚJULÓ HADSEREG FIZIKAI ÁLLAPOTÁNAK JAVÍTÁSÁRA?

Kovács Péter⁴²

A honvédelmi feladatok ellátásánál különösen fontos a megfelelő egészségi állapot és az arra épülő jó fizikai kondíció, amelynek megszerzése összetett feltételrendszeren alapul. Ahhoz, hogy egy arra alkalmas katona megszerezze, és szinten tartsa a szolgálati feladatainak végrehajtásához szükséges fizikai kondíciót, nemcsak adottságaira, képességeire és készségeire van szüksége, hanem a megfelelő szakmai útmutatásra és tárgyi feltételekre is. A nagyrészt elavult, elhasználódott és korszerűtlen kondicionáló eszközpark korszerűsítése a haderő átalakításának fontos és szükséges feladata, hiszen egyik elengedhetetlen feltétele az állomány szükséges fizikai állapotának megszerzéséhez és szinten tartásához.

Fölmerül a kérdés: Milyen kondicionáló eszközök alkalmasak a megújuló hadsereg fizikai állapotának javítására?

A Magyar Honvédség egész állományát érintő terhelés- és teljesítmény-élettani követelményrendszer kidolgozását és továbbfejlesztését, valamint a fizikai alkalmasság ellenőrzését a MH EVI Fizikai Alkalmasság Vizsgáló Osztálya a vonatkozó jogszabályok alapján 1997 óta hajtja végre. A fenti tevékenységek mellett az osztály tudományos munkájának egyik fő feladata az állomány fizikai kondícióját befolyásoló feltételrendszer kutatása és a fejlesztést szolgáló irányelvek meghatározása.

A megfelelő tárgyi feltételrendszer az eredményes alkalmazás vonatkozásában szétválaszthatatlan a személyi feltételrendszertől, amelyen keresztül a szakmai elvek érvényesülnek.

A katonai feladatok sikeres végrehajtásához szükséges kondicionáló eszközpark létrehozását és eredményes működését az alább felsorolt szakmai elvek befolyásolják.

⁴² Kovács Péter százados, HM Egészségvédelmi Intézet, Fizikai Alkalmasság Vizsgáló Osztály, főernőmus.

Elsődleges feladat a munkaköri beosztásokhoz és a különböző szolgálati feladatokhoz kapcsolódó **fizikai terhelésprofilok meghatározása**. A védelmi szféra különböző munkaköreiben az összes motoros képesség megjelenik, ám a sajátos terhelési profilból adódóan a kondicionális képességek közül a legnagyobb hangsúlyt az állóképesség kapja. Az egyes munkakörök speciális részfeladataiban ugyanakkor különböző árnyalatban és összetételben megjelenik az erő, a gyorsaság, továbbá a lazaság-hajlékonyság képessége, sőt a koordinációs képességek is.

A terhelésprofilok meghatározásán alapul **a fizikai kondíció fejlesztését és szinten tartását szolgáló eljárások kidolgozása, meghatározása** (MH EVI FAVO tudományos munkaterv 2002.) és ezek szakembereken keresztül történő gyakorlati alkalmazása.

Az edzésméleti alapelvek és eljárások sikeres alkalmazásának elengedhetetlen része **a szükséges tárgyi feltételrendszer létrehozása, karbantartása és tovább fejlesztése**. A folyamat eredményessége megköveteli a szabványosítás különböző szintjeinek (kompatibilitás, interoperabilitás, csereszabotosság, egységesség) a megvalósítását.

A tárgyi eszközöket az alkalmazásuk környezeti tényezői alapján célszerű **két csoportra osztani**.

A szabadtéren alkalmazott eszközök szerepe igen fontos, hiszen alkalmazásukkal a felhasználó a különböző időjárási körülmények között tud felkészülni a változó időjárási körülmények között végrehajtandó feladatokra, ezáltal is növelve szervezete környezettel szembeni ellenálló és tűrőképességét. Ide tartoznak a megfelelő állapotú futó és gyakorló, valamint akadálypályák, továbbá a szabadtéri tornakertek (nyújtó, korlát, létra) és nem utolsósorban a különböző borítású szabadtéri sport(játék)pályák (labdarúgás, kézilabda, röplabda, kosárlabda, tenisz stb.) és azok tartozékai (kapuk, labdák stb.) is. A tudományos alapú sikeres felkészítés elengedhetetlen kellékei továbbá azok a pulzusmérő eszközök, amelyek nemzetközi szabvány alapján alkalmazhatóak a különböző mozgásos tevékenységek során. Alkalmazásuk nemcsak a felkészítésben, hanem az időszakos ellenőrzésben is elengedhetetlen. Osztályunk több éve alkalmazza a nagy nemzetközi tapasztalatokkal rendelkező **Finn POLAR cég pulzusmérő eszközeit**, amelyek használata a civil és a védelmi szférában, itthon és külföldön egyaránt elterjedt.

A terem körülmények között alkalmazott eszközök szerepe ugyancsak alapvető fontossággal bír, hiszen azok szélsőséges időjárási körülményektől függetlenül is lehetővé teszik az optimális körülmények

között történő felkészülést. Az alkalmazásra kerülő eszközök függvényében elsődleges feladat a sport célú helységek paramétereinek nemzetközi és hazai szabványok által történő meghatározása. Ezek a szabványok érintik a klímaviszonyokat (hőmérséklet, páratartalom, szellőzés), amelyek a megfelelő hőleadást és oxigénfelvételt biztosítják a sportoló számára, de ugyanúgy vonatkoznak a fény- és a hang-, továbbá nem utolsósorban a higiéniés viszonyokra is.

A terem körülmények között alkalmazott eszközök a felhasználók száma alapján csoportosíthatóak úgynevezett **„ipari fitness gépekre”** és otthon használatos **„home fitness”** gépekre. A Magyar Honvédség felhasználói kapacitása alapján az ipari fitness gépek standardizálása indokolt.

A terem körülmények között alkalmazott eszközök két nagyobb csoportra sorolhatók. Az első csoportba tartoznak az úgynevezett **„kardio gépek”** (futópadok, eliptikus ergométerek, kerékpár ergométerek, lépcsőző gépek, valamint az evező padok) és azok elengedhetetlenül szükséges kiegészítői (pl. pulzusmérő öv), amelyek a szív és keringési rendszer állóképességének fejlesztését szolgálják.

A terem körülmények között alkalmazott eszközök másik nagy csoportját az **erőfejlesztő eszközök** alkotják. Az erőfejlesztő eszközökön belül megkülönböztetünk erőgépeket, állványokat és padokat, valamint szabadsúlyokat. Az **erőfejlesztő gépek** egy vagy több izomcsoport fejlesztését szolgálják. Ebben a kategóriában nemcsak a gyártás során felhasznált anyagok mennyisége és minősége a fontos, hanem a gépek funkcionális anatómiának megfelelő működése is (pl. végtag hosszának megfelelő állíthatóság, áttételek stb). Az erőfejlesztő gépek lehetnek egy vagy több funkcióval ellátottak. A több funkciós **„tornyokat”** elsősorban kisebb termekben használják a jobb helykihasználás végett. A több oldalas és több funkciós **„tornyok”** nagy előnye, hogy egy időben több személy is dolgozhat rajtuk. Az egy oldalas, több funkciós **„tornyok”** hátránya, hogy egyszerre csak egy ember végezhet rajta egy gyakorlatot, így alkalmazásuk nagyobb felhasználói létszám esetén nem javasolt. Megfelelő területtel rendelkező kondicionáló termekben a legelterjedtebbek az egy, illetve néhány funkcióval bíró erőfejlesztő gépek, amelyek izoláltan egy izom vagy izomcsoport fejlesztését szolgálják. Egy jól felszerelt testépítő teremben a felhasználók létszámától függően minden izomcsoport fejlesztésére van egy vagy több gép, amelyeket egy időben többen is használhatnak. A honvédelmi feladatok eredményes végrehajtása az erőfejlesztés funkcionális céljait az esztétikai célok elé helyezik, ugyanakkor a funkcionális célokkal végzett gyakorlatok az esztétikai követelményeknek is

eleget tesznek. Célszerű olyan, egyszerre több izom, illetve izomcsoport edzésére alkalmas erőgépeket használni, amelyeken az elvégezhető gyakorlatok mozgásszerkezete minél közelebb áll a szolgálati feladatok közben megjelenő mozgásformákéhoz, illetve minél jobban kiegészíti azt. Ilyen például súly tehermentesítővel ellátott platós húzódkodó és tolódkodó gép, valamint a vízszintes lábtoló gép.

Az *erőfejlesztő állványoknak és padoknak* ugyancsak meg kell felelniük a fenti követelményeknek, ide tartoznak például a húzódkodó és tollódkodó állványok, a „*fekvenyomó padok*” és állványok, valamint a „*haspadok*” és a hátizom erősítő állványok is.

A *szabadsúlyok* nélkülözhetetlen elemei egy jól felszerelt kondicionáló teremnek, amit az indokol, hogy az egy és kétkezes rudakkal és súlyzófércsákkal (szabadsúlyokkal) végzett gyakorlatokon keresztül az emberi test összes izma fejleszthető.

A nemzetközi és a hazai szabványoknak megfelelő technikai paraméterekben, minőségben és szervízszolgáltatásban az **olasz Techno Gym. cég** által gyártott kardio gépek és erőfejlesztő eszközök igen elismertek, amit a hazai (Tűzoltóság, BM) és nemzetközi alkalmazásuk (NATO) igazol.

A tárgyi feltételrendszerek meghatározásánál ugyancsak alapvető a szociális blokkok megléte is.

Az alkalmazott kondicionáló eszközök megválasztásakor a standardizálás javasolt, hiszen a szóban forgó gépek egyéni terhelési mutatók megválasztását is lehetővé teszik. A munkaköri beosztások és a felhasználói létszámtól függően célszerű egyik vagy másik edzésfeladat végrehajtását szolgáló gépből többet alkalmazni egy helyszínen. A központi tagozatban több fokozottan izületkímélő kardio gép (pl. kerékpár ergométer) alkalmazása indokolt, hiszen itt zömében középkorú vagy annál idősebb főtisztek végzik (ülő) munkájukat, mivel azonban a csapat és a központi tagozat átjárható ezért kisebb volumennel ugyan, de ezeken a helyszíneken is biztosítani kell a nagyobb fizikai megterhelésre való felkészülés lehetőségét. A csapat tagozatban fordított a helyzet, hiszen az állomány túlnyomó részének munkája nagyobb fizikai megterheléssel jár, mint az ülőmunka. Itt is számolni kell azonban azokkal a munkakörökkel, amelyek elvégzése minimális fizikai igénybevétellel jár (pl. ügyvitel).

A munkaköri feladatok fizikai megterhelésének mértéke alapján a zömében ülőmunkát végző állomány részére a fokozottan izületkímélő, és a keringési rendszer állóképességét fejlesztő edzéscsökkentő eszközök használata

ta a javasolt, míg a döntően fizikai megterheléssel járó munkavégzést folytató állomány részére, olyan kardio gépek és erőfejlesztő eszközök használata ajánlott, amelyeken a szolgálati feladatok során előforduló vagy ahhoz hasonló, fejlesztő hatású mozgásanyag végezhető. Az ülő és fizikai munkát egyaránt végző állomány részére, olyan kondicionáló eszközök használata javasolt, amelyeken a szolgálati feladatok ellátását elősegítő mozgásanyag végezhető. A rehabilitációs intézetekben a gyógyuló katonák gyors felépülését szolgáló speciális kondicionáló eszközparkra van szükség. A különböző fizikai megterheléssel járó munkaköri feladatokat végző katonák és családtagjaik mindannyian megjelennek a különböző regenerációs és sport céllal működő létesítményekben, ahol így szükség van minden olyan kondicionáló eszközre, amely a különböző munkaköri beosztásokban tevékenykedő katonák fizikumának fejlesztését és szinten tartását szolgálja. **A fent leírtak alapján az alábbi típuskészlet kialakítása javasolt:**

A felhasználók életmódja és rizikófaktorai alapján az alkalmazásra javasolt kondicionáló eszközök öt nagy csoportba sorolhatók.

- 1. sz. típuskészlet:** ülő munkát végző katonák kondicionálására alkalmas fokozottan izületkímélő kardio gépek és erőfejlesztő eszközök. (központi tagozat),
- 2. sz. típuskészlet:** ülő munkát és fizikai munkát egyaránt végző katonák kondicionálására alkalmas, izületkímélő kardio gépek és erőfejlesztő eszközök. (csapattagozat),
- 3. sz. típuskészlet:** fizikai munkát végző katonák kondicionálására alkalmas kardio gépek és erőfejlesztő eszközök. (csapattagozat),
- 4. sz. típuskészlet:** elsősorban regenerációs és sport, valamint a fizikai kondíciót ellenőrző céllal működő létesítményekben a fenti négy csoportból megjelenő katonák és családtagjaik kondicionálására alkalmas kardio gépek és erőfejlesztő eszközök. (csapattagozat),
- 5. sz. típuskészlet:** a rehabilitációs központokban használatos speciális kardio gépek és erőfejlesztő eszközök. (rehabilitációs intézetek).

A MH EVI Fizikai Alkalmasság Vizsgáló Osztály tapasztalatai alapján az állomány – a civil szférához hasonló – életmódkultúrája a tárgyi feltételrendszer fejlesztésén túl szükségessé teszi a személyi feltételrendszer fejlesztését is. *A katonai testnevelők szakértelmén és gyakorlati munkáján keresztül realizálódhatnak azok az elméleti ismeretek, ame-*

lyek a megfelelő tárgyi feltételrendszerrel egyetemben, az egészséges és nagy teljesítőképességgel bíró fizikumot eredményezik.

Felhasznált irodalom:

1. **Harsányi László:** Edzéstudomány I-II., Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2000, 2001.
2. US Army : Physical fitness trainig (Handbook of US Army), US Government printing office, Washington, 1992.
3. **Dr. Svéd László orvos vezérőrnagy, Dr. Szolnoki László orvos ezredes:** Változások a Magyar Honvédség egészségügyi ellátórendszerében a NATO elvek tükrében, Honvédorvos 1998.(50) 1. szám.

AZ MH REPÜLŐMŰSZAKI SZOLGÁLATFŐNÖKSÉG KI- ADÁSÁBAN MEGJELENŐ „TÁJÉKOZTATÓ” 2003. 1. SZÁMÁBAN MEGJELENT CIKKEK ANNOTÁCIÓJA

Kaufmann János⁴³

1. Korszerű hibafeltárás és kijavítás

A Lockheed Martin cég bemutatta a légi meghibásodások földi műszaki személyzet részére történő közlésének lehetőségét az Iridium műholdas adatátviteli rendszer felhasználásával. Az információk alapján a földi üzembentartó személyzet még a repülőgép leszállása előtt felkészülhet a meghibásodás kijavítására. *A cikk ismerteti a bemutató programját és a rendszer által szolgáltatott egyéb információkat.*

2. Az USAF megerősíti, hogy az irányított energiájú repülő fegyverek készek a felhasználásra

Megerősítést nyert, hogy az irányított-energiájú technológia kész arra, hogy repülő fedélzeti fegyverrendszerként felhasználásra kerüljön, s egy pilótánélküli repülőeszköz (UAV) által hordozott ilyen rendszer képes egy bevetés során célonként 1000 energiaimpulzussal mintegy 100 cél támadására. A mikrohullámok nagyteljesítményű impulzusainak hatását felhasználó u.n. HPM fegyverek eredményesen alkalmazhatók a rádiólokátorok, rádióberendezések, telefonok, műholdas távközlési rendszerek, számítógépek, faxberendezések ellen. A hatás a katonai és kereskedelmi rendszereken belül lévő elektronika zavarásától annak tönkretételéig terjedhet. *A cikk részletesen ismerteti a HPM fegyverek működési elvét, főbb szerkezeti elemeit, hatásmechanizmusát, előnyeit, s várható alkalmazási területeit, a zavaró és romboló hatások négy szintjét, valamint a fejlesztés jelenlegi helyzetét és várható tendenciáit.*

⁴³ Kaufmann János nyá. mk. ezredes, MH ÖLTP Tudományos Könyvtár főmunkatársa (részletes tájékoztató HM 576-81 telefonszámon kapható).

3. A Pentagon repülőbaleseti trendjének alakulása

A repülésbiztonság folyamatos javulásának évei után az elmúlt pénzügyi évben egy visszaesés következett be a Pentagon repülőbaleseti trendjének alakulásában. A legnegatívabb trend a Hadseregnél volt tapasztalható, ahol a szeptember 30-án befejeződött 2002 pénzügyi évben a repülőbalesetek száma háromszor több volt, mint 2001-ben. A baleseti ráta (a 100.000 repült órára eső balesetek száma) a súlyos „A” kategóriájú repülőbalesetek vonatkozásában 2002-ben 2,56-ra emelkedett az előző évi 1,02 értékről. A többi fegyvernemnél sem jobb a helyzet a repülésbiztonság alakulása terén. A Tengerészgyalogságnál 15 „A” kategóriájú repülőbaleset volt, s a baleseti ráta ebben a kategóriában elérte a 4,01 értéket. A Légierőnél a baleseti ráta 2002-ben 1,62 volt szemben a 2001 évi 1,16 értékkel. A Haditengerészetnél 2002-ben 21 „A” kategóriájú repülőbaleset történt, s a baleseti ráta ebben a kategóriában 1,77 értékre növekedett.

Típusokra bontva megállapíthatók a következők:

- A Hadseregnél az AH-64 Apache helikopterrel 8, a CH-47D helikopterrel pedig 6 „A” kategóriájú repülőbaleset történt;
- Szokatlan jelenség volt a Légierőnél az, hogy a kéthajtóműves F-15 típus baleseti rátája magasabb volt, mint az F-16 vadászrepülőgépeknél, mely típusnál a korábbi évekhez viszonyítva csökkent az „A” kategóriájú balesetek száma;
- A Haditengerészetnél és a Tengerészgyalogságnál az összes repülőbaleset közül a legtöbb az F/A-18 típusal történt.

A cikk részletesen ismerteti a repülésbiztonság csökkenésének főbb okait, s az eddig elvégzett elemzésekből levonható következtetéseket.

4. A MiG tervezőiroda keresi a támogatást az 1,44 vadászrepülőgép repüléseihez

A MiG tervezőiroda igyekszik megállapodást kötni a Saturn-Lyulka hajtóműgyártó céggel az ötödik generációs 1,44 jelzésű vadászrepülőgép prototípus kísérleti repülési programjának támogatására. A repülőgép eddig csak kétszer repült, s az orosz védelmi minisztérium végül is mellőzte a típust, s előnyben részesítette a Szuhov cég által vezetett programot. A

MiG cég azonban a prototípust technológiai fejlesztési platformként kívánja felhasználni, s ezzel a Légierő is egyetért. A cég a saját költségére hajlandó támogatni az 1,44 prototípus kísérleti repülési programját, s ennek eredményét felhasználni a MiG-29 Fulcrum vadászrepülőgépet követő új típus kifejlesztéséhez.

5. Franciaország UAV programokat indít be és ezzel kapcsolatban javasolja az európai együttműködést

Franciaország két pilótánélküli eszközre (UAV) vonatkozó programot indít be, s reméli, hogy e programok segíteni fogják egy európai együttműködés kialakítását. A programok az első kísérletet jelzik Európában azzal kapcsolatban, hogy létrehozásra kerüljön egy olyan globális UAV rendszer, amely felöleli a harcászati és hadszíntéri alkalmazások teljes skáláját. A cikk részletesen ismerteti a két program által kifejlesztendő UAV eszközök főbb adatait, s alkalmazási területeit. Európa fegyvertárában a legszembetűnőbb hiányok egyikét az UAV rendszerek hiánya képezi, s éppen ezért ezek létrehozása fontos feladatként szerepel az Európai Teljesítőképesség Akciótervében (ECAP).

6. A Pentagon a külföldre történő katonai exporteladások növekedését jósolja

A Pentagon előrejelzése szerint a külföldre történő exporteladások ebben a pénzügyi évben meg fogják haladni az elmúlt 10 éves időszak egyes éveiben realizálódott eladásokat. Az 1993 évi (az öbölháborúval kapcsolatos) mintegy 30 milliárd USD összegű csúcs után a 90-es évek közepén egy hirtelen lecsökkenés volt tapasztalható, s az évenkénti eladások összege 9 milliárd USD alá esett. A közelmúltban azonban ismét megkezdődött a növekedés, s az eladások összege a 2002 pénzügyi év végére elérheti a 12,4 milliárd USD-t. A növekedés 2003-ban várhatóan tovább folytatódik, s ebben lényeges szerepet játszhatnak a Lengyelország részére történő vadászrepülőgép eladások. *A cikk részletesen ismerteti a közép-kelet európai országokkal kapcsolatos vadászrepülőgép beszerzési verseny helyzetét.*

7. A Boeing cég egy óriás szállítórepülőgép megvalósítását tanulmányozza

A Boeing Phantom Works üzemegeye tanulmányozza a transzocéáni „*Pelikán*” óriás szállítórepülőgép megvalósítását, amely utazó üzemmódban a tengerfelszín párnahatását kihasználva repülne, de képes lenne a szárazföld felett 20.000 ft-nél nagyobb magasságban repülni és 2,8 millió lb súlyú terhet szállítani. *A cikk ismerteti a típus főbb adatait, a párnahatás kihasználásával történő repülés előnyeit, valamint a katonai alkalmazással kapcsolatos elképzeléseket.*

8. India SZU-30 MKI repülőgépeket kap

India átvette az első 10 db orosz Szuhj SZU-30 MKI többfeladatú vadászrepülőgépet. 2003-ban további 12 db majd a program befejezéseként 2004-ben 10 db repülőgépet tervez szállítani az Irkutszki Repülőipari Társaság az Indiai Légierő számára. Az Indiai Légierő szeptemberben állította szolgálatba a típust, s ezzel az első alkalommal jelent meg tolóerővektor vezérléssel ellátott vadászrepülőgép a világ légierőinek hadműveleti gépállományában.

9. Tájékoztató a Boeing cég lopakodó repülőpróbadjáról

Egy hároméves kísérleti repülési program befejezése után a Boeing cég felfedte a program végrehajtására felhasznált lopakodó próbadot. A Bird of Prey elnevezésű szigorúan titkos repülőeszközzel a cég célja az volt, hogy kibővítse a lopakodhatósággal kapcsolatos ismereteit, s ezeket felhasználja az X-45 UAV és más repülőeszközök fejlesztésénél. *A cikk részletesen ismerteti a Bird of Prey repülőeszközt, s a kísérleti repülési program során a lopakodhatósággal kapcsolatban nyert fontosabb tapasztalatokat.*

10. Zöld utat kap az új Comanche terv

Az U.S. Védelmi Minisztérium legújabb terve 1213 db helyett 650 db Comanche harci-felderítő helikopter beszerzését határozza meg. Ez még nem jelenti a végső döntést, mivel 2003 májusában a Hadsereg Future Combat System elnevezésű modernizálási terve alapos vizsgálat

alá fog kerülni, s akkor újra áttekintik a helikopterek gyártási darabszámát. A darabszám csökkentése mintegy 60 millió USD-re növeli a helikopter árát. Az eredeti tervekhez képest a típus 3 évvel később, 2009-ben válik alkalmassá a hadműveleti felhasználásra. A darabszám csökkentése miatt a Hadsereg intenzíven foglalkozik az AH-64D Apache helikopterek modernizálásával, s a szolgálati élettartam növelésével. *A cikk részletesen ismerteti a Block 3 modernizálási program tartalmát.*

11. A dél-afrikai ATE vállalat a Mi-24 harcihelikopterek további modernizálását tervezi

A dél-afrikai ATE vállalat a Mi-24 Hind harcihelikopterek további modernizálását tervezi a NATO erőkkkel való interoperabilitás, a megnövelt támadó teljesítőképesség, valamint az ember-gép interfész megjavításának biztosítására. A legutóbbi Africa Aerospace repülő- és űrtechnikai kiállításon első alkalommal bemutatott Mk III alapváltozat a harcfeladat-orientált fedélzeti számítógépen kívül fel van szerelve girostabilizált Flir/TV célzókészülékkel, éjjellátó szemüveggel, kompatibilis sisakba szerelt kijelzővel (HMD), HUD tükrökijelzővel és GPS vevővel. Az MK III változatot egy teljesen nyugati fegyverekből álló fedélzeti fegyverrendszerrel szerelik fel. Egy kisebb költségkihatással járó Mk II modernizálási változatot a megjavított teljesítőképességű nappali/éjszakai célzó és rávezető rendszer, de az orosz gyártású fegyverek meghagyása jellemzi. *A cikk részletesen ismerteti a modernizálási programokat, s a helikopterekhez biztosítható logisztikai csomag tartalmát.*

12. Tájékoztató a száloptikai lézerfegyverekről

A Raytheon cég hivatalos képviselői szerint a következő-generációs vadászrepülőgépek a hosszú, könnyen hűthető száloptikai erősítővel ellátott fedélzeti lézerfegyverekkel lesznek felszerelhetők. *A cikk ismerteti a száloptikai lézerek előnyeit, szerkezeti kialakítását és harci alkalmazását, valamint a fejlesztés várható további menetét.*

13. Megnövelt teljesítményű hajtóművek beépítése az F-16 vadászrepülőgépekbe

Az U.S. Légi Nemzeti Gárda megkezdte a Block 40 változatú F-16 C/D vadászrepülőgépek modernizálását az F100-PW-229 típusú megnövelt teljesítményű hajtómű beépítésével. A hajtómű maximális tolóereje

29.000 lb, ami 20 %-kal nagyobb az eredeti F100-PW-220 hajtómű tolóerejénél.

14. Információháború a légvédelmi hálózatok elárasztására

Az US-ben bemutatásra került egy Suter elnevezésű rendszer, amely biztosítja az információk ellenséges légvédelmi rendszerekbe történő beszivároztatását, s ezáltal a rendszerek megtévesztését, hamis célok bevitelét, sőt a rendszerekbe tartozó berendezések vezérlésének átvételét. *A cikk részletesen ismerteti a Suter rendszer bemutatójának és vizsgálatának programját, a rendszer főbb elemeit, s alkalmazási lehetőségeit.*

15. Az F-22, F-35 és MC2A repülőgépek fogják átvenni az elektronikus zavarás szerepkörét

Az ellenséges lokátorok és kommunikációk zavarása fontos elemet képez a légifölény kivívásának biztosításában. Bár a zavarás a jövőben valamikor átkerülhet a pilótánélküli eszközök és az űreszközök feladatkörébe, az USAF és a repülőipar hivatalos képviselői azt állítják, hogy az EC-130 Compass Call és az EA-6B Prowler elektronikus zavarórepülőgépek közel-távon történő lecserélését az F-22 és F-35 (JSF) vadászrepülőgépek, valamint a fejlesztés alatt álló, széles törzsű, többszenzoros MC2A irányító és ellenőrző repülőgépek kombinációja fogja biztosítani. A cikk ismerteti az új zavarótechnológia elvi felépítését, s alkalmazásának főbb területeit, s kihangsúlyozza, hogy a megjavított zavarás elsősorban az aktív elektronikus pásztázást alkalmazó radarantenna (AESA) feltalálásával és annak az elmúlt néhány évben történő tökéletesítésével vált lehetővé.

16. Az MTHEL rendszer megsemmisítette a röppályán az első tűzérési lövedéket.

Az amerikai TRW cég által gyártott mobil harcászati nagyenergiájú lézer (MTHEL) rendszer tesztelése során első alkalommal sikerült megsemmisíteni a röppályán egy tűzérési lövedéket. Az MTHEL egy közös izraeli/US program egy olyan mobil védelmi rendszer kifejlesztésére, amely képes különböző légi célok leküzdésére.

17. Az USA a következő generációs GPS rendszer létrehozására törekszik

2003 január végén tervezik kiadni az ajánlatkérést a következő-generációs GPS III földi helyzet meghatározó rendszer tervezésére. A Boeing, a Lockheed Martin és a Spectrum Astro cégek versenyeznek az ezzel kapcsolatos szerződés elnyeréséért. Az új katonai és polgári jelek alkalmazásán felül a GPS III műholdak nagyobb kisugárzó teljesítménnyel fognak rendelkezni a zavarások és interferenciahatások elnyomására és pontosabb helymeghatározást fognak biztosítani. Az eddigi tájékoztatók szerint az új polgári rendszer pontossága vízszintes síkban 0,5 méter, s függőleges síkban pedig 1 méter lesz.

18. Befejeződött a legkisebb JDAM precíziós fegyver tesztelése

A Boeing cég és az USAF befejezte a JDAM precíziós fegyver Mk82 225 kg-os változatának fejlesztési repülési tesztelését az F-16 vadászrepülőgépen. A GBU-38 jelzésű fegyver sorozatgyártása 2004-ben fog megkezdődni a B-2 bombázórepülőgép felfegyverzésére, amely 80 db-ot fog szállítani egy új szerkezetű bombarakaszban.

19. Sehol nem lehet elrejtőzni

A precíziós irányítású fegyverek (PGM) teljesítőképességében hatalmas ugrás történt, mióta 30 évvel ezelőtt Vietnamban felhasználásra kerültek az első Paveway lézer-irányítású bombák. Az elért fejlődés ellenére nincs megoldva a földi mozgó célok megbízható követése és megsemmisítése. E célok felhasználják a sebességet és a manőverezést, valamint a terepálcázás lehetőségeit, hogy kikerüljék a légicsapásokat. A közelmúltban azonban az U.S. DARPA ügynöksége kifejlesztette a felszíni mozgó célok leküzdésének u.n. AMSTE programját, melynek köszönhetően sikerült elérni, hogy a mozgékony és a terepálcázás nem biztosíthat többé menedéket a mozgó földi célok számára a következő háborúban. Az AMSTE tulajdonképpen egy hálózatra vonatkozó program, amely felhasználja a hírszerző, megfigyelő és felderítő platformokat, egyesíti azok földi mozgó-cél indikátor (GMTI) adatait egy integrált kép kialakítására és adatkapcsolati rendszeren keresztül folyamatosan biztosítja a célzashelyesbítéseket a már levegőben repülő GPS/INS irányítású fegyverek számára.

A cikk részletesen ismerteti az AMSTE program alapján felépített hálózat elemeit, működését és alkalmazási elveit.

20. Lengyelország vadászrepülőgép versenyével kapcsolatos ajánlatok kiadása

A Dassault, Lockheed Martin és a Saab/BAE Systems cégek november közepén kiadták a Lengyelország vadászrepülőgép versenyével kapcsolatos hivatalos ajánlataikat. A cikk részletesen ismerteti az egyes cégek ajánlatainak műszaki, gazdasági és pénzügyi kérdéseit.

21. Előkészületek a Block 60 változatú F-16 vadászrepülőgépek tesztelésére

A Lockheed Martin cég készül az Egyesült Arab Emírátsok (UAE) részére fejlesztés alatt álló Block 60 változatú F-16 vadászrepülőgép megnövelt teljesítményű hajtóművének, új repülésvezérlő fedélzeti számítógépének és egyéb új szerkezeti elemeinek repülési tesztelésére. A cikk részletesen ismerteti a tesztelésre kerülő rendszereket, berendezéseket, s a tesztelés programját.

22. Az Aero Vodochody cég tervei az L-159 könnyű támadó/kiképző repülőgép exportjával kapcsolatban

A cég megkezdte a légiutántöltő csővel felszerelt L-159 könnyű támadó/fejlett kiképző repülőgép repülési kísérleteit. A légiutántöltő rendszer beépítésével a cseh gyártó cég megpróbálja felkelteni az exportvásárlók figyelmét, s kulcsfontosságú vásárlókként Görögországot, Indiát és Lengyelországot célozza meg. A cikk ismerteti az exporttal kapcsolatban eddig foganatosított intézkedéseket.

23. A hálózatot bővítő digitizáció

Az UK követi az USA hálózat-centrikus hadviselés kifejlesztésére irányuló törekvését és lépéseket foganatosít az Apache harcihelikopterek digitális kommunikációs rendszerbe történő bekapcsolására. A cikk részletesen ismerteti az eddig végrehajtott kísérletek tapasztalatait, valamint a hálózat-centrikus technológia rendszerbeállításával kapcsolatos lehetőségeket és kihívásokat. *Különös fontossággal bír a szenzorok és a precízi-*

ós irányítású fegyverek nagysebességű digitális csatornákon keresztül történő összekapcsolása.

24. Megkezdődnek az aktív aeroelasztikus szárny kísérleti repülései

Novemberben végrehajtották az aktív aeroelasztikus szárnyakkal el látott F/A-18A demonstrátor vadászrepülőgép első repülését. Ezzel egy jelentős előrehaladást értek el azon kutatások terén, melyek végül is egy könnyebb- és hatékonyabb vadászrepülőgép létrehozásához vezethetnek. A NASA, az USAF és a Boeing cég közös projektje alapján átalakított F/A-18A repülőgép a meglévő vezérlőfelületeket használja fel kiegészítő trimm lapokként magának a szárnynak az elcsavarására a dőlésvezérlés biztosítására. *A cikk ismerteti az aktív aeroelasztikus szárny működési elvét, előnyeit, az eddigi kísérleti repülések tapasztalatait, s a további fejlesztési terveket.*

25. A dönthető forgószárnyú repülőeszközök családjával kapcsolatos katonai elképzelések

Az USA katonai köreiből növekszik az érdeklődés a dönthető forgószárnyú repülőeszközök iránt. A V-22 program vezetője szerint ezen katonai repülőeszközök családjában egy támadó, egy kiképző és egy szállító típusra van szükség. *A cikk ismerteti a dönthető forgószárnyú repülőeszköz előnyeit a helikopterekkel szemben, valamint az elképzeléseket az eszközcsalád három típusának kialakítására és azok alkalmazására.*

26. A V-22 sorsa a közelgő tesztelesektől függ

A súlyos repülőesemények miatt két évvel ezelőtt leállított kísérleti repülések felújításával a típuson eddig 140 órát repültek. Jelenleg olyan teszteleési programok kerülnek előtérbe, melyek célja a dönthető forgószárnyú eszközzel kapcsolatos, régóta húzódó aggályok eloszlatása. Az egyik legfontosabb kísérleti program a nagy süllyedő sebességgel történő repülés problémáit vizsgálja. E repülési kísérletek pontosan meg kell hogy határozzák azokat a helyzeteket, amikor fennáll a veszélye annak, hogy a repülőeszköz az instabil örvénygyűrű állapotba kerülhet. A második főbb kísérletsorozat a repülőeszköz hajófedélzetről történő üzemeltetési lehetőségeit és repülésbiztonsági problémáit vizsgálja. Külön kísérleti program szerint vizsgálják a terepkövetésre és a terepakadályok elkerülésének biztosítására szolgáló fedélzeti lokátor felhasználhatóságát; a repü-

lőeszközből történő deszantolás lehetőségeit; valamint a fedélzeti rendszerek műszaki megbízhatóságát. *A cikk ismerteti a tesztelési programok részletes tartalmát, a végrehajtás szervezését és menetrendjét, valamint a sorozatgyártás várható évenkénti ütemezését.*

27. Kutatások és fejlesztések a repülőtechnika negatív környezeti hatásainak csökkentésére

Az Aeronautikai Kutatások Európai Tanácsadó Testülete (ACARE) egy évvel ezelőtt alakult, s publikált egy stratégiai kutatási napirendet (SRA), amely az elkövetkező 20 évben 100 milliárd euró összeget irányoz elő annak érdekében, hogy a légiközlekedés biztonságosabbá, tisztábbá, csendesebbé és anyagilag megengedhetőbbé váljon. Az SRA 50 % csökkentést céloz meg a zajszínt, a tüzelőanyagfogyasztás és a széndioxid (CO₂) emissziók terén és 80 %-os csökkentést irányoz elő a nitrogénoxid emissziók vonatkozásában. Az Európai Bizottság (EC) tevékenységei az u.n. 6. Keretprogram (FP6) alapján három fő területre összpontosulnak, melyek egyikét a repülés káros környezeti kihatásainak csökkentése képezi.

Az FP6 keretterv környezeti célkitűzése az, hogy elősegítse a Kyoto-i konferencián a klímaváltozással kapcsolatban meghatározott célok elérését és ellensúlyozza a légiközlekedés jövőbeni növekedésével kapcsolatos káros hatásokat, konkrétan: elősegítse a káros emissziók lecsökkentését az SRA által megcélzott szintekre és a repülőtéri zajszínt csökkentését ténylegesen érzékelhető 4-5 EPdB/repülőeszköz értékkel rövidtávon és 10 EPdB/repülőeszköz értékkel hosszabttávon. A káros emissziók csökkentésére az EU előnyben fogja részesíteni az alacsony emissziós égéssel és fejlett propulziós koncepciókkal, a hajtómű technológiákkal és kapcsolódó vezérlőrendszerekkel, a kis ellenállást biztosító aerodinamikai koncepciókkal, a kis súlyú sárkányszerkezetekkel és a hőálló anyagokkal, valamint a javított repülésirányítási eljárásokkal kapcsolatos kutatásokat. A zajszíntcsökkentések elérésére a kutatásokat összpontosítani kell a hajtómű technológiákra, a sárkányszerkezetek zajának csökkentésére szolgáló aeroakusztikus megoldásokra, valamint a fejlett zajellenőrző rendszerekre és az új repülésirányítási eljárásokra a repülőterek közelében.

A cikk részletesen ismerteti az egyes repülőgép- helikopter- és hajtóműgyártó cégek programjait, valamint a különböző szerkezeti és gyártástechnológiai megoldásokat és elképzeléseket a káros emissziók és zajszintek radikális csökkentésének biztosítására.

**ÖSSZEVONT
TARTALOMJEGYZÁK**
[2002-évi cikkek (1.-4. szám)
rovatonkénti jegyzék]

Jároscsák Miklós Főszerkesztői tájékoztató (1.szám 3.o.)

Szerkesztőség Szerkesztői tájékoztató (3.szám 3.o.)

BIZTONSÁGPOLITIKA

*Kende György
Matus János
Turcsányi Károly* A biztonságpolitika és haditechnika kölcsönhatása (1.szám 5.o.)

Csabai György A nemzetközi terrorizmus elleni hadjárat első szakaszának tapasztalatai (1.szám 14.o.)

Csabai György Jugoszlávia elleni hadművelet konzekvenciái (2.szám 3.o.)

Csabai György Fenyegető veszélyek a 21. században (3.szám 4.o.)

Kasza Zoltán Szövetség vagy semlegesség (gondolatok az osztrák biztonságpolitika történelmileg kialakult helyzetéről és mai távlatairól) (3.szám 24. o.)

Csabai György A XXI. századi fegyverzetpolitika mintái az Atlanti óceán két partján (4.szám 3.o.)

Pohl Árpád Az Osztrák biztonságpolitika és a hadsereg alkalmazási elvének változásai a Második Köztársaság megalakulásától napjainkig (4. szám 16.o.)

KATONAI LOGISZTIKAI
ELMÉLET

Báthy Sándor Új távlatok az integrált logisztikai támogatásban (1. szám 21.o.)

Szűcs László A katonai közlekedés új koncepciója (1. szám 29.o.)

Tóth Bálint A közlekedési infrastruktúra helye és szerepe az ország védelmében és védelmi felkészítésben (1. szám 55.o.)

Budai István A honvédség egyes műszaki-technikai eszközfejlesztésének időszerű feladatai (1.szám 71.o.)

Báthy Sándor A logisztikai vezetésről idézőjelenben (2.szám 13.o.)

Gáspár Tibor A hadsereg és a védelmiipar újszerű kapcsolata (2.szám 19.o.)

Vasvári Tibor A logisztikai és művelettámogatás főbb területei a légierőben, a logisztikai támogatás feladatai (2.szám 31.o.)

Jároscsák Miklós Elemzés a katonai logisztika két alapvető ágának kapcsolatáról (2.szám 44.o.)

Kopasz Jenő Áttekintés a haderőfejlesztési programok gazdasági tervezésének új rendszeréről (3.szám 41.o.)

Gáspár Tibor Gondolatok a haditechnikai eszközök üzemeltetéséről (3.szám 53.o.)

- Briák Ottó* A képesség és feladatalapú tervezés elméleti alapjai (3.szám 74.o.)
- Jároscsák Miklós* Hézagpótló javaslatok az Összhaderőnemi logisztikai doktrínához (3.szám 93.o.)
- Fleischhacker Ferenc* Elmélkedés a logisztikai doktrínáról és a jövő lehetséges fegyveres kihívásairól (3.szám 114.o.)
- Báthy Sándor* Az ország területe védelmi célú előkészítésének logisztikai feladatai a közelmúlt tükrében (4.szám 40.o.)
- Kasza Zoltán* Gondolatok a polgári és katonai logisztika kapcsolatának néhány kérdéséről az új gazdaságban (4.szám 53.o.)
- Fleischhacker Ferenc* A polgári logisztika törvényszerűségei, jelene és jövője (4.szám 60.o.)

A KATONAI LOGISZTIKA GYAKORLATA

- Briák Ottó* A HM Gazdasági Tervező Hivatal (1.szám 93.o.)
Jároscsák Miklós (GTH) jelenlegi helyzete és jövőbeni feladatai
- Zsiborás János* A HM-HVK Logisztikai Csoportfőnökség megalakulása és jelenlegi helyzete (történelem és valóság) (1.szám 106.o.)
- Bakó Antal* Az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság (ÖLTP) megalakulásának körülményei, feladatrendszere, az átalakítási elképzelések (1.szám 121.o.)
- Bessenyei Péter* Informatika az automatikus termékazonosításban (1.szám 136.o.)

<i>Balla Tibor</i>	Költséghatékonyság a katonai logisztikában	(2.szám 62.o.)
<i>Tóth Bálint</i>	Az ország közlekedési infrastruktúrájának fejlesztésére ható katonai követelmények rendszere	(2.szám 67.o.)
<i>Fenyvesi Károly</i>	A haditechnikai programfejlesztés metodikája a NATO-ban	(2.szám 80.o.)
<i>Jávor Endre</i>	A szállítási feladatok megoldásának tapasztalatai az IFOR-erők tevékenysége során	(2.szám 99.o.)
<i>Tóth Bálint</i>	A nagyfolyókon létesíthető ideiglenes közúti és vasúti átkelőhelyek szerepe az ország közlekedési rendszerében	(3.szám 124.o.)
<i>Négyesi Imre</i>	A közlekedés és szállítás tervezésének információs igénye a BNT adatbázisának létrehozásához	(3.szám 140.o.)
<i>Vasvári Tibor</i>	A légierő nemzetközi logisztikai tevékenységének néhány aspektusa	(3.szám 167.o.)
<i>Sári Gábor</i>	A csapatoknál folyó logisztikai szakkiképzés, az önkéntes haderőre történő áttérés függvényében	(3.szám 172.o.)
<i>Sári Gábor</i>	A kiképzés, mint képességalapú haderő megteremtésének fontos eleme	(4.szám 86.o.)
<i>Koródi Gyula</i>	A térinformatika új lehetőségei a háborús sérült - ellátásban	(4.szám 92.o.)
<i>Jároscsák Miklós</i>	A 21. Hadszintéri Támogató Parancsnokság (USA) és a Befogadó Nemzeti Támogatás kapcsolata	(4.szám 97.o.)

HADITECHNIKA
ÉS MINŐSÉGÜGY

MH Üzemeltetési Konferencia

<i>Túri János</i>	Bevezető	(1.szám 147.o.)
<i>Gáspár Tibor</i>	Az MH haditechnikai eszközeinek helyzete, a fejlődés irányai, lehetőségei	(1.szám 149.o.)
<i>Ruszt József</i>	Az MH Üzemfenntartási rendszerének infrastruktúrája a kor által támasztott követelmények tükrében	(1.szám 179.o.)
<i>Túri János</i>	A konferencia bemutató foglalkozása	(1.szám 198.o.)
<i>Mikula László</i>	Hadfelszerelési anyagok kockázatkezelésének kérdései II.RÉSZ	(1.szám 201.o.)
<i>Labancz Sándor</i> <i>Zupkó Tibor</i>	Az MH karbantartó és javító egységeire vonatkozó feladatok minőségbiztosítási lehetőségei	(2.szám 121.o.)
<i>Gyarmati Sándor</i> <i>Kende György</i> <i>Turcsányi Károly</i>	Tűzészégi tűzvezető eszközök összehasonlítása	(2.szám 137.o.)
<i>Mikula László</i>	A hadfelszerelési anyagok kockázatkezelésének kérdései III.RÉSZ	(2.szám 162.o.)
<i>Soós Tamás</i>	A munkáltató munkavédelmi kötelezettségei a képernyős munkahelyek kialakításában	(2.szám 182.o.)
<i>Hangya Gábor</i>	A katonai logisztika és a haditechnikai kutatás-fejlesztés kapcsolatrendszere	(3.szám 180.o.)

<i>Mikula László</i>	A hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzési kockázatkezelésének irányítása	(3.szám.192.o.)
<i>Borsos József</i>	A hosszútárolásba helyezés környezetvédelmi kérdései	(3.szám 209.o.)
<i>Turcsányi Károly</i> <i>Virágh Béla</i>	A minőségirányítási rendszer egyes elméleti és gyakorlati kérdései az MSZ EN ISO-9000-2001. szabvány szellemében	(4.szám 106.o.)
<i>Mikula László</i>	Kockázatkezelés irányítása az MH hadfelszerelési eszközeinek és anyagainak beszerzésében II.RÉSZ	(4.szám 125.o.)

Üzemeltetési tudományos konferencia
(Veszprém 2002.10.24.)

<i>Vasvári Tibor</i>	Köszöntő és előszó	(4.szám 165.o.)
<i>Sági János</i>	A légierőnél várható fegyverrendszer váltás szükségessége, hatása az üzemeltetésre	(4.szám 169.o.)
<i>Tóth Zoltán</i>	A minimális NATO képességek eléréséhez szükséges repülőeszközök modernizáció szükségessége, lehetősége	(4.szám 180.o.)
<i>Veres István</i>	Az MH repülőeszközeinek helyzete, elgondolás rendszerben tartásunkra	(4.szám 191.o.)
<i>Varga László</i>	Modernizáció és éleslövészet	(4.szám 205.o.)
<i>Vasvári Tibor</i>	Nemzetközi logisztikai tevékenységek tapasztalatai és várható hatása az üzemeltetésben	(4.szám 210.o.)

<i>Horváth László</i>	Az üzemgazdasági adatszolgáltatás (4.szám 216.o.) helye, szerepe az üzemeltetésben. A Logisztikai Gazdálkodási Infor- mációs Rendszer (LGIR) koncepciója
<i>Doór Zoltán</i>	Hozzászólás (4.szám 225.o.) INFORMÁCIÓ-TÁJÉKOZTATÓ
<i>Gáspár Tibor Jároscsák Miklós</i>	A logisztikai folyamatok modelle- (1.szám 219.o.) zése és az információs technológia
<i>Fenyvesi Károly</i>	Védelmi támogatás (DEFENCE- (1.szám 233.o.) SUPPORT) NATO-ban használt kifejezés magyar értelmezése
<i>Szerkesztőség</i>	Összevont tartalomjegyzék (2001. (1.szám 261.o.) 1-4. szám cikkei)
<i>Lits Gábor</i>	Új harci-ruházatot és felszerelést (2.szám 190.o.) kapnak az osztrák katonák
<i>Csabai György Németh Ernő</i>	Megalakult a katonai Integrált Lo- (2.szám 199.o.) gisztikai Tudományos szervező Ta- nács
<i>Jároscsák Miklós</i>	Az Integrált Logisztikai Tudom- (2.szám 205.o.) ányszervező Tanács 2002. évi pályázati felhívása
<i>Fóti Zoltán</i>	A nem-ionizációs sugárzások (2.szám 207.o.)
<i>Kauffman János</i>	Az MH RMSZF-ség kiadásában (2.szám 212.o.) megjelenő "TÁJÉKOZTATÓ" 2002/ 1-2. számainak annotációja
<i>Szerkesztőség</i>	Ülésezett az Integrált Logisztikai (3.szám 218.o.) Tudományos szervező Tanács
<i>Fenyvesi Károly</i>	Egy konferencia margójára (3.szám 223.o.)

- Lits Gábor* Aknaelhárítás a Német hadsereg- (3.szám 233.o.)
ben
- Kauffman János* Az MH RMSZF-ség kiadásában (3.szám 254.o.)
megjelenő "TÁJÉKOZTATÓ"
2002/ 3. számának annotációja
- Szerkesztőség* Katonai Logisztikai Tudományos (4.szám 228.o.)
Konferencia (2002.11.20.)
- Szerkesztőség* Új időszaki kiadvány a Zrínyi Mik- (4.szám 234.o.)
lós Nemzetvédelmi Egyetemen
- Besenyő Ferenc* A kanadai NATO-angol nyelvkép- (4.szám 230.o.)
zés tapasztalatai és sajátosságai
- Kauffman János* Az MH RMSZF-ség kiadásában (4.szám 238.o.)
megjelenő "TÁJÉKOZTATÓ"
2002/ 4-5. számainak annotációja

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Jároscsák Miklós</i>	Szerkesztőségi köszöntő	3
<i>Szenes Zoltán</i>	Gondolatok a 2002-évi központi Logisztikai Nap apropóján	5
<i>Zimonyi István</i>	A Magyar ellátó katonák emlékére állított emléktábla koszorúzása 2002-ben	12

BIZTONSÁGPOLITIKA

<i>Csabai György</i>	A XXI. századi magyar katonai logisztika azon aspektusai és mintái, amelyek összekötnek	20
----------------------	---	----

KATONAI LOGISZTIKAI ELMÉLET

<i>Briák Ottó</i>	Gondolatok a honvédelmi tárca gazdasági tervező rendszeréről	46
<i>Balla Tibor</i>	Védelemgazdaság, katonai-gazdaság, logisztika, avagy vissza az elméleti alapokhoz	96
<i>Lovász Zoltán</i>	Az HM logisztikai támogató rendszerének modernizálása, doktrínális szabályozóinak kialakítása	106
<i>Gazda Pál</i> <i>Kasza Zoltán</i>	A gazdaság és a katonai stratégia néhány közgazdasági összefüggése (I. RÉSZ)	143

A KATONAI LOGISZTIKA GYAKORLÁATA

<i>Jároscsák Miklós</i>	Áttekintés a Befogadó Nemzeti Támogatás katonai logisztikát érintő igényeiről	164
-------------------------	---	-----

<i>Nagy István</i>	A HM Védelmi hivatal és aHM Gazdasági Tervező Hivatal minősített időszaki tervezési együttműködése	189
<i>Vörös György</i>		
<i>Varga László</i>	Technikai kiszorgálások a 7. Légyvédelmi Rakátaezrednél az elmúlt években	205
<i>Németh Ernő</i>	Közlekedési konferencia a vasúti szállításokról (2002. Göd)	216
	KIKÉPZÉS - FELKÉSZÍTÉS	
<i>Búzai László</i>	Az önkéntes haderőre történő áttérés logisztikai összefüggései I:RÉSZ	241
	TÁJÉKOZTATÓ - INFORMÁCIÓ	
<i>Kovács Péter</i>	Milyen kondicionáló eszközök alkalmasak a megújuló hadsereg fizikai állapotának javítására	265
<i>Kaufmann János</i>	Az MH RMSZF-ség kiadványában megjelenő „TÁJÉKOZTATÓ”2003/1. számának annotációja	271
<i>Szerkesztőség</i>	Összevont tartalomjegyzék (2002/ 1-4. cikk)	281

Szerkesztőség:HM HVK II. Objektum II. épület

1885 Budapest Pf.:25

Főszerkesztő tel. HM: 277-84

V: 236-5174

Felelős szerkesztő tel.:HM: 252-95